

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI
UNII EUROPEJSKIEJ

SPRAWOZDANIE
ROCZNE

2016

DZIAŁALNOŚĆ SĄDOWNICZA

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

SPRAWOZDANIE ROCZNE 2016 DZIAŁALNOŚĆ SĄDOWNICZA

Przegląd działalności sądowniczej Trybunału Sprawiedliwości,
Sądu oraz Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej

Luksemburg, 2017

curia.europa.eu

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

TRYBUNAŁ
PRAWIEDLIWOŚCI
L-2925 LUKSEMBURG
TEL. +352 4303 1

SĄD
L-2925 LUKSEMBURG
TEL. +352 4303 1

SĄD DO SPRAW SŁUŻBY
PUBLICZNEJ
L-2925 LUKSEMBURG
TEL. +352 4303 1

Trybunał w Internecie: curia.europa.eu

Ukończono 1 stycznia 2017 r.

Powielanie materiałów jest dozwolone, pod warunkiem że zostanie podane ich źródło. Fotografie mogą być powielane wyłącznie w kontekście niniejszej publikacji. Każde inne wykorzystanie wymaga uzyskania zgody Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa (<http://europa.eu>).

Luksemburg: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej / Dyrekcja ds. Komunikacji / Wydział Publikacji
i Mediów Elektronicznych
Urząd Publikacji Unii Europejskiej

Print	ISBN 978-92-829-2322-1	ISSN 2467-0928	doi:10.2862/153081	QD-AP-17-001-PL-C
PDF	ISBN 978-92-829-2317-7	ISSN 2467-1150	doi:10.2862/6309	QD-AP-17-001-PL-N
ePUB	ISBN 978-92-829-2357-3	ISSN 2467-1150	doi:10.2862/6460	QD-AP-17-001-PL-E

© Unia Europejska, 2017

Zdjęcia © Georges Fessy

Zdjęcia © Gediminas Karbauskis

Printed in Luxembourg

WYDRUKOWANO NA PAPIERZE BIELONYM BEZ CHLORU PIERWIASTKOWEGO (ECF)

SPIS TREŚCI

<i>Wstęp – Koen LENAERTS, Prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej</i>	8
--	---

ROZDZIAŁ I | TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A. Ewolucja i działalność Trybunału Sprawiedliwości w 2016 r.	12
B. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości w 2016 r.	14
I. Prawa podstawowe	14
II. Obywatelstwo Unii	15
1. Prawa obywateli Unii	15
2. Pochodne prawo pobytu na rzecz obywatela państwa trzeciego	18
III. Postanowienia instytucjonalne	20
1. Podstawa prawna aktów Unii	20
2. Kompetencje i uprawnienia instytucji	22
IV. Prawo Unii i prawo krajowe	24
V. Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem	25
VI. Rolnictwo	27
VII. Swobody przepływu	28
1. Swobodny przepływ pracowników	28
2. Swobodny przepływ towarów	30
3. Swoboda przedsiębiorczości i swobodne świadczenie usług	31
VIII. Kontrole graniczne, azyl i imigracja	35
1. Polityka azylowa	35
2. Polityka imigracyjna	39
IX. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych	40
1. Rozporządzenie Bruksela I	40
2. Rozporządzenia Rzym I i Rzym II	42
X. Współpraca sądowa w sprawach karnych	44
1. Europejski nakaz aresztowania	44
2. Prawo do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym	47
3. Postępowania i orzeczenia karne w innym państwie członkowskim	48
XI. Konkurencja	50
1. Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki	50
2. Pomoc państwa	52
XII. Przepisy podatkowe	56

XIII. Zbliżenie przepisów	57
1. Własność intelektualna i przemysłowa	57
2. Ochrona danych osobowych	61
3. Handel elektroniczny	63
4. Telekomunikacja	64
5. Wyroby tytoniowe	64
6. Produkty kosmetyczne	65
XIV. Zamówienia publiczne	66
XV. Polityka gospodarcza i pieniężna	68
XVI. Polityka społeczna	70
XVII. Ochrona konsumentów	71
XVIII. Środowisko naturalne	75
XIX. Umowy międzynarodowe	76
XX. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	79
C. Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości w 2016 r.	82
I. Statystyki z działalności sądowej w 2016 r. w zarysie	82
II. Komunikacja ze stronami i podmiotami trzecimi	84
III. Wsparcie dla członków Trybunału	85
D. Statystyki sądowe Trybunału Sprawiedliwości	88
E. Skład Trybunału Sprawiedliwości	116
1. Zmiana w składzie Trybunału Sprawiedliwości w 2016 r.	117
2. Porządek pierwszeństwa	118
3. Dawni członkowie Trybunału Sprawiedliwości	120

ROZDZIAŁ II | SĄD

A. Działalność Sądu w 2016 r.	126
1. Organizacja	126
2. Statystyki sądowe	127
B. Orzecznictwo Sądu w 2016 r.	130
I. Postępowanie sądowe	130
Dopuszczalność skarg wniesionych na podstawie art. 263 TFUE	130
1. Pojęcie aktu zaskarżalnego	130
2. Legitymacja procesowa	131
Bezpośrednie oddziaływanie	131
a. Indywidualne oddziaływanie	132
3. Pojęcie aktu regulacyjnego niewymagającego przyjęcia środków wykonawczych	133

4. Przestrzeganie wymogów formalnych i terminów do wniesienia skargi	135
Nadużycia proceduralne	136
Pomoc prawna	137
Stosowanie nowego regulaminu postępowania	137
II. Prawo instytucjonalne – Europejska inicjatywa obywatelska – Polityka społeczna	138
III. Reguły konkurencji mające zastosowanie do przedsiębiorstw	139
Zagadnienia ogólne	139
1. Prawo do obrony	139
a. Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów	139
b. Prawo do bycia wysłuchanym	140
c. Wykorzystanie w charakterze dowodu zarejestrowanych w sposób niejawny nagrań rozmów telefonicznych	141
2. Przestanki przyznania zwolnienia z grzywny	141
3. Możliwość zdecydowania się przez Komisję na przeprowadzenie postępowania ugodowego	142
4. Obowiązek uzasadnienia	143
5. Nieograniczone prawo orzekania	144
Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE	145
1. Pojęcie potencjalnej konkurencji	145
2. Ograniczenie ze względu na cel	147
a. Klauzula o zakazie konkurencji	147
b. Płatności odwrócone wiążące się z wykluczeniem konkurentów z rynku	148
3. Obliczanie kwoty grzywny	149
IV. Pomoc państwa	151
Dopuszczalność	151
1. Akt zaskarżalny	151
2. Indywidualne oddziaływanie	152
Postępowanie administracyjne	153
Pojęcie korzyści	154
1. Ciężar dowodu	154
2. Kryterium prywatnego wierzyciela	155
Pojęcie zasobów państwowych	157
Selektywność – Pomoc podatkowa	158
Pomoc państwa zgodna z rynkiem wewnętrznym	159
Zwrot pomocy	160
V. Własność intelektualna – Znak towarowy Unii Europejskiej	162
Autonomia systemu unijnego znaku towarowego	162
Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji	163
1. Uwzględnienie z urzędu przez izbę odwoławczą	163
2. Obowiązek uzasadnienia	164
3. Zła wiara	164
4. Oznaczenie geograficzne	165
5. Dźwiękowe znaki towarowe	166
6. Przedstawienie dowodów	167

Względne podstawy odmowy rejestracji	168
1. Uwzględnienie z urzędu przez izbę odwoławczą	168
2. Środki dowodowe	169
3. Utrata roszczenia w wyniku tolerowania	170
Kwestie proceduralne	171
VI. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – Środki ograniczające	172
Islamska Republika Iranu	173
Republika Tunezji	176
Ukraina	178
Syryjska Republika Arabska	179
Zwalczanie terroryzmu	180
VII. Rejestracja produktów chemicznych	181
VIII. Dumping	183
IX. Nadzór sektora finansowego	185
X. Zamówienia publiczne udzielane przez instytucje Unii	185
XI. Dostęp do dokumentów instytucji	187
Wniosek o udzielenie dostępu do uprzednio ujawnionych dokumentów	187
Wyjątek dotyczący ochrony procesu podejmowania decyzji	187
Wyjątek dotyczący ochrony opinii prawnych	188
Wyjątek dotyczący ochrony postępowań sądowych	190
XII. Sprawy o odszkodowanie	191
Przystąpienie Republiki Chorwacji do Unii Europejskiej	191
Przetwarzanie danych osobowych	192
Uprawnienia OLAF-u	193
Utrata szansy	194
XIII. Odwołania	195
XIV. Wnioski w przedmiocie środków tymczasowych	196
C. Działalność sekretariatu Sądu w 2016 r.	200
I. Skutki organizacyjne związane z objęciem urzędu przez nowych sędziów	201
II. Skutki proceduralne reformy	202
III. Zadanie wspierania Sądu	204
D. Statystyki Sądu	208
E. Skład Sądu	234
1. Zmiany w składzie Sądu w 2016 r.	235
2. Porządek pierwszeństwa	237
3. Dawni członkowie Sądu	241

ROZDZIAŁ III | SĄD DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

A. Działalność Sądu do spraw Służby Publicznej w 2016 r.	246
B. Orzecznictwo Sądu do spraw Służby Publicznej w 2016 r.	248
I. Kwestie proceduralne	248
1. Postępowanie poprzedzające wniesienie skargi	248
2. Akt niekorzystny	248
3. Brak właściwości organu wydającego akt niekorzystny	248
4. Termin do wniesienia odwołania	249
5. Koszty postępowania	249
6. Powaga rzeczy osądzonej	250
II. Kwestie merytoryczne	250
Ogólne warunki ważności aktów i prawa podstawowe	250
1. Zakres preambuły	250
2. Formalne uzasadnienie	250
3. Stosowanie przepisów nowego regulaminu pracowniczego w czasie	251
4. Ponowne rozpatrzenie decyzji administracyjnych	251
5. Powołanie zasad zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej	251
6. Obowiązek lojalnej współpracy z sądami krajowymi	252
7. Prawo do bycia wysłuchanym	252
8. Prawo do dobrej administracji	252
9. Obowiązek staranności	253
10. Prawo urzędnika lub pracownika do dostępu do dotyczących go akt	253
System uposażenia i przywilejów socjalnych urzędników	254
1. Ubezpieczenie społeczne	254
2. Świadczenia emerytalne i rentowe	255
3. Odprawa	255
4. Przeniesienie o stopień wyżej	256
Kariera urzędników i pracowników	256
1. Awans personelu oddanego do dyspozycji organizacji związkowych lub zawodowych	256
2. Środki dyscyplinarne	257
3. Przeniesienie personelu tymczasowego i kontraktowego w związku z przeniesieniem siedziby agencji z jednego państwa członkowskiego do innego	257
4. Przerwanie kariery urzędnika	258
Sygnalizowanie nadużyć	258
C. Statystyki sądowe Sądu do spraw Służby Publicznej	260
D. Skład Sądu do spraw Służby Publicznej	272
1. Zmiany w składzie Sądu do spraw Służby Publicznej w 2016 r.	273
2. Porządek pierwszeństwa	274
3. Dawni członkowie Sądu do spraw Służby Publicznej	276

Koen LENAERTS

Prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Rok 2016 obfitował w bolesne dla Unii Europejskiej wydarzenia.

Po Paryżu w listopadzie 2015 r. Bruksela, Nicea i Berlin – jak wiele innych miejsc na świecie – stały się w ostatnich miesiącach celem poważnych ataków terrorystycznych. Te haniebne akty świadczą o lekceważeniu podstawowych wartości: pokoju, humanitaryzmu, tolerancji i szacunku dla drugiego człowieka, na których opiera się bliski naszym sercom projekt europejski.

W dniu 23 czerwca 2016 r. naród brytyjski podjął decyzję o opuszczeniu Unii Europejskiej. Ten demokratyczny i suwerenny wybór stawia przed Unią Europejską i jej instytucjami duże wyzwania, którym trzeba będzie jak najlepiej sprostać w utrzymującej się atmosferze niepewności.

Rok 2016 daje nam jednak także wiele powodów do satysfakcji.

Wraz z mianowaniem we wrześniu ostatniego rzecznika generalnego, pochodzącego zgodnie z zasadą rotacji z Bułgarii, kolegium rzeczników generalnych Trybunału Sprawiedliwości, których liczba została zwiększona do jedenastu w czerwcu 2013 r., może wreszcie działać w pełnym składzie, co mnie cieszy w obliczu rosnącej liczby spraw, w których – zwłaszcza w dziedzinach związanych z ogromnymi wyzwaniami, jakim Unia Europejska musi obecnie stawić czoła (walka z terroryzmem, kryzys migracyjny, środki związane z kryzysem bankowym i finansowym...) – są poruszane nowe ważne kwestie prawne, do których wyjaśnienia mogą się przyczynić opinie rzeczników generalnych.

Należy także pogratulować sobie niemal całkowitej realizacji w 2016 r. dwóch pierwszych z trzech etapów reformy struktury sędziowskiej Unii, o której przeprowadzeniu postanowiły europejskie organy prawodawcze w grudniu 2015 r. I tak jedenastu z dwunastu dodatkowych sędziów Sądu Unii Europejskiej zostało mianowanych w ubiegłym roku w związku z pierwszym etapem tej reformy. W ramach drugiego etapu we wrześniu 2016 r. został rozwiązany Sąd do spraw Służby Publicznej, którego byłem członkiem i współpracownikom chciałbym w tym miejscu jeszcze raz podziękować za ich cenny wkład w rozwój orzecznictwa w często wrażliwych sporach z zakresu europejskiej służby publicznej. Ponadto pięciu z siedmiu dodatkowych sędziów Sądu, których objęcie funkcji jest także przewidziane w ramach tego drugiego etapu reformy, dołączyło do nas we wrześniu 2016 r.

Wreszcie, o ile – z wyjątkiem objęcia funkcji przez nowego rzecznika generalnego – rok 2016 odznaczył się niezachwianą stabilnością składu Trybunału, o tyle z Sądu odeszło sześciu członków: pięciu w ramach częściowego odnowienia jego składu oraz jeden w związku z rezygnacją.

Ze statystycznego punktu widzenia miniony rok odznaczał się intensywną działalnością. Choć całkowita liczba spraw wniesionych do trzech sądów w 2016 r. (1604 sprawy) była nieco niższa niż w 2015 r. (1711), liczba spraw zamkniętych w 2016 r. pozostała jednak na wysokim poziomie (1628 spraw). Odnosi się to w szczególności do Trybunału Sprawiedliwości, który zamykając 704 sprawy, zakończył w 2016 r. postępowanie w większej liczbie spraw niż liczba wniesionych do niego spraw (692 sprawy), oraz do Sądu do spraw Służby Publicznej, który przyjął za punkt honoru, że zakończy możliwie jak najwięcej spraw przed swoim rozwiązaniem i przekazaniem Sądowi sporów z zakresu służby publicznej. I tak od stycznia do sierpnia 2016 r. sąd ten rozstrzygnął nie mniej niż 169 spraw.

Jeśli chodzi o kwestie materialne, rozpoczęły się, co każdy mógł stwierdzić, roboty związane z budową trzeciej wieży, której pierwszy kamień został symbolicznie położony w dniu 27 czerwca 2016 r. Cieszę się z ukończenia tego ważnego projektu nieruchomościowego, który umożliwi ostatecznie zgromadzenie całości personelu instytucji w jednym miejscu, a to z kolei wzmocni nasze kontakty zawodowe i międzyludzkie.

Na marginesie tych rozważań chciałbym z radością przypomnieć, że 11 listopada 2016 r., w dniu upamiętniającym zawieszenie broni, które zakończyło I wojnę światową, odbyło się drugie spotkanie „Bâtisseurs d’Europe” (Budowniczych Europy) – po pierwszym, które miało miejsce w listopadzie 2014 r. Spotkanie, zorganizowane z inicjatywy Trybunału, szczególnie mile widziane w burzliwych czasach konstrukcji europejskiej, umożliwiło około 250 licealistom z okolicznych szkół wymianę poglądów, w nieformalnej atmosferze, z przewodniczącym Parlamentu Europejskiego, przewodniczącym Komisji Europejskiej oraz prezesem Trybunału w bieżących kwestiach europejskich.

Niniejsze sprawozdanie przedstawia pełny opis rozwoju i działalności instytucji w roku 2016. Jak w poprzednich latach istotna część sprawozdania jest poświęcona krótkiemu, lecz wyczerpującemu przedstawieniu działalności sądowniczej sensu stricto Trybunału Sprawiedliwości, Sądu i Sądu do spraw Służby Publicznej. Każda prezentacja jest poprzedzona krótkim wstępem, zaś analizę uzupełniają i ilustrują dane statystyczne odnoszące się do poszczególnych sądów.

Chciałbym skorzystać z tej okazji, by gorąco podziękować moim kolegom i całemu personelowi instytucji za znakomitą pracę, którą wykonali w minionym roku.

ROZDZIAŁ I

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

A | EWOLUCJA I DZIAŁALNOŚĆ TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2016 R.

prezes Koen LENAERTS

Rozdział pierwszy przedstawia skrótowo działalność Trybunału Sprawiedliwości w roku 2016. Niniejsza część (A) zawiera przegląd ewolucji Trybunału w ubiegłym roku oraz jego działalności sądowniczej. Druga część (B) przedstawia – jak co roku – główne kierunki rozwoju orzecznictwa uporządkowanego według dziedzin, w części trzeciej (C) została opisana działalność sekretariatu Trybunału w omawianym okresie, część czwarta (D) zawiera statystyki odnoszące się do ubiegłego roku sądowego, a część piąta (E) przedstawia skład Trybunału w roku 2016.

1. 1. Rok 2016 był dla Trybunału rokiem niezachwianej stabilności, gdyż w trakcie tego roku nie odszedł żaden sędzia ani żaden nowy sędzia nie objął funkcji. Jeśli chodzi o rzeczników generalnych, objęcie w dniu 19 września 2016 r. funkcji przez bułgarskiego rzecznika generalnego Evgeniego Tancheva umożliwiło kolegium rzeczników generalnych, których liczba zwiększyła się z ośmiu do jedenastu w następstwie decyzji Rady z dnia 25 czerwca 2013 r. o zwiększeniu liczby rzeczników generalnych Trybunału Sprawiedliwości, działanie w komplecie, co jest wysoce pożądane w kontekście stale rosnącej liczby spraw, w których są poruszane nowe i delikatne kwestie prawne.

1. 2. Z punktu widzenia funkcjonowania instytucji w roku 2016 doszło do niemalże zupełnej realizacji dwóch pierwszych etapów reformy struktury sądowniczej Unii wynikającej z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniającego Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

I tak w ramach pierwszego etapu tej reformy, który przewiduje zwiększenie liczby sędziów Sądu Unii Europejskiej o dwunastu, podczas uroczystych posiedzeń, które odbyły się w dniach 13 kwietnia, 8 czerwca i 19 września 2016 r., funkcje objęło jedenastu nowych sędziów tego sądu.

Drugi etap reformy, który zgodnie z wolą prawodawcy Unii miał się zbiec z częściowym odnowieniem składu Sądu Unii Europejskiej we wrześniu 2016 r., polegał na rozwiązaniu Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej i przeniesieniu jego właściwości na Sąd Unii Europejskiej na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137), które weszło w życie w dniu 1 września 2016 r.

Ten drugi etap reformy przewiduje jednoczesne mianowanie siedmiu dodatkowych sędziów Sądu Unii Europejskiej, przy czym liczba ta odpowiada liczbie „dawnych” sędziów Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej. W tym kontekście objęcie funkcji na uroczystym posiedzeniu w dniu 19 września 2016 r. przez pięciu nowych dodatkowych sędziów Sądu Unii Europejskiej zostało przywitane w nadziei, że niebawem nastąpią ostatnie mianowania służące sfinalizowaniu dwóch pierwszych etapów reformy.

Trzeci etap reformy zostanie zrealizowany wraz z częściowym odnowieniem składu Sądu Unii Europejskiej we wrześniu 2019 r. Liczba sędziów tego sądu zwiększy się wówczas o kolejnych dziewięciu, tak że Sąd będzie liczył łącznie 56 sędziów, czyli po dwóch sędziów z każdego państwa członkowskiego.

2. Jeśli chodzi o statystyki, czytelnik jest proszony o zapoznanie się z komentarzami na temat danych odnoszących się do ubiegłego roku przedstawionymi we wstępie do części C niniejszego rozdziału Sprawozdania rocznego, zaś tutaj ograniczę się do krótkiego przedstawienia istotnych tendencji wynikających z tych danych.

Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na całkowitą liczbę spraw zamkniętych przez Trybunał w 2016 r.: zamykając 704 sprawy (+14% w porównaniu z rokiem 2015), Trybunał zakończył w 2016 r. postępowanie w większej liczbie spraw niż liczba spraw, które zostały zarejestrowane w tym samym roku (692), co świadczy o niezwykle wydajności Trybunału w ubiegłym roku i co doprowadziło do lekkiego zmniejszenia liczby spraw zawisłych na dzień 31 grudnia 2016 r. (872) w porównaniu z liczbą odnotowaną na końcu roku 2015 (884).

Jeśli chodzi o sprawy wniesione w 2016 r., 470 było związanych z wnioskami o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, co stanowi rekordową liczbę w historii Trybunału i świadczy zarówno o znaczeniu postępowania prejudycjalnego dla wprowadzania w życie prawa Unii Europejskiej, jak również o zaufaniu, jakim sądy krajowe darzą tę formę współpracy sądowej służącą jednolitej wykładni i jednolitemu stosowaniu prawa Unii.

Inna znacząca tendencja ubiegłego roku dotyczy średniego czasu trwania postępowań przed Trybunałem. W przypadku postępowań prejudycjalnych wynosił on w 2016 r. 15 miesięcy (podobnie jak w 2014 r.), co stanowi najkrótszy czas odnotowany od ponad trzydziestu lat. Liczbę tę można głównie wyjaśnić tym, że w sprawach prejudycjalnych, w których odpowiedź Trybunału wydaje się oczywista, instytucja ta w większym stopniu orzeka w drodze postanowienia oraz faktem, że w tym roku szczególnie dużo spraw prejudycjalnych zostało rozpoznanych w pilnym trybie prejudycjalnym lub w trybie przyspieszonym. W przypadku odwołań istotne skrócenie średniego czasu postępowania, który wynosił 12,9 miesiąca (w porównaniu z 14 miesiącami w 2015 r.) – najniższy czas odnotowany od momentu utworzenia Sądu – jest w znacznym stopniu wynikiem postanowionego przez Trybunał w 2016 r. uproszczonego sposobu rozpoznawania odwołań wniesionych w dziedzinach dostępu do dokumentów, zamówień publicznych oraz własności intelektualnej i przemysłowej.

B | ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2016 R.

I. PRAWA PODSTAWOWE

W roku 2016 Trybunał wielokrotnie orzekał w przedmiocie praw podstawowych w porządku prawnym Unii. Niektóre z orzeczeń w tej dziedzinie zostały przytoczone w niniejszym sprawozdaniu¹.

Spośród wspomnianych orzeczeń na szczególną uwagę zasługuje wyrok *Paoletti i in.* (C-218/15, [EU:C:2016:748](#)) wydany w dniu 6 października 2016 r. W wyroku tym Trybunał miał okazję zbadać, w świetle zasady względniejszej ustawy karnej, wpływ przystąpienia państwa trzeciego do Unii na stosowanie ustawy karnej państwa członkowskiego dotyczącej przestępstwa ułatwiania nielegalnej imigracji, która to ustawa wprowadza w życie art. 3 dyrektywy 2002/90². W omawianym przypadku przeciwko kilku obywatelom włoskim zostało wszczęte postępowanie karne z powodu ułatwienia nielegalnego wjazdu do Włoch obywateli Rumunii przed przystąpieniem tego państwa do Unii Europejskiej. Jako że obywatele ci zostali następnie obywatelami Unii, sąd odsyłający zastanawiał się z jednej strony, czy przystąpienie skutkowało zniesieniem przestępstwa ułatwiania nielegalnej imigracji popełnionego przed przystąpieniem Rumunii do Unii Europejskiej, oraz z drugiej strony, czy zasada retroaktywnego stosowania względniejszej ustawy karnej powinna znaleźć zastosowanie do oskarżonych w postępowaniu głównym.

W pierwszej kolejności, przypominawszy, że zasada retroaktywnego stosowania względniejszej ustawy karnej, zapisana w art. 49 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, stanowi część prawa pierwotnego Unii, Trybunał stwierdził, iż możliwość zastosowania względniejszej ustawy karnej siłą rzeczy zakłada następstwo przepisów karnych w czasie i opiera się na stwierdzeniu, że prawodawca zmienił zdanie albo co do kwalifikacji karnej danych czynów, albo co do kary, którą zagrożone jest przestępstwo. Tymczasem w omawianym przypadku włoskie przepisy karne nie były przedmiotem zmian od momentu popełnienia przestępstw zarzucanych oskarżonym.

W drugiej kolejności Trybunał orzekł, że zgodnie z art. 6 TUE i art. 49 karty praw podstawowych przystąpienie państwa do Unii nie stoi na przeszkodzie temu, by inne państwo członkowskie mogło zastosować sankcje karne wobec osób, które przed tym przystąpieniem popełniły przestępstwo ułatwiania nielegalnej imigracji obywateli tego pierwszego państwa. Przepisy karne, na których gruncie takie przestępstwo jest zagrożone – zgodnie z dyrektywą 2002/90 i decyzją ramową 2002/946³ – karą pozbawienia wolności, nie dotyczą bowiem

1| Przytoczone zostały następujące wyroki: wyrok z dnia 6 września 2016 r., *Petruhhin* (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)), przedstawiony w części II.1 „Prawa obywateli Unii”; wyrok z dnia 5 lipca 2016 r., *Ognyanov* (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)), przedstawiony w części V „Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem”; wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., *Pesce i in.* (C-78/16 i C-79/16, [EU:C:2016:428](#)), przedstawiony w części VI „Rolnictwo”; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *AGET Iraklis* (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)), przedstawiony w części VII.3 „Swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług”; wyrok z dnia 15 lutego 2016 r., *N.* (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)), przedstawiony w części VIII.1 „Polityka azylowa”; wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., *Aranyosi i Căldăraru* (C-404/15 i C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), przedstawiony w części X.1 „Europejski nakaz aresztowania”; wyrok z dnia 29 czerwca 2016 r., *Kossowski* (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)), przedstawiony w części X.3 „Postępowania i orzeczenia karne w innym państwie członkowskim”; wyrok z dnia 28 lipca 2016 r., *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in.* (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)), przedstawiony w części XII „Przepisy podatkowe”; wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Tele2 Sverige i Watson i in.* (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)), przedstawiony w części XIII.2 „Ochrona danych osobowych”; wyrok z dnia 20 września 2016 r., *Ledra Advertising i in./Komisja i EBC* (od C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)), przedstawiony w części XV „Polityka gospodarcza i pieniężna”; wyrok z dnia 8 listopada 2016 r., *Lesoochranárské zoskupenie VLK* (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)), przedstawiony w części XVIII „Środowisko naturalne”.

2| Dyrektywa Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu (Dz.U. L 328, s. 17).

3| Decyzja ramowa Rady 2002/946/WSiSW z dnia 28 listopada 2002 r. w sprawie wzmocnienia systemu karnego w celu zapobiegania ułatwianiu nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu (Dz.U. L 328, s. 1).

nielegalnych imigrantów, lecz osób, które pomagają tym imigrantom przy nielegalnym wjeździe i pobycie na terytorium tego państwa. Sama okoliczność, że po nielegalnym wjeździe owi imigranci stali się obywatelami Unii, nie może wpływać na przebieg postępowań karnych wszczętych przeciwko osobom, które pomogły im w nielegalnej imigracji.

W trzeciej kolejności Trybunał stwierdził, że żaden przepis prawa Unii nie pozwala uznać, że nabycie obywatelstwa Unii powinno skutkować abolicją przestępstwa popełnionego przez osoby, które dopuściły się handlu migrantami. Rozstrzygnięcie odwrotne sprowadzałoby się do promowania tego rodzaju handlu od chwili wszczęcia przez jakieś państwo członkowskie procesu przystąpienia do Unii. Osiągnięty cel kłóciłby się wówczas z celem, do którego dążył prawodawca Unii.

II. OBYWATELSTWO UNII

Jeśli chodzi o obywatelstwo europejskie, warto wymienić sześć wyroków. Trzy spośród nich dotyczą praw, z których mogą korzystać obywatele państw członkowskich z racji posiadania obywatelstwa europejskiego. Trzy pozostałe dotyczą pochodnego prawa pobytu przysługującego obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny obywatela Unii.

1. PRAWA OBYWATELI UNII

W dniu 2 czerwca 2016 r. w wyroku **Bogendorff von Wolffersdorff** (C-438/14, [EU:C:2016:401](#)) Trybunał wypowiedział się w kwestii *granic spoczywającego na państwie członkowskim obowiązku uznania nazwiska, które obywatel uzyskał podczas pobytu w innym państwie członkowskim, którego ma także obywatelstwo*. Spór w postępowaniu głównym dotyczył obywatela niemieckiego, który podczas pobytu w Zjednoczonym Królestwie nabył obywatelstwo brytyjskie oraz zmienił swoje imiona i nazwisko, tak że jego nazwisko zawierało niemieckie tytuły szlacheckie. Po powrocie do Niemiec spotkał się on z odmową uznania jego nowych imion i nazwiska nabytego na podstawie prawa brytyjskiego.

Trybunał stwierdził, że w tej sprawie odmowa uznania przez organy państwa członkowskiego imion i nazwiska obywatela tego państwa członkowskiego, w brzmieniach ustalonych i zarejestrowanych w drugim państwie członkowskim, którego posiada on także obywatelstwo, stanowi ograniczenie swobód przyznanych w art. 21 TFUE. Z tego względu bowiem, że obywatel jest zarejestrowany pod różnymi imionami i nazwiskami w niemieckim rejestrze aktów stanu cywilnego i w rejestrze organów brytyjskich, zachodzi nie tylko konkretne ryzyko konieczności odpięwania wątpliwości dotyczących tożsamości danej osoby wynikających z rozbieżności nazwisk, ale także ryzyko napotkania trudności w uzasadnieniu jego więzów rodzinnych z córką.

W owej sprawie rząd niemiecki wskazał, że zgodnie z art. 123 ustawy zasadniczej w związku z art. 109 akapit trzeci konstytucji weimarskiej wszystkie przywileje i nierówności związane z urodzeniem i ze stanem zostają w Niemczech zniesione oraz że tworzenie nowych tytułów szlacheckich i ich przyznawanie są zakazane, nawet jeśli dozwolone jest ich używanie i przekazywanie jako elementów nazwiska. Postanowienia te, które tworzą część niemieckiego porządku publicznego, zdaniem rządu niemieckiego mają na celu zagwarantowanie równego traktowania wszystkich obywateli niemieckich.

W powyższym względzie Trybunał przyznał, że w kontekście niemieckiego wyboru konstytucyjnego art. 109 akapit trzeci konstytucji weimarskiej – jako element tożsamości narodowej państwa członkowskiego, o której mowa w art. 4 ust. 2 TUE – może być uwzględniony jako element uzasadniający ograniczenie uznanego w prawie Unii prawa do swobodnego przemieszczania się osób. Mówiąc dokładniej, uzasadnienie dotyczące

zasady równości obywateli niemieckich wobec prawa i dotyczące wyboru konstytucyjnego polegającego na zniesieniu noszenia tytułów szlacheckich jako takich należy interpretować w ten sposób, że odnosi się ono do względów porządku publicznego. Zdaniem Trybunału sprzeczne z zamiarem ustawodawcy niemieckiego byłoby, gdyby obywatele niemieccy poprzez skorzystanie z prawa innego państwa członkowskiego przyjmowali ponownie zniesione tytuły szlacheckie. Tymczasem systematyczne uznawanie zmian nazwisk takich jak zmiana nazwiska rozpatrywana w postępowaniu głównym mogłoby doprowadzić do takiego rezultatu.

Trybunał doszedł do wniosku, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym organy państwa członkowskiego mogą odmówić uznania nazwiska obywatela nabytego legalnie w innym państwie członkowskim. Taka odmowa uznania stanowi bowiem ograniczenie swobód przyznanych w art. 21 TFUE, lecz jest uzasadniona względami związanymi z porządkiem publicznym, ponieważ jest ona odpowiednia i konieczna do zagwarantowania poszanowania zasady równości wobec prawa wszystkich obywateli pierwszego państwa członkowskiego. Ocena proporcjonalnego charakteru takiej praktyki wymaga przeprowadzenia analizy i wyważenia różnych okoliczności prawnych i faktycznych właściwych dla danego państwa członkowskiego, co jest zadaniem sądu odsyłającego, gdyż jest on w stanie lepiej to uczynić niż Trybunał. Spośród okoliczności, które należy uwzględnić w tym celu, Trybunał podkreślił w szczególności fakt, że skarżący w postępowaniu głównym skorzystał z prawa do swobodnego przemieszczania się i ma podwójne obywatelstwo niemieckie i brytyjskie, fakt, że elementy nazwiska nabytego w Zjednoczonym Królestwie nie stanowią formalnie tytułów szlacheckich ani w Niemczech, ani w Zjednoczonym Królestwie, lecz stwarzają wrażenie pochodzenia szlacheckiego, oraz fakt, że rozpatrywana zmiana nazwiska opiera się na wyborze o charakterze wyłącznie osobistym, zaś rozbieżności nazwisk, jaka z tego wynika, nie można przypisać ani okolicznościom związanym z urodzeniem skarżącego, ani adopcji, ani nabyciu obywatelstwa brytyjskiego.

W wyroku **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)) wydanym w dniu 6 września 2016 r. wielka izba Trybunału zbadała, czy *do celów stosowania umowy o ekstradycji zawartej między państwem członkowskim a państwem trzecim obywatele innego państwa członkowskiego powinni korzystać – w świetle zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową oraz swobody przemieszczania się i pobytu obywateli Unii – z obowiązującego w państwie zamieszkania uregulowania, które zakazuje ekstradycji obywateli krajowych*. W omawianym przypadku chodziło o wniosek o ekstradycję obywatela estońskiego, skierowany przez organy rosyjskie do organów łotewskich w związku z przestępstwem polegającym na obrocie środkami odurzającymi.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że przyjeżdżając do Łotwy, zainteresowany uczynił użytek, w charakterze obywatela Unii, z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się w Unii, w związku z czym jego sytuacja jest objęta zakresem stosowania traktatów, i tym samym zasadą niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową. Otóż uregulowanie powodujące nierówne traktowanie polegające na zezwoleniu na ekstradycję wyłącznie obywateli Unii będących obywatelami innego państwa członkowskiego stanowi ograniczenie swobody przemieszczania się w rozumieniu art. 21 TFUE. Trybunał zwrócił następnie uwagę, że takie ograniczenie może być uzasadnione jedynie wtedy, gdy jest oparte na obiektywnych względach i gdy jest proporcjonalne do słusznego celu realizowanego przez prawo krajowe. W rozpatrywanym przypadku, jakkolwiek wskazany przez zainteresowane państwo członkowskie cel w postaci zapobiegania ryzyku bezkarności obywateli innego państwa członkowskiego, którzy popełnili przestępstwo w państwie trzecim, powinien zostać uznać za uzasadniony w prawie Unii, Trybunał zajął stanowisko, że należy jednak sprawdzić, czy nie istnieje alternatywny środek, który będzie w mniejszym stopniu naruszał wykonywanie praw przyznanych w art. 21 TFUE i pozwoli na równie skuteczne osiągnięcie wspomnianego celu. W tym względzie wobec braku przepisów prawa Unii regulujących ekstradycję między państwami członkowskimi a państwem trzecim, należy uruchomić wszelkie mechanizmy współpracy i wzajemnej pomocy istniejące na mocy prawa Unii w dziedzinie prawa karnego. W szczególności należy przyznać pierwszeństwo wymianie informacji z państwem członkowskim, którego obywatelem jest dana osoba. Wynika stąd, że w sytuacji gdy do państwa członkowskiego, do którego przemieścił się obywatel Unii będący obywatelem

innego państwa członkowskiego, został skierowany wniosek o ekstradycję przez państwo trzecie, z którym to pierwsze państwo członkowskie zawarło umowę o ekstradycji, to pierwsze państwo członkowskie powinno powiadomić państwo członkowskie, którego obywatelem jest ta osoba, i w danym wypadku na żądanie tego ostatniego państwa członkowskiego przekazać mu tego obywatela zgodnie z przepisami decyzji ramowej Rady 2002/584⁴, pod warunkiem że to ostatnie państwo członkowskie jest zgodnie ze swym prawem krajowym właściwe, aby prowadzić przeciwko tej osobie postępowanie związane z czynami popełnionymi poza jego terytorium.

Ponadto w wypadku wniosku państwa trzeciego mającego na celu ekstradycję obywatela innego państwa członkowskiego niż państwo członkowskie, które otrzymało dany wniosek, to ostatnie państwo powinno sprawdzić, czy ekstradycja nie naruszy praw wskazanych w art. 19 karty praw podstawowych, zgodnie z którym nikt nie może być usunięty z terytorium państwa, wydany lub wydany w drodze ekstradycji do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może on być poddany karze śmierci, torturom lub innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. W tym względzie Trybunał uściślił, że istnienie oświadczeń i akceptacja umów międzynarodowych gwarantujących co do zasady poszanowanie praw podstawowych same w sobie nie wystarczają, aby zapewnić właściwą ochronę przed ryzykiem nieodpowiedniego traktowania, gdy z wiarygodnych źródeł znane są praktyki organów oczywiście niezgodne z zasadami określonymi w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”).

Wreszcie w wyroku **García-Nieto i in.** (C-299/14, [EU:C:2016:114](#)) wydanym w dniu 25 lutego 2016 r. Trybunał potwierdził swoje niedawne orzecznictwo⁵, zgodnie z którym *państwo członkowskie może wyłączyć możliwość korzystania z niektórych świadczeń socjalnych przez obywateli innych państw członkowskich przez okres pierwszych trzech miesięcy ich pobytu*. Spór w postępowaniu głównym toczył się między rodziną hiszpańską a niemieckim urzędem pośrednictwa pracy, który zgodnie z przepisami krajowymi odmówił przyznania ojcu i synowi świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania osób poszukujących pracy i ich dzieci za pierwsze trzy miesiące ich pobytu w Niemczech. Osoby, o których mowa, przyjechały do tego państwa członkowskiego pod koniec czerwca 2012 r., kilka miesięcy po matce i ich córce. W owym momencie matka wykonywała już regularną działalność w Niemczech, w związku z którą od lipca podlegała obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

Trybunał przypomniał, że zgodnie z dyrektywą 2004/38 obywatele Unii mają prawo przebywać na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy bez konieczności spełnienia jakichkolwiek warunków i formalności poza wymogiem posiadania ważnego dowodu tożsamości lub paszportu. Z tego względu, że w odniesieniu do tego okresu państwa członkowskie nie mogą wymagać od obywateli Unii, by posiadali wystarczające środki utrzymania oraz ubezpieczenie zdrowotne, dyrektywa pozwala państwom członkowskim, w celu utrzymania równowagi finansowej w ramach ich systemu pomocy społecznej, odmówić przyznania tym obywatelom – innym niż pracownicy najemni, osoby pracujące na własny rachunek lub osoby, które zachowują ten status – wszelkich świadczeń z zakresu pomocy społecznej przez okres pierwszych trzech miesięcy. Zdaniem Trybunału taka odmowa nie zakłada badania indywidualnej sytuacji danej osoby.

4| Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. L 190, s. 1, oraz sprostowanie Dz.U. 2006, L 279, s. 30).

5| Wyroki Trybunału: z dnia 11 listopada 2014 r., **Dano** (C-333/13, [EU:C:2014:2358](#)), z dnia 15 września 2015 r., **Alimanovic** (C-67/14, [EU:C:2015:597](#)).

2. POCHODNE PRAWO POBYTU NA RZECZ OBYWATELA PAŃSTWA TRZECIEGO

W sprawach, w których zapadły wyrok **Rendón Marín** (C-165/14, [EU:C:2016:675](#)) oraz wyrok **CS** (C-304/14, [EU:C:2016:674](#)), ogłoszone przez wielką izbę w dniu 13 września 2016 r., Trybunał zbadał kwestię, czy *prawo Unii pozwala państwu członkowskiemu odmówić automatycznie, wyłącznie ze względu na wcześniejszą karalność, udzielenia zezwolenia na pobyt obywatelowi państwa trzeciego mającemu wyłączne prawo do opieki nad dwojgiem dzieci będących małoletnimi obywatelami Unii, z których jedno ma obywatelstwo państwa członkowskiego innego niż państwo zamieszkania, a drugie ma obywatelstwo państwa członkowskiego, w którym zawsze mieszkało.*

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że odmówienie rodzicowi będącemu obywatelem państwa trzeciego, który sprawuje faktyczną pieczę nad małoletnim dzieckiem zamieszkałym w państwie członkowskim innym niż państwo jego obywatelstwa, możliwości przebywania z nim w przyjmującym państwie członkowskim pozbawiłoby wszelkiej skuteczności (*effet utile*) przysługujące dziecku prawo pobytu. Trybunał orzekł zatem, że art. 21 TFUE i dyrektywa 2004/38 pozwalają temu rodzicowi przebywać ze swoim dzieckiem, które ma status obywatela Unii, w przyjmującym państwie członkowskim, jeżeli spełnia on warunki określone w art. 7 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, to jest dysponuje wystarczającymi środkami i pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym. W drugiej kolejności w odniesieniu do sytuacji małoletniego, który zawsze mieszkał w państwie członkowskim, którego ma obywatelstwo, Trybunał wskazał, że art. 20 TFUE przyznaje wszystkim osobom posiadającym obywatelstwo państwa członkowskiego status obywatela Unii, który wiąże się z prawem do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich. Artykuł ten stoi na przeszkodzie środkom krajowym, których skutkiem jest pozbawienie obywateli Unii możliwości skutecznego korzystania z przysługujących im praw. Otóż takie pozbawienie ma miejsce wtedy, gdy odmowa udzielenia zezwolenia na pobyt obywatelowi państwa trzeciego lub jego wydalenie skutkowałoby zmuszeniem jego będącego obywatelem Unii dziecka, nad którym sprawuje on wyłączną pieczę, do towarzyszenia mu i tym samym do opuszczenia terytorium Unii.

W odniesieniu do wpływu wcześniejszej karalności na przyznanie pochodnego prawa pobytu członkowi rodziny obywatela Unii Trybunał uznał, że prawo Unii stoi na przeszkodzie ograniczeniu prawa pobytu motywowanemu względami prewencji ogólnej, które ma na celu odstraszenie innych cudzoziemców, zwłaszcza gdy dany środek zastosowano automatycznie w następstwie skazania. Ewentualne środki ograniczające przyjęte przez państwa członkowskie muszą bowiem respektować zasadę proporcjonalności i opierać się wyłącznie na istnieniu rzeczywistego, aktualnego i dostatecznie poważnego zagrożenia dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego, co zakłada przeprowadzenie konkretnej oceny, a zwłaszcza indywidualnego zachowania danej osoby.

Trybunał podkreślił zatem, że w przypadku takim jak omawiany, wszelkie odstępstwa od prawa pobytu obywateli Unii lub członków ich rodziny ze względu na utrzymanie porządku publicznego lub ochronę bezpieczeństwa publicznego należy ściśle interpretować. Nawet jeśli art. 20 TFUE nie wpływa na możliwość powoływania się przez państwa członkowskie na taki wyjątek, jego zakres nie może być ustalany jednostronnie przez te państwa bez kontroli instytucji Unii, ponieważ ocena ta musi także uwzględniać nadrzędny interes dziecka oraz prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego wyrażone w art. 7 karty.

W sprawie zakończonej wyrokiem **NA** (C-115/15, [EU:C:2016:487](#)), wydanym w dniu 30 czerwca 2016 r., Trybunał zajął się kwestią, czy *obywatel państwa trzeciego, rozwiedziony z obywatelem Unii i sprawujący pieczę nad dziećmi, może skorzystać z zachowania przysługującego mu prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, nawet jeśli sądowe postępowanie rozwodowe rozpoczęło się po wyjeździe współmałżonka będącego obywatelem Unii z tego państwa członkowskiego.* Postępowanie główne dotyczyło obywatelki Pakistanu, która zawarła

związek małżeński z obywatelem Niemiec. Para zamieszkiwała w Zjednoczonym Królestwie, gdzie małżonek miał status pracownika najemnego i osoby pracującej na własny rachunek. Jako że ich stosunki uległy pogorszeniu, małżonka, będąca ofiarą wielu aktów przemocy domowej, wszczęła w 2006 r. – po wyjeździe jej małżonka ze Zjednoczonego Królestwa – postępowanie rozwodowe w tym państwie członkowskim i uzyskała prawo wyłącznej pieczy nad dwojgiem dzieci. Dzieci te, choć mają obywatelstwo niemieckie, urodziły się w Zjednoczonym Królestwie, gdzie pobierają naukę, odpowiednio, od 2009 r. i 2010 r. Obywatelka Pakistanu, o której mowa, złożyła także wniosek o udzielenie jej zezwolenia na pobyt stały w Zjednoczonym Królestwie, lecz wniosek ten został odrzucony przez właściwy organ krajowy.

W odniesieniu do prawa pobytu małżonki w Zjednoczonym Królestwie Trybunał przypomniał najpierw, że zgodnie z art. 13 ust. 2 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2004/38⁶ rozwód nie prowadzi do utraty prawa pobytu przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, gdy istnieją szczególnie trudne okoliczności, na przykład fakt bycia ofiarą przemocy domowej. Niemniej, odsyłając do wyroku *Singh i in.*⁷, Trybunał powtórzył, że zgodnie z art. 7 ust. 2 tej dyrektywy będący obywatelem Unii współmałżonek obywatela państwa trzeciego musi przebywać w przyjmującym państwie członkowskim do momentu wszczęcia sądowego postępowania rozwodowego, aby ów obywatel państwa trzeciego mógł się powołać na zachowanie swojego prawa do pobytu. Sytuacja taka nie miała jednak miejsca w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym.

Trybunał uznał natomiast, że na podstawie prawa dostępu dzieci pracowników migrujących do kształcenia w przyjmującym państwie członkowskim zgodnie z art. 12 rozporządzenia nr 1612/68⁸ dzieci i będący obywatelem państwa trzeciego rodzic, który ma nad nimi wyłączną pieczę, korzystają z prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim w sytuacji takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym, gdy drugi rodzic jest obywatelem Unii i pracował w tym państwie członkowskim, lecz przestał w nim zamieszkiwać, zanim dzieci podjęły tam naukę. W okolicznościach, w których na podstawie tego przepisu dzieciom przysługuje prawo do kontynuowania nauki w przyjmującym państwie członkowskim, podczas gdy rodzicowi, który sprawuje nad nimi pieczę, grozi utrata prawa pobytu, odmówienie temu rodzicowi możliwości pozostania w przyjmującym państwie członkowskim w okresie nauki jego dzieci w szkole mogłoby bowiem prowadzić do pozbawienia tych dzieci prawa, które zostało im przyznane przez prawodawcę Unii.

Trybunał przypomniał wreszcie, że zgodnie z art. 21 TFUE małoletni obywatele Unii oraz rodzic, który sprawuje nad nimi faktyczną pieczę, mają prawo pobytu, o ile wspomniani obywatele Unii spełniają warunki określone w art. 7 ust. 1 dyrektywy 2004/38⁹, zwłaszcza warunek dotyczący posiadania wystarczających środków, które mogą być także dostarczane przez rodzica będącego obywatelem państwa trzeciego.

6] Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 46; sprostowania: Dz.U. L 229, s. 35; Dz.U. 2005, L 197, s. 34).

7] Wyrok Trybunału z dnia 16 lipca 2015 r., *Singh i in.* (C-218/14, [EU:C:2015:476](#)).

8] Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, s. 2).

9] Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 46; sprostowania: Dz.U. L 229, s. 35; Dz.U. 2005, L 197, s. 34).

III. POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE

1. PODSTAWA PRAWNA AKTÓW UNII

W roku 2016 Trybunał wydał trzy ważne wyroki dotyczące podstawy prawnej aktów Unii. Odnoszą się one, odpowiednio, do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB), rolnictwa oraz współpracy sądowej w sprawach karnych.

W pierwszej kolejności Trybunał, w składzie wielkiej izby, wyrokiem **Parlament/Rada** (C-263/14, [EU:C:2016:435](#)) z dnia 14 czerwca 2016 r. stwierdził nieważność decyzji Rady 2014/198/WPZiB z dnia 10 marca 2014 r. w sprawie warunków przekazywania przez siły morskie dowodzone przez Unię Europejską do Zjednoczonej Republiki Tanzanii osób podejrzanych o piractwo i zajętą w związku z tym mienia¹⁰.

Na poparcie swojej skargi o stwierdzenie nieważności Parlament podniósł dwa zarzuty. W zarzucie pierwszym twierdził, że zaskarżona decyzja została błędnie wydana według procedury szczególnej, mającej zastosowanie do umów dotyczących wyłącznie WPZiB, ustanowionej w art. 218 ust. 6 akapit drugi część pierwsza zdania TFUE, która wyklucza wszelki udział Parlamentu. W zarzucie drugim, dotyczącym naruszenia art. 218 ust. 10 TFUE, Parlament zarzucił Radzie, że nie był natychmiast i w pełni informowany na wszystkich etapach procedury negocjacji i zawarcia wspomnianej umowy.

W odniesieniu do procedury, według której została przyjęta zaskarżona decyzja, Trybunał przypomniał najpierw, że jeżeli analiza danego aktu wykaże, że wyznaczono mu dwa cele lub ma on dwa elementy składowe i jeden z tych celów lub elementów składowych można zidentyfikować jako główny, podczas gdy drugi jest jedynie pomocniczy, wówczas ten akt prawny należy wydać na jednej podstawie prawnej, tj. na tej podstawie, która jest właściwa z racji głównego lub dominującego celu lub elementu składowego. A zatem z uwagi na okoliczność, że analiza umowy UE–Tanzania wykazała, iż jest ona objęta w dominującym zakresie WPZiB, a nie współpracą sądową w sprawach karnych lub współpracą policyjną, Trybunał stwierdził, że decyzja dotycząca jej podpisania i jej zawarcia została prawidłowo przyjęta według procedury szczególnej mającej zastosowanie do porozumień dotyczących WPZiB.

Przypominając brak udziału Parlamentu w procedurach negocjacji i zawierania umów wchodzących w zakres WPZiB, Trybunał orzekł następnie, że wymóg informowania Parlamentu na podstawie art. 218 ust. 10 TFUE rozciąga się także na rezultaty pośrednie, do jakich prowadzą negocjacje. Rada powinna była zatem przekazać mu w tym przypadku tekst projektu umowy i projektu decyzji w zakresie, w jakim teksty tych projektów zostały przekazane organom tanzańskim w celu zawarcia umowy UE–Tanzania. Jako że uchybienie temu wymogowi poinformowania uniemożliwiło Parlamentowi wykonanie przysługującego mu prawa wglądu w dziedzinie WPZiB i ewentualnie przedstawienie swojego punktu widzenia w kwestii prawidłowej podstawy prawnej, na której powinna się opierać decyzja dotycząca podpisania i zawarcia umowy, Trybunał stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji z powodu naruszenia istotnego wymogu proceduralnego.

W drugiej kolejności *powiązanie dwóch podstaw prawnych przewidzianych, odpowiednio, w art. 43 ust. 2 TFUE i w art. 43 ust. 3 TFUE* zostało wyjaśnione przez Trybunał w wyroku **Niemcy/Parlament i Rada** (C-113/14, [EU:C:2016:635](#)) wydanym w dniu 7 września 2016 r. W swojej skardze o stwierdzenie nieważności Republika

10| Dz.U. L 108, s. 1.

Federalna Niemiec podniosła, że przyjmując art. 7 rozporządzenia nr 1308/2013¹¹ nie na podstawie art. 43 ust. 3 TFUE, lecz art. 43 ust. 2 TFUE, Parlament i Rada wybrały błędną podstawę prawną. Artykuł 7 rozporządzenia nr 1308/2013 ustanawia progi referencyjne różnych produktów rolnych, które mogą być przedmiotem interwencji publicznych w celu wsparcia rynku. Progi te odnoszą się do produktów rolnych wymienionych w art. 2 rozporządzenia nr 1370/2013¹².

W powyższym względzie Trybunał zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 43 ust. 2 TFUE Parlament i Rada są zobowiązane przyjąć zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą „przepisy niezbędne dla osiągnięcia celów wspólnej polityki rolnej i rybołówstwa”. Natomiast zgodnie z art. 43 ust. 3 TFUE Rada, na wniosek Komisji, przyjmuje „środki dotyczące ustalania cen, potrąceń, pomocy i ograniczeń ilościowych, jak również dotyczące ustalania i przydziału uprawnień do połowów”. Zdaniem Trybunału te drugie środki mają charakter głównie techniczny i są przyjmowane dla wykonania przepisów przyjętych na podstawie art. 43 ust. 2 TFUE. W omawianym przypadku zarówno ustalanie, jak i aktualizacja progów referencyjnych przewidzianych w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1308/2013 wymagają przeprowadzenia ocen głównie technicznych i naukowych. Zważywszy, że rozporządzenie nr 1308/2013 nie dostarcza elementów pozwalających dokonać zasadnego rozróżnienia między aktualizacją progów i ich pierwszym ustaleniem oraz mając na uwadze okoliczność, zgodnie z którą ceny interwencyjne pochodzą od progów referencyjnych, Trybunał wyciągnął stąd wniosek, że ustalenie tych progów jest środkiem dotyczącym ustalania cen. Wynika stąd, że art. 7 rozporządzenia nr 1308/2013 należało przyjąć na podstawie art. 43 ust. 3 TFUE.

Trybunał uwzględnił skargę i stwierdził nieważność nie tylko art. 7 rozporządzenia nr 1308/2013, lecz także art. 2 rozporządzenia nr 1370/2013 ze względu na nierozzerwalne więzy łączące te przepisy. Niemniej z uwagi na poważne konsekwencje, jakie mogłoby spowodować stwierdzenie ich nieważności ze skutkiem natychmiastowym, Trybunał zdecydował utrzymać w mocy ich skutki do czasu wejścia w życie, w rozsądnym terminie nieprzekraczającym pięciu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku, nowej regulacji opartej na właściwej podstawie prawnej.

Wreszcie w dniu 22 września 2016 r. w wyroku **Parlament/Rada** (C-14/15 i C-116/15, [EU:C:2016:715](#)) Trybunał uwzględnił skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez Parlament na *decyzje wykonawcze 2014/731*¹³, *2014/743*¹⁴, *2014/744*¹⁵ i *2014/911*¹⁶ *przyznające czterem państwom członkowskim dostęp do systemu wymiany informacji dotyczących profili DNA, odcisków palców i niektórych danych rejestracyjnych pojazdów*. Uznał on

11 | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.U. L 347, s. 671).

12 | Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych (Dz.U. L 346, s. 12).

13 | Decyzja Rady 2014/731/UE z dnia 9 października 2014 r. w sprawie uruchomienia na Malcie zautomatyzowanej wymiany danych rejestracyjnych pojazdów (Dz.U. L 302, s. 56).

14 | Decyzja Rady 2014/743/UE z dnia 21 października 2014 r. w sprawie uruchomienia na Cyprze zautomatyzowanej wymiany danych rejestracyjnych pojazdów (Dz.U. L 308, s. 100).

15 | Decyzja Rady 2014/744/UE z dnia 21 października 2014 r. w sprawie uruchomienia w Estonii zautomatyzowanej wymiany danych rejestracyjnych pojazdów (Dz.U. L 308, s. 102).

16 | Decyzja Rady 2014/911/UE z dnia 4 grudnia 2014 r. w sprawie uruchomienia na Łotwie zautomatyzowanej wymiany danych w odniesieniu do danych daktyloskopijnych (Dz.U. L 360, s. 28).

bowiem, że w podstawie prawnej tych decyzji, czyli art. 25 decyzji 2008/615¹⁷, przewidziano przyjęcie środków wykonawczych do tej decyzji w innym trybie niż tryb określony w traktatach.

W powyższym względzie Trybunał przypomniał najpierw, że w zakresie, w jakim normy regulujące sposób kształtowania się woli instytucji Unii ustanowione są przez traktaty i nie pozostają do dyspozycji ani państw członkowskich, ani samych instytucji, jedynie traktaty mogą – w szczególnych przypadkach – upoważnić instytucję do zmiany ustanowionej w nich procedury decyzyjnej. Następnie zauważył, że zgodność z prawem aktu Unii powinna być oceniana na podstawie stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydania tego aktu. W tym zakresie, w momencie przyjmowania decyzji 2008/615, art. 34 ust. 2 lit. c) UE przewidywał dwie odrębne procedury w odniesieniu do przyjmowania aktów ustawodawczych i środków wykonawczych, przy czym tylko pierwsze z nich powinny być przyjmowane przez Radę stanowiącą jednomyślnie.

Tymczasem, zbadawszy art. 25 ust. 2 decyzji 2008/615, Trybunał zajął stanowisko, że należy go interpretować w ten sposób, iż przewiduje on przyjęcie przez Radę stanowiącą jednomyślnie środków wykonawczych do tej decyzji, w szczególności w odniesieniu do ochrony danych. Trybunał wyciągnął stąd wniosek, że wymagając, by środki niezbędne do wykonania decyzji 2008/615 na poziomie Unii zostały przyjęte przez Radę stanowiącą jednomyślnie, podczas gdy art. 34 ust. 2 lit. c) UE przewidywał, że takie środki powinny być przyjęte przez Radę stanowiącą większością kwalifikowaną, art. 25 ust. 2 tej decyzji ustanawia w sposób niezgodny z prawem tryb przyjmowania środków usztywniony w stosunku do procedury przewidzianej w tym celu przez traktaty. W konsekwencji stwierdzono nieważność zaskarżonych decyzji.

2. KOMPETENCJE I UPRAWNIENIA INSTYTUCJI

W odniesieniu do kompetencji instytucji Unii należy wymienić wyrok **Rada/Komisja** (C-660/13, [EU:C:2016:616](#)) wydany w dniu 28 lipca 2016 r. W wyroku tym Trybunał, orzekając w składzie wielkiej izby, stwierdził nieważność decyzji Komisji przewidującej, z jednej strony, zatwierdzenie addendum do *Protokołu ustaleń między Unią i Konfederacją Szwajcarską w sprawie wkładu finansowego Szwajcarii w rozszerzonej Unii* oraz, z drugiej strony, upoważnienie pewnych członków Komisji do podpisania tego addendum w imieniu Unii. Rada zakwestionowała kompetencję Komisji do podpisania spornego addendum bez uzyskania uprzedniego upoważnienia.

Trybunał, opierając się na zasadach kompetencji powierzonych i równowagi instytucjonalnej, przypomniał najpierw, że funkcja Rady polega na opracowywaniu działań zewnętrznych Unii zgodnie między innymi z art. 16 TUE, podczas gdy funkcją Komisji jest zapewnienie reprezentacji Unii na zewnątrz. Zdaniem Trybunału samo uprawnienie Komisji do reprezentacji Unii na zewnątrz nie wystarcza do ustalenia, czy uprzednie upoważnienie tej instytucji przez Radę było konieczne do podpisania spornego addendum. Ponadto Trybunał zauważył, że Komisja była wprawdzie upoważniona do podjęcia rozmów w tym celu ze Szwajcarią, lecz nie miała upoważnienia do podpisania w imieniu Unii addendum w wyniku tych negocjacji. Wobec tego nie można uznać, że Komisja była upoważniona do podpisania niewiążącej umowy w wyniku takich negocjacji. Co więcej, jako że decyzja dotycząca podpisania takiej umowy zalicza się do aktów służących opracowaniu działań zewnętrznych Unii w rozumieniu art. 16 ust. 1 zdanie drugie i ust. 6 akapit trzeci TUE, podpisanie to wymaga dokonania przez Unię oceny kwestii, czy umowa ta nadal odpowiada jej interesom, określonym przez Radę w szczególności w decyzji o rozpoczęciu negocjacji. Ocena ta wymaga kontroli treści umowy, której nie da się z góry określić ani przewidzieć w momencie przyjmowania decyzji o podjęciu takich negocjacji. A zatem sam fakt, że treść umowy odpowiada mandatowi negocjacyjnemu udzielonemu przez Radę, nie wystarcza

17| Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz.U. L 210, s. 1).

do przyznania Komisji uprawnienia do podpisania takiego aktu bez uprzedniego uzyskania upoważnienia ze strony Rady.

Skarga Rady o stwierdzenie nieważności została uwzględniona. Trybunał utrzymał jednak w mocy skutki decyzji Komisji do momentu wejścia w życie, w rozsądnym terminie, nowej decyzji mającej ją zastąpić.

W wyroku **Parlament/Komisja** (C-286/14, [EU:C:2016:183](#)) z dnia 17 marca 2016 r. Trybunał miał okazję doprecyzować *zakres uprawnienia delegowanego Komisji do uzupełnienia aktu prawodawczego w rozumieniu art. 290 ust. 1 TFUE*.

Orzekając w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej przez Parlament Europejski na rozporządzenie delegowane nr 275/2014¹⁸, Trybunał miał okazję zbadać jedyny zarzut oparty na okoliczności, że Komisja przekroczyła uprawnienia, które zostały jej powierzone w rozporządzeniu nr 1316/2013¹⁹. W tym względzie Parlament zarzucił w szczególności Komisji, że dodała część VI do załącznika I do rozporządzenia nr 1316/2013, zamiast przyjąć odrębny akt delegowany.

W odniesieniu do systemu delegacji uprawnień przewidzianego w art. 290 TFUE Trybunał przypomniał, że akt prawodawczy może przekazywać Komisji uprawnienia do przyjęcia aktów nieprawodawczych o charakterze generalnym, „uzupełniających” lub „zmieniających” niektóre, inne niż istotne, elementy aktu prawodawczego oraz że te dwie kategorie uprawnień delegowanych różnią się wyraźnie. Gdy Komisja korzysta z uprawnienia do uzupełnienia aktu prawodawczego, jej umocowanie jest ograniczone do skonkretyzowania – z zachowaniem integralności aktu prawodawczego uchwalonego przez prawodawcę – niemających zasadniczego znaczenia elementów danej regulacji, których prawodawca nie doprecyzował. Natomiast powierzenie Komisji uprawnienia do zmiany aktu prawodawczego skutkuje tym, że instytucja ta może poprawić lub uchylić niemające zasadniczego znaczenia elementy umieszczone w tym akcie przez prawodawcę. Różnice między dwiema kategoriami uprawnień delegowanych, o których mowa w art. 290 ust. 1 TFUE, stoją na przeszkodzie temu, aby uznać, że Komisja sama może określić, jaki jest charakter przyznanego jej uprawnienia delegowanego.

W omawianym przypadku, upoważniając Komisję do przyjmowania aktów delegowanych „szczegółowo określających” pewne elementy, w drodze art. 21 ust. 3 rozporządzenia nr 1316/2013 uprawniono Komisję do „uzupełnienia” tego rozporządzenia w rozumieniu art. 290 TFUE. Mając na względzie zapewnienie jasności norm prawnych i przejrzystości procesu legislacyjnego, Komisja nie może dodać nowego elementu do samego tekstu tego aktu. Taka ingerencja w treść aktu mogłaby bowiem skutkować niepewnością co do podstawy prawnej owego elementu, zważywszy, że sam tekst aktu prawodawczego zawierałby wówczas element dodany w efekcie wykonania przez Komisję uprawnienia delegowanego, które nie pozwala jej na zmianę ani uchylenie tego aktu. Komisja była zatem zobowiązana przyjąć akt odrębny od rozporządzenia nr 1316/2013. Otóż dodając część VI do załącznika I do tego rozporządzenia, Komisja zignorowała różnicę między dwiema kategoriami uprawnień delegowanych przewidzianymi w art. 290 ust. 1 TFUE i zignorowanie tej różnicy prowadzi do stwierdzenia nieważności rozporządzenia delegowanego.

Powołując się na istotne względy pewności prawa, Trybunał zdecydował jednak utrzymać w mocy skutki rozporządzenia delegowanego nr 275/2014 do dnia wejścia w życie nowego aktu, który ma je zastąpić, w rozsądnym terminie, który nie może przekroczyć sześciu miesięcy od daty ogłoszenia jego wyroku.

18| Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 275/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. zmieniające załącznik I do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1316/2013 ustanawiającego instrument „Łącząc Europę” (Dz.U. L 80, s. 1).

19| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1316/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające instrument „Łącząc Europę”, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 913/2010 i uchylające rozporządzenia (WE) nr 680/2007 i (WE) nr 67/2010 (Dz.U. L 348, s. 129).

IV. PRAWO UNII I PRAWO KRAJOWE

W dniu 15 listopada 2016 r. w wyroku **Ullens de Schooten** (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)) wielka izba Trybunału orzekła w przedmiocie możliwości powołania się na *pozaumowną odpowiedzialność państwa członkowskiego za szkody wyrządzone jednostkom wskutek naruszenia swobód podstawowych przewidzianych w art. 49, 56 i 63 TFUE w sytuacji, której wszystkie elementy ograniczają się do jednego państwa członkowskiego*. W sprawie głównej strona skarżąca – obywatel belgijski, który prowadził w Belgii laboratorium diagnostyczne – podniosła kwestię odpowiedzialności tego państwa za szkodę, jaką poniosła ona z powodu naruszenia art. 49, 56 i 63 TFUE przez uregulowanie krajowe, które zostało do niej zastosowane.

Tytułem wstępu Trybunał przypomniał, że postanowienia w dziedzinie swobody przedsiębiorczości, swobody świadczenia usług i swobody przepływu kapitału nie mają zastosowania do sytuacji, której wszystkie elementy ograniczają się do jednego państwa członkowskiego.

Niemniej Trybunał wyjaśnił, że wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczące wspomnianych postanowień, przedstawione w sprawach czysto wewnętrznych, mogą zostać uznane za dopuszczalne w następujących sytuacjach: jeżeli nie można wykluczyć, że obywatele zamieszkujący w innych państwach członkowskich są zainteresowani skorzystaniem z tychże swobód w celu prowadzenia działalności na terytorium państwa członkowskiego, które wydało sporne uregulowanie krajowe; jeżeli sąd odsyłający złoży do Trybunału wniosek w ramach postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności przepisów, które znajdują zastosowanie nie tylko wobec obywateli danego państwa członkowskiego, lecz również wobec obywateli innych państw członkowskich; gdy prawo krajowe nakłada na sąd odsyłający obowiązek zapewnienia, by obywatel danego państwa członkowskiego mógł skorzystać z takich samych praw, jakie w tej samej sytuacji przysługiwałyby na mocy prawa Unii obywatelowi innego państwa członkowskiego; jeżeli przepisy prawa Unii znajdują zastosowanie za pośrednictwem prawa krajowego, które dostosowało się, w zakresie sytuacji, których wszystkie elementy ograniczają się do jednego państwa członkowskiego, do rozwiązań przyjętych w prawie Unii. Trybunał wyjaśnił, że do sądu odsyłającego należy wskazanie Trybunałowi, w postanowieniu odsyłającym, zgodnie z art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem, związku, jaki zawisły przed nim spór – mimo jego czysto wewnętrznego charakteru – wykazuje z postanowieniami prawa Unii dotyczącymi swobód podstawowych, który to związek sprawia, że uzyskanie wnioskowanej wykładni jest niezbędne dla rozstrzygnięcia owego sporu.

W omawianym przypadku Trybunał doszedł do wniosku, że w sytuacji gdy wszystkie elementy sporu w postępowaniu głównym ograniczają się do jednego państwa członkowskiego i gdy z postanowienia odsyłającego nie wynika żaden związek między przedmiotem lub okolicznościami tego sporu a art. 49, 56 lub 63 TFUE, postanowienia te, które mają na celu ochronę osób faktycznie korzystających ze swobód podstawowych, nie mogą przyznawać praw jednostkom, w związku z czym prawo Unii nie może stanowić podstawy dla pozaumownej odpowiedzialności danego państwa członkowskiego.

W wyroku **Association France Nature Environnement** (C-379/15, [EU:C:2016:603](#)) z dnia 28 lipca 2016 r. Trybunał dokonał uściślenia w odniesieniu do *możliwości utrzymania w mocy przez sąd krajowy, w drodze wyjątku, niektórych skutków aktu krajowego niezgodnego z prawem Unii*. U podstaw wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym leżało postępowanie w sprawie kontroli legalności, które dotyczyło zgodności prawa krajowego transponującego przepisy dyrektywy 2001/42 z tą właśnie dyrektywą²⁰. Sąd odsyłający stwierdził, że ustanowione w tej dyrektywie wymogi dotyczące niezależności organów, z którymi należy się konsultować

20| Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz.U. L 197, s. 30).

w wypadku przeprowadzania oceny oddziaływania na środowisko, nie zostały prawidłowo przetransponowane. Uznając jednak, że częściowe uchylenie *ex tunc* przepisów aktu krajowego transponującego dyrektywę może mieć niekorzystne skutki dla środowiska, sąd ten zwrócił się do Trybunału z pytaniem co do możliwości ograniczenia w czasie skutków tego stwierdzenia niezgodności z prawem.

W odpowiedzi na to pytanie Trybunał przypomniał swoje orzecznictwo wywodzące się z wyroku *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne*²¹, zgodnie z którym sąd krajowy może wyjątkowo utrzymać czasowo w mocy niektóre skutki aktu krajowego uznanego za niezgodny z prawem Unii, pod warunkiem że utrzymanie to jest podyktowane nadrzędnymi względami związanymi z ochroną środowiska oraz jest wskazane w świetle szczególnych okoliczności zawisłej przed nim sprawy. Sąd krajowy jest jednak obowiązany ustalić, że wszystkie warunki określone we wspomnianym wyroku zostały spełnione. I tak, musi on najpierw ustalić, że zaskarżony akt krajowy, mimo że został on przyjęty z naruszeniem obowiązków przewidzianych w dyrektywie 2001/42, stanowi prawidłową transpozycję prawa Unii w dziedzinie ochrony środowiska. Następnie musi on zweryfikować, że uchwalenie i wejście w życie nowego przepisu prawa krajowego nie pozwolą uniknąć niekorzystnych skutków dla środowiska wynikających z uchylenia zaskarżonego aktu prawnego. Sąd krajowy musi wreszcie stwierdzić, że uchylenie danego aktu prawnego będzie skutkowało powstaniem luki prawnej niekorzystnej dla środowiska oraz że utrzymanie w mocy, w drodze wyjątku, skutków zaskarżonego przepisu prawa krajowego będzie odnosić się wyłącznie do okresu bezwzględnie koniecznego do przyjęcia środków pozwalających na usunięcie stwierdzonej nieprawidłowości.

Ponadto Trybunał udzielił odpowiedzi twierdzącej na pytanie, czy sąd krajowy ostatniej instancji jest zobowiązany zwrócić się do Trybunału w trybie prejudycjalnym, zanim skorzysta z tego wyjątkowego uprawnienia. Taki sąd krajowy jest jednak zwolniony z tego obowiązku, gdy uda mu się szczegółowo wykazać, że nie zachodzą żadne racjonalne wątpliwości co do wykładni i stosowania warunków określonych w wyroku *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne*.

V. POSTANOWIENIA REGULUJĄCE POSTĘPOWANIE PRZED TRYBUNAŁEM

W roku 2016 Trybunał wydał trzy ważne wyroki dotyczące odesłania prejudycjalnego. W dwóch pierwszych zostało rozwinięte utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym prawo Unii stoi na przeszkodzie wszelkim uregulowaniom krajowym uniemożliwiającym sądom krajowym zadanie pytania prejudycjalnego w kwestii wykładni właściwych przepisów prawa Unii. Trzecim jest wyrok *Ullens de Schooten* (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)), w którym sprecyzowano przesłanki dopuszczalności odwołań prejudycjalnych przedłożonych w sprawach czysto wewnętrznych. Wyrok ten został przedstawiony w części IV „Prawo Unii i prawo krajowe”²².

W pierwszej kolejności wyrok *PFE* (C-689/13, [EU:C:2016:199](#)), ogłoszony w dniu 5 kwietnia 2016 r., zapadł w ramach sporu toczącego się przed sądem krajowym ostatniej instancji między oferentem, któremu nie zostało udzielone zamówienie publiczne, a zwyciężskim oferentem. Ponieważ ten ostatni zakwestionował w drodze skargi wzajemnej dopuszczalność skargi odrzuconego oferenta, sąd, przed którym zawisł spór, był obowiązany na podstawie swojego własnego orzecznictwa wydanego w pełnym składzie zbadać w pierwszej kolejności skargę wzajemną. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego w zakresie, w jakim

21 | Wyrok Trybunału z dnia 28 lutego 2012 r., *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne* (C-41/11, [EU:C:2012:103](#)).

22 | Należy także zasygnalizować wyroki *Mallis i in./Komisja i EBC* (od C-105/15 P do C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) i *Ledra Advertising i in./Komisja i EBC* (od C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)) dotyczące dopuszczalności skarg o stwierdzenie nieważności wniesionych na decyzje w dziedzinie polityki gospodarczej i pieniężnej (zob. część XV „Polityka gospodarcza i pieniężna”).

to orzecznictwo pełnego składu było wiążące dla pozostałych izb tego samego sądu, izba, której został przydzielony omawiany spór, nie mogła od niego odejść bez uprzedniego przekazania sprawy pełnemu składowi, nawet jeśli przyjęte przezeń rozstrzygnięcie było sprzeczne z orzecznictwem Trybunału. Z powodu pozornej sprzeczności między tym krajowym przepisem proceduralnym a orzecznictwem Trybunału wspomniany sąd odsyłający zadał pytanie, czy *art. 267 TFUE stoi na przeszkodzie temu, że izba sądu krajowego orzekającego w ostatniej instancji, która nie podziela podejścia przyjętego w orzeczeniu pełnego składu tego sądu, musi przekazać ową kwestię temuż pełnemu składowi do rozstrzygnięcia i tym samym zostaje pozbawiona możliwości wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym do Trybunału*.

W powyższym względzie Trybunał, w składzie wielkiej izby, przypomniał najpierw, że sądy krajowe mają jak najszersze uprawnienie do wystąpienia do Trybunału z pytaniem dotyczącym wykładni właściwych przepisów prawa Unii, przy czym uprawnienie to przekształca się w obowiązek sądów orzekających w ostatniej instancji, z zastrzeżeniem pewnych wyjątków. Zarówno wspomniana możliwość, jak i przywołany obowiązek stanowią nieodłączne elementy ustanowionego na mocy art. 267 TFUE systemu współpracy pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem, i są nieodłącznie związane ze sprawowaniem funkcji sądów stosujących prawo Unii, powierzonych sądom krajowym przez to postanowienie. W konsekwencji Trybunał stwierdził, że przepis prawa krajowego nie może stanąć na przeszkodzie zadaniu przez izbę sądu orzekającego w ostatniej instancji – mającą do rozstrzygnięcia kwestię dotyczącą wykładni prawa Unii – pytania prejudycjalnego Trybunałowi.

W odniesieniu do obowiązku stosowania przez sądy krajowe prawa Unii zgodnie z wykładnią dokonaną przez Trybunał ten ostatni potwierdził swoje utrwalone orzecznictwo w tym względzie, zapoczątkowane wyrokiem *Simmenthal*²³. Wywnioskował z niego, że po uzyskaniu od Trybunału odpowiedzi na zadane przez sąd i dotyczące wykładni prawa Unii pytanie lub gdy orzecznictwo Trybunału udziela już jasnej odpowiedzi na takie pytanie, izba sądu orzekającego w ostatniej instancji musi sama uczynić wszystko, co niezbędne, aby ta wykładnia prawa Unii została wprowadzona w życie.

W duchu tych zasad Trybunał, w składzie wielkiej izby, odpowiedział w wyroku **Ognyanov** (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)) z dnia 5 lipca 2016 r. na pytania zadane w kwestii stosowania do odesłania prejudycjalnego przepisów bułgarskich służących zapewnieniu bezstronności sędziów w sprawach karnych. Zgodnie z tymi przepisami *sędziowie, którzy w ramach odesłania prejudycjalnego przedstawiają okoliczności faktyczne i ich kwalifikację prawną, powinni wyłączyć się ze sprawy*. Sąd odsyłający zasygnalizował także, że zgodnie z krajowym kodeksem etycznym przedstawienie w postanowieniu odsyłającym okoliczności faktycznych i ram prawnych sprawy w postępowaniu głównym jest traktowane jako wyrażenie wstępnego stanowiska, co wiąże się ze wszczęciem postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu krajowemu ze względu na przewinienie dyscyplinarne.

Przypomniawszy kluczowe elementy procedury ustanowionej w art. 267 TFUE, Trybunał zauważył, że przedstawiając w swoim wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym okoliczności faktyczne i prawne rozpatrywanej w postępowaniu głównym sprawy, sąd odsyłający jedynie działa zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 267 TFUE i art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem. Przedstawienie owych okoliczności faktycznych i prawnych odpowiada zatem wymogowi współpracy związanemu z mechanizmem odesłania prejudycjalnego i nie może naruszać samo w sobie ani prawa dostępu do bezstronnego sądu określonego w art. 47 akapit drugi karty praw podstawowych, ani prawa do domniemania niewinności zagwarantowanego w art. 48 ust. 1 tej karty.

W świetle tych rozważań Trybunał stwierdził, że krajowe przepisy karne i deontologiczne wskazane przez sąd odsyłający mogą skutkować powstrzymaniem się przez sędziego krajowego od zadania pytań prejudycjalnych

23| Wyrok Trybunału z dnia 9 marca 1978 r., *Simmenthal* (C-106/77, [EU:C:1978:49](#)).

Trybunałowi w celu uniknięcia wyłączenia ze sprawy i narażenia się na sankcje dyscyplinarne lub wniesienia niedopuszczalnych wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Takie przepisy naruszają zatem prerogatywy przyznane sądom krajowym w art. 267 TFUE i w konsekwencji wpływają na skuteczność współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi ustanowionej w ramach mechanizmu odesłania prejudycjalnego.

W odniesieniu do możliwości dokonania przez sąd odsyłający zmiany jego pierwotnej oceny okoliczności faktycznych i prawnych w związku z ogłoszeniem wyroku prejudycjalnego Trybunał wskazał, że sąd krajowy może zmienić stwierdzenia odnoszące się do okoliczności faktycznych i prawnych, których dokonał w ramach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, pod warunkiem że sąd ten w pełni uwzględni wykładnię prawa Unii przyjętą przez Trybunał.

VI. ROLNICTWO

W wyroku *Pesce i in.* (C-78/16 i C-79/16, [EU:C:2016:428](#)) wydanym w dniu 9 czerwca 2016 r. w trybie przyspieszonym Trybunał orzekł w przedmiocie ważności art. 6 ust. 2 lit. a) decyzji wykonawczej 2015/789²⁴, przyjętej na podstawie dyrektywy 2000/29²⁵. Ta ostatnia dyrektywa ma na celu zagwarantowanie wysokiego poziomu ochrony fitosanitarnej przed wprowadzeniem do Unii organizmów szkodliwych w produktach przywiezionych z państw trzecich. Zgodnie z tym celem art. 6 ust. 2 lit. a) zaskarżonej decyzji wykonawczej, która ma na celu zwalczanie bakterii *Xylella fastidiosa*, zobowiązuje państwa członkowskie do natychmiastowego usunięcia roślin żywicielskich, niezależnie od ich statusu żywicielskiego, w promieniu 100 metrów wokół roślin, które zostały zakażone tą bakterią. W omawianym przypadku władze włoskie zastosowały tę regułę do wielu gruntów w regionie Apulia.

W odniesieniu do kwestii ważności dotyczącej zgodności przytoczonego art. 6 ust. 2 lit. a) decyzji wykonawczej 2015/789 z prawem Unii, a w szczególności z dyrektywą 2000/29 rozpatrywaną w świetle zasad ostrożności i proporcjonalności, Trybunał uznał, że w świetle danych naukowych dostępnych w chwili wydania tej decyzji oraz w świetle alternatywnych środków możliwych w tym samym momencie, ów środek był odpowiedni i niezbędny do osiągnięcia przyświecającego mu celu w postaci zapobiegnięcia rozprzestrzenianiu się bakterii. Niemniej Trybunał podkreślił także, że jeżeli sytuacja zmieniłaby się w taki sposób, że zwalczanie bakterii *Xylella fastidiosa* nie wymagałoby już, na podstawie nowych mających znaczenie danych naukowych, natychmiastowego usunięcia roślin żywicielskich, to Komisja powinna by zmienić decyzję wykonawczą 2015/789 albo wydać nową decyzję w celu uwzględnienia tej sytuacji.

W odniesieniu do braku systemu odszkodowań w decyzji wykonawczej Trybunał uznał, że obowiązek przewidziany w art. 6 ust. 2 lit. a) tej decyzji mógł między innymi naruszyć prawo własności dotyczące gospodarstw rolnych objętych tą decyzją. Jednakże w zakresie, w jakim prawo do odszkodowania wynika bezpośrednio z art. 17 karty praw podstawowych, sam fakt, że ani dyrektywa 2000/29, ani decyzja wykonawcza nie zawierają same w sobie takiego systemu lub nie nakładają wyraźnego obowiązku wprowadzenia takiego systemu, nie może oznaczać, że takie prawo jest wyłączone. Decyzja 2015/789 nie jest zatem nieważna z tego powodu.

24| Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2015/789 z dnia 18 maja 2015 r. w sprawie środków zapobiegających wprowadzaniu do Unii i rozprzestrzenianiu się w niej organizmu *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) (Dz.U. L 125, s. 36).

25| Dyrektywa Rady 2000/29/WE z dnia 8 maja 2000 r. dotycząca środków ochronnych przed wprowadzaniem do Wspólnoty organizmów szkodliwych dla roślin lub dla produktów roślinnych i przed ich rozprzestrzenianiem się we Wspólnocie (Dz.U. L 169, s. 1), zmieniona dyrektywą Rady 2002/89/WE z dnia 28 listopada 2002 r. (Dz.U. L 355, s. 45).

Sprawa zakończona wyrokiem **Masterrind** (C-469/14, [EU:C:2016:609](#)) wydanym w dniu 28 lipca 2016 r. przedstawia dwa różne aspekty. Dotyczy ona, z jednej strony, *czasu trwania podróży zwierząt w ramach transportu drogowego i, z drugiej strony, skutków oświadczenia urzędowego lekarza weterynarii państwa członkowskiego wywozu skierowanego do organu innego właściwego państwa członkowskiego do celów refundacji wywozowych*. Spór w postępowaniu głównym dotyczył przewozu ciężarówką bydła z Niemiec do Francji, gdzie zwierzęta zostały następnie załadowane na statek do Maroka. W wyniku kontroli przeprowadzonej we Francji przez urzędowego lekarza weterynarii w miejscu wywozu, przewidzianej w art. 2 rozporządzenia nr 817/2010²⁶, który to weterynarz uznał, że transport nie spełnia wymogów wynikających z rozporządzenia nr 1/2005²⁷, władze niemieckie zażądały zwrotu refundacji wywozowej wypłaconej w formie zaliczki i decyzja ta została zaskarżona przed sądem niemieckim.

W pierwszej kolejności Trybunał dokonał uściśleń w odniesieniu do reguły przewidzianej w rozporządzeniu nr 1/2005, która ustala maksymalny okres przemieszczania na 28 godzin, przerwany minimalnym okresem odpoczynku trwającym jedną godzinę po pierwszym etapie trwającym 14 godzin. W odniesieniu do czasu odpoczynku między okresami przemieszczania Trybunał stwierdził, że okres odpoczynku może trwać dłużej niż godzinę, precyzując jednak, że okres ten nie może w praktyce stanowić ryzyka zranienia lub niepotrzebnego cierpienia dla transportowanych zwierząt. Ponadto łączne czasy trwania podróży i odpoczynku nie mogą przekraczać 29 godzin, z zastrzeżeniem możliwości przedłużenia ich o 2 godziny dla dobra zwierząt²⁸ lub w razie wystąpienia nieprzewidzianych okoliczności²⁹. Wreszcie okresy przemieszczania trwające 14 godzin mogą obejmować jeden okres postoju lub więcej, lecz muszą one zostać dodane do okresów przemieszczania w celu obliczenia całkowitego okresu przemieszczania trwającego maksymalnie 14 godzin, na który się one składają.

W drugiej kolejności Trybunał uznał, że na podstawie rozporządzenia nr 817/2010 organ właściwy w zakresie wypłaty refundacji wywozowych dotyczących bydła nie jest związany oceną urzędowego lekarza weterynarii w miejscu wywozu, zgodnie z którą to oceną przepisy rozporządzenia nr 1/2005 nie były przestrzegane w ramach transportu tych zwierząt. Decyzja dotycząca przestrzegania przesłanek, od których spełnienia zależy prawo do wypłaty refundacji wywozowych, należy bowiem do kompetencji krajowego organu właściwego w zakresie tej wypłaty. W tym kontekście informacje przekazane przez urzędowego lekarza weterynarii w miejscu wywozu stanowią wprawdzie dowód, lecz mogą one zostać podważone.

VII. SWOBODY PRZEPŁYWU

1. SWOBODNY PRZEPŁYW PRACOWNIKÓW

W dziedzinie swobodnego przepływu pracowników na szczególną uwagę zasługują trzy wyroki. Pierwszy dotyczy praw do emerytury osoby, która zamieszkała w innym państwie członkowskim, a dwa pozostałe

26| Rozporządzenie Komisji (UE) nr 817/2010 z dnia 16 września 2010 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do wymagań dotyczących przyznania refundacji wywozowych związanych z dobrostanem żywego bydła w czasie transportu (Dz.U. L 245, s. 16).

27| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz.U. L 3, s. 1, oraz sprostowanie Dz.U. 2011, L 336, s. 86).

28| Załącznik I, rozdział V, pkt 1.8 rozporządzenia (WE) nr 1/2005.

29| Artykuł 22 rozporządzenia nr 1/2005.

wyroki dotyczą systemu pomocy na naukę w szkole wyższej przyznanej rezydentom innego państwa członkowskiego.

W wyroku **Pöpperl** (C-187/15, [EU:C:2016:550](#)) wydanym w dniu 13 lipca 2016 r. Trybunał uzupełnił w istotnym zakresie wykładnię art. 45 TFUE. Spór w postępowaniu głównym dotyczył *prawa byłego urzędnika niemieckiego landu, który podjął pracę w innym państwie członkowskim, do emerytury przewidzianej dla pracowników tego landu*.

W powyższym względzie Trybunał orzekł, że wykładni art. 45 TFUE należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym osoba zatrudniona jako urzędnik w państwie członkowskim, która na własne życzenie odchodzi ze służby celem wykonywania pracy w innym państwie członkowskim, traci swe prawa do emerytury ze szczególnego systemu emerytalnego i zostaje z mocą wsteczną ubezpieczona w powszechnym systemie emerytalnym, z którego przysługuje jej niższa emerytura niż wynikająca z tych praw. Takie uregulowanie stanowi ograniczenie swobodnego przepływu pracowników, ponieważ – nawet jeśli znajduje ono zastosowanie także do urzędników tego państwa członkowskiego, którzy odchodzą ze służby w celu podjęcia pracy w sektorze prywatnym w tym samym państwie członkowskim – może przeszkadzać tym urzędnikom lub zniechęcać ich do korzystania z przysługującego im prawa do swobodnego przemieszczania się na terytorium Unii.

Trybunał orzekł także, że zadaniem sądu krajowego jest zapewnienie pełnej skuteczności art. 45 TFUE poprzez dokonanie wykładni prawa krajowego zgodnie ze wspomnianym artykułem albo, jeśli taka wykładnia nie jest możliwa, nie stosując sprzecznego z nim przepisu prawa krajowego. Ponadto w sytuacji gdy prawo krajowe, z naruszeniem prawa Unii, przewiduje odmienne traktowanie różnych grup osób, osoby należące do grupy mniej korzystnie traktowanej powinny być traktowane w ten sam sposób jak inni zainteresowani i należy zastosować do nich ten sam reżim prawny. W związku z tym reżim prawny mający zastosowanie do osób należących do grupy uprzywilejowanej stanowi – wobec braku prawidłowego stosowania prawa Unii – jedyny ważny system referencyjny.

W wyrokach **Bragança Linares Verruga i in.** (C-238/15, [EU:C:2016:949](#)) i **Depesme i in.** (od C-401/15 do C-403/15, [EU:C:2016:955](#)) wydanych, odpowiednio, w dniach 14 i 15 grudnia 2016 r. Trybunał, który miał okazję ponownie zbadać *luksemburskie uregulowanie dotyczące państwowej pomocy finansowej na naukę w szkole wyższej*, dokonał uściśleń w zakresie swobodnego przepływu pracowników i zabezpieczenia społecznego. Pierwotnie owo uregulowanie uzależniało przyznanie pomocy od warunku miejsca zamieszkania studenta. Warunek ten został zniesiony w celu uwzględnienia wyroku *Giersch i in.*³⁰. Niemniej zgodnie ze zmienioną wersją tego uregulowania obowiązującą w czasie zaistnienia okoliczności faktycznych spraw w postępowaniu głównym student niebędący rezydentem mógł korzystać ze spornej pomocy finansowej jedynie wtedy, gdy: po pierwsze, był dzieckiem pracownika i, po drugie, ten ostatni pracował w Luksemburgu przez nieprzerwany okres co najmniej pięciu lat w chwili złożenia wniosku o pomoc.

W tych dwóch wyrokach zapadłych w tym roku Trybunał przypomniał tytułem wstępu, po pierwsze, że art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1612/68³¹, którego brzmienie zostało przejęte w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 492/2011³², stanowi w konkretnym obszarze przywilejów socjalnych szczególnie wyraz zasady równego traktowania ustanowionej w art. 45 ust. 2 TFUE. Po drugie, członkowie rodziny pracownika migrującego

30| Wyrok Trybunału z dnia 20 czerwca 2013 r. w sprawie *Giersch i in.* (C-20/12, [EU:C:2013:411](#)), przedstawiony w Sprawozdaniu rocznym za rok 2013, s. 23.

31| Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, s. 2).

32| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 492/2011 z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii (Dz.U. L 141, s. 1).

są pośrednimi beneficjentami równego traktowania przyznanego temu pracownikowi w art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1612/68, i tym samym przywilejów socjalnych określonych w tym artykule, takich jak finansowanie nauki w szkole wyższej przyznane przez państwo członkowskie dzieciom pracowników wykonujących aktywność zawodową lub pracowników, którzy wykonywali taką aktywność w tym państwie.

I tak, w wyroku **Bragança Linares Verruga i in.** Trybunał orzekł, że art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 492/2011 stoi na przeszkodzie spornemu uregulowaniu. Stanowi ono dyskryminację pośrednią ze względu na przynależność państwową, gdyż rozróżnienie oparte na miejscu zamieszkania może działać bardziej na niekorzyść obywateli innych państw członkowskich. Takie uregulowanie może być dopuszczalne jedynie wtedy, gdy jest ono właściwe do osiągnięcia prawnie uzasadnionego celu, nie wykraczając poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia. W tej kwestii w pierwszej kolejności Trybunał zauważył, że przyświecający uregulowaniu cel społeczny polegający na wspieraniu kontynuowania nauki w szkole wyższej i zwiększeniu wśród mieszkańców liczby posiadaczy dyplomów ukończenia studiów wyższych jest celem interesu ogólnego uznanym na poziomie Unii. W drugiej kolejności warunek dotyczący pięcioletniego okresu pracy jest odpowiedni do osiągnięcia tego celu, gdyż po pierwsze, wydaje się uzasadnione, że państwo wypłacające pomoc stara się upewnić, iż pracownik przygraniczny rzeczywiście wykazuje więź integracyjną ze społeczeństwem, aby zapobiec ryzyku pojawienia się „turystyki stypendialnej”, a po drugie, warunek ten może służyć wykazaniu takiego powiązania. Warunek ten zawiera jednak ograniczenie, które wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego celu. Nie pozwala on bowiem właściwym organom przyznać pomocy, gdy pomimo kilku krótkich przerw rodzice pracowali w Luksemburgu przez długi czas w okresie poprzedzającym złożenie tego wniosku, mimo że przerwy takie nie mogą zerwać powiązania pomiędzy wnioskującym o pomoc finansową a Luksemburgiem.

W wyroku **Depesme i in.** Trybunał wypowiedział się na temat pojęcia „dziecka pracownika”, występującego w spornym uregulowaniu krajowym, w świetle art. 45 TFUE i art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 492/2011. Mówiąc dokładniej, zbadał, czy pojęcie to obejmuje dzieci współmałżonka lub partnera tego pracownika, i odpowiedział twierdząco na to pytanie. I tak, ze wspomnianego wyroku wynika, że przez pojęcie to należy rozumieć nie tylko dziecko, które ma więź filiacyjną z pracownikiem, lecz również dziecko współmałżonka lub zarejestrowanego partnera tego pracownika, w sytuacji gdy ten ostatni ma udział w utrzymywaniu tego dziecka. Ten ostatni wymóg odnosi się do sytuacji faktycznej, której ocena jest zadaniem organów administracji oraz, w stosownych przypadkach, sądów krajowych, przy czym nie jest konieczne ustalanie powodów tego udziału ani obliczanie jego dokładnego rozmiaru. Niemniej status członka rodziny pracownika przygranicznego pozostającego na utrzymaniu tego pracownika może wynikać z obiektywnych czynników, takich jak istnienie wspólnego miejsca zamieszkania tego pracownika i studenta. I tak, jak wynika między innymi z art. 2 pkt 2 lit. c) dyrektywy 2004/38³³, prawodawca Unii wychodzi z założenia, że dzieci pozostają na utrzymaniu do ukończenia 21. roku życia.

2. SWOBODNY PRZEPŁYW TOWARÓW

W dniu 21 czerwca 2016 r., wyrokiem **New Valmar** (C-15/15, [EU:C:2016:464](#)), Trybunał, w składzie wielkiej izby, orzekł w przedmiocie kwestii, czy *uregulowanie przewidujące obowiązek sporządzania faktur, w tym faktur dotyczących transakcji transgranicznych, wyłącznie w języku krajowym pod rygorem nieważności*, narusza prawo Unii. Sprawa w postępowaniu głównym dotyczyła sporu związanego z niezapłaconymi fakturami, toczącego się między spółką mającą siedzibę w niderlandzkojęzycznym regionie Belgii i spółką mającą siedzibę we

33| Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 46; sprostowania: Dz.U. L 229, s. 35; Dz.U. 2005, L 197, s. 34).

Włoszech. Ta ostatnia powołała się na nieważność tych faktur z tego względu, że naruszały one przepisy językowe zaliczające się jej zdaniem do belgijskich bezwzględnie obowiązujących przepisów. Zgodnie bowiem z uregulowaniem flamandzkim przedsiębiorstwa mające siedzibę w regionie, o którym mowa, muszą używać języka niderlandzkiego między innymi do sporządzania wymaganych ustawą aktów i dokumentów. Tymczasem wszystkie standardowe informacje i warunki ogólne znajdujące się na spornych fakturach zostały zredagowane w języku włoskim, a nie niderlandzkim.

W swoim wyroku Trybunał stwierdził, że sporne uregulowanie językowe stanowi ograniczenie swobodnego przepływu towarów w Unii. Pozbawiając bowiem zainteresowane podmioty gospodarcze możliwości swobodnego wyboru języka, którym posługują się one wspólnie przysporządzaniu swych faktur, i zobowiązując owe podmioty do używania języka, który nie odpowiada konieczności językowi, który postanowiły używać między sobą w ramach stosunków umownych, uregulowanie to może zwiększyć ryzyko zakwestionowania faktur i odmowy ich zapłaty. Adresaci tych faktur mogliby zatem stać się skłonni do powoływania się na swą rzeczywistą lub rzekomą niezdolność do zrozumienia ich treści w celu sprzeciwienia się ich zapłacie. Natomiast adresat faktury sporządzonej w języku innym niż język niderlandzki mógłby – zważywszy na bezwzględną nieważność takiej faktury – być skłonny do zakwestionowania jej ważności z tego tylko powodu.

Nawet jeżeli cele takiego uregulowania, czyli wspieranie i stymulowanie używania jednego z języków urzędowych danego państwa członkowskiego, mogą co do zasady uzasadniać takie ograniczenie, sytuacja taka nie ma miejsca w omawianym przypadku. Zdaniem Trybunału owo uregulowanie językowe wykracza bowiem poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów i nie może zatem zostać uznane za proporcjonalne.

3. SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SWOBODNE ŚWIADCZENIE USŁUG

W dziedzinie swobody przedsiębiorczości i swobodnego świadczenia usług na wzmiankę zasługuje pięć wyroków. Dwa pierwsze dotyczą odmowy udzielenia przez instytucje kredytowe i instytucje płatnicze informacji na temat ich klientów, trzeci zawiera wyjaśnienia dotyczące procedury przedłużania koncesji dotyczących majątku publicznego, czwarty odnosi się do obciążania kosztami licencji na wykonywanie działalności gospodarczej i ostatni dotyczy stosowania do przedsiębiorstwa zagranicznego krajowych przepisów prawnych z zakresu zwolnień grupowych.

W wyroku **Sparkasse Allgäu** (C-522/14, [EU:C:2016:253](#)), ogłoszonym w dniu 14 kwietnia 2016 r., Trybunał orzekł, że art. 49 TFUE nie stoi na przeszkodzie *uregulowaniu państwa członkowskiego, które zobowiązuje instytucje kredytowe z siedzibą w tym państwie członkowskim do zgłoszenia organom krajowym składników majątkowych przechowywanych lub zarządzanych w ich niesamodzielnych oddziałach w innym państwie członkowskim* w wypadku śmierci właściciela tych składników majątkowych będącego rezydentem tego pierwszego państwa członkowskiego, podczas gdy drugie państwo członkowskie nie przewiduje porównywalnego obowiązku zawiadomienia, a instytucje kredytowe są tam objęte tajemnicą bankową, której naruszenie jest zagrożone sankcjami karnymi. Spór w postępowaniu głównym toczył się między Sparkasse Allgäu, instytucją kredytową z siedzibą w Niemczech, a niemieckim organem podatkowym w przedmiocie odmowy przez tę instytucję kredytową przekazania owemu organowi informacji dotyczących rachunków prowadzonych w jej niesamodzielnym oddziale w Austrii dla osób, które w chwili śmierci miały rezydencję podatkową w Niemczech. W tym kontekście sąd odsyłający zadał pytanie, czy z uwagi na obowiązek przewidziany w prawie niemieckim instytucje kredytowe mogą zostać zniechęczone do wykonywania działalności gospodarczej za pośrednictwem oddziału w Austrii.

Trybunał udzielił na to pytanie odpowiedzi przeczącej. Zauważył, że niekorzystne skutki, jakie mógłby spowodować taki obowiązek zawiadomienia, wynikają z równoległego wykonywania przez dwa państwa członkowskie ich kompetencji w dziedzinie przestrzegania tajemnicy bankowej i kontroli podatkowych prowadzącego do znaczących różnic między wchodzącymi w grę uregulowaniami. Państwo członkowskie siedziby instytucji kredytowej daje pierwszeństwo skuteczności kontroli podatkowych poprzez przekazywanie informacji organom podatkowym, podczas gdy w państwie członkowskim oddziału tajemnica bankowa powinna być co do zasady przestrzegana, i to także wobec organów podatkowych.

Otóż w braku jakichkolwiek środków harmonizacyjnych w dziedzinie wymiany informacji na potrzeby kontroli podatkowych państwa członkowskie mają swobodę nałożenia na krajowe instytucje kredytowe takiego obowiązku zawiadomienia, jeśli chodzi o ich oddziały działające za granicą, mającego na celu zapewnienie skuteczności takich kontroli, z zastrzeżeniem, że transakcje realizowane w tych oddziałach nie będą traktowane w sposób dyskryminacyjny w porównaniu z transakcjami realizowanymi przez ich oddziały krajowe. Trybunał podkreślił ponadto, że swoboda przedsiębiorczości nie może być rozumiana w ten sposób, iż państwo członkowskie jest zobowiązane do ustalenia przepisów podatkowych, a w szczególności obowiązku zawiadomienia w zależności od przepisów innego państwa członkowskiego, w celu zagwarantowania w każdej sytuacji wyeliminowania wszelkich nierówności wynikających z przepisów krajowych.

W wyroku *Safe Interenvios* (C-235/14, [EU:C:2016:154](#)), wydanym w dniu 10 marca 2016 r., Trybunał miał okazję wypowiedzieć się na temat stosowania środków nadzoru przez instytucję finansową wobec jednostki lub osoby podlegającej także obowiązkowi określonym w *dyrektywie 2005/60*³⁴, *związanej ze zwalczaniem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu*. W sprawie w postępowaniu głównym przedmiotem sporu była odmowa udzielenia przez hiszpańską instytucję płatniczą, która zarządzała transferem środków pieniężnych do innych państw, informacji na temat jej klientów. Owe żądania udzielenia informacji zostały wystosowane przez trzy banki po wykryciu nieprawidłowości dotyczących agentów, którzy transferowali środki pieniężne, za pośrednictwem rachunków, jakie wspomniana instytucja posiadała w tych bankach. W związku ze stwierdzeniem nieprawidłowości banki zamknęły zatem te rachunki na podstawie znajdującego zastosowanie prawa krajowego.

Trybunał orzekł, że dyrektywa 2005/60 nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które z jednej strony zezwala na stosowanie standardowych środków nadzoru wobec klientów, o ile są nimi instytucje finansowe, w odniesieniu do których przestrzeganie środków nadzoru podlega kontroli, jeżeli istnieje podejrzenie prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, a z drugiej strony nakłada na instytucje i osoby objęte wspomnianą dyrektywą obowiązek stosowania, na podstawie dokonanej przez nie oceny ryzyka, środków wzmożonego nadzoru wobec klientów w sytuacjach, które z uwagi na ich charakter mogą wiązać się z dużym ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, tak jak transfer środków pieniężnych. Ponadto nawet w braku takiego podejrzenia lub takiego ryzyka owa dyrektywa zezwala państwom członkowskim na przyjęcie lub utrzymanie w mocy bardziej rygorystycznych przepisów, o ile przepisy te mają na celu wzmocnienie walki z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu.

Zdaniem Trybunału uregulowanie krajowe mające na celu zwalczanie prania brudnych pieniędzy lub finansowania terroryzmu służy uzasadnionemu celowi mogącemu uzasadniać ograniczenie swobód podstawowych. Co więcej, domniemywanie, że transfery środków pieniężnych przez instytucję podlegającą dyrektywie 2005/60 do innych państw niż państwo, w którym ma ona swoją siedzibę, wiążą się zawsze z dużym ryzykiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, jest odpowiednie do zagwarantowania

34| Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz.U. L 309, s. 15), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/78/WE z dnia 24 listopada 2010 r. (Dz.U. L 331, s. 120).

osiągnięcia powyższego celu. Niemniej takie uregulowanie wykracza poza to, co jest konieczne dla osiągnięcia zamierzonego przez nie celu, gdy ustanowione przez nie domniemanie ma zastosowanie do wszystkich transferów środków pieniężnych, bez przewidzenia możliwości jego obalenia dla transferów środków niewiążących się obiektywnie z takim ryzykiem.

Trybunał uściślił także, że instytucje i osoby objęte dyrektywą 2005/60 nie mogą stanowić zagrożenia dla zadania nadzoru nad instytucjami płatniczymi, które to zadanie należy do właściwych organów, i nie mogą zastępować tych organów. Wobec tego, jeżeli instytucja finansowa może w ramach obowiązku nadzoru ciążącego na niej wobec jej klientów uwzględnić środki nadzoru stosowane przez instytucję płatniczą wobec jej własnych klientów, wszystkie przyjmowane przez nią środki nadzoru powinny być dostosowane do poziomu ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

W dniu 14 lipca 2016 r., w wyroku **Promoimpresa** (C-458/14 i C-67/15, [EU:C:2016:558](#)), Trybunał wypowiedział się na temat kwestii, czy prawo Unii stoi na przeszkodzie automatycznemu przedłużaniu *koncesji na wykonywanie działalności turystyczno-rekreacyjnej na obszarach nad brzegami mórz i jezior* w braku jakiegokolwiek procedury wyboru potencjalnych kandydatów.

W swoim wyroku Trybunał podkreślił, że w przypadku gdyby dyrektywa 2006/123 (zwana dalej „dyrektywą w sprawie usług”)³⁵ miała zastosowanie, przyznanie zezwoleń dotyczących gospodarczego wykorzystywania majątku publicznego położonego na obszarach nad brzegami mórz i jezior powinno podlegać procedurze wyboru potencjalnych kandydatów, która czyni zadość wymogom bezstronności i przejrzystości. Tymczasem automatyczne przedłużenie zezwoleń nie pozwala na przeprowadzenie takiej procedury wyboru.

Artykuł 12 dyrektywy w sprawie usług zezwala co prawda państwom członkowskim na uwzględnienie przy ustanawianiu procedury wyboru nadrzędnych względów interesu ogólnego, w tym między innymi konieczności ochrony uzasadnionych oczekiwań posiadaczy zezwoleń, tak by mogli oni zamortyzować dokonane inwestycje. Takie względy nie mogą jednak uzasadniać automatycznego przedłużenia, gdy w momencie pierwotnego przyznania zezwoleń nie została przeprowadzona żadna procedura wyboru. Przepis ten stoi zatem na przeszkodzie przepisowi krajowemu, który w braku jakiegokolwiek procedury wyboru potencjalnych kandydatów przewiduje automatyczne przedłużenie zezwoleń na wykonywanie działalności turystyczno-rekreacyjnych w obrębie majątku publicznego położonego na obszarach nad brzegami mórz i jezior.

Trybunał dodał – na wypadek gdyby dyrektywa w sprawie usług nie miała zastosowania – że w sytuacji gdy takie koncesje cieszą się niewątpliwym transgranicznym zainteresowaniem, automatyczne przedłużenie ich udzielenia przedsiębiorstwu znajdującemu się w danym państwie członkowskim stanowi przejaw odmiennego traktowania na niekorzyść przedsiębiorstw, które znajdują się w innych państwach członkowskich i mogą być potencjalnie zainteresowane tymi koncesjami, jako że taka różnica w traktowaniu jest co do zasady sprzeczna ze swobodą przedsiębiorczości.

Wreszcie zasada pewności prawa, która ma umożliwić koncesjonariuszom zamortyzowanie ich inwestycji, nie może być powoływana w celu uzasadnienia takiej różnicy w traktowaniu, ponieważ koncesje zostały udzielone w chwili, gdy zostało już ustalone, że tego typu umowa, która cieszy się niewątpliwym transgranicznym zainteresowaniem, powinna podlegać obowiązkowi przejrzystości.

W wyroku z dnia 16 listopada 2016 r., **Hemming i in.** (C-316/15, [EU:C:2016:879](#)), Trybunał orzekł w przedmiocie *wykładni pojęcia „opłat, jakie mogą zostać uiszczone w ramach procedur udzielania zezwoleń” w związku z podjęciem działalności usługowej w rozumieniu art. 13 ust. 2 dyrektywy w sprawie usług*. Wyrok ten zapadł w ramach sporu,

35 | Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. L 376, s. 36).

w którym grupa podmiotów posiadających licencje na sex-shopy zakwestionowała zgodność z tą dyrektywą uregulowania brytyjskiego, które przewidywało zapłatę należności za udzielenie lub odnowienie licencji. Należność ta składa się z dwóch części, z których jedna stanowi opłatę administracyjną za rozpatrzenie wniosku i nie podlega zwrotowi, a druga, znacznie wyższa, jest związana z zarządzaniem systemem licencji i z jego egzekwowaniem oraz podlega zwrotowi w przypadku oddalenia wniosku.

Trybunał orzekł, że art. 13 ust. 2 dyrektywy w sprawie usług stoi na przeszkodzie wymogowi uiszczenia należności, której część odpowiada wspomnianym wyżej kosztom związanym z zarządzaniem i egzekwowaniem, nawet jeśli owa część podlega zwrotowi w przypadku oddalenia wniosku. Zdaniem Trybunału konieczność uiszczenia należności stanowi obowiązek o charakterze finansowym, a zatem opłatę, którą wnioskodawca musi wnieść niezależnie od faktu, że kwota ta może zostać później odzyskana w wypadku oddalenia jego wniosku. Trybunał stwierdził następnie, że aby opłaty były zgodne z dyrektywą w sprawie usług, powinny one być rozsądne i proporcjonalne do kosztów procedur udzielania zezwoleń oraz nie mogą przekraczać kosztów tych procedur. W tym względzie państwo członkowskie może uwzględnić nie tylko koszty materiałowe i pracownicze, które są bezpośrednio związane z dokonaniem czynności, które stanowią świadczenie wzajemne w stosunku do tych kosztów, lecz również część kosztów ogólnych właściwego organu, które można przypisać takim czynnościom.

Uwzględniane koszty nie mogą jednak obejmować wydatków związanych z ogólną działalnością danego organu w zakresie nadzoru, gdyż po pierwsze, art. 13 ust. 2 wspomnianej dyrektywy odnosi się wyłącznie do kosztów procedur, a po drugie, zmierza do osiągnięcia celu polegającego na ułatwieniu podejmowania działalności usługowej. Otóż celowi temu nie służy wymóg udziału w prefinansowaniu kosztów zarządzania i egzekwowania danego systemu zezwoleń, w tym w szczególności kosztów związanych z wykrywaniem i przeciwdziałaniem działalności prowadzonej bez zezwolenia.

Wreszcie w dniu 21 grudnia 2016 r. w wyroku **AGET Iraklis** (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)) Trybunał, w składzie wielkiej izby, miał okazję orzec w przedmiocie zgodności uregulowania greckiego dotyczącego zwolnień grupowych z dyrektywą 98/59³⁶, z jednej strony, oraz ze swobodami podstawowymi zagwarantowanymi w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (traktacie FUE) i w karcie praw podstawowych, z drugiej strony. W omawianym przypadku grecki minister pracy, zabezpieczenia społecznego i solidarności społecznej podjął decyzję o odmowie udzielenia zezwolenia spółce prawa greckiego należącej do międzynarodowej grupy kapitałowej z siedzibą we Francji na dokonanie zwolnień grupowych. Spółka ta zakwestionowała wówczas zgodność z prawem Unii uregulowania greckiego przyznającego organom administracyjnym uprawnienie do sprzeciwienia się zwolnieniom grupowym po dokonaniu oceny warunków na rynku pracy, sytuacji przedsiębiorstwa i interesu gospodarki krajowej.

W swoim wyroku Trybunał przeanalizował sporne przepisy krajowe w świetle dyrektywy 98/59 oraz w świetle art. 49 i 63 TFUE dotyczących swobody przedsiębiorczości i swobodnego przepływu kapitału w związku z art. 16 karty praw podstawowych. W odniesieniu do dyrektywy 98/59 Trybunał zauważył, że materialnoprawne przesłanki, od których w danym wypadku uzależniona jest możliwość dokonania przez pracodawcę zwolnień grupowych, nie są co do zasady objęte stosowaniem dyrektywy 98/59 i należą do właściwości państw członkowskich. W konsekwencji dyrektywa ta nie stoi co do zasady na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak to będące przedmiotem sporu w omawianej sprawie. Jednakże inaczej byłoby, gdyby okazało się, że uregulowanie to skutkuje pozbawieniem przepisów tej dyrektywy ich skuteczności (effet utile). Sytuacja taka miałaby miejsce, gdyby na przykład ze względu na kryteria, na których ma się opierać decyzja właściwego organu, lub na sposób, w jaki organ ten konkretnie interpretuje i stosuje

36| Dyrektywa Rady 98/59/WE z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do zwolnień grupowych (Dz.U. L 225, s. 16).

te kryteria, w praktyce byłaby wyłączona wszelka faktyczna możliwość dokonania przez pracodawcę takich zwolnień grupowych.

Natomiast Trybunał orzekł, że art. 49 TFUE dotyczący swobody przedsiębiorczości stoi na przeszkodzie spornemu uregulowaniu krajowemu, ponieważ stanowi ono istotną ingerencję w określone swobody, z których korzystają zazwyczaj podmioty gospodarcze. Mechanizm regulacji zwolnień grupowych taki jak ten będący przedmiotem sporu mógłby jednak przyczyniać się do wzmocnienia poziomu faktycznej ochrony pracowników i ich zatrudnienia, i tym samym byłby odpowiedni do zagwarantowania osiągnięcia celów interesu ogólnego. W każdym razie w omawianym tu przypadku Trybunał zajął stanowisko, że konkretne warunki charakteryzujące mechanizm przewidziany w uregulowaniu greckim, a w szczególności kryteria, jakie powinien uwzględnić właściwy organ publiczny przy podejmowaniu decyzji o udzieleniu zezwolenia na projektowane zwolnienie grupowe lub o odmowie udzielenia takiego zezwolenia są zbyt niejasne, w związku z czym sporne uregulowanie krajowe wykracza poza to, co jest niezbędne do osiągnięcia wskazanych celów. Ponadto ewentualne istnienie w państwie członkowskim kontekstu charakteryzującego się poważnym kryzysem gospodarczym i szczególnie wysoką stopą bezrobocia nie ma wpływu na tę interpretację.

VIII. KONTROLE GRANICZNE, AZYL I IMIGRACJA

1. POLITYKA AZYLOWA

W dziedzinie polityki azylowej należy zasygnalizować pięć wyroków. Pierwszy wyrok dotyczy możliwości zatrzymania osoby ubiegającej się o azyl ze względów bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego. Drugi dotyczy kwestii, czy beneficjenci ochrony uzupełniającej mają prawo wybrać swoje miejsce zamieszkania w danym państwie członkowskim. Trzy ostatnie dotyczą obowiązków spoczywających na państwie członkowskim odpowiedzialnym za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na podstawie rozporządzenia nr 604/2013 (zwanego dalej „rozporządzeniem Dublin III”)³⁷.

W wyroku **N.** (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)) z dnia 15 lutego 2016 r. wielka izba Trybunału w pilnym trybie prejudycjalnym zbadała w świetle karty praw podstawowych ważność *art. 8 ust. 3 akapit pierwszy lit. e) dyrektywy 2013/33*³⁸, *pozwalającego zatrzymać osobę ubiegającą się o azyl, jeżeli wymaga tego ochrona bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego*. W danym przypadku skarżący złożył między 1995 r. i 2013 r. trzy wnioski o udzielenie azylu, które zostały oddalone przez władze niderlandzkie. Oddalając ostatni z tych wniosków, właściwy organ nakazał mu natychmiastowe opuszczenie terytorium Unii i wydał wobec niego zakaz wjazdu. Decyzje zostały utrzymane w mocy prawomocnym orzeczeniem. Między 1999 r. i 2015 r. zainteresowany został wielokrotnie skazany za różne przestępstwa. W 2015 r., gdy odbywał karę pozbawienia wolności za popełnienie kradzieży oraz za nieprzestrzeganie nałożonego na niego zakazu wjazdu, złożył czwarty wniosek o udzielenie azylu, a następnie został zatrzymany. Uważał on jednak, że jego zatrzymanie było sprzeczne z art. 5 ust. 1 lit. f) EKPC, który przewiduje, iż zatrzymanie cudzoziemca można uzasadnić jedynie toczącym się wobec niego postępowaniem o wydalenie lub ekstradycję.

37| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz.U. L 180, s. 31).

38| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. L 180, s. 96).

W odpowiedzi na pytanie sądu odsyłającego dotyczące ważności art. 8 ust. 3 akapit pierwszy lit. e) dyrektywy 2013/33 w świetle praw podstawowych przysługujących zainteresowanemu w danym przypadku Trybunał przypomniał, że badanie to powinno zostać przeprowadzone wyłącznie w świetle praw gwarantowanych przez kartę, a nie przez EKPC, jednakże z poszanowaniem art. 52 ust. 3 karty, który przewiduje, że znaczenie i zakres praw zagwarantowanych przez kartę są takie same jak praw przyznanych przez EKPC.

Następnie, zwróciwszy uwagę, że wspomniany przepis dyrektywy 2013/33 przewiduje ograniczenie wykonywania prawa do wolności ustanowionego w art. 6 karty, Trybunał przypomniał, że ograniczenia w odniesieniu do wykonywania praw uznanych w karcie mogą zostać wprowadzone wyłącznie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię. W tym względzie stwierdził, że ochrona bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego stanowi taki cel. A zatem zatrzymanie osoby ubiegającej się o azyl, w sytuacji gdy wymaga tego ochrona bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego, stanowi ograniczenie prawa do wolności tej osoby, które jest przewidziane w wyczerpującym wykazie zawartym w art. 8 ust. 3 akapit pierwszy dyrektywy 2013/33. Z racji swej natury środek ten jest zdolny zapewnić ochronę ogółowi społeczeństwa przed niebezpieczeństwem, jakie może stanowić zachowanie takiej osoby, i może służyć osiągnięciu wspomnianego celu interesu ogólnego. Trybunał uznał zatem, że dyrektywa 2013/33 zachowuje właściwą równowagę pomiędzy prawem do wolności osoby ubiegającej się o azyl a wymogami ściśle niezbędnymi dla ochrony bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego. W tym względzie podkreślił on, że wspomniany przepis nie może uzasadniać stosowania środków w postaci zatrzymania, jeśli właściwe organy krajowe nie sprawdziły uprzednio w każdym konkretnym przypadku, czy zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego ze strony zainteresowanych osób odpowiada przynajmniej wadze ingerencji w przysługujące tym osobom prawo do wolności, jaką stanowią takie środki. Wobec tego Trybunał doszedł do wniosku, że badanie art. 8 ust. 3 akapit pierwszy lit. e) dyrektywy 2013/33 nie wykazało istnienia żadnej okoliczności mogącej mieć wpływ na jego ważność w świetle poziomu ochrony przewidzianego w art. 6 i 52 karty.

W wyroku *Allo* (C-443/14 i C-444/14, [EU:C:2016:127](#)), ogłoszonym w dniu 1 marca 2016 r., Trybunał, w składzie wielkiej izby, miał okazję dokonać wykładni art. 29 i 33 dyrektywy 2011/95³⁹ w celu ustalenia, w jakim stopniu państwo członkowskie może nałożyć na beneficjentów pomocy uzupełniającej obowiązek zamieszkania w określonym miejscu. Spór w postępowaniu głównym został przedłożony do rozstrzygnięcia przez dwóch obywateli syryjskich, którzy uzyskali taki status w Niemczech, lecz ich zezwoleniom na pobyt towarzyszył wymóg zamieszkania w określonym miejscu z powodu pobierania pewnych świadczeń społecznych.

Trybunał stwierdził, że taki wymóg w zakresie miejsca zamieszkania stanowi ograniczenie swobody przemieszczania się zagwarantowanej w art. 33 dyrektywy 2011/95, nawet jeśli ów środek nie zabrania beneficjentowi ochrony uzupełniającej swobodnie poruszać się po danym terytorium i przejściowo przebywać w obrębie tego terytorium poza miejscem wynikającym z wymogu dotyczącego miejsca zamieszkania.

Trybunał zajął jednak stanowisko, że możliwe jest nałożenie wymogu w zakresie miejsca zamieszkania wyłącznie na beneficjentów ochrony uzupełniającej, jeżeli w świetle celu przyświecającego spornemu uregulowaniu krajowemu nie znajdują się oni w sytuacji obiektywnie porównywalnej z sytuacją osób niebędących obywatelami Unii, które przebywają legalnie w danym państwie członkowskim lub z sytuacją obywateli tego państwa.

39| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. L 337, s. 9).

Następnie Trybunał uznał, że przemieszczanie się przez osoby korzystające ze świadczeń społecznych lub ich nierównomierne skupienie w obrębie terytorium danego państwa członkowskiego może pociągać za sobą nieodpowiedni podział tego obciążenia pomiędzy poszczególne instytucje właściwe w tej dziedzinie. Niemniej takie nierówne rozłożenie kosztów nie jest szczególnie związane z ewentualnym statusem beneficjenta ochrony uzupełniającej przysługującym osobom pobierającym świadczenia społeczne. W tych okolicznościach dyrektywa 2011/95 stoi na przeszkodzie nałożeniu obowiązku w zakresie miejsca zamieszkania wyłącznie na beneficjentów statusu przyznanego w ramach ochrony uzupełniającej w celu zapewnienia odpowiedniego rozdziału kosztów związanych ze świadczeniami, o których mowa.

Natomiast Trybunał zauważył, że do sądu niemieckiego będzie należało sprawdzenie, czy beneficjenci ochrony uzupełniającej otrzymujący pomoc społeczną są bardziej narażeni na trudności związane z integracją niż inne osoby niebędące obywatelami Unii przebywające legalnie w Niemczech i otrzymujące pomoc społeczną. W wypadku gdy te dwie kategorie osób nie znajdują się w sytuacji porównywalnej w świetle celu polegającego na ułatwianiu integracji osób niebędących obywatelami Unii w Niemczech, dyrektywa nie stoi na przeszkodzie temu, by beneficjenci statusu przyznanego w ramach ochrony uzupełniającej zostali poddani wymogowi w zakresie miejsca zamieszkania w celu wspierania ich integracji, nawet jeśli wymóg ten nie znajduje zastosowania do innych osób niebędących obywatelami Unii przebywających legalnie w Niemczech.

W wyroku **Mirza** (C-695/15, [EU:C:2016:188](#)) ogłoszonym w dniu 17 marca 2016 r., w odniesieniu do którego został zastosowany pilny tryb prejudycjalny, Trybunał zajął się *warunkami, w jakich państwo członkowskie może przewidzieć wysłanie osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową do bezpiecznego kraju trzeciego zgodnie z art. 3 ust. 3 rozporządzenia Dublin III, bez przeprowadzenia analizy co do istoty jej wniosku*. W owym przypadku skarżący, obywatel pakistański, wjechał nielegalnie na terytorium węgierskie z Serbii. Złożył on wówczas pierwszy wniosek o przyznanie ochrony międzynarodowej na Węgrzech. W toku postępowania zainteresowany opuścił miejsce pobytu, które zostało mu wyznaczone przez władze węgierskie. W związku z tym władze te umorzyły postępowanie w przedmiocie wniosku, uznając, że został on wycofany w dorozumiany sposób. Następnie skarżący został zatrzymany w Republice Czeskiej podczas próby przedostania się do Austrii. Władze czeskie zwróciły się do Węgier o wtórne przejęcie zainteresowanego, zaś Węgry przychyliły się do tego wniosku. Złożył on wówczas drugi wniosek o przyznanie ochrony międzynarodowej na Węgrzech, który władze węgierskie odrzuciły jako nieodpuszczalny, nie badając go co do istoty. Zajęły one bowiem stanowisko, że w przypadku wnioskodawcy Serbię należało uznać za bezpieczny kraj trzeci. Skarżący zaskarżył wówczas tę decyzję.

Trybunał zwrócił przede wszystkim uwagę, że prawo do wysłania osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową do bezpiecznego kraju trzeciego może również zostać wykonane przez państwo członkowskie, które w ramach procedury wtórnego przejęcia uznało się za odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego przez wnioskodawcę, który opuścił to państwo członkowskie, zanim została wydana decyzja co do istoty w sprawie jego pierwszego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Następnie Trybunał stwierdził, że w ramach tej procedury zgodnie z rozporządzeniem Dublin III odpowiedzialne państwo członkowskie (w niniejszym przypadku Węgry) nie podlega obowiązkowi powiadomienia przekazującego państwa członkowskiego (w niniejszym przypadku Republika Czeska) o treści swoich przepisów krajowych w zakresie wysyłania wnioskodawców do bezpiecznych krajów trzecich lub o swojej praktyce administracyjnej w tym zakresie. Brak komunikacji w tych kwestiach między dwoma zainteresowanymi państwami nie narusza prawa wnioskodawcy do skutecznego środka zaskarżenia decyzji o przekazaniu i decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, które to prawo jest gwarantowane w prawie Unii.

Wreszcie Trybunał uznał, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym prawo osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową do uzyskania decyzji końcowej w przedmiocie jego wniosku nie oznacza ani pozbawienia odpowiedzialnego państwa członkowskiego możliwości uznania wniosku za niedopuszczalny, ani nakazania mu podjęcia rozpatrywania wniosku na konkretnym etapie postępowania.

W sprawach zakończonych wyrokiem **Ghezelbash** (C-63/15, [EU:C:2016:409](#)) oraz wyrokiem **Karim** (C-155/15, [EU:C:2016:410](#)), które Trybunał wydał w składzie wielkiej izby w dniu 7 czerwca 2016 r., osoby ubiegające się o azyl starały się zakwestionować decyzję właściwych organów państwa członkowskiego o ich przekazaniu do innego państwa członkowskiego, które uzgodniło z pierwszym państwem członkowskim, że przejmie rozpatrzenie ich wniosku o udzielenie azylu. W sprawach tych została poruszona między innymi kwestia *argumentów, na które mogą się powołać osoby ubiegające się o azyl w ramach środków zaskarżenia przewidzianych w art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, w celu zakwestionowania decyzji o przekazaniu.*

W pierwszej sprawie obywatel irański złożył do władz niderlandzkich wnioski o czasowe zezwolenie na pobyt. Jako że weryfikacja w Wizowym Systemie Informacyjnym Unii Europejskiej (VIS) wykazała, że francuska placówka dyplomatyczna w Iranie wydała zainteresowanemu wizę na ustalony okres, niderlandzki sekretarz stanu zwrócił się do władz francuskich o jego przejęcie na podstawie rozporządzenia Dublin III. Władze te przychyliły się do tego wniosku. Niemniej w trakcie drugiego przesłuchania przez władze niderlandzkie zainteresowany poprosił o możliwość przedstawienia oryginalnych dokumentów wykazujących, że powrócił do Iranu po tym, jak udał się do Francji, co zdaniem wnioskodawcy oznaczało, że to ostatnie państwo członkowskie nie było odpowiedzialne za rozpatrzenie jego wniosku o azyl. Wówczas pojawiło się pytanie, czy zainteresowany miał prawo zakwestionować odpowiedzialność Republiki Francuskiej w zakresie rozpatrzenia jego wniosku o azyl po przyjęciu tej odpowiedzialności przez to państwo członkowskie.

W tym kontekście Trybunał uznał, że art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, odczytywany w świetle motywu 19 tego rozporządzenia, należy interpretować w ten sposób, że osoba ubiegająca się o azyl może powołać się, w ramach skargi na wydaną wobec niej decyzję o przekazaniu, na błędne zastosowanie kryterium odpowiedzialności przewidziane w owym rozporządzeniu.

W drugiej sprawie obywatel syryjski ubiegał się o przyznanie ochrony międzynarodowej w Szwecji. Ponieważ po weryfikacji w bazie danych „Eurodac” okazało się, że zainteresowany wystąpił już wcześniej o udzielenie takiej ochrony w Słowenii, władze szwedzkie (szwedzki urząd ds. migracji) zwrócił się do władz słoweńskich o wtórne przejęcie zainteresowanego na podstawie art. 18 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Dublin III. Władze słoweńskie przychyliły się do tego wniosku. Szwedzki urząd ds. migracji poinformował wówczas te władze, że zainteresowany oświadczył, iż opuścił terytorium państw członkowskich na okres ponad trzech miesięcy po złożeniu swojego pierwszego wniosku o azyl oraz że w jego paszporcie widnieje wiza wjazdowa do Libanu. Jako że władze słoweńskie podtrzymały swoją zgodę na wtórne przejęcie, o które wnioskowano, urząd szwedzki oddalił wniosek zainteresowanego o udzielenie ochrony międzynarodowej. On stał jednak na stanowisku, że Słowenia nie jest państwem członkowskim odpowiedzialnym za rozpatrzenie jego wniosku o azyl.

W swoim wyroku Trybunał orzekł przede wszystkim, że art. 19 ust. 2 rozporządzenia Dublin III, a w szczególności jego akapit drugi, znajduje zastosowanie do obywatela państwa trzeciego, który po złożeniu pierwszego wniosku o azyl w państwie członkowskim przedstawia dowód na to, że opuścił terytorium państw członkowskich na okres co najmniej trzech miesięcy przed złożeniem nowego wniosku o azyl w innym państwie członkowskim. Artykuł 19 ust. 2 akapit pierwszy rozporządzenia Dublin III przewiduje bowiem, że co do zasady wynikające z art. 18 ust. 1 tego rozporządzenia obowiązki przejęcia i wtórnego przejęcia osoby ubiegającej się o azyl ustają, jeśli odpowiedzialne państwo członkowskie może wykazać, w sytuacji gdy zwrócono się do niego o powtórne przejęcie osoby ubiegającej się o azyl, że opuściła ona terytorium państw członkowskich na okres co najmniej trzech miesięcy. Jednakże art. 19 ust. 2 akapit drugi tego rozporządzenia uściśla, że jakkolwiek wniosek złożony po takim okresie nieobecności uznaje się za nowy wniosek, który powoduje

rozpoczęcie nowego postępowania w sprawie ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego. Z tego wynika, że w sytuacji, w której obywatel państwa trzeciego, po złożeniu pierwszego wniosku o udzielenie azylu w państwie członkowskim, opuścił terytorium państw członkowskich na co najmniej trzy miesiące przed złożeniem nowego wniosku o udzielenie azylu w innym państwie członkowskim, art. 19 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia zobowiązuje państwo członkowskie, w którym został złożony nowy wniosek o udzielenie azylu, do przeprowadzenia – w oparciu o ustanowione w tym rozporządzeniu normy – postępowania w przedmiocie ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie tego nowego wniosku.

Następnie Trybunał uznał – podobnie jak w ww. wyroku *Ghezelbash* – że art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III należy interpretować w ten sposób, że osoba ubiegająca się o azyl może powoływać się, w ramach skargi na wydaną wobec niej decyzję o przekazaniu do innego państwa, na naruszenie normy zawartej w art. 19 ust. 2 akapit drugi tego rozporządzenia.

2. POLITYKA IMIGRACYJNA

W sprawie zakończonej wyrokiem *Affum* (C-47/15, [EU:C:2016:408](#)), wydanym w składzie wielkiej izby w dniu 7 czerwca 2016 r., Trybunał został zapytany o to, czy dyrektywa 2008/115⁴⁰ stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu sankcję w postaci kary pozbawienia wolności za nielegalny wjazd na jego terytorium obywatela państwa trzeciego poprzez przekroczenie granicy wewnętrznej w strefie Schengen. Sprawa dotyczyła obywatelki Ghany, która nie spełniając warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania, przejeżdżała przez Francję jako pasażerka autobusu jadącego z Belgii do Zjednoczonego Królestwa.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że z uwagi na to, iż taka obywatelka znajduje się na terytorium państwa członkowskiego, przebywa ona tam nielegalnie w rozumieniu art. 3 pkt 2 dyrektywy 2008/115. Wyłącznie tymczasowy lub tranzytowy charakter takiej obecności jest bez znaczenia.

W drugiej kolejności, przypominawszy zasady opracowane w wyroku *Achughbabian*⁴¹, Trybunał orzekł, że dyrektywa 2008/115 stoi na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego, w myśl którego samo nielegalne przekroczenie przez obywatela państwa trzeciego granicy wewnętrznej, przez co jego pobyt w tym państwie członkowskim staje się nielegalny, jest zagrożone karą pozbawienia wolności, która może zostać orzeczona jeszcze przed zakończeniem procedury powrotu ustanowionej tą dyrektywą. W tym względzie Trybunał podkreślił między innymi, że wymierzenie takiej kary może zakłócić tę procedurę i opóźnić powrót, co w konsekwencji godziłoby w skuteczność (effet utile) dyrektywy 2008/115. Trybunał dodał, że wykładnia ta pozostaje aktualna w sytuacji, gdy obywatel państwa trzeciego może zostać przyjęty przez inne państwo członkowskie niż to, w którym został zatrzymany, na podstawie umowy lub porozumienia w rozumieniu art. 6 ust. 3 tej dyrektywy. Artykuł ten nie ustanawia bowiem wyjątku od zakresu stosowania dyrektywy 2008/115, który stanowiłby dodatkowy wyjątek w stosunku do tych określonych w art. 2 ust. 2 tej dyrektywy i który umożliwiłby w takim przypadku państwom członkowskim wyłączenie spod wspólnych norm i procedur powrotu nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich.

40 | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348, s. 98).

41 | Wyrok Trybunału z dnia 6 grudnia 2011 r., *Achughbabian* (C-329/11, [EU:C:2011:807](#)).

IX. WSPÓŁPRACA SĄDOWA W SPRAWACH CYWILNYCH

W dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych należy zasygnalizować cztery wyroki dotyczące wykładni rozporządzeń nr 44/2001⁴² (rozporządzenie Bruksela I), nr 593/2008⁴³ (rozporządzenie Rzym I) i nr 864/2007⁴⁴ (rozporządzenie Rzym II).

1. ROZPORZĄDZENIE BRUKSELA I

W wyroku z dnia 20 kwietnia 2016 r. **Profit Investment SIM** (C-366/13, [EU:C:2016:282](#)) Trybunał orzekł w przedmiocie *klauzul prorogacyjnych zawartych w prospekcie dotyczącym programu emisji instrumentów dłużnych banku mającego siedzibę w państwie członkowskim*. W sporze w postępowaniu głównym prospekt został sporządzony jednostronnie przez emitenta pożyczki obligacyjnej i program został wprowadzony w życie w drodze umów subskrypcji tych instrumentów. Jeden z późniejszych nabywców instrumentów, mający siedzibę we Włoszech, który został postawiony w stan likwidacji wskutek niezapłacenia należnych odsetek przez przedsiębiorstwo związane z emitentem, pozwał tego ostatniego oraz inne spółki przed sądy włoskie, przed którymi powołano się wobec niego na klauzulę prorogacyjną przewidującą właściwość sądów innego państwa członkowskiego. W takim właśnie kontekście włoski sąd kasacyjny zwrócił się do Trybunału z pytaniami dotyczącymi ważności i możliwości powołania się na wspomnianą klauzulę wobec osoby trzeciej.

W odniesieniu do przewidzianego w art. 23 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 wymogu formy pisemnej klauzul prorogacyjnych Trybunał stwierdził najpierw, że w okolicznościach danego przypadku wymóg ten oznacza, że umowa podpisana przez strony przy pierwszym nabyciu lub przy kolejnym nabyciu musi zawierać zgodę na tę klauzulę bądź wyraźne odesłanie do prospektu. W braku wyraźnej zgody późniejszego nabywcy instrumentów jest on jednak związany taką klauzulą, jeżeli zostanie ustalone, że wstąpił w prawa i obowiązki zbywcy instrumentów związane z tymi instrumentami oraz że miał możliwość zapoznania się z prospektem zawierającym ową klauzulę.

Następnie Trybunał poruszył kwestię, czy taka klauzula prorogacyjna, w przypadku gdy nie czyni ona zadość wymogowi formy pisemnej, może jednak zostać uznana za dopuszczalną ze względu na zwyczaje obowiązujące w handlu międzynarodowym w rozumieniu art. 23 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 i w konsekwencji za ważną klauzulę, na którą można się powoływać wobec osoby trzeciej. W tym względzie Trybunał uznał, że istnienie takiego zwyczaju można stwierdzić, gdy zostanie między innymi ustalone, że podmioty gospodarcze działające w rozpatrywanej branży powszechnie i regularnie zachowują się w dany sposób przy zawieraniu tego typu umów oraz że dane strony powinny o tym wiedzieć. Jeśli chodzi o rzeczywistą lub domniemaną znajomość tego zwyczaju przez strony, może ona zostać udowodniona w szczególności poprzez wykazanie albo że strony utrzymywały już uprzednio relacje handlowe pomiędzy sobą lub z innymi podmiotami działającymi w danym sektorze, albo że dane zachowanie jest wystarczająco znane, aby można uznać je za utrwaloną praktykę.

42 | Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 12, s. 1).

43 | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. L 177, s. 6).

44 | Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaimownych (Rzym II) (Dz.U. L 199, s. 40).

Wreszcie w odniesieniu do kwestii zastosowania w omawianym przypadku art. 6 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, który stwarza możliwość pozwania kilku osób przed sąd miejsca zamieszkania jednego z pozwanych w przypadku niebezpieczeństwa wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń, Trybunał stwierdził, że w przypadku kilku skarg mających różny przedmiot i różną podstawę, i między którymi brak jest zależności lub wzajemnej sprzeczności, nie wystarczy, że ewentualne uznanie zasadności jednej z nich może mieć potencjalnie wpływ na zakres prawa dochodzonego w innej skardze, aby zachodziło takie ryzyko wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń.

W wyroku z dnia 14 lipca 2016 r. **Granarolo** (C-196/15, [EU:C:2016:559](#)) Trybunał wypowiedział się na temat przypadku *ustalenia sądu właściwego w sytuacji nagłego zerwania długotrwałych stosunków handlowych*. U podstaw sporu w postępowaniu głównym leży decyzja włoskiego producenta o zakończeniu stosunku dystrybucji, jaki łączył go od około 25 lat z przedsiębiorstwem mającym siedzibę we Francji. Ten stosunek dystrybucji nie był przedmiotem umowy ramowej ani zastrzeżenia wyłączności. Przedsiębiorstwo z siedzibą we Francji wytoczyło przed sądy francuskie powództwo o odszkodowanie przeciwko przedsiębiorstwu włoskiemu. Trybunałowi zostało zatem zadane pytanie co do deliktowego lub umownego charakteru tego powództwa do celów zastosowania przepisów o jurysdykcji zawartych w art. 5 rozporządzenia nr 44/2001.

W tym względzie art. 5 pkt 3 tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone w związku z nagłym zerwaniem długotrwałych stałych stosunków handlowych nie ma za przedmiot czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, jeżeli strony łączył dorozumiany stosunek umowny, przy czym ustalenia w tym zakresie musi dokonać sąd odsyłający niezależnie od kwalifikacji takiego powództwa w świetle prawa krajowego. Dowód istnienia takiego dorozumianego stosunku umownego musi być oparty na zbiorze zgodnych poszlak, wśród których powinny znaleźć się w szczególności: istnienie stałych długotrwałych stosunków handlowych, dobra wiara stron, regularność transakcji i ich ewolucja w czasie wyrażona ilościowo i wartościowo, ewentualne porozumienia dotyczące fakturowanych cen lub przyznanych rabatów oraz korespondencja stron.

W odniesieniu do stosowania art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 do wspomnianych stałych długotrwałych stosunków handlowych Trybunał zauważył, że należy kwalifikować je jako „umowę sprzedaży rzeczy ruchomych”, względnie jako „umowę o świadczenie usług”, w zależności od wchodzącego w grę charakterystycznego zobowiązania. Umowa, dla której zobowiązaniem charakterystycznym jest dostawa rzeczy, powinna być zakwalifikowana jako „sprzedaż rzeczy ruchomych”. Taka kwalifikacja może znaleźć zastosowanie do stałych długotrwałych stosunków handlowych pomiędzy dwoma podmiotami gospodarczymi, w przypadku gdy stosunki te polegają na zawieraniu kolejnych umów, przy czym przedmiotem każdej z tych umów jest zobowiązanie do dostawy i odbioru towarów. Natomiast kwalifikacja ta nie odpowiada strukturze typowej umowy dystrybucji, która jest zawierana przez dwa podmioty gospodarcze w formie umowy ramowej mającej za przedmiot zobowiązanie do dostawy i zaopatrzenia na przyszłość.

Jeśli chodzi o zakwalifikowanie jako świadczenie usług, pojęcie usług w rozumieniu wspomnianego wyżej przepisu oznacza co najmniej, że strona, która je świadczy, wykonuje odpłatnie określoną czynność. Taka sytuacja ma miejsce, gdy dystrybutor jest w stanie zaoferować klientom usługi i korzyści, których nie może zaoferować zwykły sprzedawca, i w ten sposób zdobyć większą część rynku lokalnego na rzecz towarów dostawcy. Ponadto okoliczność, że umowa dystrybucji opiera się na wyborze dystrybutorów przez dostawcę, może dać dystrybutorom przewagę konkurencyjną, która wraz z pomocą udzielaną na podstawie umowy tym dystrybutorom w zakresie dostępu do nośników reklamy, szkoleń lub ułatwień w płatnościach spełnia kryterium zapłaty, które charakteryzuje umowę o świadczenie usług.

2. ROZPORZĄDZENIA RZYM I I RZYM II

W wyroku *Verein für Konsumenteninformation* (C-191/15, [EU:C:2016:612](#)) z dnia 28 lipca 2016 r. Trybunał wypowiedział się w przedmiocie pytań dotyczących stosunku między regułami ochrony konsumentów i regułami odnoszącymi się do prawa mającego zastosowanie do umów. W sprawie w postępowaniu głównym austriackie stowarzyszenie ochrony interesów konsumentów wniosło powództwo o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22⁴⁵ przeciwko stosowaniu uznawanych za niedozwolone postanowień umownych dotyczących ustalania prawa właściwego dla zobowiązań umownych i pozaumownych. Postanowienia figurowały w ogólnych warunkach sprzedaży przedsiębiorstwa mającego siedzibę w Luksemburgu i prowadzącego sprzedaż elektroniczną towarów na rzecz konsumentów w różnych państwach członkowskich.

Zdaniem Trybunału rozporządzenia Rzym I i Rzym II należy interpretować w ten sposób, że bez uszczerbku dla art. 1 ust. 3 każdego z tych rozporządzeń prawo właściwe dla takiego powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk w rozumieniu dyrektywy 2009/22 należy ustalić zgodnie z art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, gdy naruszenia porządku prawnego wynikają ze stosowania nieuczciwych postanowień umownych, któremu stowarzyszenia ochrony konsumentów mają za zadanie zapobiegać. Natomiast prawo właściwe dla oceny danego postanowienia umownego powinno być zawsze ustalane na podstawie rozporządzenia Rzym I, i to zarówno w ramach powództwa indywidualnego, jak i powództwa zbiorowego.

Ponadto z art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I wynika, że przy dokonywaniu oceny niedozwolonego charakteru danego postanowienia umownego w ramach powództwa o zaprzestanie wybór prawa właściwego pozostaje bez uszczerbku dla stosowania bezwzględnie obowiązujących przepisów przewidzianych w prawie państwa zamieszkania konsumentów, których interesy bierze się w obronę w drodze tego powództwa. Przepisy te mogą obejmować przepisy dokonujące transpozycji dyrektywy 93/13⁴⁶, dotyczące niedozwolonych postanowień w umowach zawieranych z konsumentami, pod warunkiem że zapewniają one zgodnie z art. 8 tej dyrektywy wyższy stopień ochrony konsumenta.

A zatem postanowienie zawarte w ogólnych warunkach sprzedaży przedsiębiorcy, które nie zostało indywidualnie wynegocjowane, a zgodnie z którym prawo państwa członkowskiego siedziby tego przedsiębiorcy reguluje umowę zawartą w handlu elektronicznym z konsumentem, jest niedozwolone w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zakresie, w jakim wprowadza tego konsumenta w błąd. Taka sytuacja ma miejsce między innymi wtedy, gdy na podstawie tego postanowienia konsument odnosi wrażenie, że jedynie prawo tego państwa znajduje zastosowanie do umowy i gdy nie informuje ono go o tym, iż korzysta on również z ochrony przewidzianej w bezwzględnie obowiązujących przepisach prawa, które byłoby właściwe w braku tego postanowienia.

Ponadto Trybunał orzekł, że przetwarzanie danych osobowych w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46⁴⁷, dokonywane przez przedsiębiorstwo handlu elektronicznego, jest regulowane prawem państwa członkowskiego, do którego przedsiębiorstwo to kieruje swoją działalność, jeśli okaże się, że przetwarza ono owe dane w ramach działalności zakładu położonego w tym państwie członkowskim.

45| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów (Dz.U. L 110, s. 30).

46| Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

47| Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. L 281, s. 31).

Wreszcie w wyroku z dnia 18 października 2016 r. wydanym w sprawie **Nikiforidis** (C-135/15, [EU:C:2016:774](#)) Trybunał, w składzie wielkiej izby, orzekł w przedmiocie *zakresu stosowania rationae temporis rozporządzenia Rzym I oraz w przedmiocie przesłanek stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie obowiązujących w państwach członkowskich innych niż państwo sądu*. Skarga w postępowaniu głównym odnosiła się do obniżenia płacy zastosowanego między 2010 r. i 2012 r. do nauczyciela związanego z państwem greckim umową prawa prywatnego i zatrudnionego w Niemczech od 1996 r. w związku ze środkami konsolidacji budżetowej w Grecji. W sprawie tej przedmiotem sporu było prawo właściwe dla umowy oraz obowiązek zastosowania przez sąd niemiecki greckich przepisów wymuszających swoje zastosowanie.

Trybunał zauważył najpierw, że zgodnie z art. 28 rozporządzenia Rzym I ma ono zastosowanie do wszystkich typów umów, w tym umowy o pracę, zawartych po dniu 17 grudnia 2009 r. Natomiast z zakresu jego stosowania są wykluczone przyszłe skutki umów zawartych przed tą datą. Wynika stąd, że jakiegokolwiek pochodzące z okresu po dniu 16 grudnia 2009 r. porozumienie umawiających się stron o kontynuowaniu wykonywania zawartej uprzednio umowy nie może prowadzić do tego, by wspomniane rozporządzenie miało zastosowanie do istniejącego stosunku umownego. Ponadto przyjęte przez prawodawcę rozwiązanie zostałoby podważone, gdyby jakakolwiek, nawet nieznaczna, zmiana wprowadzona przez strony po dniu 17 grudnia 2009 r. do umowy pierwotnie zawartej przed tym dniem wystarczała do tego, by umowa ta – z naruszeniem pewności prawa – została objęta zakresem stosowania tego rozporządzenia. Natomiast w sytuacji gdy po dniu rozpoczęcia stosowania rozporządzenia Rzym I stosunek pracy uległ za zgodą stron zmianie o takiej doniosłości, że należy uznać, iż poczynszy od tego dnia, została zawarta nowa umowa, należy uznać, że nowa umowa o pracę zastępuje pierwotną umowę.

W odniesieniu do możliwości uwzględnienia przepisów wymuszających swoje zastosowanie innych niż przepisy, o których mowa w art. 9 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rzym I, obowiązujące w państwie sądu lub w państwie wykonania zobowiązań wynikających z umowy, Trybunał zajął stanowisko, że wyszczególnienie w tych przepisach rozporządzenia Rzym I przepisów wymuszających swoje zastosowanie, którym sąd orzekający może przyznać skuteczność, ma charakter wyczerpujący. Zdaniem Trybunału rozszerzenie tego odstępstwa od zasady swobodnego wyboru prawa właściwego dla stron umowy w celu umożliwienia sądowi orzekającemu uwzględnienia przepisów wymuszających swoje zastosowanie innych państw niż państwa, o których mowa w art. 9 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rzym I, mogłoby zagrozić realizacji zasady pewności prawa w europejskiej przestrzeni sprawiedliwości i naruszyć cel polegający na ochronie pracownika przewidzianej w prawie państwa, w którym pracownik ten wykonuje swoją działalność. W każdym razie przepisy te nie stoją na przeszkodzie uwzględnieniu – jako okoliczności faktycznych – przepisów wymuszających swoje zastosowanie innych niż przepisy państwa sądu lub państwa wykonania zobowiązań, gdy takie uwzględnienie jest przewidziane w normach materialnych prawa właściwego dla umowy, które to normy nie zostały zharmonizowane w drodze rozporządzenia Rzym I.

X. WSPÓŁPRACA SĄDOWA W SPRAWACH KARNYCH

1. EUROPEJSKI NAKAZ ARESZTOWANIA

Jeśli chodzi o rok 2016, na podkreślenie zasługuje siedem wyroków odnoszących się do europejskiego nakazu aresztowania ustanowionego w decyzji ramowej 2002/584⁴⁸.

Po pierwsze, w wyroku **Aranyosi i Căldăraru** (C-404/15 i C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)) z dnia 5 kwietnia 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, wypowiedział się w pilnym trybie prejudycjalnym na temat *możliwości odroczenia wykonania europejskiego nakazu aresztowania w razie występowania rzeczywistego niebezpieczeństwa niehumanitarnego lub poniżającego traktowania z powodu warunków pozbawienia wolności panujących w państwie członkowskim wydającym ten nakaz*. Niemiecki organ, do którego wpłynęły wnioski o wykonanie europejskich nakazów aresztowania wydanych przez sądy na Węgrzech i w Rumunii, uznał, że warunki pozbawienia wolności, jakim mogły zostać poddane zainteresowane osoby w więzieniach tych państw, naruszają ich prawa podstawowe, a w szczególności art. 4 karty praw podstawowych, który zakazuje niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. W tym względzie wspomniany organ wykonujący powołał się między innymi na wiele wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których stwierdził on naruszenia praw podstawowych przez Rumunię i Węgry z powodu przeludnienia więzień w ich zakładach karnych.

W tym względzie Trybunał przypomniał najpierw, że zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przewidziany w art. 4 karty, ma charakter bezwzględny, jako że jest on ściśle związany z poszanowaniem godności człowieka, o której mowa w art. 1 karty. Wobec tego, gdy organ odpowiedzialny za wykonanie nakazu dysponuje danymi świadczącymi o rzeczywistym niebezpieczeństwie takiego traktowania osób pozbawionych wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim, powinien dokonać oceny tego niebezpieczeństwa przed wydaniem decyzji o przekazaniu zainteresowanej osoby.

Gdy takie niebezpieczeństwo wynika z ogólnych warunków pozbawienia wolności panujących w danym państwie członkowskim, samo stwierdzenie tego niebezpieczeństwa nie może prowadzić do odmowy wykonania nakazu. Wykonujący nakaz organ powinien bowiem ocenić w konkretny i dokładny sposób, czy istnieją poważne i uzasadnione podstawy, aby uznać, że zainteresowana osoba będzie rzeczywiście narażona na to niebezpieczeństwo ze względu na warunki jej pozbawienia wolności rozważane w wydającym nakaz państwie członkowskim. W tym celu wspomniany organ powinien zwrócić się do organu wydającego nakaz o pilne przedstawienie wszystkich niezbędnych informacji na temat warunków pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim. Jeśli w świetle tych przedstawionych informacji lub jakichkolwiek innych informacji, którymi dysponuje organ wykonujący nakaz, stwierdzi on, że względem osoby objętej nakazem istnieje rzeczywiste niebezpieczeństwo niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, należy odroczyć wykonanie nakazu do chwili uzyskania uzupełniających informacji umożliwiających wykluczenie istnienia takiego niebezpieczeństwa. Jeśli nie można wykluczyć istnienia tego niebezpieczeństwa w rozsądnym terminie, wspomniany organ powinien zdecydować, czy należy umorzyć postępowanie w sprawie przekazania.

Po drugie, w wyroku **Dworzecki** (C-108/16 PPU, [EU:C:2016:346](#)) wydanym w dniu 24 maja 2016 r. w pilnym trybie prejudycjalnym Trybunał orzekł w przedmiocie *wykładni art. 4a ust. 1 lit. a) ppkt (i) decyzji ramowej 2002/584*,

48 | Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. L 190, s. 1, oraz sprostowanie Dz.U. 2006, L 279, s. 30).

zmienionej decyzją ramową 2009/299⁴⁹, przewidującego fakultatywną podstawę nieuznania europejskiego nakazu aresztowania. Spór w postępowaniu głównym dotyczył postępowania dotyczącego wykonania w Niderlandach europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez sąd polski przeciwko obywatelowi polskiemu w celu wykonania w Polsce trzech kar pozbawienia wolności. W odniesieniu do tych kar w mandacie aresztowania wyjaśniono, po pierwsze, że zainteresowany nie stawiał się osobiście na rozprawie, w wyniku której wydano orzeczenie nakładające wspomnianą karę i po drugie, że wezwanie wysłane na wskazany przez zainteresowanego adres do doręczeń zostało odebrane przez jego dziadka. Wobec tego, jako że mandat aresztowania nie pozwalał ustalić, czy wezwanie zostało rzeczywiście przekazane zainteresowanej osobie, sąd niderlandzki zastanawiał się, czy zostały spełnione przesłanki nieuznania europejskiego nakazu aresztowania.

W tym względzie Trybunał przypomniał przede wszystkim, że wykonujący nakaz organ sądowy jest co do zasady zobowiązany wykonać europejski nakaz aresztowania mimo nieobecności zainteresowanego na rozprawie, w wyniku której zapadło orzeczenie o wydaniu mandatu. Podlega on w szczególności takiemu obowiązkowi, gdy zainteresowany został wezwany osobiście i tym samym został poinformowany o wyznaczonym terminie i miejscu rozprawy albo gdy zainteresowany został rzeczywiście o tym oficjalnie poinformowany inną drogą, tak że stwierdzono w jednoznaczny sposób, iż wiedział o wyznaczonej rozprawie. Przestrzeganie tych wymogów wezwania gwarantuje bowiem, że zainteresowany otrzymał w odpowiednim czasie informację dotyczącą terminu i miejsca rozprawy, i tym samym umożliwia wykonującemu nakaz organowi stwierdzenie, że prawo do obrony było przestrzegane. W takich okolicznościach, nawet jeśli nie można co do zasady wykluczyć, że doręczenie wezwania osobie trzeciej spełnia powyższe wymogi, należy jednak ustalić w sposób jednoznaczny, że ta osoba trzecia rzeczywiście oddała wezwanie zainteresowanemu.

W konsekwencji Trybunał orzekł, że wezwanie, które zostało doręczone na adres zainteresowanego dorosłemu domownikowi, który podjął się oddać to wezwanie zainteresowanemu, przy czym europejski nakaz aresztowania nie pozwala upewnić się, czy i – w stosownym przypadku – kiedy ten domownik rzeczywiście oddał to wezwanie zainteresowanemu, nie spełnia wymogów ustanowionych w art. 4a ust. 1 lit. a) ppkt (i) decyzji ramowej. Niemniej Trybunał podkreślił także, że z uwagi na okoliczność, iż przypadki, o których mowa w powyższym artykule, zostały przewidziane jako wyjątki od fakultatywnej podstawy nieuznawania, wykonujący nakaz organ sądowy może w każdym razie uwzględnić inne okoliczności pozwalające mu upewnić się, że przekazanie zainteresowanego nie wiąże się z naruszeniem jego prawa do obrony.

Po trzecie, w wyroku **Bob-Dogi** (C-241/15, [EU:C:2016:385](#)) wydanym w dniu 1 czerwca 2016 r. Trybunał miał okazję wypowiedzieć się na temat art. 8 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej 2002/584, a w szczególności w przedmiocie *skutków braku wcześniejszego krajowego nakazu aresztowania, odrębnego od europejskiego nakazu aresztowania w przypadku wniosku o przekazanie opartego na tym drugim nakazie*. W omawianym przypadku do rumuńskiego organu wykonującego wpłynął wniosek o przekazanie od władz węgierskich jedynie na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, który nie był oparty na wcześniejszym odrębnym krajowym nakazie aresztowania.

Zdaniem Trybunału w przypadku gdy europejski nakaz aresztowania wydany do celów postępowania karnego nie zawiera informacji wskazujących na istnienie krajowego nakazu aresztowania, wykonujący nakaz organ sądowy nie może go uwzględnić, jeżeli po zwróceniu się do wydającego nakaz organu o bezzwłoczne przedstawienie wszelkich informacji uzupełniających ów wykonujący nakaz organ sądowy stwierdzi, że europejski nakaz aresztowania został wydany, mimo iż krajowy nakaz aresztowania faktycznie nie został

49| Decyzja ramowa Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniająca decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmacniająca prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie (Dz.U. L 81, s. 24).

wydany. W tym względzie Trybunał wyjaśnił, że przestrzeganie wymogu krajowego nakazu aresztowania odrębnego od europejskiego nakazu aresztowania ma szczególne znaczenie, gdyż oznacza, że w przypadku gdy europejski nakaz aresztowania zostaje wydany do celów ścigania karnego, zainteresowana osoba mogła już w pierwszym stadium postępowania skorzystać z gwarancji proceduralnych i praw podstawowych, których ochronę musi zapewnić wydający nakaz organ zgodnie ze swoim mającym zastosowanie prawem krajowym. Trybunał zauważył, że system europejskiego nakazu aresztowania wiąże się z dwupoziomą ochroną praw, z której musi korzystać osoba ścigana, gdyż do ochrony sądowej przysługującej jej na etapie wydawania orzeczenia krajowego dochodzi ochrona, jaką należy jej zapewnić przy wydawaniu europejskiego nakazu aresztowania. Tymczasem owa ochrona sądowa co do zasady nie istnieje w sytuacji, gdy wydania europejskiego nakazu aresztowania nie poprzedza orzeczenie wydane przez krajowy organ sądowy.

Po czwarte, w wyroku **JZ** (C-294/16 PPU, [EU:C:2016:610](#)) wydanym w dniu 28 lipca 2016 r. w pilnym trybie prejudycjalnym Trybunał miał okazję dokonać wykładni art. 26 decyzji ramowej 2002/584 dotyczącego *zaliczenia okresu zatrzymania odbytego w wykonującym nakaz państwie członkowskim*. W omawianym przypadku obywatel polski został skazany przez sąd polski na karę pozbawienia wolności trzech lat i dwóch miesięcy. Ponieważ skazany ukrywał się przed polskim wymiarem sprawiedliwości, został przeciwko niemu wydany europejski nakaz aresztowania. Po zatrzymaniu przez władze Zjednoczonego Królestwa w wykonaniu tego nakazu wobec zainteresowanego został zastosowany areszt domowy w wymiarze dziewięciu godzin w ciągu nocy połączony z dozorem za pomocą opaski elektronicznej, obowiązkiem stawiennictwa – początkowo codziennie, a następnie kilka razy w tygodniu o wyznaczonych godzinach – w komisariacie policji oraz z zakazem ubiegania się o wydanie dokumentów umożliwiających podróż za granicę. Po przekazaniu władzom polskim zainteresowany zażądał, by okres, w którym był wobec niego stosowany areszt domowy w Zjednoczonym Królestwie wraz z dozorem elektronicznym, został zaliczony na poczet kary pozbawienia wolności wymierzonej mu w Polsce.

Trybunał orzekł, że pojęcie „zatrzymania w wykonującym nakaz państwie członkowskim” w rozumieniu art. 26 ust. 1 decyzji ramowej oznacza środek, który polega nie na ograniczeniu wolności, ale na jej pozbawieniu i obejmuje, poza osadzeniem w więzieniu, każdy środek lub całokształt środków nałożonych na daną osobę, które ze względu na ich rodzaj, czas trwania, skutki i zasady wykonywania pozbawiają tę osobę wolności w sposób porównywalny z osadzeniem w więzieniu. W konsekwencji organ sądowy wydającego europejski nakaz aresztowania państwa członkowskiego jest zobowiązany do zbadania, czy środki podjęte wobec danej osoby w wykonującym nakaz państwie członkowskim należy zrównać z pozbawieniem wolności. Jeśli w ramach tego badania wspomniany organ sądowy dojdzie do takiego wniosku, to decyzja ramowa zobowiązuje go do zaliczenia na poczet okresu pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim wszystkich okresów, w których środki te były stosowane w wykonującym nakaz państwie członkowskim.

W omawianym przypadku Trybunał uznał, że środki takie jak te zastosowane wobec zainteresowanego w Zjednoczonym Królestwie nie są co do zasady do tego stopnia ograniczające, by wywierały skutek w postaci pozbawienia wolności porównywalny ze skutkiem wynikającym z osadzenia w więzieniu i by tym samym zostały zakwalifikowane jako „zatrzymanie” w rozumieniu art. 26 ust. 1 decyzji ramowej. Jednakże, ponieważ przepis ten ogranicza się do ustanowienia minimalnego poziomu ochrony praw podstawowych osoby, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, decyzja ramowa nie stoi na przeszkodzie temu, by na podstawie samego prawa krajowego organ sądowy państwa członkowskiego wydającego nakaz mógł zaliczyć na poczet całkowitego okresu pozbawienia wolności całość lub część okresu, w którym wobec tej osoby były stosowane takie środki.

Po piąte, w dniu 10 listopada 2016 r. w wyrokach **Poltorak** (C-452/16 PPU, [EU:C:2016:858](#)), **Özçelik** (C-453/16 PPU, [EU:C:2016:860](#)) i **Kovalkovas** (C-477/16 PPU, [EU:C:2016:861](#)), wobec których został zastosowany pilny tryb prejudycjalny, Trybunał miał okazję dokonać wykładni art. 6 i 8 decyzji ramowej 2002/584, na podstawie których *europejski nakaz aresztowania musi między innymi zawierać informacje wskazujące na istnienie nakazu*

aresztowania lub orzeczenia sądowego wydanego przez organ państwa członkowskiego. Sprawy te dotyczyły odesłań prejudycjalnych pochodzących od tego samego sądu niderlandzkiego, do którego – jako wykonującego nakaz organu sądowego – wpłynęły trzy europejskie nakazy europejskie. W sprawie *Poltorak* europejski nakaz aresztowania został wydany przez dyrekcję generalną policji szwedzkiej. Także w sprawie *Özçelik* sporny nakaz aresztowania został wydany przez służbę policji węgierskiej, lecz został później zatwierdzony decyzją prokuratora. Natomiast w sprawie *Kovalkovas* europejski nakaz aresztowania został wydany przez litewskie ministerstwo sprawiedliwości.

Sąd odsyłający zwrócił się zatem do Trybunału o uściślenie, czy służba policji (sprawa *Poltorak*) i organ władzy wykonawczej taki jak litewskie ministerstwo sprawiedliwości (sprawa *Kovalkovas*) mogą zostać uznane za wchodzące w zakres pojęcia „wydającego nakaz organu sądowego” w rozumieniu art. 6 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej. Zwrócił się on także do Trybunału z pytaniem, czy zatwierdzenie przez prokuratora nakazu aresztowania wydanego wcześniej, do celów ścigania, przez służbę policji, może zostać uznane za wchodzące w zakres pojęcia „orzeczenia sądowego” w rozumieniu art. 8 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej (sprawa *Özçelik*).

Trybunał orzekł, że wyrażenie „organ sądowy” występujące w art. 6 ust. 1 decyzji ramowej nie ogranicza się do oznaczenia jedynie sędziów lub sądów państwa członkowskiego, lecz pozwala także objąć szerszej organy uczestniczące w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w danym porządku prawnym. Niemniej wyjaśnił on, że ustanowiona w art. 1 ust. 2 decyzji ramowej zasada wzajemnego uznawania, na podstawie której wykonujący nakaz organ sądowy jest zobowiązany wykonać nakaz aresztowania wydany przez wydający nakaz organ sądowy, opiera się na założeniu, że wcześniej, przed wykonaniem europejskiego nakazu aresztowania, organ sądowy przeprowadził kontrolę sądową. Tymczasem wydanie nakazu aresztowania przez organ niesądowy, taki jak służba policji, lub przez jednostkę należącą do władzy wykonawczej, taką jak litewskie ministerstwo sprawiedliwości, nie daje wykonującemu nakaz organowi sądowemu pewności, że ten europejski nakaz aresztowania podlegał tego rodzaju kontroli sądowej, a zatem nie może wystarczyć do uzasadnienia wysokiego stopnia zaufania między państwami członkowskimi, które stanowi fundament decyzji ramowej.

Trybunał, uznawszy pojęcie „organu sądowego”, o którym mowa w art. 6 ust. 1 decyzji ramowej 2002/584, za autonomiczne pojęcie prawa Unii, zajął następnie stanowisko, że pojęcie to obejmuje organy krajowe uczestniczące w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, lecz nie służby policji (sprawa *Poltorak*). Wywnioskował on więc stąd, że zatwierdzenie przez prokuratora krajowego nakazu aresztowania wydanego przez krajową służbę policji do celów ścigania karnego to akt prawny, za pomocą którego prokurator kontroluje i zatwierdza ów nakaz aresztowania, i stanowi zatem „orzeczenie sądowe” w rozumieniu art. 8 ust. 1 lit. c) decyzji ramowej (sprawa *Özçelik*). Natomiast uznał on, że w zakres tego pojęcia „organu sądowego” nie wchodzi organ władzy wykonawczej taki jak litewskie ministerstwo sprawiedliwości (sprawa *Kovalkovas*).

2. PRAWO DO TŁUMACZENIA USTNEGO I TŁUMACZENIA PISEMNEGO W POSTĘPOWANIU KARNYM

W dniu 9 czerwca 2016 r. w wyroku *Balogh* (C-25/15, [EU:C:2016:423](#)) Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zakresu prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pismennego w ramach postępowań karnych, takiego jak

przewidziane w dyrektywie 2010/64⁵⁰ oraz w przedmiocie stosowania decyzji ramowej 2009/315⁵¹ i decyzji 2009/316⁵² w zakresie wymiany informacji dotyczących rejestrów karnych. W omawianym przypadku obywatel węgierski został skazany przez sąd austriacki na karę pozbawienia wolności. Organy austriackie poinformowały organy węgierskie za pomocą europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS) o treści wyroku. Organy węgierskie przekazały wówczas ten wyrok sądowi węgierskiemu zgodnie z krajową procedurą szczególną, mającą wyłącznie na celu przyznanie wyrokowi sądu zagranicznego takiego samego znaczenia, jak gdyby został on wydany przez sąd krajowy. Procedura ta wiązała się z koniecznością zapewnienia tłumaczenia wyroku na język węgierski. Zadane pytanie dotyczyło poniesienia kosztów związanych z tłumaczeniem.

W tym kontekście Trybunał orzekł, że na podstawie art. 1 ust. 2 dyrektywy 2010/64 prawo do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego ma zastosowanie do określonej osoby podejrzanej lub oskarżonej do czasu „zakończenia postępowania”, które to pojęcie należy rozumieć jako ostateczne ustalenie tego, czy osoba ta popełniła przestępstwo, w tym, w stosownych przypadkach, wydania wyroku lub rozpatrzenia wszelkich odwołań. W związku z tym nie ma ono zastosowania do krajowego postępowania szczególnego, którego przedmiotem jest uznanie prawomocnego wyroku sądu wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego, gdyż postępowanie to z definicji jest przeprowadzane po ostatecznym ustaleniu, czy osoba podejrzana lub oskarżona popełniła przestępstwo i, w stosownym przypadku, po jej skazaniu.

Ponadto Trybunał orzekł, że decyzja ramowa 2009/315 i decyzja 2009/316 stoją na przeszkodzie wykonywaniu uregulowania krajowego ustanawiającego szczególną procedurę uznawania taką jak ta przewidziana w prawie węgierskim. Wpisywanie do rejestru karnego przez organ centralny państwa członkowskiego, którego obywatelem jest dana osoba, wyroków skazujących wydanych przez sądy skazującego państwa członkowskiego powinno bowiem następować bezpośrednio na podstawie przekazanych przez organ centralny skazującego państwa członkowskiego – za pośrednictwem ECRIS – informacji o tych wyrokach skazujących. Owo wpisanie do rejestru nie może zatem zależeć od uprzedniego przeprowadzenia sądowego postępowania w sprawie uznania rzeczonych wyroków ani tym bardziej od przekazania orzeczenia skazującego państwu członkowskiemu, którego obywatelem jest dana osoba, do celów takiego uznania. Tego rodzaju postępowanie jest poza tym sprzeczne z zasadą wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych w sprawach karnych przewidzianą w art. 82 ust. 1 TFUE.

3. POSTĘPOWANIA I ORZECZENIA KARNE W INNYM PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM

W wyroku **Kossowski** (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)) wydanym w dniu 29 czerwca 2016 r. Trybunał doprecyzował zakres zasady *ne bis in idem* w strefie Schengen. W omawianym przypadku postępowanie karne zostało wszczęte w Niemczech przeciwko obywatelowi polskiemu, oskarżonemu o popełnienie w tym państwie wymuszenia rozbójniczego. Niemniej sąd niemiecki odmówił wszczęcia postępowania sądowego, uzasadniając to tym, że stoi temu na przeszkodzie zasada *ne bis in idem*, która ma zastosowanie w strefie Schengen. Prokuratura polska wszczęła bowiem także postępowanie przygotowawcze w odniesieniu do tych samych czynów i umorzyła je prawomocnie, gdyż podejrzany odmówił składania wyjaśnień, a pokrzywdzony oraz świadek, którzy mieszkali

50| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. L 280, s. 1).

51| Decyzja ramowa Rady 2009/315/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie organizacji wymiany informacji pochodzących z rejestru karnego pomiędzy państwami członkowskimi oraz treści tych informacji (Dz.U. L 93, s. 23).

52| Decyzja Rady 2009/316/WSiSW z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS) (Dz.U. L 93, s. 33).

w Niemczech, nie mogli zostać przesłuchani. Sąd odsyłający, do którego zwróciła się prokuratura niemiecka, zwrócił się do Trybunału o uściślenie, czy w świetle okoliczności, że postanowienie polskiego prokuratora zostało wydane bez przeprowadzenia szczegółowego postępowania przygotowawczego, należy uznać, że wobec podejrzanego „wydano prawomocny wyrok” w rozumieniu art. 54 Konwencji wykonawczej do Układu z Schengen⁵³ lub że został on „uniewinniony [...] prawomocnym wyrokiem” w rozumieniu art. 50 karty praw podstawowych, tak że zasada *ne bis in idem* stoi na przeszkodzie nowemu ściganiu za te same czyny.

Trybunał, w składzie wielkiej izby, przypomniał, że celem zasady *ne bis in idem* jest zagwarantowanie osobie, która została skazana i odbyła karę albo która została prawomocnie uniewinniona w jednym z państw Schengen, by mogła się przemieszczać wewnątrz strefy Schengen bez obawy, że będzie ścigana o te same czyny w innym państwie Schengen. Celem tej zasady nie jest jednak ochrona podejrzanego przed tym, że będzie musiał ewentualnie liczyć się z tym, iż w związku z tymi samymi czynami będzie poszukiwany kolejno w kilku państwach Schengen. Wobec tego Trybunał orzekł, że postanowienie prokuratora kończące postępowanie karne i umarzające prawomocnie postępowanie przygotowawcze prowadzone przeciwko osobie nie może zostać uznane za prawomocne orzeczenie do celów stosowania zasady *ne bis in idem*, jeżeli z uzasadnienia tego postanowienia wynika, że postępowanie zostało umorzone bez przeprowadzenia szczegółowego postępowania przygotowawczego. W tym względzie nieprzesłuchanie pokrzywdzonego i ewentualnego świadka stanowi wskazówkę co do braku szczegółowego postępowania przygotowawczego.

Ponadto w wyroku **Ognyanov** (C-554/14, [EU:C:2016:835](#)) wydanym w dniu 8 listopada 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, wypowiedział się na temat *zakresu zasady wzajemnego uznawania przewidzianej w szczególności w decyzji ramowej 2008/909⁵⁴ w celu ustalenia prawa właściwego do wykonania kary*. Sprawa ta dotyczyła obywatela bułgarskiego skazanego przez sąd duński na łączną karę pozbawienia wolności w wymiarze piętnastu lat. Zainteresowany odbył część swojej kary w Danii, zanim został przekazany organom bułgarskim. W trakcie pozbawienia wolności w Danii pracował on przez ponad półtora roku. W tym względzie zgodnie z wykładnią dokonaną w orzecznictwie krajowym prawo bułgarskie przewiduje, że pracę wykonaną przez osobę uwięzioną, nawet w innym państwie członkowskim, uwzględnia się w celu obniżenia okresu kary, przy czym dwa dni pracy odpowiadają trzem dniom pozbawienia wolności. Jednak przy przekazywaniu zainteresowanego organy duńskie wskazały wyraźnie organom bułgarskim, że prawo duńskie nie przewiduje obniżenia nałożonej kary pozbawienia wolności w następstwie pracy wykonanej w trakcie odbywania tej kary.

A zatem w celu ustalenia okresu kary pozostałej do odbycia przez zainteresowanego w Bułgarii bułgarski sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału między innymi z pytaniem, czy decyzja ramowa stoi na przeszkodzie przepisowi krajowemu, który zezwala państwu wykonującemu na przyznanie osobie skazanej obniżenia kary w następstwie pracy wykonanej przez nią w trakcie pozbawienia wolności w innym państwie, podczas gdy właściwe organy tego ostatniego państwa zgodnie z jego prawem nie przyznały takiego obniżenia kary.

Zdaniem Trybunału art. 17 decyzji ramowej 2008/909 należy interpretować w ten sposób, że wyłącznie prawo państwa wydającego znajduje zastosowanie – w tym także w odniesieniu do kwestii ewentualnego przyznania obniżenia kary – do części kary już odbytej przez daną osobę na terytorium wspomnianego państwa aż do jej przekazania do państwa wykonującego. Natomiast prawo państwa wykonującego znajduje zastosowanie wyłącznie do części kary pozostałej do odbycia przez tę osobę – w następstwie tego przekazania – na

53| Konwencja wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, podpisana w Schengen (Luksemburg) w dniu 19 czerwca 1990 r. (Dz.U. 2000, L 239, s. 19).

54| Decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.U. L 327, s. 27).

terytorium tego państwa. W związku z tym organ właściwy w państwie wykonującym w kwestiach związanych z wykonaniem kary nie może z mocą wsteczną zastąpić prawem tego państwa dotyczącym wykonania kar, a w szczególności jego uregulowaniami dotyczącymi obniżania kar, prawa państwa wydającego w odniesieniu do części kary, którą dana osoba już odbyła na terytorium tego ostatniego państwa.

XI. KONKURENCJA

1. POROZUMIENIA, DECYZJE I UZGODNIONE PRAKTYKI

W dziedzinie karteli na uwagę zasługuje sześć wyroków. W pierwszym wyroku Trybunał wypowiedział się na temat biernego uczestnictwa w naruszeniu prawa konkurencji. W drugim wyroku Trybunał miał okazję poruszyć niektóre elementy stosunku między art. 101 TFUE a prawem patentowym. Cztery kolejne wyroki dotyczą stosowania rozporządzenia nr 1/2003⁵⁵ w postępowaniu administracyjnym dotyczącym kartelu.

W wyroku *Eturas i in.* (C-74/14, [EU:C:2016:42](#)) ogłoszonym w dniu 21 stycznia 2016 r. Trybunał dokonał uściśleń co do *biernych form uczestnictwa w naruszeniu prawa konkurencji*. U podstaw pytań prejudycjalnych zadanych przez sąd odsyłający leżał spór między 30 biurami podróży a litewską radą ds. konkurencji między innymi w przedmiocie uczestnictwa tych biur w naruszeniu prawa konkurencji poprzez milczącą zgodę. Wszystkie te biura podróży uczestniczyły we wspólnym skomputeryzowanym systemie ofert wycieczek, umożliwiającym sprzedaż wycieczek na ich stronie internetowej według jednolitego sposobu rezerwacji. W roku 2009 administrator owego wspólnego systemu wysłał korzystającym z niego biurom, za pośrednictwem osobistej poczty elektronicznej, informację o tym, że rabaty na produkty sprzedawane za pośrednictwem tego systemu będą od tej pory objęte pułapem. W następstwie rozpowszechnienia tej informacji ów środek został wprowadzony w życie w ramach eksploatacji systemu rezerwacji. W takich okolicznościach sąd odsyłający zadał pytanie, czy można domniemywać, że wspomniane biura zapoznały się albo bezwzględnie musiały zapoznać się z tą informacją i że w braku jakiegokolwiek sprzeciwu z ich strony wobec takiej praktyki uczestniczyły w uzgodnionej praktyce w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE.

W odniesieniu do ewentualnego uczestnictwa w uzgodnionej praktyce Trybunał orzekł, że można domniemywać, iż biura podróży uczestniczyły w uzgodnionej praktyce w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE od chwili zapoznania się z informacją wysłaną przez administratora wspólnego skomputeryzowanego systemu ofert wycieczek, jeśli nie zdystansowały się otwarcie wobec tej praktyki, nie zawiadomiły o niej organów administracji lub nie przedstawiły innych dowodów w celu obalenia tego domniemania.

W odniesieniu do dowodów, jakie powinny przedstawić w tym względzie różne strony postępowania głównego, Trybunał zauważył, że o ile art. 2 rozporządzenia nr 1/2003 reguluje wyraźnie rozkład ciężaru dowodu w odniesieniu do naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE, o tyle rozporządzenie to nie zawiera przepisów odnoszących się do szczególnych aspektów proceduralnych. Otóż wobec braku norm Unii w tej dziedzinie to sąd krajowy powinien zbadać na podstawie przepisów prawa krajowego regulujących ocenę dowodów i wymagane standardy dowodowe, czy w świetle całości okoliczności przedstawionych temu sądowi wysłanie informacji przez administratora wspólnego systemu może stanowić wystarczający dowód w celu wykazania, że jej adresaci zapoznali się z jej treścią. W tym względzie Trybunał uściślił jednak, że domniemanie niewinności

55| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102] traktatu [FUE] (Dz.U. L 1, s. 1).

stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy uznał, że samo wysłanie tej informacji może stanowić wystarczający dowód w celu wykazania, iż jej adresaci musieli bezwzględnie zapoznać się z jej treścią.

W wyroku **Genentech** (C-567/14, [EU:C:2016:526](#)) wydanym w dniu 7 lipca 2016 r. Trybunał orzekł w przedmiocie zgodności z art. 101 ust. 1 TFUE obowiązku uiszczenia przez beneficjenta licencji na patent opłaty uzgodnionej za wykorzystanie opatentowanej technologii mimo braku naruszenia patentu lub mimo unieważnienia patentu lub patentów, których dotyczy licencja. Skarżąca w sprawie głównej jest spółką prowadzącą działalność w sektorze farmaceutycznym, która posiadała niewyłączną ogólnoswiatową licencję na korzystanie z opatentowanego wzmacniacza. Jako że korzystała ona z tego wzmacniacza bez naruszenia patentów objętych licencją, odmówiła ona zapłaty części opłaty uzgodnionej w umowie licencyjnej z właścicielem patentu. W wyroku sądu polubownego spółce farmaceutycznej nakazano jednak zapłatę opłaty przewidzianej w umowie. Sąd krajowy, któremu został przedłożony do rozstrzygnięcia spór związany z tym wyrokiem sądu polubownego, zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy zapłata opłaty nakłada na spółkę farmaceutyczną nieuzasadnione koszty w świetle prawa konkurencji Unii.

W duchu orzecznictwa *Ottung*⁵⁶ Trybunał uznał, że prawo konkurencji nie zabrania nałożenia opłaty za wykorzystywanie spornego opatentowanego wzmacniacza, nawet jeśli to wykorzystanie nie doprowadziło do naruszenia patentu bądź w przypadku unieważnienia ze skutkiem wstecznym patentu uważa się, że technologia nigdy nie podlegała ochronie. Zdaniem Trybunału rozwiązanie to można wyjaśnić tym, że opłata stanowi cenę, którą trzeba zapłacić za komercyjne wykorzystanie opatentowanej technologii i za zapewnienie, iż licencjodawca nie będzie wykonywał swoich praw własności przemysłowej. Okoliczność, że umowa może zostać swobodnie rozwiązana przez licencjobiorcę, pozwala wykluczyć w tym kontekście, iż uiszczenie opłaty narusza konkurencję poprzez ograniczenie swobody działania licencjobiorcy albo poprzez spowodowanie skutków w postaci zamknięcia dostępu do rynku.

Wreszcie wyroki **HeidelbergCement/Komisja** (C-247/14 P, [EU:C:2016:149](#)), **Schwenk Zement/Komisja** (C-248/14 P, [EU:C:2016:150](#)), **Buzzi Unicem/Komisja** (C-267/14 P, [EU:C:2016:151](#)) i **Italmobiliare/Komisja** (C-268/14 P, [EU:C:2016:152](#)) wydane w dniu 10 marca 2016 r. stanowiły dla Trybunału okazję do dokonania ważnych uściśleń co do zakresu obowiązku uzasadnienia ciążącego na Komisji przy opracowywaniu żądań udzielenia informacji na podstawie art. 18 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003. Spór dotyczył między innymi decyzji, w których Komisja zażądała od wielu spółek informacji dotyczących ich domniemanego uczestnictwa w kartelu na rynku cementu i na rynkach produktów pokrewnych⁵⁷.

W odniesieniu do zakresu obowiązku uzasadnienia takiego żądania Trybunał przypomniał najpierw istotne elementy uzasadnienia wymagane w art. 18 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003. Zgodnie z tym przepisem Komisja powinna między innymi podać podstawę prawną i cel żądania udzielenia informacji, określić zakres żądanych informacji i ustalić termin, w którym należy je dostarczyć. Ten szczególny obowiązek uzasadnienia stanowi podstawowy wymóg nie tylko do celów ukazania uzasadnionego charakteru żądania informacji, lecz również do celów umożliwienia zainteresowanym przedsiębiorstwom zapoznania się z zakresem ich obowiązku współpracy z jednoczesnym zachowaniem ich prawa do obrony.

W konsekwencji gdy Komisja żąda udzielenia informacji na podstawie art. 18 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003, powinna wskazać przedmiot swojego dochodzenia w swoim żądaniu oraz określić zarzucane naruszenie reguł konkurencji. W tym względzie Trybunał wyjaśnił, że skoro niezbędny charakter informacji należy oceniać

56| Wyrok Trybunału z dnia 12 maja 1989 r., *Ottung/Klee & Weilbach i in.* (320/87, [EU:C:1989:195](#)).

57| Decyzje Komisji C(2011) 2356 wersja ostateczna, C(2011) 2361 wersja ostateczna, C(2011) 2364 wersja ostateczna i C(2011) 2367 wersja ostateczna, z dnia 30 marca 2011 r. dotyczące postępowania przewidzianego w art. 18 ust. 3 rozporządzenia Rady nr 1/2003 (sprawa COMP/39520 – Cement i produkty pokrewne).

w odniesieniu do celu wskazanego w żądaniu udzielenia informacji, cel ten należy wskazać z dostateczną precyzją, w braku czego niemożliwe byłoby ustalenie, czy informacja jest konieczna, a Trybunał nie mógłby wykonać swojej kontroli.

Odwołując się do okoliczności faktycznych spraw, o których mowa, Trybunał zauważył także, że żądanie udzielenia informacji stanowi wprawdzie środek dochodzenia, który jest ogólnie stosowany na etapie dochodzenia w sprawie, Komisja nie może jednak poprzestać na zbyt zwięzłym, niejasnym i ogólnym uzasadnieniu, chociaż dysponuje informacjami, które pozwoliłyby jej przedstawić z większą dokładnością ciążące na danych przedsiębiorstwach podejrzenia o popełnienie naruszenia. Azatem Trybunał, stwierdziwszy, że Sąd naruszył prawo, uznając, iż decyzje Komisji były wystarczająco uzasadnione, zdecydował uchylić wyroki Sądu oraz stwierdzić nieważność decyzji Komisji.

2. POMOC PAŃSTWA

W dziedzinie pomocy państwa należy zwrócić uwagę na cztery wyroki: dwa pierwsze dotyczą komunikatów wydanych przez Komisję w odniesieniu do pomocy, która może zostać udzielona w kontekście kryzysu finansowego i gospodarczego; dwa pozostałe zawierają uściślenia co do wykładni przesłanki selektywności.

W wyroku **Grecja/Komisja** (C-431/14 P, [EU:C:2016:145](#)) ogłoszonym w dniu 8 marca 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, utrzymał w mocy, w wyniku odwołania, wyrok Sądu⁵⁸ oddalający skargę Grecji o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji dotyczącej pomocy w formie rekompensat wypłacanych przez grecki zakład ubezpieczeń rolniczych (zwany dalej „Elgą”)⁵⁹. W decyzji tej Komisja uznała za niezgodną z prawem pomoc państwa niektóre rekompensaty wypłacone przez Elgę rolnikom greckim za szkody powstałe wskutek złych warunków klimatycznych. W tym względzie Komisja powołała się między innymi na normy postępowania zawarte w tymczasowych wspólnotowych ramach prawnych (zwanym dalej „TWRP”) w zakresie pomocy państwa ułatwiających dostęp do finansowania w dobie kryzysu finansowego i gospodarczego⁶⁰.

W swoim wyroku Trybunał podkreślił najpierw, że świadczenia wypłacane przez Elgę pochodziły z zasobów państwa. Jako że wypłaty dokonywane przez Elgę były niezależne od składek uiszczonych przez rolników tytułem specjalnej składki ubezpieczeniowej, zdaniem Trybunału stanowiły one korzyść, której beneficjenci nie mogliby uzyskać w zwykłych warunkach rynkowych, w związku z czym wpływały one na konkurencję.

Następnie Trybunał oddalił argument Grecji, jakoby Sąd naruszył prawo, orzekając, że Komisja nie mogła odejść od norm postępowania zawartych w TWRP, lecz wręcz przeciwnie, była zobowiązana stosować te normy. W tym względzie Trybunał przypomniał, że Komisja, przyjmując normy postępowania takie jak te zawarte w TWRP, sama ograniczyła swoje szerokie uprawnienia dyskrecyjne w zakresie oceny zgodności z rynkiem wewnętrznym pomocy mającej na celu zaradzenie poważnym zaburzeniom w gospodarce państwa członkowskiego zgodnie z art. 107 ust. 3 lit. b) TFUE. Co prawda Komisja może być zobowiązana odejść od tych norm postępowania między innymi wtedy, gdy państwo członkowskie powoła się na wyjątkowe okoliczności, które charakteryzują dany sektor gospodarki państwa członkowskiego i różnią się od okoliczności, których

58| Wyrok Sądu z dnia 16 lipca 2014 r., **Grecja/Komisja** (T-52/12, [EU:T:2014:677](#)).

59| Decyzja Komisji 2012/157/UE z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie pomocy w formie rekompensat wypłacanych przez grecki zakład ubezpieczeń rolniczych (ELGA) w latach 2008 i 2009 (Dz.U. 2012, L 78, s. 21).

60| Tymczasowe wspólnotowe ramy prawne w zakresie pomocy państwa ułatwiające dostęp do finansowania w dobie kryzysu finansowego i gospodarczego, wynikające z komunikatu Komisji Europejskiej z dnia 17 grudnia 2008 r. (Dz.U. 2009, C 16, s. 1) i zmienione komunikatem Komisji z dnia 31 października 2009 r. (Dz.U. 2009, C 261, s. 2).

dotyczą takie wytyczne. Niemniej, jak zauważył Trybunał, Grecja nie podniosła przez Sądem, że w greckim systemie rolnym istniały takie okoliczności, które mogłyby zmusić Komisję do odejścia od TWRP.

W sprawie zakończonej wyrokiem **Kotnik i in.** (C-526/14, [EU:C:2016:570](#)) wydanym w dniu 19 lipca 2016 r. wielka izba Trybunału orzekła w przedmiocie *ważności i wykładni komunikatu Komisji dotyczącego sektora bankowego*⁶¹, a w szczególności w przedmiocie wymogu podziału obciążenia pomiędzy udziałowców i wierzycieli podporządkowanych w celu pokrycia kosztów restrukturyzacji banków znajdujących się w trudnej sytuacji, aby pomoc w tym sektorze mogła zostać uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym. W sporze w postępowaniu głównym do słoweńskiego trybunału konstytucyjnego wpłynęło kilka wniosków o kontrolę konstytucyjności krajowej ustawy dotyczącej sektora bankowego. Na podstawie tej ustawy centralny bank Słowenii wydał w następstwie światowego kryzysu finansowego decyzję ustanawiającą środki nadzwyczajne w celu, odpowiednio, dokapitalizowania, ratowania oraz likwidacji pięciu banków słoweńskich. Zgodnie z komunikatem dotyczącym sektora bankowego decyzja banku centralnego przewidywała umorzenie funduszy własnych akcjonariuszy banków oraz podporządkowanych papierów dłużnych. Sąd odsyłający zadał pytanie dotyczące zgodności z prawem Unii przewidzianej w komunikacie przesłanki „podziału obciążenia”.

Trybunał przypomniał najpierw, że skutek przyjęcia norm postępowania takich jak te zawarte w komunikacie dotyczącym sektora bankowego polega jedynie na samoograniczeniu się Komisji w wykonywaniu przysługującego jej uznania w tym znaczeniu, że jeżeli państwo członkowskie zgłosi Komisji projekt pomocy państwa, który jest zgodny z tymi normami, Komisja musi co do zasady wyrazić zgodę na ten projekt. Ponadto państwa członkowskie zachowują uprawnienie do zgłaszania Komisji projektów pomocy, które nie spełniają kryteriów przewidzianych w tym komunikacie, i Komisja może zezwolić na takie projekty w wyjątkowych okolicznościach. Z powyższego wynika, że komunikat dotyczący sektora bankowego nie jest w stanie stworzyć autonomicznych obowiązków ciążyących na państwach członkowskich, lecz ogranicza się do ustanowienia warunków zmierzających do zapewnienia zgodności z rynkiem wewnętrznym pomocy państwa przyznanej bankom w kontekście kryzysu finansowego.

W odniesieniu do warunku podziału obciążenia pomiędzy udziałowców i wierzycieli podporządkowanych w celu uzyskania zezwolenia Komisji na pomoc państwa Trybunał podkreślił, że komunikat został wydany na podstawie postanowienia traktatu FUE, zgodnie z którym Komisja może uznać za zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc zmierzającą do zaradzenia poważnym zaburzeniom w gospodarce państwa członkowskiego. W tym kontekście środki podziału obciążenia zmierzają do zagwarantowania, że przed przyznaniem jakiegokolwiek pomocy państwa banki, które wykazują deficyt funduszy własnych, będą pracowały razem ze swoimi inwestorami nad zmniejszeniem tego deficytu, w szczególności poprzez mobilizację kapitałów własnych, a także poprzez wkład wierzycieli podporządkowanych, ponieważ takie środki mogą zmniejszyć wysokość przyznawanej pomocy państwa. Przeciwnie rozwiązanie groziłoby spowodowaniem zakłóceń konkurencji w zakresie, w jakim banki, których akcjonariusze i wierzyciele podporządkowani nie przyczynili się do zmniejszenia deficytu kapitału własnego, otrzymałyby pomoc państwa w większej wysokości niż ta, która byłaby wystarczająca do pokrycia pozostałego deficytu w kapitale własnym. Ponadto Komisja, wydając ten komunikat, nie wkroczyła w kompetencje przyznane Radzie Unii Europejskiej.

Następnie Trybunał zajął stanowisko, że okoliczność, iż w pierwszych etapach międzynarodowego kryzysu finansowego wierzyciele podporządkowani nie zostali wezwani do przyczynienia się do ratowania instytucji kredytowych, nie pozwala tym wierzycielom powoływać się na zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań. Poza tym jako że akcjonariusze są odpowiedzialni za zadłużenie banku do wysokości jego kapitału zakładowego, okoliczność, że komunikat wymaga, aby w celu zmniejszenia deficytu funduszy własnych

61 | Komunikat Komisji w sprawie stosowania od dnia 1 sierpnia 2013 r. reguł pomocy państwa w odniesieniu do środków wsparcia na rzecz banków w kontekście kryzysu finansowego („komunikat bankowy”) (Dz.U. C 216, s. 1).

banku przed przyznaniem pomocy państwa akcjonariusze ci brali udział w ponoszeniu strat przez ten bank w takim stopniu, jak działoby się w braku takiej pomocy, nie może zostać uznana za wpływającą na ich prawo własności. Ponadto w odniesieniu do pytania dotyczącego ważności komunikatu w świetle przepisów dyrektywy 2012/30⁶² Trybunał zauważył, że dyrektywa ta przewiduje zasadniczo, iż każde podniesienie lub obniżenie kapitału spółek akcyjnych podlega decyzji walnego zgromadzenia spółki. Tymczasem komunikat dotyczący sektora bankowego nie zawiera żadnego szczególnego przepisu dotyczącego procedur prawnych, za pomocą których powinny zostać wdrożone środki podziału obciążenia. W związku z tym o ile państwa członkowskie mogą ewentualnie zostać zmuszone w szczególnej sytuacji do przyjęcia takich środków podziału obciążenia bez zgody walnego zgromadzenia spółki, o tyle jednak okoliczność ta nie może podważać ważności komunikatu dotyczącego sektora bankowego w świetle przepisów dyrektywy 2012/30.

W odniesieniu do środków przekształcenia lub obniżenia wartości podporządkowanych papierów wartościowych Trybunał zauważył, że komunikat dotyczący sektora bankowego nie wymaga od państw członkowskich, by nałożyły na banki znajdujące się w trudnościach, przed przyznaniem im jakiegokolwiek pomocy państwa, obowiązek przekształcenia podporządkowanych papierów wartościowych w kapitał własny lub przystąpienia do obniżenia ich wartości bądź przeznaczenia tych papierów w całości na pokrycie strat. W podobnym przypadku zamierzona pomoc państwa nie będzie mogła być jednak postrzegana jako ograniczona do niezbędnego minimum. Wobec tego państwo członkowskie oraz banki będące beneficjentami tej pomocy biorą na siebie ryzyko, że Komisja wyda decyzję, w której uzna tę pomoc za niezgodną z rynkiem wewnętrznym.

W wyroku **Komisja/Hansestadt Lübeck** (C-524/14 P, [EU:C:2016:971](#)) ogłoszonym w dniu 21 grudnia 2016 r., którym został utrzymany w mocy zaskarżony wyrok Sądu, Trybunał, w składzie wielkiej izby, doprecyzował nie tylko swoje orzecznictwo dotyczące *wymogu interesu prawnego w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji w dziedzinie pomocy państwa, ale także orzecznictwo dotyczące kryterium selektywności pomocy*. U podstaw tej sprawy leżał spór dotyczący decyzji Komisji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego przewidzianego w art. 108 ust. 2 TFUE⁶³ w odniesieniu między innymi do tabeli opłat portu lotniczego w Lubece, mającej zastosowanie do wszystkich przedsiębiorstw lotniczych korzystających z tego lotniska, z zastrzeżeniem umowy zawartej między podmiotem zarządzającym tym portem lotniczym a przedsiębiorstwem lotniczym. Tabela ta została przyjęta przez spółkę należącą do miasta Lubeka, która prowadziła ten port lotniczy, sprzedany następnie spółce prywatnej. W drodze spornej decyzji Komisja, uznając, że tabela ta może zawierać pomoc państwa, wszczęła formalne postępowanie wyjaśniające. Wskutek skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej przez miasto Lubeka Sąd stwierdził nieważność tej decyzji w wyroku, od którego zostało wniesione odwołanie⁶⁴.

W odniesieniu do interesu prawnego miasta Lubeka Trybunał potwierdził, że zachowało ono interes w domaganiu się stwierdzenia nieważności decyzji o wszczęciu ww. postępowania nawet po sprzedaży portu lotniczego prywatnemu inwestorowi. W tym względzie uznał, że po prywatyzacji portu lotniczego miasto pozostawało narażone na ryzyko orzeczenia przez sąd krajowy obowiązku odzyskania ewentualnej pomocy przyznanej w okresie, gdy kontrolowało ono przedsiębiorstwo będące właścicielem portu lotniczego objętego dochodzeniem. Wobec tego w braku końcowej decyzji Komisji zamykającej formalne postępowanie

62 | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/30/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 54 akapit drugi Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w celu uzyskania ich równoważności, dla ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich w zakresie tworzenia spółki akcyjnej, jak również utrzymania i zmian jej kapitału (Dz.U. L 315, s. 74).

63 | Decyzja Komisji C(2012) 1012 final z dnia 22 lutego 2012 r. w sprawie pomocy państwa SA.27585 i SA.31149 (2012/C) (ex NN/2012, ex CP 31/2009 i CP 162/2010) – Niemcy.

64 | Wyrok Sądu z dnia 9 września 2014 r., *Hansestadt Lübeck/Komisja* (T-461/12, [EU:T:2014:758](#)).

wyjaśniające skutki decyzji o wszczęciu tego postępowania nadal istnieją, tak że miasto zachowało interes prawny w żądaniu stwierdzenia nieważności tej decyzji.

W odniesieniu do selektywnego charakteru tabeli opłat zakwestionowanej przez Komisję Trybunał podkreślił, że przyjęty przez państwo środek, z którego korzysta tylko jeden sektor działalności lub część przedsiębiorstw tego sektora, niekoniecznie jest selektywny. A zatem okoliczność, że w niniejszym przypadku port lotniczy w Lubece konkuruje bezpośrednio z portem lotniczym w Hamburgu lub z innymi niemieckimi portami lotniczymi i że korzyści ewentualnie przyznane w spornej tabeli opłat lotniskowych są przysparzane tylko przedsiębiorstwom lotniczym korzystającym z portu lotniczego w Lubece, nie wystarcza do wykazania selektywnego charakteru tej tabeli. Trybunał podkreślił w tym względzie, że z uwagi na okoliczność, iż podmiot zarządzający portem lotniczym w Lubece przyjął wspomnianą tabelę opłat w ramach własnej kompetencji, właściwe ramy odniesienia do dokonania oceny selektywnego charakteru spornych opłat lotniskowych stanowi sama ta tabela, a nie bardziej ogólne uregulowanie dotyczące wszystkich niemieckich portów lotniczych. Jako że sporna tabela znajduje zastosowanie bez zróżnicowania do wszystkich przedsiębiorstw lotniczych, które korzystają z portu lotniczego w Lubece, Sąd słusznie orzekł, że Komisja błędnie uznała tę tabelę za środek selektywny.

W wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r., *Komisja/World Duty Free Group* (C-20/15 i C-21/15, [EU:C:2016:981](#)), którym zostały uchylone zaskarżone wyroki Sądu, Trybunał, w składzie wielkiej izby, wypowiedział się także w przedmiocie kryterium *selektywności korzyści do celów uznania środka za pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE*. W tych dwóch wyrokach Sąd⁶⁵ stwierdził częściową nieważność decyzji Komisji 2011/5⁶⁶ i 2011/282⁶⁷, w których instytucja ta uznała za niezgodną ze wspólnym rynkiem ulgę podatkową umożliwiającą przedsiębiorstwom opodatkowanym w Hiszpanii amortyzację wartości firmy wynikającej z nabycia udziałów w zagranicznych przedsiębiorstwach i nakazała Królestwu Hiszpanii odzyskanie pomocy przyznanej na podstawie tego systemu pomocy.

Trybunał doszedł do wniosku, że w zaskarżonych wyrokach Sąd naruszył prawo przy dokonywaniu wykładni warunku dotyczącego selektywności, stwierdzając częściową nieważność decyzji Komisji z tego względu, że instytucja ta nie określiła w tych decyzjach danej kategorii przedsiębiorstw uprzywilejowanych w drodze spornego środka podatkowego, gdyż w jej opinii w grę wchodził środek a priori dostępny dla wszystkich przedsiębiorstw – niezależnie od charakteru ich działalności gospodarczej – pragnących nabyć udziały w przedsiębiorstwie zagranicznym, oraz że w związku z tym Sąd nie zweryfikował, czy Komisja rzeczywiście przeanalizowała i wykazała dyskryminacyjny charakter tego środka. Trybunał uściślił, że nie można wymagać, by w celu udowodnienia selektywności danego środka Komisja określiła pewne szczególne i swoiste cechy charakterystyczne wspólne przedsiębiorstwom będącym beneficjentami korzyści podatkowej, które to cechy pozwalają je odróżnić od przedsiębiorstw wykluczonych z zakresu zastosowania tej korzyści. W tym celu istotna jest bowiem tylko okoliczność, że środek – niezależnie od jego postaci lub zastosowanej techniki regulacyjnej – skutkuje tym, że stawia przedsiębiorstwa będące beneficjentami w korzystniejszej sytuacji niż inne przedsiębiorstwa, mimo że wszystkie te przedsiębiorstwa znajdują się w porównywalnej sytuacji faktycznej i prawnej w świetle celu przyświecającego danemu systemowi podatkowemu, oraz że zróżnicowanie to nie jest uzasadnione charakterem lub strukturą tego systemu.

65| Wyroki Sądu z dnia 7 listopada 2014 r., *Autogrill España/Komisja* (T-219/10, [EU:T:2014:939](#)), i *Banco Santander i Santusa/Komisja* (T-399/11, [EU:T:2014:938](#)).

66| Decyzja Komisji 2011/5/WE z dnia 28 października 2009 r. w sprawie amortyzacji podatkowej finansowej wartości firmy w związku z nabyciem udziałów w zagranicznych przedsiębiorstwach C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) wdrożonej przez Hiszpanię (Dz.U. L 7, s. 48).

67| Decyzja Komisji 2011/282/UE z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie amortyzacji podatkowej finansowej wartości firmy w związku z nabyciem udziałów w zagranicznych przedsiębiorstwach C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) wdrożonej przez Hiszpanię (Dz.U. L 135, s. 1).

Ponadto Trybunał uznał, że Sąd naruszył dodatkowo prawo, orzekając, iż kategorię przedsiębiorstw będących beneficjentami, w odniesieniu do której należy badać selektywny charakter danego środka podatkowego, stanowi kategoria, którą tworzą przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie eksportu. Na podstawie wspomnianych wyżej zasad, które mają w pełni zastosowanie do pomocy podatkowej związanej z eksportem, środek taki jak sporny środek mający na celu uprzywilejowanie eksportu może bowiem zostać uznany za selektywny, jeżeli przysparza on korzyści przedsiębiorstwom dokonującym operacji transgranicznych, w szczególności operacji inwestycyjnych, ze szkodą dla innych przedsiębiorstw, które znajdując się w porównywalnej sytuacji faktycznej i prawnej w świetle celu przyświecającego danemu systemowi podatkowemu, dokonują operacji tego samego rodzaju na terytorium kraju.

XII. PRZEPISY PODATKOWE

W wyroku *Ordre des barreaux francophones et germanophone i in.* (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)) wydanym w dniu 28 lipca 2016 r. Trybunał orzekł w przedmiocie *ważności i wykładni dyrektywy 2006/112⁶⁸ w odniesieniu do opodatkowania usług adwokackich podatkiem od wartości dodanej (VAT)*. U podstaw sporu w postępowaniu głównym leżała ustawa belgijska, która zniósła zwolnienie tych usług z VAT-u. Sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy przewidziane we wspomnianej dyrektywie opodatkowanie VAT-em usług świadczonych przez adwokatów, które oznacza zwiększenie kosztów tych usług dla podmiotów niebędących podatnikami VAT i niekorzystających z pomocy prawnej, jest zgodne z prawem do dostępu do wymiaru sprawiedliwości ustanowionym w art. 47 karty praw podstawowych.

Przede wszystkim w odniesieniu do prawa do skutecznego środka prawnego i zasady równości broni zagwarantowanych w art. 47 karty Trybunał orzekł, że badanie art. 1 ust. 2 i art. 2 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2006/112 nie wykazało żadnego elementu mającego wpływ na ich ważność w zakresie, w jakim przepisy te nakładają VAT na usługi świadczone przez adwokatów na rzecz podmiotów, które nie korzystają z pomocy prawnej. Po pierwsze, jako że chodzi o podmioty, w odniesieniu do których zakłada się, że posiadają wystarczające środki na dostęp do wymiaru sprawiedliwości i korzystanie z reprezentacji adwokata, prawo do skutecznego środka prawnego nie gwarantuje co do zasady prawa do zwolnienia wspomnianych usług z VAT-u. Obciążenie kosztami związanymi ze stosowaniem VAT-u może być kwestionowane w świetle wspomnianego prawa tylko wtedy, gdy koszty te mają charakter przeszkody nie do pokonania lub gdy spowodują, że korzystanie z uprawnień przyznanych przez porządek prawny Unii stanie się praktycznie niemożliwe lub nadmiernie utrudnione.

Po drugie, zasada równości broni nie oznacza obowiązku zrównania pozycji stron w odniesieniu do kosztów finansowych ponoszonych w ramach postępowania sądowego. A zatem zdaniem Trybunału opodatkowanie VAT-em i wykonanie prawa do odliczenia mogą wprawdzie przynieść, w przypadku identycznej kwoty wynagrodzenia, korzyść pieniężną osobie mającej status podatnika w porównaniu z osobą niepodlegającą opodatkowaniu, jednak ta korzyść pieniężna nie jest w stanie naruszyć równowagi proceduralnej stron ani postawić tej drugiej osoby w sytuacji wyraźnie niekorzystnej w stosunku do tej pierwszej osoby.

Następnie Trybunał stwierdził, że art. 9 ust. 4 i 5 Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (konwencji z Aarhus) nie może być powoływany do celów oceny ważności wskazanych wyżej artykułów dyrektywy 2006/112. Artykuł 9 ust. 4 i 5 konwencji z Aarhus, której Unia jest stroną, nie zawiera bowiem żadnego bezwarunkowego i dostatecznie precyzyjnego zobowiązania mogącego regulować sytuację prawną

68 | Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. L 347, s. 1).

jednostek, w związku z czym nie może być on powoływany na poparcie zarzutu opartego na rzekomej niezgodności z prawem dyrektywy Unii.

Wreszcie w odniesieniu do kwestii ewentualnego zwolnienia usług świadczonych przez adwokatów na rzecz podmiotów korzystających z pomocy prawnej Trybunał orzekł, że art. 132 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2006/112 należy interpretować w ten sposób, że świadczenia te nie są zwolnione z VAT-u. Stosowanie zwolnienia przewidzianego w tym przepisie jest bowiem uzależnione od społecznego charakteru danych usług, co wiąże się z uwzględnieniem celów przyświecających danym usługodawcom postrzeganych jako całość oraz trwałości ich zaangażowania społecznego. Trybunał uściślił, że dane usługi powinny być zatem ściśle związane z opieką i pomocą społeczną oraz że zwolnienie jest ponadto ograniczone do usług świadczonych przez podmioty uznane za podmioty o charakterze społecznym. Wobec tego, między innymi z uwagi na brak trwałości ewentualnego zaangażowania społecznego z jej strony, kategoria zawodowa adwokatów i zastępców sądowych („avoués”) nie może zostać jako taka uznana za mającą charakter społeczny do celów art. 132 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2006/112. Mówiąc dokładniej, w ramach rozpatrywanego krajowego systemu pomocy prawnej usługi te nie są świadczone przez wszystkich adwokatów, lecz tylko przez tych, którzy dobrowolnie są gotowi je świadczyć i którzy są wpisani na corocznie sporządzaną listę, tak że świadczenie tych usług stanowi tylko jeden spośród innych celów zawodu adwokata. Wobec tego usługi te nie mogą być zwolnione z VAT-u na podstawie art. 132 ust. 1 lit. g) dyrektywy 2006/112.

XIII. ZBLIŻENIE PRZEPISÓW

1. WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA I PRZEMYSŁOWA

W dziedzinie własności intelektualnej i przemysłowej na uwagę zasługuje pięć wyroków: cztery pierwsze dotyczą kwestii dotyczących praw autorskich związanych między innymi z łącznością elektroniczną. Piąty dotyczy zwrotu kosztów sądowych przez stronę, która przegrała spór dotyczący naruszenia prawa własności intelektualnej.

W pierwszej kolejności w dniu 9 czerwca 2016 r. w wyroku **EGEDA i in.** (C-470/14, [EU:C:2016:418](#)) Trybunał wypowiedział się w przedmiocie systemu finansowania godziwej rekompensaty określonej w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/2969 i przeznaczonej dla autorów w przypadku zwielokrotniania ich utworów przez osobę fizyczną na użytek prywatny. W sprawie w postępowaniu głównym przedmiotem sporu było uregulowania hiszpańskie ustanawiające system godziwej rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny finansowanej z ogólnego budżetu państwa. W tych ramach należy uznać, że pozycja budżetowa przeznaczona na zapłatę godziwej rekompensaty jest zasilana ze wszystkich przychodów wpisanych do budżetu państwa, a zatem przez wszystkich podatników, w tym osoby prawne.

W tym względzie Trybunał uznał, że z uwagi na szeroki zakres uznania, jaki przysługuje państwom członkowskim przy określeniu różnych parametrów systemu godziwej rekompensaty w ich prawie krajowym, art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 nie stoi co do zasady na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie, które postanowiły wprowadzić wyjątek dotyczący zapłaty z tytułu prawa do zwielokrotniania za sporządzenie kopii na użytek prywatny, decydowały się na ustanowienie w tych ramach systemu finansowania rekompensaty nie za pomocą opłaty, ale z ich własnego ogólnego budżetu. Trybunał przypomniał jednak, że wyjątek dotyczący

69 | Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).

kopii na użytek prywatny został stworzony z wyłączną korzyścią dla osób fizycznych, które sporządzają kopie utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną lub które mają zdolność sporządzenia takich kopii na użytek prywatny i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych. A zatem to te osoby wyrządzają szkodę podmiotom praw autorskich i to one są w zasadzie zobowiązane finansować, tytułem świadczenia wzajemnego, godziwą rekompensatę. Z kolei osoby prawne są wyłączone z możliwości korzystania z tego wyjątku. W tym kontekście choć państwa członkowskie mogą ustanowić system godziwej rekompensaty finansowanej za pomocą opłaty, do której zapłaty są w pewnych okolicznościach zobowiązane osoby prawne, w każdym razie takie osoby prawne nie mogą jednak pozostać ostatecznie faktycznymi dłużnikami z tytułu tej opłaty. Zdaniem Trybunału zasada ta znajduje zastosowanie we wszystkich przypadkach, w których państwo członkowskie wprowadziło wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny, niezależnie od ustanowionego systemu finansowania. W konsekwencji Trybunał orzekł, że art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 stoi na przeszkodzie systemowi godziwej rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny, który jest finansowany z ogólnego budżetu państwa, tak że nie jest on w stanie zapewnić, iż koszt tej godziwej rekompensaty będzie ostatecznie ponoszony przez użytkowników kopii sporządzonych na użytek prywatny.

W drugiej kolejności w wyroku **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)) wydanym w dniu 8 września 2016 r. Trybunał zbadał kwestię, czy i ewentualnie w jakich okolicznościach fakt umieszczenia w witrynie internetowej hiperłącza odsyłającego do utworów chronionych, swobodnie dostępnych w innej witrynie internetowej bez zezwolenia podmiotu praw autorskich, stanowi „publiczne udostępnianie” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29. Wyrok ten wpisuje się w ramy sporu toczącego się między spółką prowadzącą witrynę internetową w dziedzinie aktualnych informacji a wydawcą czasopisma posiadającym prawa autorskie do pewnych zdjęć. Wspomniana spółka w tej witrynie artykuł i hiperłącze odsyłające czytelników do innej witryny internetowej, w której sporne zdjęcia zostały udostępnione publicznie bez zezwolenia autora.

Przypominając, że pojęcie „publicznego udostępniania” wymaga zindywidualizowanej oceny, Trybunał zauważył, że w sytuacji gdy umieszczenie hiperłącza odsyłającego do utworu swobodnie dostępnego w innej witrynie internetowej zostało dokonane przez osobę, która czyniąc to, nie działała w celu zarobkowym, należy uwzględnić okoliczność, iż osoba ta nie wie i nie może racjonalnie wiedzieć, że utwór ten został opublikowany w Internecie bez zezwolenia podmiotu praw autorskich. Natomiast w przypadku gdy taka osoba wiedziała lub powinna była wiedzieć, że hiperłącze umożliwia dostęp do utworu opublikowanego bezprawnie w Internecie – na przykład ze względu na fakt, że została o tym uprzedzona przez podmioty praw autorskich – należy stwierdzić, że udostępnienie tego hiperłącza stanowi „publiczne udostępnianie”. Podobnie jest w sytuacji, gdy to hiperłącze umożliwia użytkownikom witryny internetowej, w której się ono znajduje, obejście ograniczeń zastosowanych w witrynie, w której znajduje się utwór chroniony, w celu ograniczenia dostępu jedynie dla klientów tejże witryny.

Ponadto Trybunał uznał, że gdy umieszczenie hiperłącza zostaje dokonane w celu zarobkowym – jak w omawianej sprawie – można oczekiwać od podmiotu dokonującego takiego umieszczenia, że przeprowadzi on niezbędne weryfikacje, aby upewnić się, że dany utwór nie został bezprawnie opublikowany w witrynie, do której odsyłają wspomniane hiperłącza. Można zatem domniemywać, że to umieszczenie zostało dokonane z pełną świadomością tego, iż wspomniany utwór jest chroniony i ze świadomością ewentualnego braku zezwolenia podmiotu praw autorskich na publikację w Internecie. W takich okolicznościach, o ile to wzruszalne domniemanie nie zostanie obalone, czynność polegająca na umieszczeniu hiperłącza odsyłającego do utworu bezprawnie opublikowanego w Internecie stanowi „publiczne udostępnianie”. Natomiast nie będzie miało miejsca udostępnianie „publiczności” w sytuacji, gdy utwory, do których dostęp umożliwiają wspomniane hiperłącza, zostały swobodnie udostępnione w innej witrynie internetowej za zgodą podmiotu praw autorskich.

W trzeciej kolejności w dniu 10 listopada 2016 r. w wyroku **Vereniging Openbare Bibliotheken** (C-174/15, [EU:C:2016:856](#)) Trybunał miał okazję wypowiedzieć się na temat kwestii, czy system użyczenia przez biblioteki

*publiczne książki w postaci cyfrowej może zostać utożsamiony z systemem użyczenia tradycyjnych książek w świetle przepisów dyrektywy 2006/115*⁷⁰. Spór w postępowaniu głównym toczył się między stowarzyszeniem zrzeszającym niderlandzkie biblioteki publiczne a fundacją, której powierzono pobieranie wynagrodzenia należnego autorom, w przedmiocie ewentualnego naruszenia ich wyłącznych praw w zakresie najmu i użyczenia utworów.

Trybunał stwierdził najpierw, że nie istnieje żaden rozstrzygający powód, który umożliwiłby wyłączenie w każdym przypadku z zakresu stosowania dyrektywy 2006/115 użyczenia kopii cyfrowych i przedmiotów niematerialnych. Następnie sprawdził, czy użyczenie publiczne kopii książki w postaci cyfrowej, zgodnie z modelem „one copy, one user”, może być objęte zakresem stosowania art. 6 ust. 1 dyrektywy, przewidującego możliwość odstępstwa od wyłącznych praw autorskich w odniesieniu do użyczenia publicznego w zamian za zapłatę słusznego wynagrodzenia. W tym względzie Trybunał stwierdził, że z uwagi na znaczenie użyczenia publicznego książek cyfrowych oraz w celu zachowania zarówno skuteczności (effet utile) tego odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego, jak i wkładu tego odstępstwa w promocję kultury nie można wykluczyć, że ma ono zastosowanie, w przypadku gdy czynność wykonywana przez bibliotekę dostępną dla publiczności wykazuje cechy porównywalne co do zasady z cechami użyczenia utworów drukowanych. Wobec tego Trybunał uznał, że pojęcie „użyczenia” w rozumieniu dyrektywy 2006/115 obejmuje także użyczenie kopii książki w postaci cyfrowej według modelu „one copy, one user”.

Państwa członkowskie mogą określać dodatkowe warunki mogące wzmocnić ochronę praw autorskich, wykraczając poza zakres ochrony przewidziany wyraźnie w dyrektywie 2006/115. W omawianym przypadku niderlandzkie ustawodawstwo wymaga, by oddana przez bibliotekę publiczną do dyspozycji kopia książki w postaci cyfrowej została wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii w Unii przez podmiot prawa do rozpowszechniania lub za jego zezwoleniem. Zdaniem Trybunału taki dodatkowy warunek należy uznać za zgodny ze wspomnianą dyrektywą.

W odniesieniu wreszcie do przypadku, gdy kopia książki w postaci cyfrowej została uzyskana z nielegalnego źródła, Trybunał przypomniał, że jednym z celów dyrektywy 2006/115 jest zwalczanie piractwa oraz zauważył, że dopuszczenie użyczenia takiej kopii może spowodować powstanie nieuzasadnionej szkody po stronie podmiotów praw autorskich. W konsekwencji zdaniem Trybunału wyjątek dotyczący użyczenia publicznego nie znajduje zastosowania do oddania do dyspozycji przez bibliotekę publiczną kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy kopia ta została uzyskana z nielegalnego źródła.

W czwartej kolejności w wyroku **Soulier i Dove** (C-301/15, [EU:C:2016:878](#)) wydanym w dniu 16 listopada 2016 r. Trybunał orzekł w przedmiocie *prawa sprzeciwu autorów wobec zwielokrotniania i publicznego udostępniania w postaci cyfrowej książek niedostępnych w handlu w świetle przepisów dyrektywy 2001/29*⁷¹. Spór w postępowaniu głównym toczył się między dwoma autorami francuskimi a Republiką Francuską w przedmiocie zgodności z prawem dekretu w sprawie cyfrowego wykorzystania książek opublikowanych przed 2001 r., które to książki nie są już rozpowszechniane ani publikowane.

W tym względzie Trybunał orzekł, że art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 stoją na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe powierzało organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne udostępnianie w formie cyfrowej tzw. „niedostępnych” książek, pozwalając jednocześnie autorom tych książek lub innym

70 | Dyrektywa 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. L 376, s. 28).

71 | Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).

podmiotom praw autorskich do tych książek na zgłoszenie sprzeciwu wobec tego wykonywania lub na jego powstrzymanie w terminie sześciu miesięcy od wpisania owych książek do sporządzonej w tym celu bazy danych. Z zastrzeżeniem wyjątków i ograniczeń przewidzianych wyraźnie we wspomnianej dyrektywie autorzy mają bowiem wyłączne prawo do zezwalania na zwielokrotnianie i publiczne udostępnianie ich utworów lub zabrania takich czynności. W takich okolicznościach, aby można przyjąć istnienie dorozumianej uprzedniej zgody autora na korzystanie z jednego z jego utworów, każdy autor musi zostać faktycznie poinformowany o zamierzonym korzystaniu z jego utworu przez osobę trzecią oraz o dostępnych mu środkach pozwalających na sprzeciwienie się temu, gdyby taka była jego wola.

W omawianym przypadku w świetle warunków formalnych i materialnych określonych w uregulowaniu francuskim w celu sprzeciwienia się wykonywaniu spornego prawa lub powstrzymaniu wykonywania tego prawa przez daną upoważnioną spółkę Trybunał uznał, że uregulowanie to nie gwarantuje faktycznego i zindywidualizowanego informowania autorów, w związku z czym sam brak sprzeciwu z ich strony nie może zostać uznany za dorozumiane wyrażenie przez nich zgody na korzystanie z ich utworów, tym bardziej że nie można racjonalnie założyć, iż wszyscy autorzy „zapomnianych” książek, w braku sprzeciwu z ich strony, wyrażają zgodę na „wskreszenie” swoich utworów w formie cyfrowej. Ponadto autor musi móc skorzystać z prawa do położenia kresu wykorzystywaniu w przyszłości jego utworu w formie cyfrowej, nie będąc uzależnionym od zgodnej woli osób innych niż osoby, którym autor ten zezwolił na takie cyfrowe wykorzystanie. W szczególności autor utworu musi mieć możliwość położenia kresu temu wykorzystywaniu bez konieczności dopełnienia uprzednio formalności w postaci dowiedzenia, że inne osoby nie są podmiotami innych praw do wspomnianego utworu, takich jak prawa dotyczące jego wykorzystania w formie drukowanej.

W piątej kolejności wyrok **United Video Properties** (C-57/15, [EU:C:2016:611](#)) ogłoszony w dniu 28 lipca 2016 r. stanowił dla Trybunału okazję do dokonania wykładni pojęć „rozsądnych i proporcjonalnych kosztów sądowych” i „innych wydatków” w rozumieniu art. 14 dyrektywy 2004/48⁷². Zgodnie z tym artykułem takie koszty poniesione przez stronę, która wygrała sprawę, są z reguły pokrywane przez stronę przegrywającą, chyba że nie pozwala na to słuszność. Spór w postępowaniu głównym, u którego podstaw leżało naruszenie patentu, dotyczył tylko kosztów, jakie należało zwrócić stronie, która wygrała sprawę. Strona ta kwestionowała zgodność ze wspomnianym artykułem uregulowania krajowego, które daje wprawdzie sędziemu możliwość uwzględnienia szczególnych cech sprawy, lecz, po pierwsze, zawiera system stawek ryczałtowych przewidujący bezwzględną górną granicę zwrotu w zakresie kosztów adwokackich oraz, po drugie, przewiduje zwrot kosztów doradcy dysponującego wiedzą techniczną tylko w wypadku nieprawidłowego zachowania strony przegrywającej.

W odniesieniu do stawek ryczałtowych w odniesieniu do zwrotu honorariów adwokackich Trybunał uznał, że uregulowanie przewidujące takie stawki mogłoby co do zasady być uzasadnione, pod warunkiem że zmierza do zapewnienia rozsądnego charakteru kosztów, jakie mają być zwrócone, uwzględniając czynniki takie, jak przedmiot sporu, jego wartość lub praca, jaką należy wykonać w celu obrony danego prawa. Natomiast nie może być uzasadnione uregulowanie, które określa stawki ryczałtowe znacznie niższe od średnich stawek rzeczywiście stosowanych do usług adwokackich w danym państwie członkowskim. Ponadto jako że art. 14 dyrektywy 2004/48 przewiduje, iż koszty sądowe muszą być „proporcjonalne”, stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu stawki ryczałtowe, które – ze względu na zbyt niskie maksymalne kwoty – nie zapewniają, by przynajmniej znaczna i stosowna część rozsądnych kosztów poniesionych przez stronę wygrywającą została pokryta przez stronę przegrywającą.

W odniesieniu do kosztów związanych z pomocą doradcy dysponującego wiedzą techniczną Trybunał orzekł, że art. 14 dyrektywy 2004/48 stoi na przeszkodzie przepisom krajowym przewidującym zwrot kosztów doradcy

72 | Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. L 157, s. 45, oraz sprostowanie Dz.U. L 195, s. 16).

dysponującego wiedzą techniczną tylko w przypadku nieprawidłowego zachowania strony przegrywającej, jeżeli usługi te, niezależne od ich charakteru, są niezbędne do skutecznego wszczęcia postępowania sądowego mającego na celu zapewnienie poszanowania prawa własności intelektualnej. Koszty te należą bowiem do kategorii „innych wydatków” bezpośrednio i ściśle związanych z takim postępowaniem, które to wydatki muszą – zgodnie z tym przepisem – zostać poniesione przez stronę przegrywającą.

2. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH

W sprawie zakończonej wyrokiem **Breyer** (C-582/14, [EU:C:2016:779](#)) wydanym w dniu 19 października 2016 r. Trybunał miał okazję dokonać uściśleń co do pojęcia „danych osobowych” oraz co do realizacji potrzeb wynikających z uzasadnionych interesów administratora danych w rozumieniu, odpowiednio, art. 2 lit. a) i art. 7 lit. f) dyrektywy 95/46/WE⁷³ w kontekście przechowywania adresów protokołu internetowego („adresów IP”) przez dostawcę usług medialnych online. Skarżący w postępowaniu głównym wniósł o zakazanie Republice Federalnej Niemiec przechowywania – lub zlecania przechowywania przez osoby trzecie – danych informatycznych, które były przekazywane po zakończeniu każdego przeglądania stron internetowych niemieckich służb federalnych. Dostawca medialnych usług online niemieckich służb federalnych rejestrował dane obejmujące dynamiczny adres IP⁷⁴ oraz dzień i godzinę przeglądania strony internetowej. Dane te nie dawały same w sobie temu dostawcy możliwości zidentyfikowania użytkownika, podczas gdy dostawca dostępu do Internetu dysponował dodatkowymi informacjami, które w połączeniu z tym adresem IP umożliwiały identyfikację danego użytkownika.

W pierwszej kolejności Trybunał uznał, że dynamiczny adres IP, zarejestrowany przez dostawcę usług medialnych online przy okazji przeglądania przez daną osobę strony internetowej, którą dostawca ten udostępnia publicznie, stanowi wobec tego dostawcy dane osobowe w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 95/46, w sytuacji gdy dysponuje on środkami prawnymi umożliwiającymi mu zidentyfikowanie osoby, której dane dotyczą, dzięki dodatkowym informacjom dotyczącym tej osoby, jakimi dysponuje dostawca dostępu do Internetu.

W drugiej kolejności Trybunał przeanalizował sporne uregulowanie krajowe, zgodnie z którym dostawca usług medialnych online może gromadzić i wykorzystywać dane osobowe użytkownika tych usług – w braku jego zgody – tylko wtedy, jeżeli takie gromadzenie i wykorzystywanie są konieczne do umożliwienia konkretnego skorzystania ze wspomnianych usług przez tego użytkownika i zafakturowania kosztów takiego korzystania, przy czym cel polegający na zapewnieniu ogólnej funkcjonalności tychże usług nie może uzasadniać korzystania z tych danych po zakończeniu przeglądania danych mediów. Zdaniem Trybunału art. 7 lit. f) dyrektywy 95/46 stoi na przeszkodzie takiemu uregulowaniu. Zgodnie bowiem z tym przepisem przetwarzanie danych osobowych w rozumieniu tegoż przepisu jest zgodne z prawem, gdy jest ono konieczne dla realizacji potrzeb wynikających z uzasadnionych interesów administratora danych bądź osoby trzeciej lub osób trzecich, którym dane są ujawniane, z wyjątkiem sytuacji, gdy pierwszeństwo mają interesy lub podstawowe prawa i wolności osoby, której dane dotyczą. W omawianym przypadku uregulowanie niemieckie wykluczyło w sposób kategoryczny i ogólny w odniesieniu do określonych kategorii danych osobowych możliwość ich przetwarzania, nie dopuszczając do wyważenia przeciwstawnych praw i interesów wchodzących w rachubę w konkretnym przypadku. Tym samym uregulowanie to ograniczyło niezgodnie z prawem zakres tej zasady przewidzianej w art. 7 lit. f) dyrektywy 95/46, wykluczając możliwość wyważenia celu polegającego na

73| Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. L 281, s. 31).

74| Dynamiczne adresy IP stanowią tymczasowe adresy, które są przydzielane każdemu połączeniu z Internetem i zastępowane podczas kolejnych połączeń.

zagwarantowaniu ogólnej funkcjonalności stron internetowych mediów online z interesem lub podstawowymi prawami i wolnościami tych użytkowników.

W dniu 21 grudnia 2016 r. w wyroku *Tele2 Sverige i Watson i in.* (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)) Trybunał, w składzie wielkiej izby, wypowiedział się w trybie przyspieszonym na temat *wykładni art. 15 ust. 1 dyrektywy 2002/58⁷⁵, który zezwala państwom członkowskim wprowadzić pewne wyjątki od przewidzianego w tej dyrektywie obowiązku zapewnienia poufności łączności elektronicznej oraz związanych z nią danych o ruchu*. Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zostały przedstawione w ramach dwóch sporów dotyczących uregulowań krajowych: szwedzkiego i brytyjskiego, odnoszących się do dostępu organów publicznych do danych użytkowników przechowywanych przez dostawców usług poczty elektronicznej.

W swoim wyroku Trybunał przypominał najpierw orzecznictwo, zgodnie z którym poszanowanie życia prywatnego na poziomie Unii wymaga, aby odstępstwa od ochrony danych osobowych i jej ograniczenia ograniczały się zgodnie z zasadą proporcjonalności do tego, co jest absolutnie konieczne. Następnie orzekł, że art. 15 ust. 1 dyrektywy 2002/58 w związku z art. 7, 8 i 11 oraz art. 52 ust. 1 karty praw podstawowych stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak uregulowanie obowiązujące w Szwecji, przewidujące do celów zwalczania przestępczości uogólnione i nieodróżniane zatrzymywanie wszystkich danych dotyczących ruchu i danych o lokalizacji wszystkich abonentów i zarejestrowanych użytkowników w odniesieniu do wszystkich środków łączności elektronicznej. Zdaniem Trybunału takie uregulowanie wykracza poza granice tego, co absolutnie konieczne i nie może zostać uznane za uzasadnione w demokratycznym społeczeństwie, jak tego wymaga wspomniany art. 15 ust. 1 w związku z przytoczonymi wyżej artykułami karty. Natomiast przepis ten nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu, które w ramach prewencji zezwala na ukierunkowane zatrzymywanie danych tego rodzaju w celu zwalczania poważnej przestępczości, pod warunkiem że takie zatrzymywanie danych – w zakresie dotyczącym kategorii danych podlegających zatrzymywaniu, objętych tym działaniem środków łączności, osób, których dotyczy zatrzymywanie danych oraz przyjętego okresu przechowywania danych – jest ograniczone do tego, co jest absolutnie konieczne.

Zdaniem Trybunału sprzeczne z art. 15 ust. 1 dyrektywy 2002/58 jest także uregulowanie krajowe, takie jak uregulowanie Zjednoczonego Królestwa, które umożliwia dostęp właściwych organów krajowych do danych o ruchu i do danych o lokalizacji i które nie ogranicza tego dostępu do zwalczania poważnej przestępczości, będącego jedynym celem mogącym uzasadniać taki dostęp. Prawo krajowe powinno ustanawiać jasne i dokładne reguły określające, w jakich okolicznościach dostawcy usług łączności elektronicznej powinni udzielać dostępu do tych danych. Ponadto dostęp ten, z wyjątkiem należycie uzasadnionych pilnych przypadków, powinien być uzależniony od uprzedniej kontroli sądu lub niezależnego organu administracyjnego, zaś decyzja tego sądu lub tego organu powinna zostać wydana na uzasadniony wniosek właściwych organów krajowych, złożony w szczególności w ramach postępowań mających na celu zapobieganie przestępstwom, wykrywanie przestępstw lub ich ściganie. Trybunał podkreślił wreszcie, że uregulowanie krajowe powinno przewidywać przechowywanie odnośnych danych na terytorium Unii, jak również nieodwracalne niszczenie tych danych po upływie okresu ich przechowywania, aby takie uregulowanie przestrzegało poziomu ochrony zagwarantowanego przez kartę w zakresie przetwarzania danych osobowych.

75| Dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywa o prywatności i łączności elektronicznej), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r. (Dz.U. L 337, s. 11).

3. HANDEL ELEKTRONICZNY

W wyroku **Mc Fadden** (C-484/14, [EU:C:2016:689](#)) ogłoszonym w dniu 15 września 2016 r. Trybunał udzielił wyjaśnień *na temat stosowania art. 12 ust. 1 dyrektywy 2000/31 o handlu elektronicznym*⁷⁶. Spór w postępowaniu głównym toczył się między producentem utworu muzycznego a podmiotem zarządzającym sklepem, w którym ten ostatni korzystał z bezpłatnej publicznej sieci Wi-Fi umożliwiającej ogółowi ściągnięcie utworu muzycznego bez zgody tego producenta. Trybunał został poproszony o ustalenie, czy *wyłączenie odpowiedzialności usługodawców będących pośrednikami z tytułu „zwykłego przekazu” informacji przewidziane w tym przepisie stoi na przeszkodzie pociągnięciu do pośredniej odpowiedzialności operatora sieci z powodu naruszeń praw autorskich, jakich dopuścił się jeden z użytkowników jego sieci*.

Trybunał podkreślił na wstępie, że bezpłatne publiczne udostępnianie sieci telekomunikacyjnej stanowi „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu art. 12 ust. 1 dyrektywy 2000/31, gdy nie jest ono realizowane przez danego usługodawcę za wynagrodzeniem, lecz w celach reklamowych w odniesieniu do dóbr sprzedawanych lub usług świadczonych przez tego usługodawcę. Przepis ten wyklucza odpowiedzialność usługodawców oferujących taką usługę za informacje, które zostały im przekazane przez odbiorców tej usługi, jeżeli są spełnione trzy przesłanki: mianowicie jeśli usługodawcy ci nie są inicjatorami przekazu informacji, nie wybierają odbiorcy tego przekazu i nie wybierają ani nie modyfikują informacji zawartych w owym przekazie. Wynika z tego, że w razie spełnienia tych przesłanek wykluczone jest, by podmiot prawa autorskiego mógł żądać od tego usługodawcy odszkodowania na tej podstawie, że połączenie z tą siecią zostało użyte przez osoby trzecie do naruszenia jego praw. Jako że takie roszczenie odszkodowawcze nie może zostać uwzględnione, jest również wykluczone, by podmiot prawa autorskiego mógł żądać zwrotu kosztów wezwania do zaniechania naruszenia lub kosztów sądowych poniesionych w związku z owym roszczeniem odszkodowawczym. Niemniej przepis ten nie wpływa na możliwość zażądania przez podmiot praw autorskich od organu lub sądu krajowego, by nakazał on usługodawcy położenie kresu wszelkim naruszeniom praw autorskich, jakich dopuszczają się użytkownicy jego sieci lub zapobieganie takim naruszeniom.

Trybunał stwierdził wreszcie, że środek polegający na nakazaniu usługodawcy zabezpieczenia połączenia internetowego, na przykład za pomocą hasła, może zapewnić odpowiednią równowagę między, z jednej strony, prawem podstawowym do ochrony własności intelektualnej a, z drugiej strony, prawem do wolności prowadzenia działalności gospodarczej przez podmiot świadczący usługę dostępu do sieci telekomunikacyjnej oraz prawem do wolności informacji przysługującym użytkownikom tej sieci. Taki środek może zniechęcić użytkowników sieci do naruszania praw własności intelektualnej, jeżeli są oni zobowiązani ujawnić swoją tożsamość w celu uzyskania tego hasła. Natomiast środek polegający na pełnym wyłączeniu łącza internetowego bez rozważenia użycia środków w mniejszym stopniu naruszających wolność prowadzenia działalności gospodarczej przez dostawcę tego połączenia nie umożliwia pogodzenia konkurujących ze sobą praw.

76| Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz.U. L 178, s. 1).

4. TELEKOMUNIKACJA

Wyrok *Ormaetxea Garai i Lorenzo Almendros* (C-424/15, [EU:C:2016:780](#)) wydany w dniu 19 października 2016 r. stanowił dla Trybunału okazję do dokonania wykładni dyrektywy 2002/21⁷⁷ poprzez uściślenie zakresu wymogów bezstronności i niezależności krajowych organów regulacyjnych (zwanym dalej „KOR”) w zakresie sieci i usług łączności elektronicznej. W sprawie tej rząd hiszpański przeprowadził reformę polegającą na połączeniu różnych jednostek regulacyjnych w jeden organ wielosektorowy. Bezpośrednim skutkiem tej reformy było wypowiedzenie mandatu prezesa KOR, będące przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, oraz mandatu jednego z jego doradców przed upływem ich kadencji oraz w braku prawnej podstawy odwołania, przewidzianej w ustawie krajowej regulującej ten organ.

W tym względzie w odniesieniu do zgodności z prawem restrukturyzacji KOR Trybunał uznał w pierwszej kolejności, że dyrektywa 2002/21 nie stoi co do zasady na przeszkodzie przepisom krajowym, które dokonują połączenia jednego KOR z innymi KOR, takimi jak organ ds. konkurencji, ds. sektora pocztowego i sektora energii elektrycznej, w celu utworzenia wielosektorowego organu regulacyjnego. Niemniej obowiązuje to z zastrzeżeniem, że przy wykonywaniu swoich zadań organ ten spełnia warunki dotyczące kompetencji, niezależności, bezstronności i przejrzystości przewidziane w tej dyrektywie i że wydawane przez niego decyzje mogą być przedmiotem skutecznych środków odwoławczych do organu niezależnego od zainteresowanych stron, co powinien zbadać sąd odsyłający.

W drugiej kolejności Trybunał stwierdził, że w okolicznościach takich jak te w omawianym przypadku w celu spełnienia obowiązków określonych w art. 3 ust. 3a dyrektywy 2002/21 państwo członkowskie jest zobowiązane ustanowić zasady, które gwarantują, że odwołanie przed upływem kadencji członków organu zbiorowego kierującego KOR nie narusza bezstronności i niezależności osób, których dotyczy. Zdaniem Trybunału ryzyko natychmiastowego odwołania, z przyczyny innej niż przewidziane wcześniej w ustawie, na które mógłby być narażony choćby tylko jeden członek takiego organu zbiorowego, mogłoby powodować uzasadnione wątpliwości co do neutralności danego KOR i jego odporności na czynniki zewnętrzne oraz mogłoby naruszać jego niezależność, bezstronność i autorytet. Trybunał orzekł zatem, że art. 3 ust. 3a dyrektywy 2002/21 stoi na przeszkodzie temu, by tylko z powodu reformy instytucjonalnej polegającej na połączeniu niektórych KOR członkowie tych organów zostali odwołani przed upływem ich kadencji, jeżeli nie zostały ustanowione zasady, które gwarantują, że takie odwołanie nie narusza ich bezstronności i niezależności.

5. WYROBY TYTONIOWE

W trzech wyrokach⁷⁸ wydanych w dniu 4 maja 2016 r. Trybunał orzekł w przedmiocie ważności niektórych przepisów dyrektywy 2014/40⁷⁹ w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych.

77| Dyrektywa 2002/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie wspólnych ram regulacyjnych sieci i usług łączności elektronicznej (dyrektywa ramowa) (Dz.U. L 108, s. 33 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 29, s. 349), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/140/WE z dnia 25 listopada 2009 r. (Dz.U. L 337, s. 37, oraz sprostowanie Dz.U. 2013, L 241, s. 8).

78| Wyroki Trybunału z dnia 4 maja 2016 r.: *Polska/Parlament i Rada* (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)), *Pillbox 38* (C-477/14, [EU:C:2016:324](#)) i *Philip Morris Brands i in.* (C-547/14, [EU:C:2016:325](#)).

79| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE (Dz.U. L 127, s. 1).

Spośród tych orzeczeń należy wymienić wyrok **Polska/Parlament i Rada** (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)). Wyrokiem tym Trybunał oddalił skargę o stwierdzenie nieważności, w której zakwestionowano *ważność niektórych przepisów dyrektywy 2014/40, w tym jej art. 7 ust. 1, który przewiduje zakaz wprowadzania do obrotu wyrobów tytoniowych o charakterystycznym aromacie, takim jak mentol*. Na poparcie skargi Polska podniosła trzy zarzuty dotyczące naruszenia, odpowiednio, art. 114 TFUE, zasady proporcjonalności i zasady pomocniczości.

W pierwszej kolejności w odniesieniu do zarzutu opartego na okoliczności, że art. 114 TFUE nie stanowi właściwej podstawy prawnej do przyjęcia zaskarżonych przepisów, Trybunał przypomniał najpierw, że w drodze wyrażenia „środki dotyczące zbliżenia przepisów” w rozumieniu tego art. 114 autorzy traktatu powierzyli prawodawcy Unii zakres uznania co do techniki zbliżania prawodawstwa najwłaściwszej dla uzyskania zamierzonego rezultatu, w szczególności w dziedzinach, które charakteryzują się złożonymi właściwościami technicznymi. Środki te mogą polegać na zobowiązaniu ogółu państw członkowskich do zezwolenia na sprzedaż danego produktu lub danych produktów, na obwarowaniu takiego obowiązku wydania zezwolenia pewnymi warunkami czy też na czasowym albo ostatecznym zakazie sprzedaży jednego lub niektórych produktów. Trybunał uznał następnie, że usunięcie rozbieżności między przepisami krajowymi między innymi poprzez zakazanie na szczeblu Unii niektórych dodatków do wyrobów tytoniowych ma na celu ułatwienie prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego tych produktów. Wobec tego nic nie wskazuje na to, by prawodawca Unii wykroczył poza zakres uznania przyznany mu w art. 114 TFUE, ustanawiając dynamiczne mechanizmy upoważniające Komisję do określenia wyrobów tytoniowych zawierających charakterystyczny aromat.

W drugiej kolejności Trybunał uznał, że sporny zakaz jest także odpowiedni do osiągnięcia podwójnego celu polegającego na ułatwieniu prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego wyrobów tytoniowych poprzez przyjęcie za podstawę wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego, zwłaszcza młodych ludzi. Niektóre aromaty są bowiem dla nich szczególnie atrakcyjne i ułatwiają rozpoczęcie przez nich konsumpcji tytoniu. W odniesieniu do koniecznego charakteru zakazu stosowania wszelkich charakterystycznych aromatów Trybunał orzekł, że prawodawca Unii mógł zgodnie z prawem – w ramach wykonywania przysługującego mu uznania – ustanowić taki zakaz, gdyż mniej rygorystyczne środki zaproponowane przez Polskę nie są w takim samym stopniu zdatne do osiągnięcia zamierzonego celu. Dokonując wyważenia skutków ekonomicznych owego zakazu dla wszystkich państw członkowskich, z jednej strony, oraz wymogu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia, z drugiej strony, prawodawca zadbał o to, by negatywne skutki zakazu stosowania mentolu jako charakterystycznego aromatu zostały złagodzone. Trybunał uznał zatem, że środka tego nie można postrzegać za sprzeczny z zasadą proporcjonalności.

W końcu w odniesieniu do zarzutu dotyczącego nieprzestrzegania zasady pomocniczości Trybunał orzekł, że z powodu współzależności dwóch celów określonych w dyrektywie 2014/40 mogą one zostać lepiej osiągnięte na poziomie Unii niż na poziomie państw członkowskich. Przed Trybunałem nie zostało bowiem wykazane, że konsumpcja mentolowych wyrobów tytoniowych jest głównie ograniczona do niektórych państwach członkowskich.

6. PRODUKTY KOSMETYCZNE

W wyroku **European Federation for Cosmetic Ingredients** (C-592/14, [EU:C:2016:703](#)) wydanym w dniu 21 września 2016 r. Trybunał uściślił zakres – w rozumieniu art. 18 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 1223/2009⁸⁰ – zakazu wprowadzania do obrotu produktów kosmetycznych zawierających składniki, które w celu spełnienia

80 | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1223/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. dotyczące produktów kosmetycznych (Dz.U. L 342, s. 59).

wymogów tego rozporządzenia podlegały testom na zwierzętach. Spór w postępowaniu głównym dotyczył stowarzyszenia zawodowego reprezentującego pochodzących z Unii wytwórców składników stosowanych w produktach kosmetycznych, którego liczni członkowie przeprowadzili testy na zwierzętach poza terytorium Unii w celu umożliwienia wprowadzenia swoich produktów kosmetycznych do obrotu w krajach trzecich.

W pierwszej kolejności, uwzględniając kontekst i cele przyświecające rozporządzeniu nr 1223/2009, Trybunał zauważył, że jego celem jest ustanowienie warunków dostępu produktów kosmetycznych do rynku Unii oraz zapewnienie wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego, przy jednoczesnym czuwaniu nad dobrostanem zwierząt poprzez ustanowienie zakazu testów na zwierzętach. Jedynie wyniki testów na zwierzętach wymienione w raporcie bezpieczeństwa produktu kosmetycznego można uznać za odnoszące się do testów przeprowadzonych w celu spełnienia wymogów rozporządzenia. W tym kontekście bez znaczenia jest okoliczność, że przeprowadzenie testów na zwierzętach było wymagane do tego, aby umożliwić wprowadzenie danego produktu do obrotu w krajach trzecich.

W drugiej kolejności Trybunał uściślił, że prawo Unii nie wprowadza żadnego rozróżnienia w zależności od tego, gdzie zostały przeprowadzane testy na zwierzętach. Rozporządzenie nr 1223/2009 zmierza do promowania metod alternatywnych, bez wykorzystania zwierząt, w celu zapewnienia bezpieczeństwa produktów kosmetycznych. Osiągnięcie tego celu byłoby w znacznym stopniu zagrożone, gdyby istniała możliwość obejścia zakazów przewidzianych w prawie Unii poprzez przeprowadzanie testów na zwierzętach w krajach trzecich. W konsekwencji zdaniem Trybunału można zakazać wprowadzenia do obrotu w Unii produktów kosmetycznych, których niektóre składniki były testowane na zwierzętach poza Unią w celu umożliwienia sprzedaży tych produktów w krajach trzecich, jeżeli dane wynikające z tych testów są także wykorzystywane do wykazania bezpieczeństwa danych produktów do celów ich wprowadzenia do obrotu w Unii.

XIV. ZAMÓWIENIA PUBLICZNE

W roku 2016 Trybunał wydał wiele ważnych orzeczeń dotyczących między innymi pojęcia zamówienia publicznego, kwalifikacji technicznych lub zawodowych wykonawców, jak również niektórych wymogów proceduralnych wynikających z dyrektywy 89/665⁸¹.

W wyroku **Falk Pharma** (C-410/14, [EU:C:2016:399](#)) wydanym w dniu 2 czerwca 2016 r. Trybunał uściślił pojęcie zamówienia publicznego w rozumieniu art. 1 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2004/18⁸². Spór w postępowaniu głównym toczył się między przedsiębiorstwem zajmującym się dystrybucją produktów leczniczych a kasą ubezpieczenia zdrowotnego w przedmiocie postępowania wszczętego w celu zawarcia wielu umów o identycznej treści z przedsiębiorstwami wprowadzającymi do obrotu konkretny produkt leczniczy. Skarżący uważał, że do tego postępowania zastosowanie powinno być znaleźć prawo zamówień publicznych.

W tym względzie Trybunał orzekł, że nie stanowi zamówienia publicznego w rozumieniu tego przepisu system umów, za pomocą którego podmiot publiczny zamierza nabywać na rynku towary poprzez zawieranie – w całym okresie ważności tego systemu – umów z każdym wykonawcą, który zobowiąże się dostarczać określone towary na z góry ustalonych warunkach, bez dokonywania wyboru spośród zainteresowanych wykonawców i zezwalając im na przystąpienie do tego systemu w całym okresie jego ważności. Brak wyznaczenia

81 | Dyrektywa Rady 89/665/EWG z dnia 21 grudnia 1989 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do stosowania procedur odwoławczych w zakresie udzielania zamówień publicznych na dostawy i roboty budowlane (Dz.U. L 395, s. 33), zmieniona dyrektywą 2007/66/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 r.

82 | Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi (Dz.U. L 134, s. 114).

wykonawcy, któremu zostałaby przyznana wyłączność w zakresie zamówienia, skutkuje bowiem tym, że nie istnieje konieczność ujęcia działania tej instytucji zamawiającej w konkretne ramy określone w dyrektywie 2004/18, aby zapobiec temu, że przy udzielaniu zamówienia będzie ona faworyzować wykonawców krajowych. Niemniej takie postępowanie dopuszczające, jako że cieszy się ono niewątpliwym transgranicznym zainteresowaniem, powinno być zaplanowane i przeprowadzone zgodnie z podstawowymi zasadami traktatu FUE, w szczególności z zasadami niedyskryminacji i równego traktowania wykonawców. W tym względzie choć państwa członkowskie dysponują w takiej sytuacji pewnym zakresem uznania, obowiązek przejrzystości wiąże się jednak z odpowiednim ogłoszeniem pozwalającym potencjalnie zainteresowanym wykonawcom na należyte zapoznanie się z przebiegiem i z istotnymi cechami charakteryzującymi takie postępowanie dopuszczające.

W wyrokach: **Partner Apelski Dariusz** (C-324/14, [EU:C:2016:214](#)) z dnia 7 kwietnia 2016 r. oraz **Wrocław – Miasto na prawach powiatu** (C-406/14, [EU:C:2016:562](#)) z dnia 14 lipca 2016 r. Trybunał dokonał wykładni pojęcia *kwalifikacji technicznych lub zawodowych wykonawców w rozumieniu dyrektywy 2004/18*. Ponadto w pierwszej sprawie zajął się on także *zasadami równego traktowania i niedyskryminacji wykonawców*.

W sprawie *Partner Apelski Dariusz* spór w postępowaniu głównym toczył się między spółką-oferentem a Zarządem Oczyszczania Miasta Warszawa w przedmiocie wykluczenia tej spółki z postępowania w sprawie udzielenia zamówienia publicznego na oczyszczanie jezdni ulic tego miasta, z tego względu, że ów zarząd, działając w charakterze instytucji zamawiającej, nie był przekonany, iż owa spółka wykona prawidłowo zamówienie, zważywszy, że część jej oferty obejmowała usługi świadczone przez podmiot trzeci mający siedzibę w innym mieście dość odległym od Warszawy. Trybunał przypomniał przede wszystkim, że art. 47 ust. 2 i art. 48 ust. 3 dyrektywy 2004/18 w związku z art. 44 ust. 2 tej dyrektywy przyznają każdemu wykonawcy prawo do polegania, w przypadku konkretnego zamówienia, na zdolnościach innych podmiotów, niezależnie od charakteru łączących go z nimi powiązań, o ile zostanie wykazane instytucji zamawiającej, że kandydat lub oferent będzie w rzeczywistości dysponował zasobami tych podmiotów, które to zasoby są niezbędne do wykonania tego zamówienia. Niemniej korzystanie z takiego prawa może być ograniczone w wyjątkowych okolicznościach. Nie można bowiem wykluczyć, z jednej strony, że roboty budowlane z uwagi na szczególne cechy wymagają pewnych kwalifikacji niemożliwych do uzyskania poprzez połączenie niższych kwalifikacji wielu podmiotów oraz, z drugiej strony, że w szczególnych okolicznościach, z uwagi na charakter i cele danego zamówienia, zdolności, jakimi dysponuje podmiot trzeci i które są niezbędne do wykonania danego zamówienia, nie mogą zostać przekazane oferentowi. W rezultacie w takich okolicznościach oferent może powołać się na wskazane zdolności wyłącznie wtedy, gdy podmiot trzeci uczestniczy bezpośrednio i osobiście w wykonaniu danego zamówienia.

Ponadto zgodnie z art. 48 ust. 2 i 3 dyrektywy 2004/18 do celów prawidłowego wykonania danego zamówienia instytucja zamawiająca może w szczególnych okolicznościach wskazać wyraźnie w ogłoszeniu o zamówieniu lub w specyfikacji istotnych warunków zamówienia szczegółowe zasady, zgodnie z którymi wykonawca może polegać na zdolnościach innych podmiotów, pod warunkiem że zasady te są związane z przedmiotem i celami tego zamówienia oraz proporcjonalne do nich.

W sprawie *Wrocław – Miasto na prawach powiatu* spór w postępowaniu głównym toczył się między miastem Wrocław (Polska) a Ministrem Infrastruktury i Rozwoju w przedmiocie decyzji nakładającej na to miasto korektę finansową z powodu naruszenia dyrektywy 2004/18. Decyzja dotyczyła zawartego w specyfikacji istotnych warunków zamówienia obowiązku odnoszącego się do postępowania w przedmiocie udzielenia zamówienia publicznego na roboty budowlane współfinansowane z funduszy Unii, zgodnie z którym to obowiązkiem oferent powinien wykonać własnymi siłami co najmniej 25% owych robót. W tym względzie Trybunał orzekł, że instytucja zamawiająca nie jest uprawniona do wymagania w drodze klauzuli zawartej w specyfikacji istotnych warunków zamówienia publicznego, by przyszły wykonawca wykonał własnymi siłami pewną, określoną procentowo część robót objętych wspomnianym zamówieniem. Z jednej strony, art. 48 ust. 3 dyrektywy

2004/18 ustanawia bowiem prawo do korzystania z podwykonawstwa, nie ograniczając go w jakikolwiek sposób. Z drugiej strony, jeżeli w dokumentach zamówienia wymaga się od oferentów wskazania w ich ofertach części zamówienia, której wykonanie zamierzają powierzyć podwykonawcom, instytucja zamawiająca może co prawda zakazać korzystania przy realizacji istotnych części zamówienia z podwykonawców, których kwalifikacji nie mogła sprawdzić na etapie badania ofert i wyboru zwycięskiego oferenta. Niemniej nie takie jest znaczenie klauzuli, która nakłada ograniczenia na korzystanie z podwykonawstwa przy wykonywaniu części zamówienia określonej procentowo, w sposób abstrakcyjny, i to niezależnie od możliwości sprawdzenia kwalifikacji ewentualnych podwykonawców oraz bez żadnej wzmianki dotyczącej istotnego charakteru odnośnych zadań.

Wreszcie w wyroku **PFE** (C-689/13, [EU:C:2016:199](#))⁸³ Trybunał miał okazję doprecyzować *wymogi proceduralne wynikające z dyrektywy 89/665 w okolicznościach, w których w następstwie postępowania w przedmiocie udzielenia zamówienia publicznego oferent, którego oferta nie została wybrana i zwycięski oferent wnoszą odwołania mające na celu ich wzajemne wykluczenie z tego postępowania*. Z jednej strony, Trybunał przypomniał najpierw, że każda ze stron ma równoważny uzasadniony interes w wykluczeniu oferty innych konkurentów. A zatem odwołanie wzajemne wybranego oferenta nie może prowadzić do odrzucenia odwołania mającego na celu spowodowanie uchylenia decyzji o udzieleniu zamówienia wniesionego przez oferenta, którego oferta nie została wybrana, w sytuacji gdy prawidłowość oferty każdego z podmiotów jest kwestionowana w ramach tego samego postępowania. Z drugiej strony, ani liczba uczestników postępowania o udzielenie odnośnego zamówienia publicznego, ani liczba uczestników, którzy wnieśli odwołanie, jak również rozbieżności w podnoszonych przez nich zarzutach nie mają znaczenia dla stosowania tej zasady prawnej.

XV. POLITYKA GOSPODARCZA I PIENIĘŻNA

W dziedzinie polityki gospodarczej i pieniężnej trzy wyroki wydane przez Trybunał naznaczyły rok 2016: dwa pierwsze dotyczące programu wsparcia dla cypryjskiego sektora bankowego oraz trzeci odnoszący się do podwyższenia kapitału banku irlandzkiego w sytuacji poważnych zaburzeń w gospodarce i systemie finansowym.

W dniu 20 września 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, wydał wyroki **Mallis i in./Komisja i EBC** (od C-105/15 P do C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) oraz **Ledra Advertising i in./Komisja i EBC** (od C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)).

W pierwszym wyroku Trybunał oddalił odwołania wniesione od pięciu postanowień Sądu⁸⁴, którymi Sąd odrzucił jako niedopuszczalne *skargi o stwierdzenie nieważności deklaracji Eurogrupy z dnia 25 marca 2013 r. dotyczącej restrukturyzacji sektora bankowego na Cyprze*. Trybunał utrzymał w mocy orzeczenie Sądu w tym sensie, że spornego oświadczenia Eurogrupy nie można uznać za wspólną decyzję Komisji i Europejskiego Banku Centralnego (zwanego dalej „EBC”) wywołującą wiążące skutki prawne. Zadania powierzone Komisji i EBC w ramach Traktatu ustanawiającego europejski mechanizm stabilności (traktat EMS) nie obejmują wykonywania żadnych uprawnień decyzyjnych sensu stricto i działania podejmowane przez te dwie instytucje w ramach tego traktatu wiążą wyłącznie EMS. Okoliczność, że Komisja i EBC uczestniczą w spotkaniach Eurogrupy, nie zmienia charakteru deklaracji tej ostatniej. Co więcej, wspomniana deklaracja Eurogrupy

83| W odniesieniu do przedstawienia części wyroku poświęconej sporowi zob. część V „Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem”.

84| Postanowienia Sądu z dnia 16 października 2014 r.: **Mallis i Malli/Komisja i EBC** (T-327/13, [EU:T:2014:909](#)), **Tameio Pronoias Prosopikou Trapezis Kyprou/Komisja i EBC** (T-328/13, [EU:T:2014:906](#)), **Chatzithoma/Komisja i EBC** (T-329/13, [EU:T:2014:908](#)), **Chatziioannou/Komisja i EBC** (T-330/13, [EU:T:2014:904](#)) i **Nikolaou/Komisja i EBC** (T-331/13, [EU:T:2014:905](#)).

nie zawiera żadnego elementu, który mógłby zostać uznany za decyzję Komisji i EBC o ustanowieniu po stronie Cypru zobowiązania prawnego do wprowadzenia w życie opisanych w niej środków, lecz ma czysto informacyjny charakter i służy poinformowaniu społeczeństwa o istnieniu pewnych ustaleń politycznych między Eurogrupą a władzami cypryjskimi, będących wyrazem wspólnej woli kontynuowania rozmów na warunkach opisanych w owej deklaracji.

Natomiast w drugim wyroku Trybunał uwzględnił odwołania wniesione od trzech postanowień Sądu⁸⁵, którymi Sąd odrzucił jako częściowo niedopuszczalne i oddalił jako częściowo bezzasadne *skargi o stwierdzenie nieważności i skargi o odszkodowanie związane z przyjęciem protokołu ustaleń w sprawie szczególnych warunków polityki gospodarczej zawartego między Cyprzem a europejskim mechanizmem stabilności*. Trybunał uznał, że okoliczność, iż zadania powierzone Komisji i EBC w ramach traktatu EMS nie obejmują żadnych uprawnień decyzyjnych sensu stricto i wiążą wyłącznie EMS, nie stoi na przeszkodzie żądaniu odszkodowania od tych dwóch instytucji z powodu ich domniemanego bezprawnego zachowania w ramach przyjmowania protokołu ustaleń w imieniu EMS. Zadania powierzone Komisji i EBC w ramach traktatu EMS nie są bowiem sprzeczne z charakterem uprawnień powierzonych tym instytucjom w traktatach UE i FUE. A zatem Komisja zachowuje w ramach traktatu EMS swoją rolę strażniczki traktatów, tak że powinna powstrzymać się od podpisania protokołu ustaleń, jeżeli ma wątpliwości co do jego zgodności z prawem Unii. Wobec tego zdaniem Trybunału Sąd naruszył prawo, uznając, że nie jest właściwy do zbadania skarg o odszkodowanie, opartych na niezgodności z prawem niektórych postanowień spornego protokołu ustaleń, wyłącznie na podstawie stwierdzenia, że przyjęcia tych postanowień nie można formalnie przypisać ani Komisji, ani EBC.

Ponadto Trybunał zdecydował orzec sam w przedmiocie skarg o odszkodowanie, jako że pozwalał na to stan postępowania. W tym względzie przypomniat, że powstanie pozaumownej odpowiedzialności Unii zależy od łącznego spełnienia przesłanek, do których należy bezprawność zachowania zarzucanego instytucji Unii, przy czym stwierdzenie tej bezprawności wiąże się z koniecznością wykazania wystarczająco istotnego naruszenia normy prawnej mającej na celu przyznanie uprawnień jednostkom. W odniesieniu do tej przesłanki Trybunał zauważył, że w owym przypadku istotną normą prawną, która ma na celu przyznanie uprawnień jednostkom, jest art. 17 ust. 1 karty praw podstawowych, który przewiduje, iż każdy ma prawo do władania mieniem nabytym zgodnie z prawem. Choć karta nie wiąże państw członkowskich, gdy nie stosują one prawa Unii, wiąże ona jednak bez ograniczenia instytucje Unii, i to także wtedy, gdy działają one poza porządkiem prawnym Unii, co ma miejsce w ramach EMS. Komisja jest więc zobowiązana zapewnić, by protokół taki jak ten zaskarżony był zgodny z prawami podstawowymi zagwarantowanymi w karcie. W tym zakresie zdaniem Trybunału ta przesłanka pociągnięcia do odpowiedzialności pozaumownej Unii nie jest spełniona w omawianym przypadku. Przyjęcie wspomnianego protokołu służy bowiem celowi leżącemu w interesie ogólnym, do którego dąży Unia, a mianowicie zapewnieniu stabilności systemu bankowego w strefie euro. Z uwagi na ten cel i charakter badanych środków, jak również ze względu na bezpośrednie ryzyko strat finansowych, na które zostaliby narażeni deponenti dwóch odnośnych banków w wypadku ich upadłości, środki te nie stanowią nadmiernej i nieakceptowalnej interwencji, naruszającej samą istotę prawa własności deponentów, w związku z czym nie mogą one zostać uznane za nieuzasadnione ograniczenia.

W drugiej kolejności w wyroku **Dowling i in.** (C-41/15, [EU:C:2016:836](#)) wydanym w dniu 8 listopada 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, orzekł w przedmiocie *zgodności z prawem Unii podwyższenia kapitału banku nakazanego przez irlandzkie władze publiczne bez zgody walnego zgromadzenia tego banku w sytuacji poważnych zaburzeń w gospodarce i systemie finansowym danego państwa członkowskiego*. Spór w postępowaniu głównym toczył się między współnikami i akcjonariuszami spółki, do której należała instytucja kredytowa, a irlandzkim ministrem finansów oraz dotyczył ich wniosku o uchylenie zarządzenia wydanego przez High Court na

85 | Postanowienia Sądu z dnia 10 listopada 2014 r.: *Ledra Advertising/Komisja i EBC* (T-289/13, [EU:T:2014:981](#)), *Eleftheriou i in./Komisja i EBC* (T-291/13, [EU:T:2014:978](#)) i *Theophilou/Komisja i EBC* (T-293/13, [EU:T:2014:979](#)).

wniosek tego ministra, nakazującego tej spółce zwiększenie jej kapitału i emisję na rzecz ministra nowych akcji po cenie niższej od ich wartości nominalnej. Środek ten, mający na celu dokapitalizowanie owej instytucji kredytowej, został przyjęty w ramach dokapitalizowania banków krajowych zgodnie z zobowiązaniami wynikającymi z decyzji wykonawczej 2011/77 w sprawie przyznania Irlandii pomocy finansowej Unii⁸⁶.

W tym względzie Trybunał zauważył, że celem dyrektywy 77/91⁸⁷ jest zapewnienie równoważnej ochrony minimalnej, zarówno dla akcjonariuszy, jak i dla wierzycieli spółek akcyjnych. Przewidziane przez tę dyrektywę środki dotyczące utworzenia, a także utrzymania, podwyższenia i obniżenia kapitału tych spółek gwarantują taką ochronę przed aktami przyjmowanymi przez organy tychże spółek i dotyczą zatem ich zwykłego funkcjonowania.

Tymczasem zarządzenie, o którym mowa w postępowaniu głównym, stanowi wyjątkowy środek, który wpisuje się w sytuację poważnego zaburzenia gospodarki i systemu finansowego państwa członkowskiego i który ma na celu zaradzenie systemowemu zagrożeniu dla stabilności finansowej Unii. W związku z tym dyrektywa 77/91 nie stoi na przeszkodzie takiemu wyjątkowemu środkowi, który w razie poważnej sytuacji gospodarczej, takiej jak ta w omawianej sprawie, zostaje przyjęty przez władze krajowe bez zgody walnego zgromadzenia spółki w celu uniknięcia ryzyka systemowego dla Unii. Zdaniem Trybunału mimo że istnieje wyraźny interes ogólny w zapewnieniu solidnej i spójnej ochrony akcjonariuszy i wierzycieli na obszarze całej Unii, nie można uznać, że interes ten w każdych okolicznościach przeważa nad interesem ogólnym polegającym na zapewnieniu stabilności systemu finansowego ustanowionego w traktatach Unii.

XVI. POLITYKA SPOŁECZNA

W dziedzinie polityki społecznej na wzmiankę zasługują dwa wyroki dotyczące zakazu dyskryminacji ze względu na wiek.

W pierwszej kolejności w wyroku **DI** (C-441/14, [EU:C:2016:278](#)) wydanym w dniu 19 kwietnia 2016 r., w składzie wielkiej izby, Trybunał uznał *możliwość powoływania się na zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek, skonkretyzowaną przez dyrektywę 2000/78*⁸⁸, *również w sporze między osobami prywatnymi, oraz doprecyzował obowiązki sądu krajowego w przypadku niezgodności orzecznictwa krajowego z prawem Unii*. Przedmiotem sporu w postępowaniu głównym była ważność uregulowania krajowego, które pozbawiało pracownika prawa do odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy, w sytuacji gdy ów pracownik miał prawo do świadczeń emerytalnych w ramach systemu emerytalnego, do którego przystąpił przed ukończeniem 50. roku życia, niezależnie od tego, czy zamierzał on pozostać na rynku pracy, czy też przejść na emeryturę.

Trybunał uściślił na początku, że dyrektywa 2000/78 stanowi jedynie konkretyzację ogólnej zasady niedyskryminacji ze względu na wiek w sferze zatrudnienia i pracy oraz że w związku z tym zasadę tę można przeciwstawić – także w sporze między jednostkami – uregulowaniu krajowemu takiemu jak to w omawianej sprawie.

86| Decyzja wykonawcza Rady 2011/77/UE z dnia 7 grudnia 2010 r. w sprawie przyznania Irlandii pomocy finansowej Unii (Dz.U. 2011, L 30, s. 34).

87| Druga dyrektywa Rady 77/91/EWG z dnia 13 grudnia 1976 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności, dla ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich w zakresie tworzenia spółki akcyjnej, jak również utrzymania i zmian jej kapitału (Dz.U. 1977, L 26, s. 1; wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 17, t. 1, s. 8).

88| Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. L 303, s. 16).

Trybunał przypomniał następnie, że ciążący na państwach członkowskich obowiązek rezultatu w zakresie stosowania dyrektyw rozciąga się także na organy sądowe. W tym kontekście Trybunał wyjaśnił, że wymóg dokonywania wykładni zgodnie z prawem Unii może w danym wypadku obejmować konieczność zmiany utrwalonego orzecznictwa przez sądy krajowe, jeżeli opiera się ono na interpretacji prawa krajowego, której nie da się pogodzić z celami dyrektywy. Ani zasady pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, ani przysługująca jednostce możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności danego państwa członkowskiego z tytułu naruszenia prawa Unii nie mogą podważyć tego obowiązku.

W drugiej kolejności w wyroku **Salaberria Sorondo** (C-258/15, [EU:C:2016:873](#)) wydanym w dniu 15 listopada 2016 r. wielka izba Trybunału orzekła w przedmiocie istnienia *dyskryminacji ze względu na wiek w ramach ograniczenia rekrutacji funkcjonariuszy policji do kandydatów, którzy nie ukończyli określonego wieku*. W owej sprawie chodziło o konkurs mający na celu rekrutację funkcjonariuszy policji autonomicznej wspólnoty Kraju Basków, wymagający, by kandydaci nie mieli ukończonych 35 lat. Zainteresowany, mający więcej niż 35 lat, twierdził, że wymóg ten narusza między innymi dyrektywę 2000/78⁸⁹.

Trybunał orzekł, że art. 2 ust. 2 dyrektywy 2000/78 w związku z art. 4 ust. 1 tej dyrektywy nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje, że kandydaci na funkcjonariuszy policji wykonujących wszystkie spoczywające na policji zadania operacyjne lub egzekucyjne nie powinni mieć ukończonych 35 lat. Fakt posiadania szczególnych zdolności fizycznych, by móc wykonywać trzy istotne zadania policji autonomicznej wspólnoty, a mianowicie zapewnianie ochrony osób i mienia, zapewnianie swobody wykonywania praw i wolności każdej osoby oraz dbanie o bezpieczeństwo obywateli, można uznać za istotny i determinujący wymóg zawodowy – w rozumieniu art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/78 – dla wykonywania tego zawodu. Wobec tego uregulowanie takie jak to będące przedmiotem sporu można uznać, po pierwsze, za odpowiednie do celu polegającego na zapewnieniu zdolności operacyjnej i prawidłowego funkcjonowania danych służb policyjnych, a po drugie, za niewykraczające poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu. Cel ten wymaga bowiem, by w kontekście przywrócenia zadowalającej struktury wieku posiadanie szczególnych zdolności fizycznych nie było stwierdzane w sposób statyczny podczas egzaminów konkursowych w ramach naboru, ale w sposób dynamiczny, z uwzględnieniem lat służby, które będą przepracowane przez funkcjonariusza po jego rekrutacji.

XVII. OCHRONA KONSUMENTÓW

W dziedzinie ochrony konsumentów na szczególną uwagę zasługuje pięć wyroków. Pierwszy dotyczy umów o kredyt konsumencki, trzy inne dotyczą nieuczciwych warunków umownych, a w szczególności kompetencji kontrolnych sądów krajowych, zaś ostatni odnosi się do oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności.

W pierwszej kolejności w sprawach połączonych zakończonych wyrokiem **Gutiérrez Naranjo i in.** (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, [EU:C:2016:980](#)) wydanym w dniu 21 grudnia 2016 r. wielka izba Trybunału wypowiedziała się na temat *orzecznictwa krajowego ograniczającego w czasie prawo do zwrotu przysługujące konsumentom, którzy zapłacili nienależnie kwoty na podstawie nieuczciwego warunku w rozumieniu dyrektywy 93/13 dotyczącej nieuczciwych warunków*⁹⁰. Sprawy w postępowaniu głównym dotyczyły warunków zawartych w umowach kredytu hipotecznego, przewidujących minimalną stopę, poniżej której nie mogła spaść stopa odsetek zmiennych. Nawet jeśli te klauzule „dolnego progu” zostały uznane za nieuczciwe we wcześniejszym

89| Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. L 303, s. 16).

90| Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

wyroku krajowego sądu najwyższego w świetle orzecznictwa Trybunału dotyczącego wykładni dyrektywy 93/13, nie zmienia to jednak faktu, że sąd ten ograniczył generalnie skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieważności tych klauzul do kwot nienależnie zapłaconych po ogłoszeniu swojego wyroku ustanawiającego zasadę. W takich okolicznościach sądy odsyłające, do których wnieśli sprawę konsumenci dotknięci stosowaniem tzw. klauzul „dolnego progu”, zadały pytanie, czy takie ograniczenie w czasie skutków stwierdzenia nieważności jest zgodne z dyrektywą 93/13.

W swoim wyroku Trybunał podkreślił, że stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku w rozumieniu dyrektywy 93/13 powinno skutkować przywróceniem sytuacji, w jakiej konsument znajdowałby się w braku tego warunku. W związku z tym w omawianym przypadku stwierdzenie nieuczciwego charakteru klauzul „dolnego progu” powinno umożliwić zwrot korzyści nienależnie nabytych ze szkodą dla konsumentów. W tym względzie Trybunał wyjaśnił, że o ile sąd krajowy może zdecydować, iż jego wyrok nie może mieć wpływu – w interesie pewności prawa – na sytuacje ostatecznie rozstrzygnięte przez wcześniejsze orzeczenia sądowe, o tyle jedynie do Trybunału należy orzeczenie o ewentualnych ograniczeniach w czasie skutków wykładni, jaką nadał on danemu przepisowi Unii. Ponadto jako że ograniczenie w czasie skutków stwierdzenia nieważności klauzul „dolnego progu”, ustanowione przez krajowy sąd najwyższy, pozbawia konsumentów prawa do otrzymania zwrotu całości kwot, które nienależnie zapłacili, zapewnia ono jedynie niekompletną i niewystarczającą ochronę konsumentów. W tych okolicznościach wbrew temu, co przewiduje dyrektywa, ograniczenie takie nie stanowi ani adekwatnego, ani skutecznego środka służącego zaprzestaniu stosowania tego rodzaju warunków. Trybunał uznał zatem, że prawo Unii stoi na przeszkodzie temu ograniczeniu w czasie skutków restytucyjnych związanych z nieważnością nieuczciwego warunku.

W drugiej kolejności w wyroku **Radlinger i Radlingerová** (C-377/14, [EU:C:2016:283](#)) wydanym w dniu 21 kwietnia 2016 r. Trybunał dokonał uściśleń, w kontekście postępowania upadłościowego, w odniesieniu do kompetencji sądu krajowego do zbadania z urzędu przestrzegania przez przedsiębiorców przepisów prawa Unii w zakresie ochrony konsumentów. Spór w postępowaniu głównym dotyczył uregulowania czeskiego, które nie przyznawało sądom krajowym takiej kompetencji w odniesieniu do warunków umownych zawartych w umowie o kredyt konsumencki.

Trybunał uznał najpierw, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków⁹¹ stoi na przeszkodzie takiemu uregulowaniu krajowemu, które po pierwsze, nie pozwala na to badanie w przypadku wspomnianych umów, nawet jeśli sąd dysponuje niezbędnymi ku temu informacjami na temat stanu prawnego i faktycznego, a po drugie, zezwala temu sądowi na zbadanie jedynie niektórych wierzytelności, i to w oparciu o ograniczoną liczbę zarzutów. Ponadto Trybunał podkreślił, że zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 w sprawie umów o kredyt konsumencki⁹² sąd krajowy rozpoznający spór dotyczący wierzytelności wynikających z takiej umowy powinien także zbadać z urzędu, czy informacje dotyczące kredytu (takie jak rzeczywista roczna stopa oprocentowania), które powinny zostać wymienione w umowie, zostały wskazane w sposób jasny i zwięzły. W związku z tym sąd ten jest zobowiązany do wyciągnięcia zgodnie ze swoim prawem krajowym wszystkich konsekwencji wynikających z ewentualnego naruszenia tego obowiązku. Sankcje zastosowane w tych ramach muszą jednak mieć skuteczny, proporcjonalny i odstraszający charakter w rozumieniu art. 23 dyrektywy 2008/48.

Trybunał wyjaśnił także, że na podstawie tej dyrektywy pojęcie „całkowitej kwoty kredytu”, która musi być wymieniona w umowie o kredyt, nie może obejmować żadnych kwot należących do „całkowitego kosztu

91 | Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29).

92 | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133, s. 66; oraz sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, p. 46; Dz.U. 2015, L 36, s. 15).

kredytu”, takich jak koszty administracyjne, odsetki, opłata za udzielenie kredytu czy wszelkie inne typy kosztów, które musi ponieść konsument. Niezgodne z prawem włączenie tych kwot do całkowitej kwoty kredytu skutkuje zaniżeniem rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania i w związku z tym wpływa na prawidłowość informacji, które kredytodawca powinien wskazać w umowie o kredyt. Wreszcie w odniesieniu do badania nieuczciwego charakteru kar nakładanych na konsumenta, który nie wypełnia swoich zobowiązań, Trybunał zauważył, że sąd krajowy jest zobowiązany dokonać oceny łącznego skutku wszystkich postanowień umowy i w razie stwierdzenia, że wiele postanowień tej umowy jest nieuczciwych – odstąpić od stosowania wszystkich tych postanowień, a nie tylko niektórych z nich.

W trzeciej kolejności w sprawie zakończonej wyrokiem *Finanmadrid EFC* (C-49/14, [EU:C:2016:98](#)) ogłoszonym w dniu 18 lutego 2016 r. Trybunał dokonał uściśleń co do *zakresu kompetencji sądu krajowego do orzeczenia – w ramach egzekucji nakazu zapłaty – w przedmiocie bezskuteczności nieuczciwego warunku zawartego w umowie zawartej z konsumentem*. Sprawa ta dotyczyła uregulowania hiszpańskiego, które po pierwsze, nie przewidywało – poza wyjątkami – interwencji sądu krajowego w ramach postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty, a po drugie, nie zezwalało mu również na kontrolowanie z urzędu istnienia ewentualnych nieuczciwych warunków w ramach egzekucji danego nakazu zapłaty.

W tym względzie Trybunał orzekł, że konsument może znaleźć się w sytuacji, w której zostanie przeciwko niemu wydany tytuł egzekucyjny, mimo że on na żadnym etapie postępowania nie mógł skorzystać z gwarancji dokonania oceny nieuczciwego charakteru spornych warunków, w sytuacji gdy przebieg i szczególne cechy postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty są tego rodzaju, iż w braku wystąpienia szczególnych okoliczności prowadzących do interwencji sędziego, postępowanie to ulega zakończeniu bez możliwości przeprowadzenia kontroli istnienia nieuczciwych warunków w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem i gdy sąd prowadzący postępowanie egzekucyjne w przedmiocie nakazu zapłaty nie ma kompetencji do dokonania z urzędu oceny istnienia takich warunków. Takie uregulowanie prawa procesowego może naruszać skuteczność ochrony praw wynikających z dyrektywy 93/13. Skuteczna ochrona tych praw mogłaby bowiem zostać zagwarantowana jedynie pod warunkiem, że wspomniane uregulowanie procesowe umożliwia w ramach postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty bądź w ramach postępowania egzekucyjnego w przedmiocie tego nakazu kontrolę z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków zawartych w danej umowie.

Zdaniem Trybunału stwierdzenie to nie może zostać podważone w wypadku, gdy krajowe prawo procesowe przyznaje decyzji wydanej przez organ, który rozpatruje wniosek o wydanie nakazu zapłaty, powagę rzeczy osądzonej i przypisuje jej skutki analogiczne do skutków orzeczenia sądowego. Takie uregulowanie krajowe nie jest bowiem zgodne z zasadą skuteczności w zakresie, w jakim w postępowaniach wszczętych przez przedsiębiorców przeciwko konsumentom czyni ono niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie ochrony, jaką dyrektywa 93/13 zamierza przyznać konsumentom.

W czwartej kolejności w dniu 8 grudnia 2016 r. w wyroku *Verein für Konsumenteninformation* (C-127/15, [EU:C:2016:934](#)) Trybunał miał okazję doprecyzować, z jednej strony, *zakres stosowania dyrektywy 2008/48*⁹³ oraz, z drugiej strony, *przewidziane w tej dyrektywie odstępstwa od obowiązku udzielania konsumentowi informacji przed zawarciem umowy*. Spór w postępowaniu głównym toczył się między stowarzyszeniem na rzecz informowania konsumentów a biurem windykacji wierzytelności w przedmiocie stosowanej przez to biuro praktyki polegającej na zawieraniu z konsumentami porozumień o spłacie zadłużenia dotyczących udzielenia odroczenia spłaty bez przekazania im informacji przed zawarciem umowy.

93 | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133, s. 66).

Zważywszy, że dyrektywa 2008/48 nie znajduje zastosowania do umów o kredyt nieoprocentowany i wolny od wszelkich opłat, Trybunał uściślił przede wszystkim, że porozumienie o spłacie zadłużenia kredytu, które zostaje zawarte pomiędzy konsumentem a kredytodawcą za pośrednictwem biura windykacji, nie jest zawarte „bez żadnych opłat”, jeżeli w drodze owego porozumienia konsument zobowiązuje się nie tylko do zwrotu całkowitej kwoty tego kredytu, ale także do uiszczenia odsetek lub kosztów nieprzewidzianych w pierwotnej umowie, na podstawie której został udzielony ów kredyt. Stwierdzenia tego nie można podważyć faktem, że łączne kwoty odsetek i kosztów przewidzianych w takim porozumieniu nie przekraczają kwot, które byłyby wymagane zgodnie z uregulowaniem krajowym w braku owego porozumienia.

Trybunał orzekł ponadto, że biuro windykacji, które zawiera w imieniu kredytodawcy porozumienie o spłacie niezwróconego kredytu, ale które działa w charakterze pośrednika kredytowego jedynie w ramach działalności dodatkowej, należy uznać za pośrednika kredytowego w rozumieniu dyrektywy 2008/48 i za niepodlegające zatem obowiązkowi udzielania konsumentom informacji przed zawarciem umowy przewidzianych w art. 5 i 6 tej dyrektywy. Trybunał podkreślił jednak, że to odstępstwo od obowiązku udzielania informacji przed zawarciem umowy nie powoduje naruszenia poziomu ochrony konsumentów przewidzianego przez dyrektywę 2008/48 i pozostaje bez uszczerbku dla obowiązku zapewnienia przez kredytodawcę, że konsument uzyska informacje udzielane przed zawarciem umowy, o których mowa w art. 5 i 6.

W piątej kolejności w wyroku **Verband Sozialer Wettbewerb** (C-19/15, [EU:C:2016:563](#)) wydanym w dniu 14 lipca 2016 r. Trybunał miał okazję ustalić, czy oświadczenia żywieniowe lub zdrowotne dotyczące żywności, które są zawarte w przekazach komercyjnych skierowanych wyłącznie do specjalistów w dziedzinie ochrony zdrowia, wchodzą w zakres stosowania rozporządzenia nr 1924/2006⁹⁴. Spór w postępowaniu głównym toczył się między stowarzyszeniem ds. ochrony konkurencji a spółką sprzedającą suplement żywnościowy w przedmiocie pisma reklamowego, które ta spółka wysłała wyłącznie do lekarzy. W tych ramach stowarzyszenie utrzymywało między innymi, że owo pismo zawierało oświadczenia zdrowotne zakazane rozporządzeniem nr 1924/2006.

W swoim wyroku Trybunał uznał, że te oświadczenia żywieniowe lub zdrowotne stanowią przekaz komercyjny objęty zakresem stosowania rozporządzenia nr 1924/2006, nawet jeśli przekaz ten jest skierowany nie do konsumenta końcowego, ale wyłącznie do specjalistów w dziedzinie ochrony zdrowia. Pojęcie „przekazu komercyjnego” w rozumieniu tego rozporządzenia obejmuje bowiem między innymi przekaz w postaci reklamy odnoszącej się do żywności, służący jej promowaniu, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio. Przekaz tego rodzaju może również mieć postać pisma reklamowego, które podmioty działające na rynku spożywczym kierują do specjalistów w dziedzinie ochrony zdrowia w rozumieniu tego rozporządzenia po to, aby specjaliści ci mogli w stosownym wypadku zalecać swym pacjentom nabywanie lub spożywanie wspomnianej żywności.

Ponadto nie można wykluczyć, że specjaliści w dziedzinie ochrony zdrowia sami zostaną wprowadzeni w błąd przez niezgodne z prawdą, mylące bądź fałszywe oświadczenia żywieniowe lub zdrowotne oraz że mogą oni zatem w dobrej wierze przekazywać błędne informacje konsumentom końcowym. W konsekwencji zdaniem Trybunału stosowanie rozporządzenia nr 1924/2006 do oświadczeń żywieniowych lub zdrowotnych zawartych w przekazach komercyjnych skierowanych do specjalistów przyczynia się – w ramach rynku wewnętrznego – do wysokiego poziomu ochrony konsumentów.

94| Rozporządzenie (WE) nr 1924/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności (Dz.U. L 404, s. 9).

XVIII. ŚRODOWISKO NATURALNE

W dniu 8 listopada 2016 r. w wyroku **Lesoochronárske zoskupenie VLK** (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)) Trybunał, w składzie wielkiej izby, zbadał, czy art. 47 karty praw podstawowych w związku z art. 9 konwencji z Aarhus⁹⁵ stoi na przeszkodzie niektórym krajowym zasadom proceduralnym dotyczącym skutków wniesienia przez stowarzyszenie ochrony środowiska środka prawnego przeciwko decyzji o wydaniu pozwolenia na przedsięwzięcie. U podstaw sporu w postępowaniu głównym leży odmowa dopuszczenia stowarzyszenia ochrony środowiska jako strony postępowania administracyjnego dotyczącego wydania pozwolenia na podstawie art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43⁹⁶ na realizację przedsięwzięcia na obszarze chronionym. Jako że środek prawny stowarzyszenia wniesiony w związku z tą odmową został odrzucony z tego względu, że postępowanie administracyjne w przedmiocie wydania pozwolenia zostało zakończone co do istoty przed wydaniem prawomocnego orzeczenia sądowego o statusie „strony postępowania”, sąd odsyłający zadał pytanie, czy prawo Unii stoi na przeszkodzie takiej wykładni przepisów proceduralnych, wspominając jednocześnie istnienie innej skargi, jaką stowarzyszenie mogło wnieść co do istoty po wydaniu decyzji administracyjnej w przedmiocie pozwolenia.

W tym względzie Trybunał z jednej strony przypomniał, że organizacji ochrony środowiska, która spełnia wymogi określone w art. 2 ust. 5 konwencji z Aarhus, przysługuje prawo – w rozumieniu art. 6 tej konwencji – do udziału w postępowaniu zmierzającym do wydania decyzji w przedmiocie pozwolenia na realizację przedsięwzięcia mogącego mieć znaczące oddziaływanie na środowisko, gdyż w toku tego postępowania należy wydać jedną z decyzji, o których mowa w art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43. W odniesieniu do prawa do skutecznego środka prawnego przewidzianego w art. 47 karty Trybunał z drugiej strony zauważył, że decyzje wydawane przez organy krajowe w ramach art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43 wchodzą w zakres stosowania art. 9 ust. 2 konwencji z Aarhus. Postanowienie to ogranicza zakres uznania, jakim dysponują państwa członkowskie przy ustalaniu zasad dotyczących środków prawnych w celu zapewnienia „szerokiego dostępu do wymiaru sprawiedliwości”.

Trybunał doszedł zatem do wniosku, że art. 47 karty w związku z art. 9 ust. 2 i 4 konwencji z Aarhus – w zakresie, w jakim ustanawia on prawo do skutecznej ochrony sądowej w warunkach zapewniających szeroki dostęp do wymiaru sprawiedliwości – stoi na przeszkodzie odrzuceniu wniosku o dopuszczenie stowarzyszenia ochrony środowiska jako strony postępowania z powodu zakończenia danego postępowania administracyjnego. W tym względzie Trybunał podkreślił, że gdyby owe stowarzyszenie zostało dopuszczone jako strona postępowania administracyjnego, mogłoby ono bardziej aktywnie uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji dzięki możliwości przedstawienia w bardziej skuteczny sposób argumentów dotyczących ryzyka naruszenia integralności obszaru chronionego wskutek planowanego przedsięwzięcia, które powinny byćby zostać uwzględnione przez organy krajowe przed wydaniem pozwolenia na realizację tego przedsięwzięcia. Trybunał zauważył ponadto, że z uwagi na okoliczność, iż status „strony postępowania” jest niezbędny do tego, by móc wnieść skargę o uchylenie decyzji w przedmiocie wydania pozwolenia na przedsięwzięcie na terenie chronionym, zakończenie postępowania administracyjnego w przedmiocie wydania pozwolenia, zanim orzeczono w przedmiocie tego wniosku o dopuszczenie, jest sprzeczne z wymienionymi wyżej postanowieniami karty i konwencji z Aarhus.

95| Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus w dniu 25 czerwca 1998 r. i zatwierdzona w imieniu Wspólnoty Europejskiej w drodze decyzji Rady 2005/370/WE z dnia 17 lutego 2005 r. (Dz.U. L 124, s. 1).

96| Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. L 206, s. 7), ostatnio zmieniona dyrektywą Rady 2013/17/UE z dnia 13 maja 2013 r. dostosowującą niektóre dyrektywy w dziedzinie środowiska w związku z przystąpieniem Republiki Chorwacji (Dz.U. L 158, s. 193).

W wyroku *Borealis Polyolefine i in.* (C-191/14, C-192/14, C-295/14, C-389/14 i od C-391/14 do C-393/14, [EU:C:2016:311](#)) wydanym w dniu 28 kwietnia 2016 r. Trybunał orzekł w przedmiocie *ważności art. 15 ust. 3 decyzji 2011/278*⁹⁷ oraz *art. 4 i załącznika II do decyzji 2013/448*⁹⁸. W sprawie w postępowaniu głównym wiele przedsiębiorstw zakwestionowało ważność krajowych decyzji w sprawie przydziału uprawnień do emisji gazów cieplarnianych w odniesieniu do okresu obejmującego lata 2013–2020. W owych decyzjach krajowych posłużono się jednolitym międzysektorowym współczynnikiem korygującym przewidzianym w art. 10a ust. 5 dyrektywy 2003/87⁹⁹, czyli współczynnikiem korygującym stosowanym w sytuacji, gdy ilość bezpłatnych uprawnień przydzielonych przez państwa członkowskie jest wyższa od maksymalnej ilości bezpłatnych uprawnień ustalonej przez Komisję. Na poparcie skargi skarżące podnieśli między innymi, że decyzje 2011/278 i 2013/448, zawierające środki wykonawcze dotyczące dyrektywy 2003/87, były częściowo nieważne.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że decyzja 2011/278, mocą której wykluczono uwzględnianie emisji producentów energii elektrycznej przy określaniu maksymalnej rocznej ilości bezpłatnych uprawnień, jest ważna. Z dyrektywy 2003/87 wynika bowiem, że w odróżnieniu od emisji generowanych przez instalacje przemysłowe emisje generowane przez wytwórców energii elektrycznej nigdy nie są uwzględniane do wspomnianych celów. Asymetryczne traktowanie wchodzących w grę emisji, które ogranicza liczbę dostępnych uprawnień, jest zdaniem Trybunału zgodne z głównym celem dyrektywy 2003/87, jakim jest redukcja emisji gazów cieplarnianych.

W drugiej kolejności w odniesieniu do ważności przepisów decyzji 2013/448, w której został ustalony jednolity międzysektorowy współczynnik korygujący na lata 2013–2020, Trybunał wywnioskował z kontekstu dyrektywy 2003/87 i z przyświecającego jej celu, że przy ustalaniu maksymalnej rocznej ilości uprawnień Komisja jest zobowiązana uwzględnić jedynie emisje z instalacji objętych systemem Unii od roku 2013. Tymczasem, jako że Komisja uwzględniła dane niektórych państw członkowskich dotyczące emisji generowanych przez nową działalność instalacji, które zostały już objęte systemem handlu uprawnieniami przed rokiem 2013, Trybunał stwierdził, że uwzględnienie tych danych przy obliczaniu maksymalnej rocznej ilości uprawnień nie było zgodne z wymogami wynikającymi z art. 10a dyrektywy 2003/87 i że współczynnik korygujący ustalony w art. 4 decyzji 2013/448 i w załączniku II do niej również jest sprzeczny z dyrektywą. W konsekwencji orzekł, że art. 4 decyzji 2013/448 i załącznik II do tej decyzji są nieważne.

Trybunał ograniczył jednak skutki w czasie swojego stwierdzenia nieważności, aby uwzględnić ryzyko poważnych niekorzystnych skutków dla znacznej liczby stosunków prawnych nawiązanych w dobrej wierze oraz cele przyświecające dyrektywie 2003/87.

XIX. UMOWY MIĘDZYNARODOWE

Jeśli chodzi o umowy międzynarodowe, na wzmiankę zasługują trzy wyroki odnoszące się do różnych umów o stowarzyszeniu.

97| Decyzja Komisji 2011/278/UE z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia przejściowych zasad dotyczących zharmonizowanego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji w całej Unii na mocy art. 10a dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. L 130, s. 1).

98| Decyzja Komisji 2013/448/UE z dnia 5 września 2013 r. dotycząca krajowych środków wykonawczych w odniesieniu do przejściowego przydziału bezpłatnych uprawnień do emisji gazów cieplarnianych zgodnie z art. 11 ust. 3 dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. L 240, s. 27).

99| Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz.U. L 275, s. 32), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. (Dz.U. L 140, s. 63).

W wyroku **Genc** (C-561/14, [EU:C:2016:247](#)) z dnia 12 kwietnia 2016 r. wielka izba Trybunału miała okazję dokonać wykładni zasady „standstill” zawartej w art. 13 decyzji Rady Stowarzyszenia EWG–Turcja nr 1/80¹⁰⁰ zakazującej państwu członkowskiemu i Turcji wprowadzania nowych ograniczeń w zakresie warunków dostępu do rynku pracy pracowników i członków ich rodzin, którzy przebywają na ich właściwych terytoriach zgodnie z prawem. W sprawie w postępowaniu głównym małoletnie dziecko będące obywatelem tureckim zamieszkałym w Turcji, którego ojciec, także obywatel turecki, dysponował zezwoleniem na pobyt na czas nieokreślony w Danii i tam stale zamieszkiwał jako pracownik najemny, złożyło wniosek o zezwolenie na pobyt. Wniosek ten został oddalony przez władze duńskie na podstawie przepisu krajowego wprowadzonego po dniu wejścia w życie w Danii decyzji nr 1/80¹⁰¹. Zgodnie z tym przepisem w celu połączenia rodziny małoletnie dziecko musi wykazać wystarczającą więź z danym państwem, co nie ma miejsca, gdy wniosek zostaje złożony po upływie terminu dwóch lat od dnia wydania rodzicowi zezwolenia na pobyt.

Odwołując się do wykładni dokonanej w wyroku *Dogan*¹⁰², Trybunał uznał, że uregulowanie krajowe państwa członkowskiego, które utrudnia łączenie rodzin poprzez zaostrezenie warunków pierwszego wjazdu małoletnich dzieci obywateli tureckich zamieszkałych w tym państwie członkowskiemu w charakterze pracowników w stosunku do warunków obowiązujących w czasie wejścia w życie decyzji nr 1/80, i które może zatem mieć negatywny wpływ na wykonywanie działalności gospodarczej przez owych obywateli tureckich we wspomnianym państwie członkowskiemu, stanowi nowe ograniczenie korzystania przez tych obywateli ze swobodnego przepływu pracowników.

Zdaniem Trybunału cel w postaci udanej integracji małoletniego dziecka może co prawda stanowić nadrzędny wzgląd interesu ogólnego, mogący uzasadniać przyjęcie takiego środka. Jednakże okoliczność, że warunek wystarczającej więzi z państwem przyjmującym jest oceniany nie na podstawie osobistej sytuacji dzieci, lecz na podstawie kryterium pozostającego bez związku z możliwościami osiągnięcia integracji w danym państwie członkowskiemu, takiego jak termin między udzieleniem danemu rodzicowi ostatecznego zezwolenia na pobyt a datą złożenia wniosku o połączenie rodziny, może prowadzić do nieuzasadnionej dyskryminacji w świetle prawa Unii.

W wyroku **SECIL** (C-464/14, [EU:C:2016:896](#)) wydanym w dniu 24 listopada 2016 r. Trybunał miał okazję wypowiedzieć się na temat konkurencyjnego stosowania postanowień traktatu FUE i układów eurośródziemnomorskich o stowarzyszeniu, a mianowicie układów WE–Tunezja¹⁰³ i WE–Liban¹⁰⁴, mających między innymi na celu ustalenie warunków stopniowej liberalizacji przepływu kapitałów. W ramach sporu między spółką będącą rezydentem Portugalii a portugalskimi organami podatkowymi Trybunał został poproszony o udzielenie odpowiedzi między innymi na pytanie, czy uregulowanie podatkowe, na podstawie którego taka spółka może pod pewnymi warunkami odliczyć od swej podstawy opodatkowania dywidendy otrzymane od

100 | Decyzja Rady Stowarzyszenia nr 1/80 z dnia 19 września 1980 r. w sprawie rozwoju stowarzyszenia, załączona do Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, podpisanego w dniu 12 września 1963 r. w Ankarze przez Republikę Turcji z jednej strony i przez państwa członkowskie EWG oraz Wspólnotę z drugiej strony, który został zawarty, zatwierdzony i ratyfikowany w imieniu tej ostatniej decyzją Rady 64/732/EWG z dnia 23 grudnia 1963 r. (Dz.U. 1964, 217, s. 3685).

101 | Paragraf 9 ust. 13 duńskiej ustawy o cudzoziemcach, który został wprowadzony ustawą nr 427 z dnia 9 czerwca 2004 r.

102 | Wyrok Trybunału z dnia 10 lipca 2014 r., *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#)).

103 | Układ eurośródziemnomorski ustanawiający stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Tunezyjską, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli w dniu 17 lipca 1995 r. i zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej oraz Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali decyzją Rady i Komisji 98/238/WE, EWWiS z dnia 26 stycznia 1998 r. (Dz.U. L 97, s. 1).

104 | Układ eurośródziemnomorski ustanawiający stowarzyszenie między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Libańską, z drugiej strony, podpisany w Luksemburgu w dniu 17 czerwca 2002 r. i zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2006/356/WE z dnia 14 lutego 2006 r. (Dz.U. L 143, s. 1).

spółki będącej rezydentem tego państwa członkowskiego, lecz nie może odliczyć dywidend otrzymanych od spółki będącej rezydentem Tunezji lub Libanu, narusza oba układy wskazane powyżej oraz art. 63–65 TFUE.

Zbadawszy przedmiot i cele wspomnianych układów, Trybunał doszedł do wniosku, że art. 34 układu WE–Tunezja i art. 31 układu WE–Liban dotyczące swobodnego przepływu kapitału są bezpośrednio skuteczne. Następnie Trybunał stwierdził, że sporne uregulowanie krajowe może zniechęcać spółki będące rezydentami w Portugalii do inwestowania kapitału w spółki mające siedzibę w państwach trzecich, takich jak Republika Tunezyjska i Republika Libańska, oraz stanowi w związku z tym ograniczenie swobody przepływu kapitału, co do zasady zabronione nie tylko na podstawie art. 63 TFUE, ale także na podstawie przytoczonych powyżej postanowień układów, o których mowa.

Trybunał zauważył jednak, że takie ograniczenie może być uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego wynikającymi z konieczności zapewnienia skuteczności kontroli podatkowych. Taka przypadek może mieć miejsce, gdy niemożliwe okaże się uzyskanie przez organy podatkowe danego państwa członkowskiego informacji od państwa trzeciego, pozwalających sprawdzić, czy spełnione są wszystkie przesłanki do odliczenia dywidend otrzymanych przez spółkę będącą rezydentem tego państwa członkowskiego. Niemniej Trybunał uściślił, że odmowy przyznania częściowego odliczenia, które ma co do zasady zastosowanie, gdy dochody pochodzą z zysków, które nie zostały w rzeczywistości opodatkowane, nie można uzasadniać koniecznością zapewnienia skuteczności kontroli podatkowych, jeżeli to częściowe odliczenie może zostać zastosowane w sytuacjach, gdy podleganie spółki wypłacającej dywidendy opodatkowaniu w państwie, którego jest rezydentem, nie może zostać sprawdzone.

W odniesieniu do przewidzianej w art. 64 ust. 1 TFUE możliwości dalszego stosowania przez dane państwo członkowskie w stosunkach z państwami trzecimi ograniczeń do niektórych przepływów kapitału, sprzecznych z art. 63 TFUE, z tego względu, że istniały one już w dniu 31 grudnia 1993 r., Trybunał wyjaśnił, że ten warunek czasowy wymaga, by ramy prawne, w które wpisuje się rozpatrywane ograniczenie, w sposób nieprzerwany po tym dniu stanowiły część krajowego porządku prawnego danego państwa członkowskiego. Gdyby było inaczej, państwo członkowskie mogłoby w każdej chwili ponownie wprowadzić ograniczenia w przepływie kapitału do lub z państw trzecich, które istniały w krajowym porządku prawnym w dniu 31 grudnia 1993 r., lecz które nie zostały utrzymane. W tym względzie Trybunał orzekł, że państwo członkowskie rezygnuje z możliwości przewidzianej w art. 64 ust. 1 TFUE, gdy bez formalnego uchylenia lub zmiany istniejących przepisów zawiera umowę międzynarodową, taką jak układ stowarzyszeniowy, która przewiduje w bezpośrednio skutecznym przepisie liberalizację kategorii kapitału wskazanej w rzeczonym art. 64 ust. 1. Taką zmianę ram prawnych należy w konsekwencji uważać, w zakresie jej skutków dla możliwości powołania się na art. 64 ust. 1 TFUE, za wprowadzenie nowych przepisów opierających się na innym sposobie rozumowania niż przepisy istniejące.

W wyroku *Rada/Front Polisario* (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)) ogłoszonym w dniu 21 grudnia 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, uwzględnił odwołanie wniesione przez Radę od wyroku Sądu¹⁰⁵, który stwierdził częściową nieważność *decyzji 2012/497*¹⁰⁶ *zatwierdzającej w imieniu Unii porozumienie o liberalizacji UE–Maroko*,

105|Wyrok Sądu z dnia 10 grudnia 2015 r., *Front Polisario/Rada* (T-512/12, [EU:T:2015:953](#)).

106|Decyzja Rady 2012/497/UE z dnia 8 marca 2012 r. w sprawie zawarcia Porozumienia w formie wymiany listów między Unią Europejską a Królestwem Marokańskim dotyczącego wzajemnych środków liberalizacyjnych w odniesieniu do produktów rolnych, przetworzonych produktów rolnych oraz ryb i produktów rybołówstwa, a także zastąpienia protokołów 1, 2 i 3 oraz załączników do nich, jak również zmian do Układu eurośródziemnomorskiego ustanawiającego stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Królestwem Marokańskim, z drugiej strony (Dz.U. L 241, s. 2).

które zmienia wcześniejszy układ o stowarzyszeniu¹⁰⁷, a mówiąc dokładniej, postanowienia w dziedzinie liberalizacji handlu produktami rolnymi i produktami rybołówstwa. Skarżącym był Front Polisario, organizacja, która ma na celu uzyskanie niepodległości Sahary Zachodniej i która kontroluje jej niewielką, bardzo słabo zaludnioną część, podczas gdy największa część jest obecnie kontrolowana przez Maroko.

W odniesieniu do dopuszczalności skargi o stwierdzenie nieważności Trybunał uznał, że Sąd błędnie orzekł, iż porozumienie o liberalizacji znajduje zastosowanie do Sahary Zachodniej i że Front Polisario nie może być traktowany jako mający legitymację procesową. Wobec tego jego skarga o stwierdzenie nieważności powinna zostać odrzucona jako niedopuszczalna.

W pierwszej kolejności w odniesieniu do wykładni porozumienia o stowarzyszeniu Trybunał uznał, że Sąd był zobowiązany uwzględnić nie tylko regułę interpretacji w dobrej wierze wyrażoną w art. 31 ust. 1 konwencji wiedeńskiej¹⁰⁸, ale także – w danym przypadku – zasadę samostanowienia, stanowiącą normę zwyczajową skodyfikowaną w art. 29 konwencji wiedeńskiej, zgodnie z którą porozumienie wiąże każdą stronę w odniesieniu do „jej terytorium”, chyba że odmienny zamiar wynika wyraźnie z danego porozumienia, oraz zasadę względnej skuteczności traktatów. Otóż zdaniem Trybunału owe reguły i zasady stały na przeszkodzie uznaniu, że Sahara Zachodnia jest objęta terytorialnym zakresem stosowania porozumienia o stowarzyszeniu, ponieważ na stosowanie owego porozumienia na tym terytorium powinna zostać wyrażona zgoda ludu Sahary Zachodniej jako „podmiotu trzeciego” wobec porozumienia. Z zaskarżonego wyroku nie wynika jednak, że wyrażenie takiej zgody miało miejsce.

W drugiej kolejności Trybunał wskazał, że układ o stowarzyszeniu i porozumienie o liberalizacji stanowią kolejne traktaty oraz że ten drugi należy uważać za podporządkowany pierwszemu w rozumieniu art. 30 ust. 2 konwencji wiedeńskiej. Ze względu na ten związek postanowienia układu o stowarzyszeniu, które nie zostały w sposób wyraźny zmienione porozumieniem o liberalizacji, powinny mieć pierwszeństwo w ramach stosowania tego porozumienia, aby uniknąć wszelkiej niezgodności pomiędzy nimi. Wobec tego porozumienie o liberalizacji nie mogło być rozumiane w chwili jego zawarcia jako obejmujące swoim zakresem stosowania terytorium Sahary Zachodniej. Ponadto oceny tej nie podważa istnienie późniejszej od zawarcia układu o stowarzyszeniu praktyki, która w oczach władz marokańskich polega na stosowaniu de facto postanowień układu o stowarzyszeniu do Sahary Zachodniej od wielu lat.

XX. WSPÓLNA POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWA

W wyroku *National Iranian Oil Company/Rada* (C-440/14, [EU:C:2016:128](#)) wydanym w dniu 1 marca 2016 r. Trybunał, w składzie wielkiej izby, utrzymał w mocy, w wyniku odwołania, wyrok Sądu¹⁰⁹ oddalający skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez irańskie przedsiębiorstwo publiczne działające w sektorze ropy naftowej i gazu na *wiele decyzji Rady o zamrożeniu środków finansowych stosowanych z tego powodu, że odnośne przedsiębiorstwo należało do państwa irańskiego i było przez nie zarządzane oraz dostarczało zasoby*

107| Układ eurośródziemnomorski ustanawiający stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Królestwem Marokańskim, z drugiej strony, podpisany w Brukseli w dniu 26 lutego 1996 r. i zatwierdzony w imieniu rzeczonych Wspólnot decyzją Rady i Komisji 2000/204/WE, EWWiS z dnia 24 stycznia 2000 r. (Dz.U. L 70, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim: rozdz. 11, t. 33, s. 175).

108| Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z dnia 23 maja 1969 r. (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1155, s. 331).

109| Wyrok Sądu z dnia 16 lipca 2014 r., *National Iranian Oil Company/Rada* (T-578/12, [EU:T:2014:678](#)).

finansowe rządowi tego państwa. W swoim odwołaniu irańskie przedsiębiorstwo zarzuciło między innymi Sądowi, że naruszył prawo, akceptując, iż Rada mogła zgodnie z prawem zastrzec sobie, w swoim rozporządzeniu dotyczącym przyjęcia środków ograniczających wobec Iranu, uprawnienie do samodzielnego wydania rozporządzenia wykonawczego przewidującego sporne zamrożenie środków finansowych. Wnosząca odwołanie zakwestionowała także wyrok Sądu w zakresie, w jakim potwierdził on, że Rada była uprawniona do zarządzania zamrożenia środków finansowych na podstawie kryterium prawnego dotyczącego wspierania rządu irańskiego.

Oddalając odwołanie wnoszącej odwołanie, Trybunał zauważył, że o ile wykonywanie rozporządzeń Rady należy zazwyczaj do Komisji, o tyle Rada może zastrzec sobie wykonanie swoich rozporządzeń w szczególnych należycie uzasadnionych przypadkach. W omawianym przypadku Rada zastrzegła sobie uprawnienie do przyjęcia najbardziej wrażliwych środków ograniczających, czyli listy osób fizycznych lub prawnych, których środki finansowe zostają zamrożone. Jako że takie zamrożenie środków ma istotny negatywny wpływ na życie i działalność gospodarczą danych osób oraz z uwagi na to, że decyzje o takim zamrożeniu muszą być przyjmowane w krótkich terminach i według procedur, których spójność i koordynację jest w stanie najlepiej zapewnić Rada, Trybunał doszedł do wniosku, że Rada mogła zasadnie uznać, że środki ograniczające, o których mowa, mają szczególny charakter uzasadniający zastrzeżenie przez tę instytucję dla siebie uprawnień wykonawczych.

W odniesieniu do kryterium wskazania osób objętych zamrożeniem środków finansowych Trybunał orzekł, że Sąd prawidłowo zinterpretował ewolucję tego kryterium. W tym względzie podkreślił, że – jak prawidłowo orzekł Sąd – Rada miała prawo rozszerzyć, poczynwszy od 2012 r., owo kryterium wskazania poprzez objęcie nim osób fizycznych lub prawnych, które mimo iż nie mają żadnego bezpośredniego lub pośredniego związku z rozprzestrzenianiem broni jądrowej, mogą mu sprzyjać poprzez dostarczanie rządowi irańskiemu zasobów lub środków umożliwiających mu kontynuowanie działań w zakresie rozprzestrzeniania broni jądrowej.

W wyroku *H/Rada i Komisja* (C-455/14 P, [EU:C:2016:569](#)) z dnia 19 lipca 2016 r. Trybunał uchylił postanowienie Sądu¹¹⁰, którym uznał się on za *niewłaściwy do rozpoznania skargi wniesionej przez włoską sędzię, oddelegowaną do Misji Policyjnej Unii Europejskiej (EUPM) w Sarajewie, mającej na celu stwierdzenie nieważności dwóch decyzji EUPM przewidujących jej przeniesienie do biura regionalnego tej misji*. Na poparcie odwołania wnosząca odwołanie podniosła między innymi, że Sąd dopuścił się naruszenia prawa, uznając się za niewłaściwy do orzeczenia w przedmiocie jej skargi.

Trybunał, przypominawszy, że nie jest co do zasady właściwy w odniesieniu do przepisów dotyczących WPZiB, stwierdził na wstępie, iż sporne decyzje są związane z działaniami operacyjnymi ustanowionymi i prowadzonymi w ramach WPZiB. Taka okoliczność nie musi jednak koniecznie prowadzić do wykluczenia właściwości sądu Unii w omawianym przypadku. Z jednej bowiem strony, sądy Unii są właściwe – zgodnie z art. 270 TFUE – do orzekania w przedmiocie każdej skargi wniesionej przez pracowników Unii, którzy zostali oddelegowani do EUPM. Z drugiej strony, z decyzji 2009/906¹¹¹ wynika, że pracownicy oddelegowani przez państwa członkowskie i pracownicy oddelegowani przez instytucje Unii podlegają tym samym zasadom w odniesieniu do wykonywania przez nich obowiązków na poziomie „teatru działań”. Wobec tego ograniczenie stanowiące odstępstwo od właściwości sądu Unii w odniesieniu do przepisów dotyczących WPZiB nie może wykluczyć jego właściwości do kontrolowania aktów z zakresu zarządzania personelem, dotyczących pracowników oddelegowanych przez państwa członkowskie i mających na celu zaspokojenie potrzeb misji na poziomie teatru działań. W konsekwencji Sąd i, w przypadku odwołania, Trybunał są właściwe do kontrolowania takich aktów.

110|Postanowienie Sądu z dnia 10 lipca 2014 r., *H/Rada i in.* (T-271/10, [EU:T:2014:702](#)).

111|Decyzja Rady 2009/906/WPZiB z dnia 8 grudnia 2009 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej (EUPM) w Bośni i Hercegowinie (BiH) (Dz.U. L 322, s. 22).

C | DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2016 R.

Timothy MILLETT, zastępca sekretarza

Główna działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości polega na realizacji trzech podstawowych zadań, powierzonych mu w aktach prawnych, którym podlega.

Regulamin postępowania nakłada nań obowiązek przyjmowania, przekazywania i przechowywania wszystkich dokumentów. Sekretariat dba przede wszystkim o prawidłowy przebieg postępowań i prowadzenie akt wpływających do Trybunału spraw, od chwili wpisania skargi wszczynającej postępowanie do rejestru sekretariatu, aż po doręczenie stronom orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

Aby zapewnić właściwe wypełnianie tego podstawowego zadania – oraz wiążących się z nim dodatkowych obowiązków – sekretariat utrzymuje również niezbędne kontakty z przedstawicielami stron, a także z podmiotami trzecimi, w kwestiach dotyczących spraw w toku lub zakończonych, we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej.

Wreszcie sekretariat pozostaje do dyspozycji członków Trybunału, których wspomaga we wszystkich czynnościach związanych z pełnieniem urzędu. Wsparcie to polega naturalnie na zajmowaniu się licznymi zagadnieniami proceduralnymi, które mogą pojawić się w toku sprawy, oraz na czynnym udziale członków sekretariatu w rozprawach sądowych i zebraniach administracyjnych izb, lecz także na zaangażowaniu pracowników sekretariatu w prace różnych komitetów, a w szczególności komitetu odpowiedzialnego za badanie zmian wprowadzanych do statutu Trybunału i do jego regulaminu postępowania.

Celem poniższego rozdziału jest przedstawienie w zarysie statystyk działalności sądowniczej za ubiegły rok oraz poinformowanie czytelnika o działalności sekretariatu w zakresie powyższych trzech zadań.

I. STATYSTYKI Z DZIAŁALNOŚCI SĄDOWNICZEJ W 2016 R. W ZARYSIE

Jak wynika z powyższego wprowadzenia, działalność sekretariatu jest bezpośrednio uwarunkowana liczbą wnoszonych do Trybunału spraw – na którą nie ma on żadnego wpływu – oraz, w mniejszym stopniu, liczbą spraw, które ulegają zakończeniu. Podobnie jak 2015 r., ubiegły rok cechował się intensywną działalnością, świadczącą zarówno o żywotności prawa Unii Europejskiej, jak i o wadze, jaką Trybunał przywiązuje do szybkiego rozstrzygania przedkładanych mu sporów.

Nowe sprawy

W 2016 r. do Trybunału wpłynęły 692 sprawy. Liczba nowych spraw jest więc nieco niższa niż w poprzednim roku, gdy padła rekordowa liczba 713 nowych spraw, lecz tym, co uderza najbardziej, gdy przyjrzeć się poniższym tabelom, jest rozkład spraw według rodzaju skargi. Spośród 692 spraw wniesionych w 2016 r. aż 470 stanowiły bowiem wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, co stanowi blisko 70% wszystkich spraw wniesionych w tym roku do Trybunału. Nigdy jeszcze w historii Trybunału liczba odesłań prejudycjalnych nie była tak wysoka. Natomiast liczba skarg bezpośrednich (o stwierdzenie nieważności, na bezczynność lub o stwierdzenie uchybienia), wynosząca 35 spraw, spadła do historycznie niskiego poziomu, podczas gdy z kolei wynosząca 175 spraw liczba odwołań (wszystkich rodzajów) lekko spadła, co można przypisać po

części zmniejszeniu się liczby spraw zakończonych przez Sąd, które wynika ze szczególnej sytuacji, w jakiej Sąd znalazł się w 2016 r. (odejście i przyjście wielu członków, związane w szczególności z przekształceniem struktury sądowniczej Unii Europejskiej).

Poza tym, że wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym przedłożone Trybunałowi w 2016 r. były nadzwyczaj liczne, ciekawe jest również to, skąd pochodziły. Z jednym zaledwie wyjątkiem, w 2016 r. do Trybunału zwracały się sądy wszystkich państw członkowskich, aby przedstawić mu pytania o wykładnię lub ważność prawa Unii. Ta tendencja odzwierciedla rosnącą wagę, której nabiera to postępowanie nie tylko w państwach, które od dawna są członkami Unii Europejskiej (duża liczba odesłań pochodzących w 2016 r. z Niemiec, Włoch czy Hiszpanii), lecz także w państwach, które przystąpiły do niej w mniej odległym czasie, w latach 2004, 2007 lub 2013. Aż 18 odesłań skierowały w 2016 r. sądy bułgarskie, a sądy polskie złożyły do Trybunału 19 wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, co jest najwyższą roczną liczbą tych wniosków pochodzących z Polski od czasu jej przystąpienia do Unii Europejskiej w 2004 r. Warto ponadto wskazać, że mimo licznych wątpliwości związanych z wynikiem referendum z 23 czerwca 2016 r. brytyjskie sądy zwróciły się w zeszłym roku do Trybunału 23 razy, czyli ze Zjednoczonego Królestwa wpłynęło najwięcej wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym od 2011 r.

Co się wreszcie tyczy dziedzin, w których zwracano się o ocenę Trybunału w 2016 r., po raz kolejny uwagę zwraca ich różnorodność. Jak w 2015 r., przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, podatki oraz własność intelektualna i przemysłowa plasują się na trzech najwyższych pozycjach, przy czym znacznie wzrosła liczba spraw należących do tej pierwszej kategorii (76 spraw z zakresu przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w porównaniu z 52 z poprzedniego roku), z czym nie pozostają bez związku kryzys migracyjny i środki podejmowane przez władze krajowe, by mu zaradzić. Z liczbą nowych spraw sięgającą w 2016 r. 39, pomoc państwa także stanowi niebagatelną część pracy Trybunału, podobnie zresztą jak prawo konkurencji, polityka społeczna, środowisko czy transport.

Zakończone sprawy

O ile w 2016 r. liczba nowych spraw lekko zmalała, o tyle liczba spraw zakończonych z kolei znacznie wzrosła, gdyż w tym roku Trybunał rozpatrzył ich aż 704, co oznacza wzrost o ponad 14% w stosunku do 2015 r. (w którym zakończono 616 spraw). Sprawami tymi w głównej mierze były odesłania prejudycjalne i odwołania, które wspólnie stanowiły ponad 90% spraw zakończonych przez Trybunał w 2016 r.

Co się tyczy sposobu rozstrzygnięcia spraw, warto zwrócić uwagę na dwie kwestie. Chodzi, po pierwsze, o liczbę spraw rozstrzygniętych z opinią, a po drugie, znaczny wzrost liczby postanowień o charakterze sądowniczym.

W 2016 r. Trybunał wydał bowiem 412 wyroków, zaś aż 271 z nich (czyli 66% wszystkich wyroków) zostało poprzedzonych opinią rzecznika generalnego. Dla porównania, w 2015 r. sprawy rozstrzygnięte z opinią stanowiły „tylko” 57% ogłoszonych w tym roku wyroków.

Również liczba postanowień znacznie wzrosła, gdyż w 2016 r. Trybunał wydał, oprócz 4 postanowień w przedmiocie środków tymczasowych, aż 232 postanowienia kończące postępowanie w sprawie. Dla porównania, w 2015 r. tych postanowień było 171. Taki wzrost wynika w głównej mierze z częstszego stosowania instrumentów przewidzianych regulaminem postępowania w celu przyspieszenia rozpatrywania spraw, a w szczególności zawartej w art. 99 regulaminu możliwości rozstrzygnięcia w drodze postanowienia z uzasadnieniem, jeżeli pytanie skierowane w trybie prejudycjalnym jest identyczne z pytaniem, w którego przedmiocie Trybunał już orzekał, jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa lub jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie pozostawia żadnych

uzasadnionych wątpliwości. W 2016 r. w sumie 55 spraw (w porównaniu z 37 w 2015 r.) zostało zakończonych na podstawie tego przepisu.

Także w dziedzinie odwołań aż 89 spraw – czyli niemal połowa wszystkich postępowań odwoławczych zakończonych w 2016 r. (189) – zostało rozstrzygniętych na podstawie art. 181 regulaminu postępowania, który upoważnia Trybunał do orzekania w drodze postanowienia z uzasadnieniem, jeżeli odwołanie, główne lub wzajemne, jest w całości lub w części oczywiście niedopuszczalne lub oczywiście bezzasadne. W 2015 r. było to jedynie 57 spraw.

Czas trwania postępowania

Zestawienie powyższych czynników pozwala po części wyjaśnić bardzo pozytywny wynik ubiegłego roku pod względem czasu trwania postępowań. Przeciętny czas rozpoznania spraw prejudycjalnych wynosił bowiem 15 miesięcy. Taki wynik osiągnięto już w 2014 r. i jest to najkrótszy czas trwania postępowania od ponad trzydziestu lat. Czas trwania postępowania wydłużył się nieco w przypadku rozpoznania skarg bezpośrednich (19,3 miesiąca), lecz skrócił w przypadku odwołań. W 2016 r. czas ich rozpoznania wynosił bowiem 12,9 miesiąca, co również oznacza najkrótszy czas, jaki odnotowano od czasu utworzenia Sądu.

Skrócenie czasu trwania rozpoznania odwołań wynika w znacznej mierze z zastosowania przez Trybunał w 2016 r. nowego podejścia przy rozpatrywaniu odwołań wnoszonych w dziedzinie dostępu do dokumentów, zamówień publicznych oraz własności intelektualnej i przemysłowej. Jeżeli Trybunał uzna bowiem, że odwołanie w jednej z tych trzech dziedzin należy oddalić lub odrzucić na podstawie art. 181 regulaminu postępowania, w swoim postanowieniu zawiera teraz analizę przeprowadzoną przez odpowiedzialnego za daną sprawę rzecznika generalnego, nie poświęcając podniesionym przez strony zarzutom i argumentom dalszych rozważań, co przyczynia się do znaczącego skrócenia czasu trwania postępowania.

Dla pełnego obrazu należy wreszcie wskazać, że w 2016 r. do Trybunału wpłynęła duża liczba wniosków o zastosowanie trybu przyspieszonego lub pilnego trybu prejudycjalnego i że uwzględnił on te wnioski w znacznej liczbie spraw. Na 12 wniosków o zastosowanie pilnego trybu prejudycjalnego, które wpłynęły w 2016 r., wyznaczona izba uwzględniła 8 z nich, zaś tryb przyspieszony zastosowano w 4 przypadkach (trzy razy w sprawie prejudycjalnej i jeden raz w odwołaniu). Czas wymagany do rozpoznania tych spraw wciąż był bardzo zadowalający, w szczególności w świetle faktu, że w tej kategorii spraw obecnie również wydaje się opinie: średnio 2,7 miesiąca dla spraw rozpatrywanych w pilnym trybie prejudycjalnym i 4 miesiące dla spraw prejudycjalnych objętych trybem przyspieszonym. Podobnie jak w 2015 r., 7 spraw Trybunał zdecydował się rozpatrzyć w pierwszej kolejności.

Sprawy w toku

Na dzień 31 grudnia 2016 r. liczba spraw będących w toku przed Trybunałem wynosiła 872 (824 po połączeniu spraw), czyli nieco mniej, niż wynosiła liczba spraw w toku na koniec 2015 r. (884 sprawy).

II. KOMUNIKACJA ZE STRONAMI I PODMIOTAMI TRZECIMI

Kontakty sekretariatu z przedstawicielami stron, a w razie potrzeby z podmiotami trzecimi, w kwestiach dotyczących spraw w toku lub zakończonych, wiernie odzwierciedlające prowadzoną w ubiegłym roku intensywną działalność sądowniczą, wzmożyły się jeszcze w 2016 r. i objawiały się w szczególności w rosnącej liczbie pism procesowych wpisywanych do rejestru sekretariatu oraz w liczbie rozpraw. Otóż liczba rozpraw

wzrosła z 256 w 2015 r. do 270 w 2016 r., natomiast liczba posiedzeń, na których przedstawiano opinie wyniosła w 2016 r. 319, czyli wzrosła o 33% w stosunku do poprzedniego roku. Organizacja każdej rozprawy wymaga niebagatelnej nakładu pracy sekretariatu, jak również służby tłumaczeń ustnych instytucji, w której na szczęście odciąża je coraz bardziej intensywne wykorzystanie aplikacji informatycznych.

W tym względzie na szczególnie pozytywną ocenę zasługuje piąty pełny rok korzystania z aplikacji e-Curia, która jest wspólna dla obu sądów instytucji i która umożliwia składanie i doręczanie pism procesowych drogą elektroniczną. Obok instytucji Unii i coraz większej liczby pełnomocników i adwokatów wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej posiadają obecnie konto dostępu do tej aplikacji, przez którą wpłynęło ponad 75% złożonych w 2016 r. do Trybunału pism. To pokazuje, że w sytuacji nacechowanej ciągłym wzrostem obciążenia pracą aplikacja ta stanowi ważny element poprawy wydajności sądów, a jednocześnie przyczynia się do skrócenia terminów procesowych (i kosztów wysyłki) oraz ochrony środowiska.

W aspekcie informatycznym rok 2016 odznaczał się również przyspieszeniem publikacji orzecznictwa i poprawą narzędzi oddawanych do dyspozycji użytkowników. Cyfrowy Zbiór Orzeczeń, który wcześniej był publikowany w postaci miesięcznych zeszytów, zawierających wszystkie orzeczenia wydane przez sądy Unii w danym miesiącu, obecnie jest uzupełniany i publikowany w sposób ciągły, w miarę wydawania orzeczeń przez Trybunał i Sąd. Ta zmiana rytmu publikacji – która nastąpiła w dniu 1 listopada 2016 r. i wymagała znacznych wysiłków organizacyjnych i koordynacyjnych ze strony wszystkich podmiotów zaangażowanych w proces publikacji orzecznictwa, wewnątrz oraz na zewnątrz instytucji – jest ze znaczną korzyścią dla wszystkich podmiotów prawa, ponieważ pozwala nie tylko bardzo szybko udostępnić orzecznictwo we wszystkich dostępnych językach, lecz zwiększa także możliwości wyszukiwania, gdyż orzeczenia publikowane w Zbiorze zawierają hiperłącza prowadzące bezpośrednio do właściwych punktów orzeczeń lub aktów prawnych, do których orzeczenia zawierają odwołania.

Należy wreszcie wskazać, że, podobnie jak w dawniej, sekretariat wciąż otrzymywał w 2016 r. bardzo wiele wszelkiego rodzaju wniosków niezwiązanych ze sprawami sądowymi, które musiały być rozpatrywane bezpośrednio lub we współpracy z dyrektorem do spraw komunikacji. Nie można lekceważyć obciążenia pracą związanego z rozpatrywaniem tych wniosków, które wpływają do sekretariatu Trybunału tysiącami, we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej i pod najróżniejszą postacią (listownie, pocztą elektroniczną lub telefonicznie). Wymagana jest bowiem szczegółowa analiza każdego przedstawionego Trybunałowi wniosku, za którym czasem może się kryć rzeczywista sprawa.

III. WSPARCIE DLA CZŁONKÓW TRYBUNAŁU

Jak już wskazano we wprowadzeniu do tego rozdziału, sekretariat udziela wreszcie wsparcia członkom Trybunału, których wspomaga we wszystkich czynnościach związanych z pełnieniem urzędu.

Wsparcie to polega, po pierwsze, na faktycznym przekazywaniu wszystkich pism procesowych – oraz ich tłumaczeń – sędziom i rzecznikom generalnym prowadzącym wpływające do Trybunału sprawy oraz na zajmowaniu się licznymi kwestiami proceduralnymi, które mogą pojawić się w toku tych spraw. Zadanie to stanowiło wprawdzie znaczną część pracy sekretariatu w 2016 r., jednak ono również ewoluowało w istotny sposób w ciągu ubiegłego roku, ponieważ, z inicjatywy prezesa, Trybunał upowszechnił cyfrowe sposoby wewnętrznego przekazywania dokumentów procesowych. Dzięki zastąpieniu obiegu papierowego obiegiem w pełni elektronicznym, opartym na istniejących aplikacjach, „elektroniczne karty obiegu dokumentów” pozwoliły bowiem zmodernizować działalność Trybunału, a jednocześnie skrócić czas potrzebny do wydania decyzji proceduralnych.

Wsparcie sekretariatu oznacza także aktywne uczestnictwo w przygotowaniu i wykonaniu decyzji podejmowanych na zgromadzeniu ogólnym Trybunału, a także w organizowanych przez Trybunał rozprawach, na których sekretariat odpowiada między innymi za sporządzenie protokołów z rozpraw, stanowiących część oryginalnych akt sprawy.

Wreszcie, sekretariat ma za zadanie pomagać w pracach poszczególnych komitetów, a w szczególności komitetu do spraw statutu i regulaminu postępowania przed Trybunałem. Komitet ten odbył w ubiegłym roku szereg posiedzeń, a jego prace zakończyły się przyjęciem w 2016 r. wielu ważnych aktów.

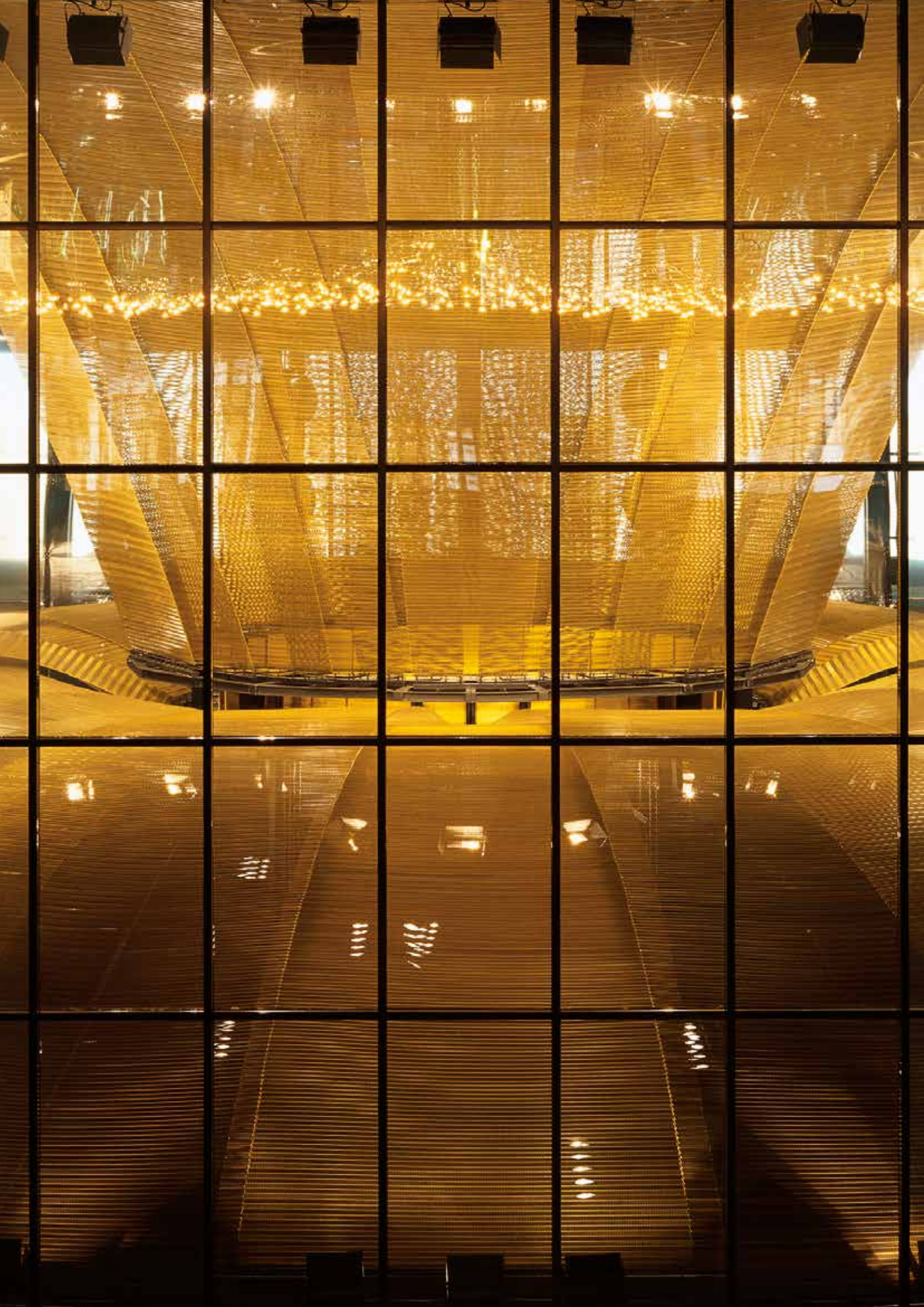
Należy w pierwszej kolejności przypomnieć rozmowy dotyczące reformy struktury sądowniczej Unii Europejskiej, które rozpoczęły się w dniu 6 lipca 2016 r. i doprowadziły do przyjęcia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami¹.

W dziedzinie bezpieczeństwa należy zwrócić uwagę na prace dotyczące uzupełnienia aparatu ustanowionego przez Sąd w celu zapewnienia właściwej ochrony wpływającym do niego informacjom lub materiałom mającym wpływ na bezpieczeństwo Unii, jej państwa członkowskiego lub państw członkowskich lub też na utrzymywanie przez nie stosunków międzynarodowych. Równoległe do zmiany art. 105 regulaminu postępowania przed Sądem dodano do regulaminu postępowania przed Trybunałem nowy art. 190a, aby w przypadku odwołań od orzeczeń Sądu zagwarantować poziom ochrony równoważny temu, który zapewnia Sąd. Przepisy te uzupełniono w drodze przyjęcia przez Trybunał, jak i przez Sąd, decyzji wykonawczych do art. 105 i 190a, szczegółowo określających charakter i zakres zamierzonych dla osiągnięcia tego celu środków². Zgodnie z tym decyzjami weszły one w życie następnego dnia po ich opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, czyli w dniu 25 grudnia 2016 r.

Należy wreszcie wspomnieć o przyjęciu przez Trybunał nowej wersji zaleceń dla sądów krajowych, dotyczących składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Te zalecenia – które zostały opublikowane we wszystkich językach urzędowych w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* C 439 z dnia 25 listopada 2016 r. – stanowią ważny instrument w dialogu prowadzonym przez Trybunał z sądami państw członkowskich. W zaleceniach przypomina się bowiem o zasadniczych cechach postępowania prejudycjalnego i zawierają one cenne wskazówki na temat przedmiotu i zakresu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a także jego formy i treści. Po raz pierwszy w historii Trybunału bardzo praktyczny załącznik zawiera ponadto przeznaczone dla sędziów krajowych podsumowanie wszystkich elementów, które należy uwzględnić we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

1| To rozporządzenie zostało opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* L 200 z dnia 26 lipca 2016 r., s. 137.

2| Te artykuły i decyzje zostały opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*, odpowiednio, L 217 z dnia 12 sierpnia 2016 r., s. 69 i 72 oraz L 355 z dnia 24 grudnia 2016 r., s. 5 i 18.

D | STATYSTYKI SĄDOWE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

1. Nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2012–2016)

II. NOWE SPRAWY

2. Rodzaje postępowań (2012–2016)
3. Przedmiot skargi (2016)
4. Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (2012–2016)

III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

5. Rodzaje postępowań (2012–2016)
6. Wyroki, postanowienia, opinie (2016)
7. Skład orzekający (2012–2016)
8. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie (2012–2016)
9. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2012–2016)
10. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2016)
11. Wyroki w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego: rozstrzygnięcie (2012–2016)
12. Czas trwania postępowania (2012–2016), w miesiącach

IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

13. Rodzaje postępowań (2012–2016)
14. Skład orzekający (2012–2016)

V. RÓŻNE

15. Tryb przyspieszony (2012–2016)
16. Pilny tryb prejudycjalny (2012–2016)
17. Orzeczenia w przedmiocie środków tymczasowych (2016)

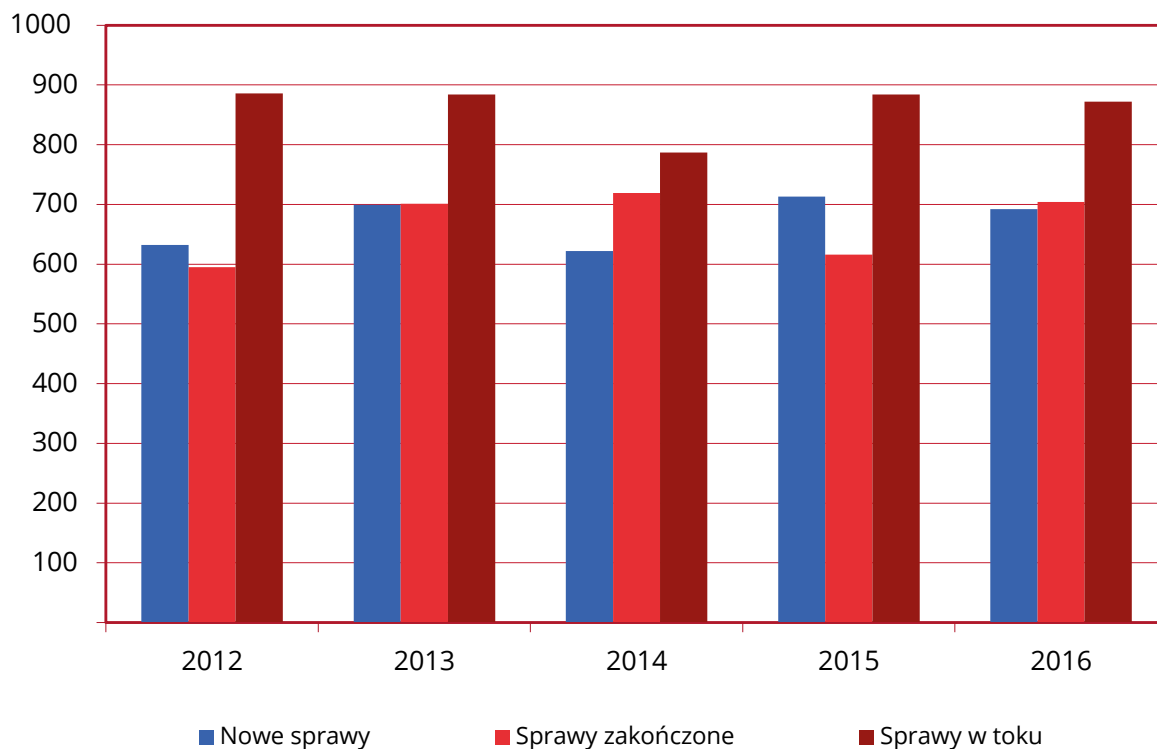
VI. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2016)

18. Nowe sprawy i wyroki
19. Nowe odesłania prejudycjalne (przypadające na państwo członkowskie w danym roku)
20. Nowe odesłania prejudycjalne (według państw członkowskich i sądów)
21. Nowe skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom wniesione przeciwko państwom członkowskim

VII. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (2015–2016)

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

1. NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE, SPRAWY W TOKU (2012–2016)¹

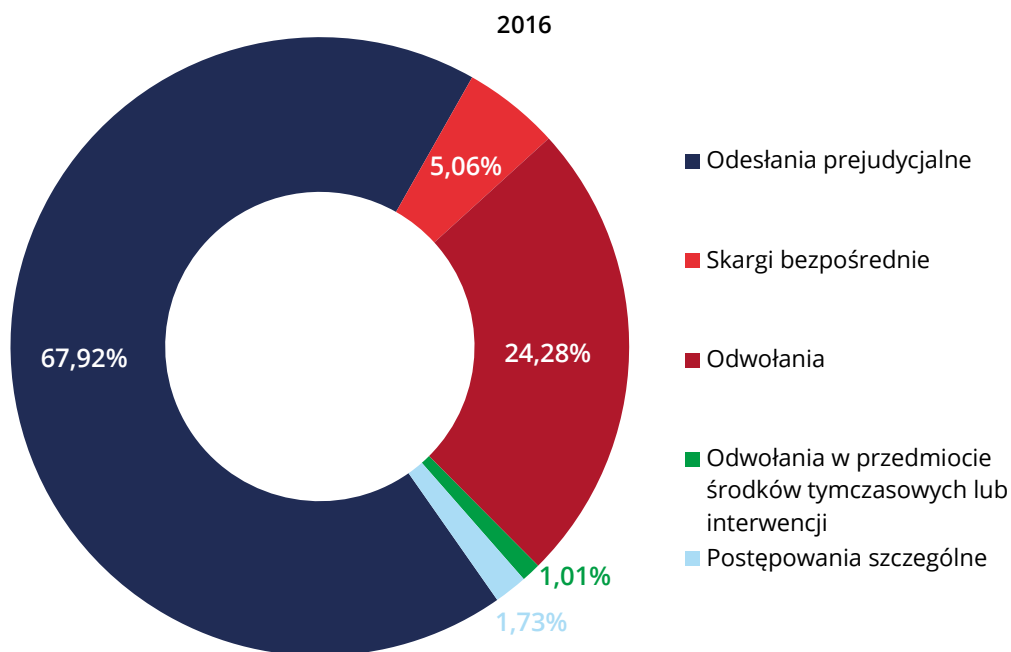

	2012	2013	2014	2015	2016
Nowe sprawy	632	699	622	713	692
Sprawy zakończone	595	701	719	616	704
Sprawy w toku	886	884	787	884	872

¹ | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

II. NOWE SPRAWY

2. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Odesłania prejudycjalne	404	450	428	436	470
Skargi bezpośrednie	73	72	74	48	35
Odwołania	136	161	111	206	168
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	3	5		9	7
Wnioski o wydanie opinii	1	2	1	3	
Postępowania szczególne ²	15	9	8	11	12
Łącznie	632	699	622	713	692
Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych		1	3	2	3

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

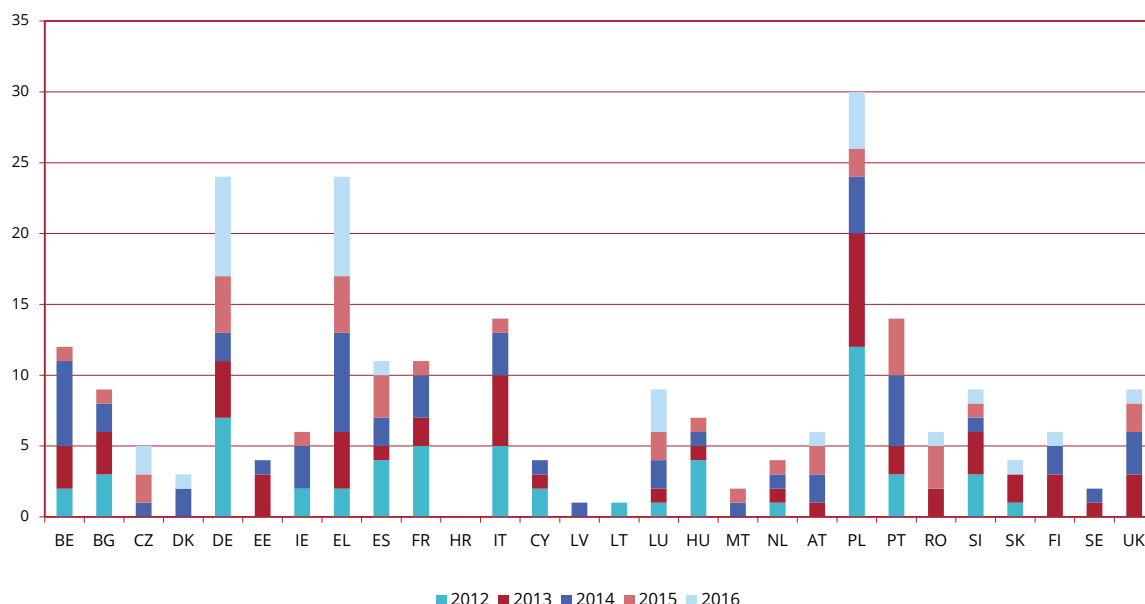
2 | Za postępowania szczególne przyjmuje się: pomoc prawną, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnię, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu.

3. PRZEDMIOT SKARGI (2016)¹

	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Łącznie	Postępowania szczegółowe
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna			3		3	
Dostęp do dokumentów			3	3	6	
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	3		1		4	
Energia	2		1		3	
Konkurencja	12		23		35	
Obywatelstwo Unii	6				6	
Ochrona konsumentów	21		2		23	
Podatki	68	3			71	
Polityka gospodarcza i pieniężna			1		1	
Polityka handlowa	6		14		20	
Polityka przemysłowa	3				3	
Polityka społeczna	33				33	
Pomoc państwa	10	2	26	1	39	
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	7				7	
Prawo instytucjonalne	2	3	15	1	21	1
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	2		1		3	
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	76				76	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)			2		2	
Rolnictwo	14		12	1	27	
Swoboda przedsiębiorczości	15	1			16	
Swoboda świadczenia usług	15				15	
Swobodny przepływ kapitału	4				4	
Swobodny przepływ osób	27	1			28	
Swobodny przepływ towarów	3				3	
Środowisko	18	11		1	30	
Transport	23	9			32	
Unia celna i wspólna taryfa celna	13				13	
Własność intelektualna i przemysłowa	18		48		66	
Wspólna polityka rybołówstwa	2		1		3	
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa			7		7	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	10				10	
Zamówienia publiczne	15	1	3		19	
Zasady prawa Unii	9	1	1		11	
Zbliżanie ustawodawstw	32	2			34	
Zdrowie publiczne			1		1	
Traktat WE/TFUE	469	34	165	7	675	1
Przywileje i immunitety	1				1	1
Postępowanie			3		3	10
Regulamin pracowniczy urzędników		1			1	
Różne	1	1	3		5	11
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	470	35	168	7	680	12

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

4. SKARGI O STWIERDZENIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO (2012–2016)¹

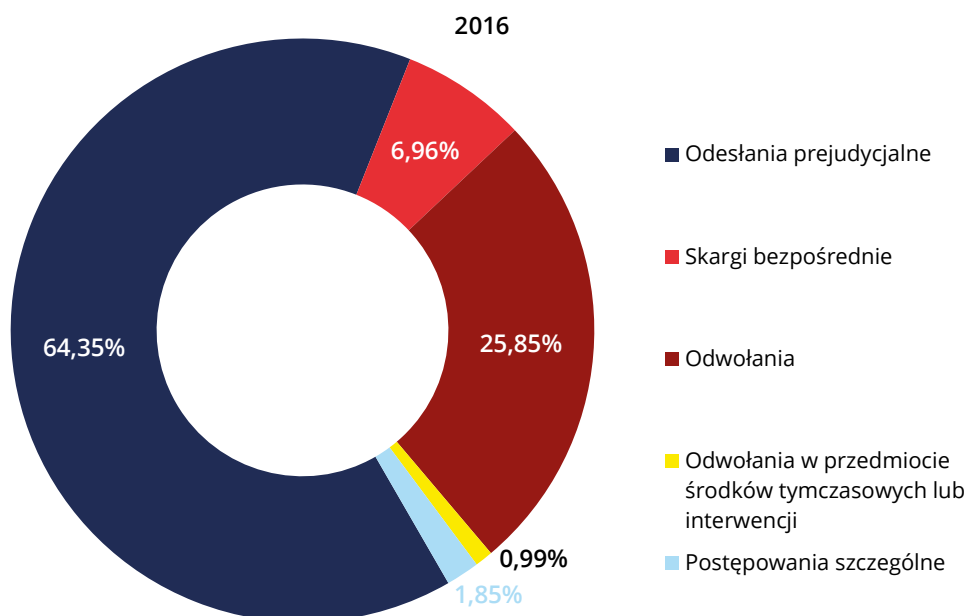

	2012	2013	2014	2015	2016
Belgia	2	3	6	1	
Bułgaria	3	3	2	1	
Republika Czeska			1	2	2
Dania			2		1
Niemcy	7	4	2	4	7
Estonia		3	1		
Irlandia	2		3	1	
Grecja	2	4	7	4	7
Hiszpania	4	1	2	3	1
Francja	5	2	3	1	
Chorwacja					
Włochy	5	5	3	1	
Cypr	2	1	1		
Łotwa			1		
Litwa	1				
Luksemburg	1	1	2	2	3
Węgry	4	1	1	1	
Malta			1	1	
Niderlandy	1	1	1	1	
Austria		1	2	2	1
Polska	12	8	4	2	4
Portugalia	3	2	5	4	
Rumunia		2		3	1
Słowenia	3	3	1	1	1
Słowacja	1	2			1
Finlandia		3	2		1
Szwecja		1	1		
Zjednoczone Królestwo		3	3	2	1
Łącznie	58	54	57	37	31

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

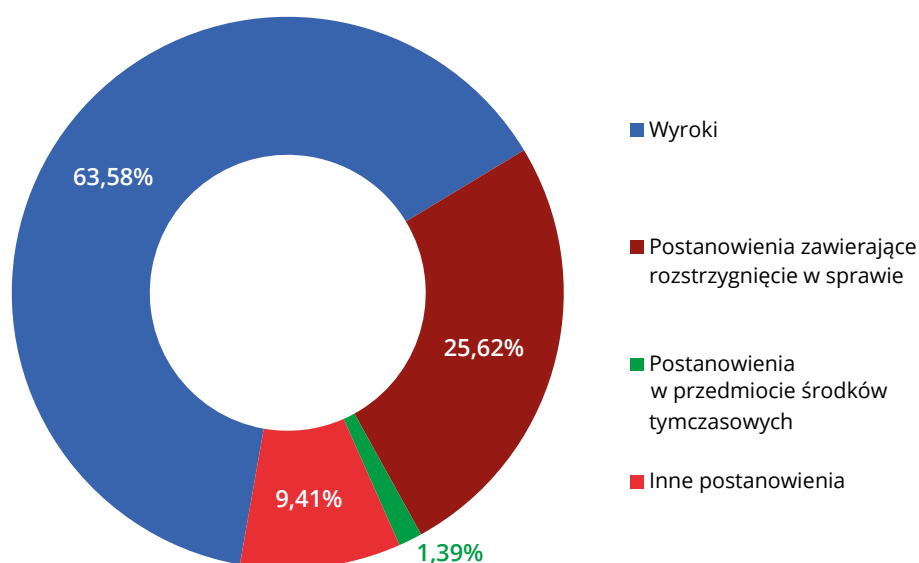
III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

5. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Odesłania prejudycjalne	386	413	476	404	453
Skargi bezpośrednie	70	110	76	70	49
Odwołania	117	155	157	127	182
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	12	5	1	7	7
Wnioski o wydanie opinii		1	2	1	
Postępowania szczególne	10	17	7	7	13
Łącznie	595	701	719	616	704

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

6. WYROKI, POSTANOWIENIA, OPINIE (2016)¹

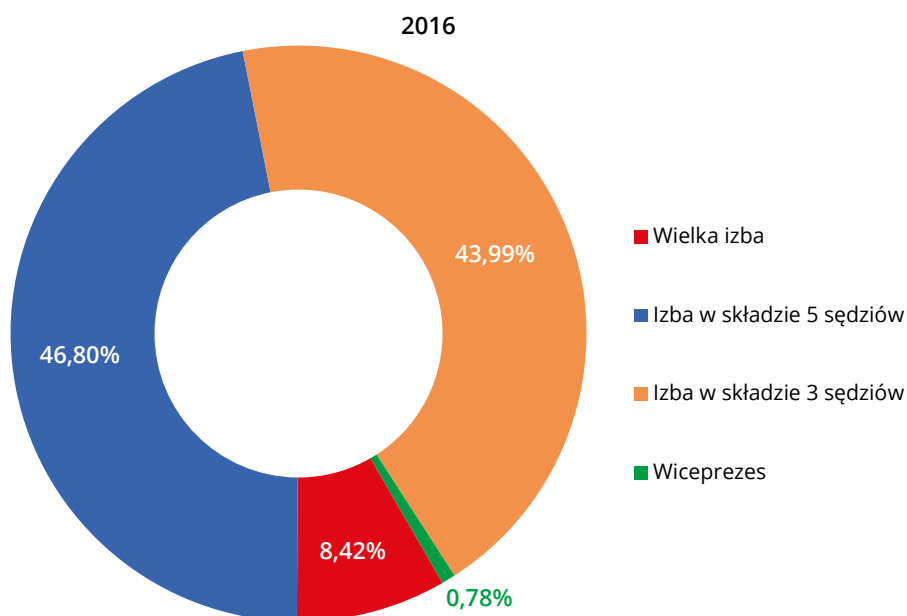
	Wyroki	Postanowienia zawierające rozstrzygnięcie w sprawie ²	Postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych ³	Inne postanowienia ⁴	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie
Odesłania prejudycjalne	302	67		39		408
Skargi bezpośrednie	37	1		10		48
Odwołania	73	87	4	9		173
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji			5	2		7
Wnioski o wydanie opinii						
Postępowania szczególne		11		1		12
Łącznie	412	166	9	61	0	648

1 | Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

2 | Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

3 | Postanowienia wydane w następstwie wniosku na podstawie art. 278 TFUE i 279 TFUE (dawne art. 242 WE i 243 WE) lub na podstawie art. 280 TFUE (dawny art. 244 WE), lub też na podstawie analogicznych postanowień traktatu EWEA lub w następstwie odwołania od postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji.

4 | Postanowienia kończące postępowanie w sprawie przez jej wykreślenie, umorzenie postępowania lub przekazanie sprawy do Sądu.

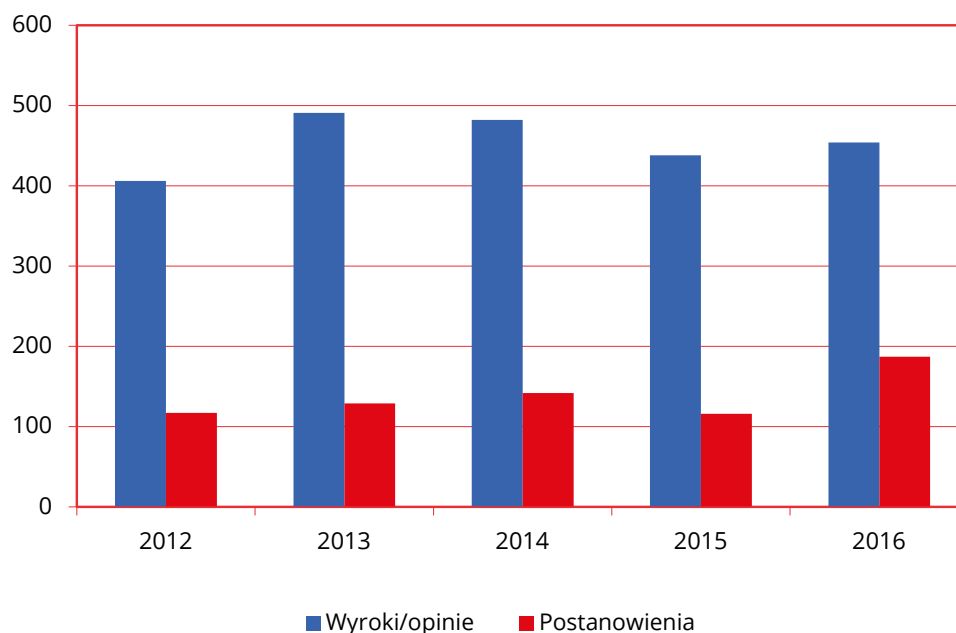
7. SKŁAD ORZEKAJĄCY (2012–2016)¹

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki/opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Pełny skład	1		1				1		1						
Wielka izba	47		47	52		52	51	3	54	47		47	54		54
Izba w składzie 5 sędziów	275	8	283	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300
Izba w składzie 3 sędziów	83	97	180	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282
Prezes		12	12												
Wiceprezes					5	5		1	1		7	7		5	5
Łącznie	406	117	523	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2 | Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

8. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE (2012–2016)^{1 2}

	2012	2013	2014	2015	2016
Wyroki/opinie	406	491	482	438	454
Postanowienia	117	129	142	116	187
Łącznie	523	620	624	554	641

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

9. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE – PRZEDMIOT SKARGI (2012–2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1	1		1	3
Dostęp do dokumentów	5	6	4	3	4
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	5	4	6	1	5
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1		1	1	
Energia		1	3	2	
Konkurencja	30	42	28	23	30
Obywatelstwo Unii	8	12	9	4	8
Ochrona konsumentów ³	9	19	20	29	33
Podatki	64	74	52	55	41
Polityka gospodarcza i pieniężna	3		1	3	10
Polityka handlowa	8	6	7	4	14
Polityka przemysłowa	8	15	3	9	10
Polityka społeczna	28	27	51	30	23
Pomoc państwa	10	34	41	26	26
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1	4	3	1	1
Prawo instytucjonalne	27	31	18	27	20
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...) ²	3	2	5	1	2
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	37	46	51	49	51
Przystąpienie nowych państw	2				1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)			5	1	1
Rolnictwo	22	33	29	20	13
Sieci transeuropejskie					1
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	3	6	8	4	2
Swoboda przedsiębiorczości	6	13	9	17	27
Swoboda świadczenia usług	29	16	11	17	14

>>>

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2 | Pozycje „Budżet Wspólnot” i „Zasoby własne Wspólnot” zostały połączone w pozycję „Przepisy finansowe” w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

3 | Pozycja „Środowisko i ochrona konsumentów” została rozbita na dwie oddzielne pozycje w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

4 | Pozycje „Wspólna taryfa celna” i „Unia celna” zostały połączone w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

Swobodny przepływ kapitału	21	8	6	8	7
Swobodny przepływ osób	18	15	20	13	12
Swobodny przepływ towarów	7	1	10	9	5
Środowisko ³	27	35	30	27	53
Środowisko i ochrona konsumentów ³	1				
Transport	14	17	18	9	20
Turystyka	1				
Unia celna i wspólna taryfa celna ⁴	19	11	21	20	27
Własność intelektualna i przemysłowa	46	43	69	51	80
Wspólna polityka rybołówstwa			5	3	1
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	9	12	3	6	11
Współpraca sądowa w sprawach cywilnych					1
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	8	12	6	14	5
Zamówienia publiczne	12	12	13	14	31
Zasady prawa Unii	7	17	23	12	13
Zatrudnienie				1	
Zbliżanie ustawodawstw	12	24	25	24	16
Zdrowie publiczne	1	2	3	5	4
Traktat WE/TFUE	513	601	617	544	626
Traktat EWEA				1	
Przywileje i immunitety	3			2	1
Postępowanie	7	14	6	4	14
Regulamin pracowniczy urzędników		5	1	3	
Różne	10	19	7	9	15
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	523	620	624	554	641

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2| Pozycje „Budżet Wspólnot” i „Zasoby własne Wspólnot” zostały połączone w pozycję „Przepisy finansowe” w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

3| Pozycja „Środowisko i ochrona konsumentów” została rozbita na dwie oddzielne pozycje w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

4| Pozycje „Wspólna taryfa celna” i „Unia celna” zostały połączone w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

10. SPRAWY ZAKOŃCZONE WYROKIEM, OPINIĄ LUB POSTANOWIENIEM ZAWIERAJĄCYMI ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE – PRZEDMIOT SKARGI (2016)¹

	Wyrokie/opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1	2	3
Dostęp do dokumentów	2	2	4
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	5		5
Konkurencja	23	7	30
Obywatelstwo Unii	7	1	8
Ochrona konsumentów ⁴	22	11	33
Podatki	37	4	41
Polityka gospodarcza i pieniążna	10		10
Polityka handlowa	10	4	14
Polityka przemysłowa	10		10
Polityka społeczna	19	4	23
Pomoc państwa	19	7	26
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1		1
Prawo instytucjonalne	11	9	20
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...) ³	2		2
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	45	6	51
Przystąpienie nowych państw	1		1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1		1
Rolnictwo	11	2	13
Sieci transeuropejskie	1		1
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	2		2

>>>

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2 | Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

3 | Pozycje „Budżet Wspólnot” i „Zasoby własne Wspólnot” zostały połączone w pozycję „Przepisy finansowe” w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

4 | Pozycja „Środowisko i ochrona konsumentów” została rozbita na dwie oddzielne pozycje w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

5 | Pozycje „Wspólna taryfa celna” i „Unia celna” zostały połączone w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

Swoboda przedsiębiorczości	5	22	27
Swoboda świadczenia usług	11	3	14
Swobodny przepływ kapitału	6	1	7
Swobodny przepływ osób	11	1	12
Swobodny przepływ towarów	5		5
Środowisko	42	11	53
Transport	14	6	20
Unia celna i wspólna taryfa celna ⁵	25	2	27
Własność intelektualna i przemysłowa	29	51	80
Wspólna polityka rybołówstwa	1		1
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	11		11
Współpraca sądowa w sprawach cywilnych	1		1
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	5		5
Zamówienia publiczne	20	11	31
Zasady prawa Unii	10	3	13
Zbliżanie ustawodawstw	15	1	16
Zdrowie publiczne	2	2	4
Traktat WE/TFUE	453	173	626
Przywileje i immunitety	1		1
Postępowanie		14	14
Różne	1	14	15
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	454	187	641

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

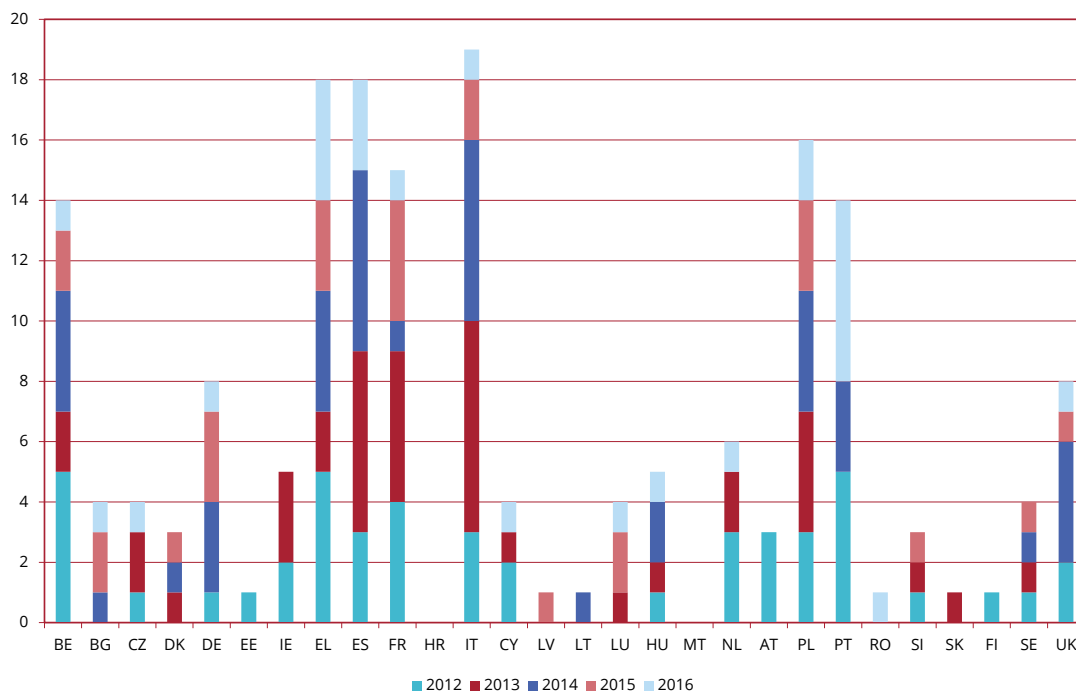
2| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

3| Pozycje „Budżet Wspólnot” i „Zasoby własne Wspólnot” zostały połączone w pozycję „Przepisy finansowe” w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

4| Pozycja „Środowisko i ochrona konsumentów” została rozbita na dwie oddzielne pozycje w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

5| Pozycje „Wspólna taryfa celna” i „Unia celna” zostały połączone w odniesieniu do spraw wniesionych po dniu 1 grudnia 2009 r.

11. WYROKI W SPRAWIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO: ROZSTRZYGNIĘCIE (2012–2016)¹

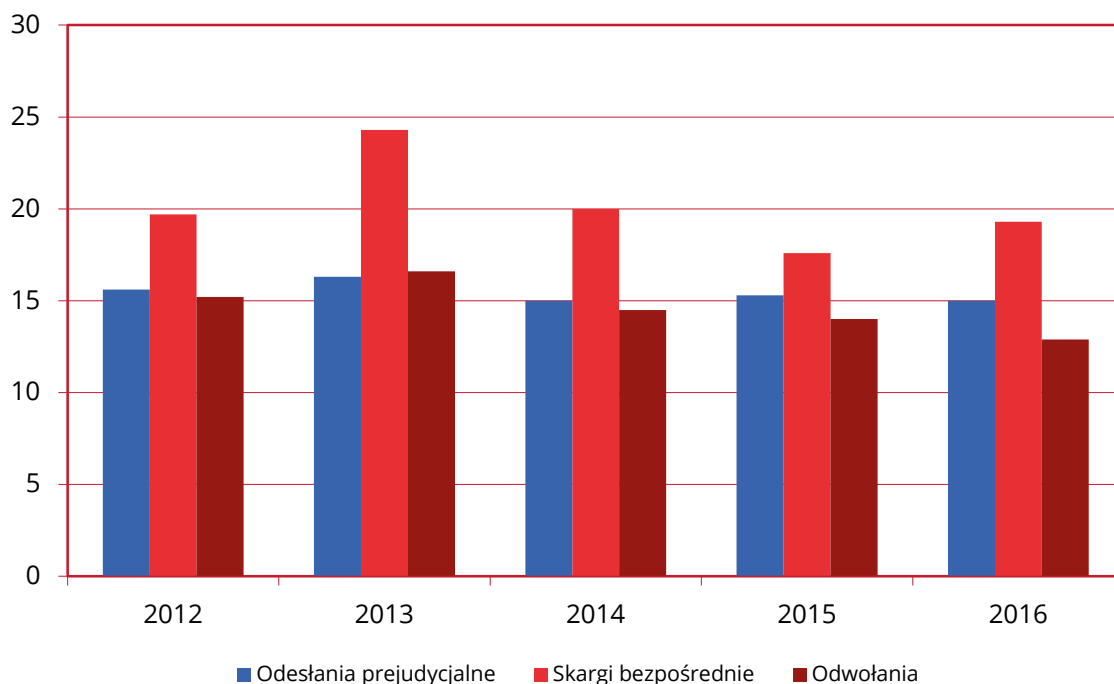

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona
Belgia	5	1	2	1	4		2		1	
Bułgaria					1	1	2		1	
Republika Czeska	1		2	2					1	
Dania			1	1	1		1			
Niemcy	1	2		2	3	1	3		1	
Estonia	1									
Irlandia	2		3	1				1		
Grecja	5		2	1	4		3		4	
Hiszpania	3		6		6				3	
Francja	4		5	3	1		4		1	
Chorwacja										
Włochy	3		7	1	6		2		1	
Cypr	2		1						1	
Łotwa							1			
Litwa					1					
Luksemburg			1	1			2		1	
Węgry	1		1		2				1	
Malta										1
Niderlandy	3	1	2	2		1			1	1
Austria	3			1						1
Polska	3		4	2	4		3	1	2	
Portugalia	5			1	3				6	
Rumunia									1	
Słowenia	1		1				1			
Słowacja		1	1					2		
Finlandia	1			2						
Szwecja	1		1	1	1		1			
Zjednoczone Królestwo	2			1	4		1	1	1	1
Łącznie	47	5	40	23	41	3	26	5	27	4

1 | Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

12. CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA (2012–2016), W MIESIĄCACH¹

(WYROKI I POSTANOWIENIA ZAWIERAJĄCE ROZSTRZYGNIĘCIE W SPRAWIE)

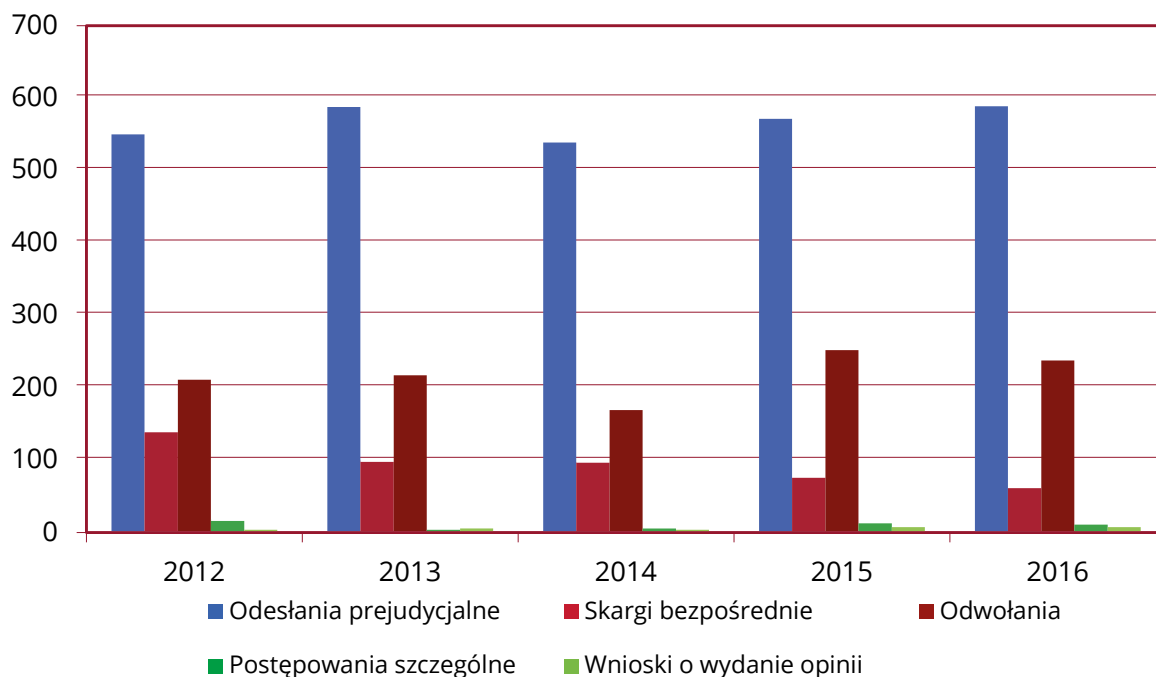

	2012	2013	2014	2015	2016
Odesłania prejudycjalne	15,6	16,3	15,0	15,3	15,0
Pilny tryb prejudycjalny	1,9	2,2	2,2	1,9	2,7
Skargi bezpośrednie	19,7	24,3	20,0	17,6	19,3
Odwołania	15,2	16,6	14,5	14,0	12,9

1 | Przy obliczaniu czasu trwania postępowania nie zostały uwzględnione: sprawy, w których zostały wydane wyroki wstępne lub w których zastosowano środki dowodowe, opinie, postępowania szczególne (tzn. pomoc prawna, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnia, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu), sprawy, w których zostały wydane kończące postępowanie w sprawie postanowienia o wykreśleniu, umorzeniu lub przekazaniu sprawy do Sądu, postępowania w przedmiocie środków tymczasowych i odwołania w przedmiocie środków tymczasowych i interwencji.

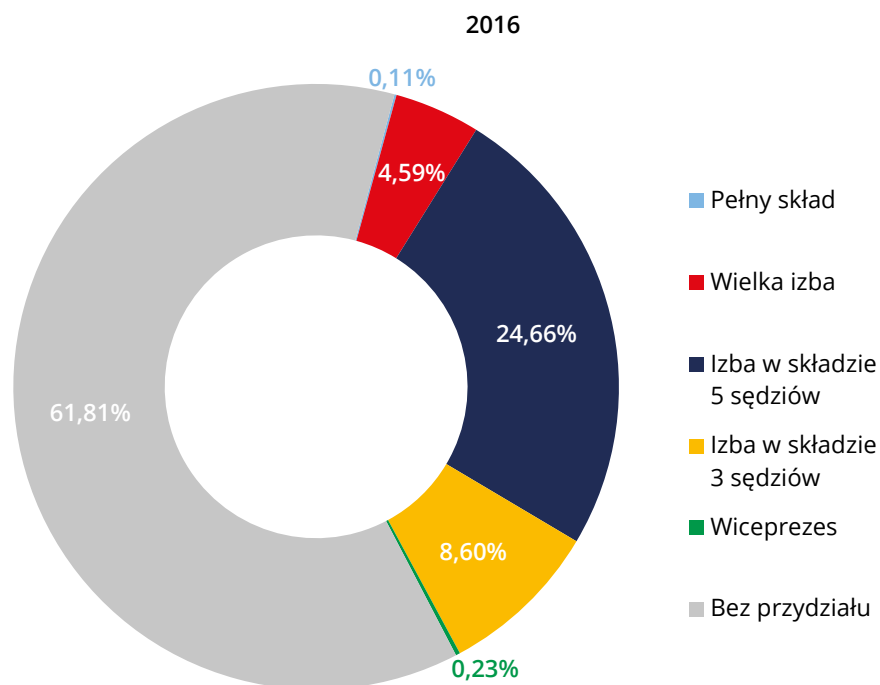
IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

13. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Odesłania prejudycjalne	537	574	526	558	575
Skargi bezpośrednie	134	96	94	72	58
Odwołania	205	211	164	245	231
Postępowania szczególne	9	1	2	6	5
Wnioski o wydanie opinii	1	2	1	3	3
Łącznie	886	884	787	884	872

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

14. SKŁAD ORZEKAJĄCY (2012–2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Pełny skład					1
Wielka izba	44	37	33	38	40
Izba w składzie 5 sędziów	239	190	176	203	215
Izba w składzie 3 sędziów	42	51	44	54	75
Wiceprezes	1	1		2	2
Bez przydziału	560	605	534	587	539
Łącznie	886	884	787	884	872

1 | Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

V. RÓŻNE

15. TRYB PRZYSPIESZONY (2012–2016)¹

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie
Skargi bezpośrednie	1			1						
Odesłania prejudycjalne	1	5		16	2	10	1	14	2	13
Odwołania		1							1	
łącznie	2	6	0	17	2	10	1	14	3	13

1 | Sprawy, w których w danym roku podjęto decyzję lub wydano postanowienie o uwzględnieniu lub odrzuceniu wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

16. PILNY TRYB PREJUDYCJALNY (2012–2016)¹

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie	Uwzględnione	Oddalenie
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	4	1	2	3	4	1	5	5	8	4
Zbliżanie ustawodawstw						1				
łącznie	4	1	2	3	4	2	5	5	8	4

1 | Sprawy, w których w danym roku podjęto decyzję o uwzględnieniu lub odrzuceniu wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie pilnym.

17. ORZECZENIA W PRZEDMIOCIE ŚRODKÓW TYMCZASOWYCH (2016)¹

	Nowe wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Rozstrzygnięcie		
			Oddalenie	Uwzględnione	Wykreślenie lub umorzenie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1				1
Dostęp do dokumentów		3	1	1	
Konkurencja			2	1	
Pomoc państwa		1	1		
Prawo instytucjonalne		1			1
Rolnictwo	1	1	2		
Środowisko	1	1	2		
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	3	7	8	2	2

1 | Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

VI. OGÓLNA TENDENCJA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ (1952–2016)

18. NOWE SPRAWY I WYROKI

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki/opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1218				1324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174
								>>>

1| Liczby brutto (po wyłączeniu postępowań szczególnych).

2| Liczby netto.

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki/opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwołania	Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
Łącznie	9616	8984	2063	122	26	20 811	364	11 024

1 | Liczby brutto (po wyłączeniu postępowań szczególnych).

2 | Liczby netto.

19. NOWE ODESŁANIA PREJUDYCJALNE (PRZYPADAJĄCE NA PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE W DANYM ROKU)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	Łącznie
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964												2						4												6
1965					4				2									1		1										7
1966																		1		1										1
1967	5				11				3							1		3		3										23
1968	1				4				1		1							2		2										9
1969	4				11				1							1														17
1970	4				21				2		2							3		3										32
1971	1				18				6		5					1		6		6										37
1972	5				20				1		4							10		10										40
1973	8				37				4		5					1		6		6										61
1974	5				15				6		5							7		7							1			39
1975	7			1	26				15		14					1		4		4								1		69
1976	11				28		1		8		12							14		14								1		75
1977	16			1	30		2		14		7							9		9							5			84
1978	7			3	46		1		12		11							38		38							5			123
1979	13			1	33		2		18		19					1		11		11							8			106
1980	14			2	24		3		14		19							17		17							6			99
1981	12			1	41				17		11					4		17		17							5			108
1982	10			1	36				39		18							21		21							4			129
1983	9			4	36		2		15		7							19		19							6			98
1984	13			2	38		1		34		10							22		22							9			129
1985	13				40		2		45		11					6		14		14							8			139
1986	13			4	18		4	2	1	19	5					1		16		16							8			91
																														>>>

1) Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

Sprawa *Miles i in.*, C-196/09 (Rada ds. Załżeń Szkół Europejskich).

Sprawa *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	Łącznie
1987	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
Łącznie	820	101	53	184	2300	18	91	178	437	954	8	1388	7	55	45	91	136	3	975	490	108	153	123	17	38	102	126	612	3	9616

1 | Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof).
 Sprawa *Miles i in.*, C-196/09 (Rada ds. Zażaleń Szkół Europejskich).
 Sprawa *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof).

20. NOWE ODESŁANIA PREJUDYCJALNE (WEDŁUG PAŃSTW CZŁONKOWSKICH I SĄDÓW)

			Łącznie
Belgia	Cour constitutionnelle	32	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	80	
	Inne sądy	614	820
Bułgaria	Върховен касационен съд	2	
	Върховен административен съд	17	
	Inne sądy	82	101
Republika Czeska	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	8	
	Nejvyšší správní soud	26	
	Inne sądy	19	53
Dania	Højesteret	36	
	Inne sądy	148	184
Niemcy	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	213	
	Bundesverwaltungsgericht	120	
	Bundesfinanzhof	313	
	Bundesarbeitsgericht	37	
	Bundessozialgericht	76	
	Inne sądy	1540	2300
Estonia	Riigikohus	7	
	Inne sądy	11	18
Irlandia	Supreme Court	30	
	High Court	28	
	Inne sądy	33	91
Grecja	Άρειος Πάγος	11	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	57	
	Inne sądy	110	178
Hiszpania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	71	
	Inne sądy	365	437
Francja	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	122	
	Conseil d'État	110	
	Inne sądy	721	954

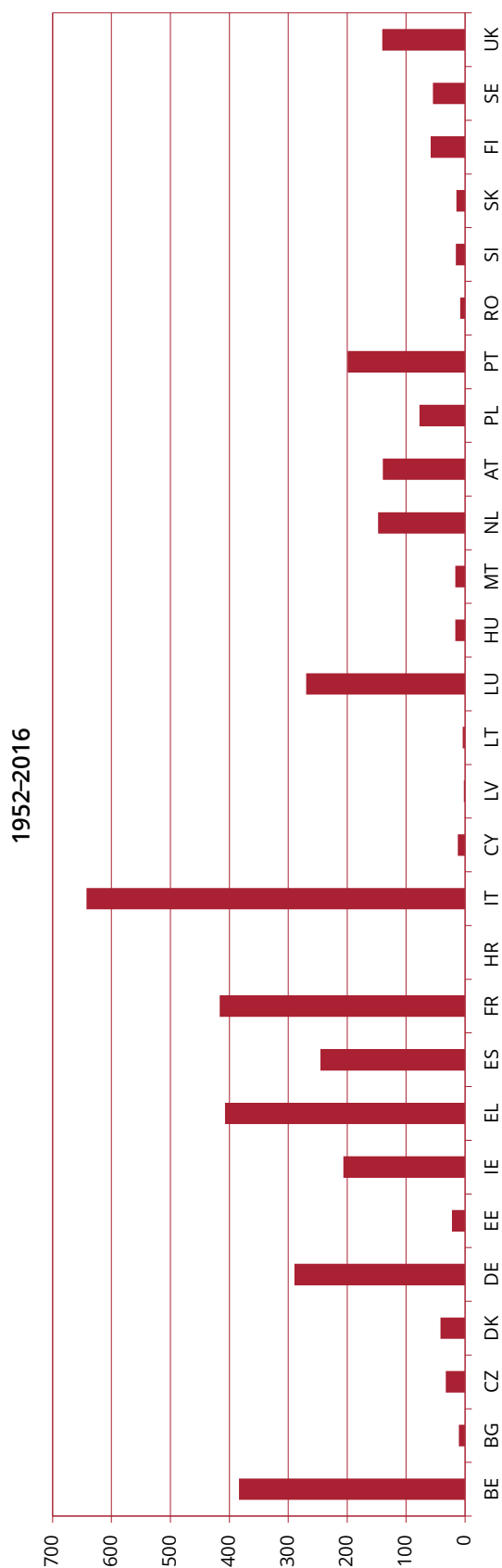
Chorwacja	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Inne sądy	8	8
Włochy	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	141	
	Consiglio di Stato	134	
	Inne sądy	1111	1388
Cypr	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Inne sądy	3	7
Łotwa	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Inne sądy	34	55
Litwa	Konstitucinis Teismas	1	
	Aukščiausiasis Teismas	16	
	Vyriausiasis administracinis teismas	17	
	Inne sądy	11	45
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	27	
	Cour administrative	28	
	Inne sądy	35	91
Węgry	Kúria	23	
	Fővárosi Ítéltábla	6	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Inne sądy	105	136
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Inne sądy	3	3
Niderlandy	Hoge Raad	278	
	Raad van State	109	
	Centrale Raad van Beroep	63	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Inne sądy	334	975
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	115	
	Verwaltungsgerichtshof	96	
	Inne sądy	274	490

Polska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	15	
	Naczelny Sąd Administracyjny	40	
	Inne sądy	52	108
Portugalia	Supremo Tribunal de Justiça	8	
	Supremo Tribunal Administrativo	59	
	Inne sądy	86	153
Rumunia	Înalta Curte de Casație și Justiție	11	
	Curtea de Apel	64	
	Inne sądy	48	123
Słowenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	11	
	Inne sądy	5	17
Słowacja	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	15	
	Inne sądy	23	38
Finlandia	Korkein oikeus	19	
	Korkein hallinto-oikeus	50	
	Työtuomioistuin	3	
	Inne sądy	30	102
Szwecja	Högsta Domstolen	21	
	Högsta förvaltningsdomstolen	8	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Inne sądy	88	126
Zjednoczone Królestwo	House of Lords	40	
	Supreme Court	10	
	Court of Appeal	83	
	Inne sądy	479	612
Inne	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Rada ds. Zażaleń Szkół Europejskich ²	1	3
Łącznie			9616

1 | Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00.
Sprawa *Montis Design*, C-169/15.

2 | Sprawa *Miles i in.*, C-196/09

21. NOWE SKARGI O STWIERDZENIE UCHYBIENIA ZOBOWIĄZANIOM WNIESIONE PRZECIWKO PAŃSTWOM CZŁONKOWSKIM

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Łącznie
383	9	32	41	289	22	206	407	245	416	0	642	12	1	3	269	16	147	139	77	199	7	15	14	58	54	140	3859

VII. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (2015–2016)

Rodzaj interwencji	2015	2016
Liczba dokumentów wpisanych do rejestru sekretariatu	89 328	93 215
Odsetek pism procesowych składanych poprzez e-Curia	69%	75%
Liczba zwołanych i zorganizowanych rozpraw	256	270
Liczba zwołanych i zorganizowanych posiedzeń, na których została przedstawiona opinia rzecznika generalnego	239	319
Liczba wyroków, opinii i postanowień kończących postępowanie w sprawie, doręczonych uczestnikom postępowania	570	645
Liczba protokołów z rozprawy (wystąpienia stron, opinie, wyroki)	894	1001
Liczba komunikatów w Dz.U. dotyczących spraw wniesionych	639	660
Liczba komunikatów w Dz.U. dotyczących spraw zakończonych	546	522

E | SKŁAD TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2016 r.)

Pierwszy rzqd, od lewej:

pierwszy rzecznik generalny M. Wathelet; prezesi izb: T. von Danwitz i M. Ilešić; wiceprezes Trybunału A. Tizzano; prezes Trybunału K. Lenaerts; prezesi izb: R. Silva de Lapuerta, L. Bay Larsen i J.L. da Cruz Vilaça

Drugi rzqd, od lewej:

sędziowie: A. Borg Barthet i A. Rosas; prezesi izb: M. Vilaras, M. Berger, E. Juhász, A. Prechal i E. Regan; rzecznik generalna J. Kokott

Trzeci rzqd, od lewej:

sędziowie: C. Toader i J.C. Bonichot; rzecznik generalny P. Mengozzi; sędziowie E. Levits i J. Malenovský; rzecznicy generalni E. Sharpston i Y. Bot; sędzia A. Arabadjiev

Czwarty rzqd, od lewej:

sędzia F. Biltgen; rzecznik generalny N. Wahl; sędziowie C.G. Fernlund, D. Šváby, M. Safjan, E. Jarašiūnas, C. Vajda i S. Rodin

Piąty rzqd, od lewej:

rzecznicy generalni: M. Bobek, M. Campos Sánchez-Bordona i M. Szpunar; sędziowie: K. Jürimäe i C. Lycourgos; rzecznicy generalni: H. Saugmandsgaard Øe i E. Tanchev; sekretarz A. Calot Escobar

1. ZMIANA W SKŁADZIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI W 2016 R.

W drodze decyzji przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 7 września 2016 r. rzecznikiem generalnym Trybunału Sprawiedliwości mianowany został Evgeni Tanchev¹, na kadencję trwającą od 16 września 2016 r. do 6 października 2021 r.

1| Zgodnie z zasadą rotacji E. Tanchev, narodowości bułgarskiej, został następcą N. Jääskinen, narodowości fińskiej, którego kadencja upłynęła w dniu 7 października 2015 r.

2. PORZĄDEK PIERWSZEŃSTWA

OD DNIA 1 STYCZNIA 2016 R. DO DNIA 6 PAŹDZIERNIKA 2016 R.

K. LENAERTS, prezes
A. TIZZANO, wiceprezes
R. SILVA DE LAPUERTA, prezes pierwszej izby
M. ILEŠIČ, prezes drugiej izby
L. BAY LARSEN, prezes trzeciej izby
T. von DANWITZ, prezes czwartej izby
J.L. da CRUZ VILAÇA, prezes piątej izby
M. WATHELET, pierwszy rzecznik generalny
A. ARABADJIEV, prezes szóstej izby
C. TOADER, prezes siódmej izby
D. ŠVÁBY, prezes ósmej izby
F. BILTGEN, prezes dziesiątej izby
C. LYCOURGOS, prezes dziewiątej izby
A. ROSAS, sędzia
J. KOKOTT, rzecznik generalna
E. JUHÁSZ, sędzia
A. BORG BARTHET, sędzia
J. MALENOVSKÝ, sędzia
E. LEVITS, sędzia
E. SHARPSTON, rzecznik generalna
P. MENGOZZI, rzecznik generalny
Y. BOT, rzecznik generalny
J.C. BONICHOT, sędzia
M. SAFJAN, sędzia
M. BERGER, sędzia
A. PRECHAL, sędzia
E. JARAŠIŪNAS, sędzia
C.G. FERNLUND, sędzia
C. VAJDA, sędzia
N. WAHL, rzecznik generalny
S. RODIN, sędzia
K. JÜRIMÄE, sędzia
M. SZPUNAR, rzecznik generalny
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, rzecznik generalny
M. VILARAS, sędzia
E. REGAN, sędzia
H. Saugmandsgaard ØE, rzecznik generalny
M. BOBEK, rzecznik generalny
E. TANCHEV, rzecznik generalny

A. CALOT ESCOBAR, sekretarz

OD DNIA 7 PAŹDZIERNIKA 2016 R. DO DNIA 31 GRUDNIA 2016 R.

K. LENAERTS, prezes
A. TIZZANO, wiceprezes
R. SILVA de LAPUERTA, prezes pierwszej izby
M. ILEŠIČ, prezes drugiej izby
L. BAY LARSEN, prezes trzeciej izby
T. von DANWITZ, prezes czwartej izby
J.L. da CRUZ VILAÇA, prezes piątej izby
M. WATHELET, pierwszy rzecznik generalny
E. JUHÁSZ, prezes dziewiątej izby
M. BERGER, prezes dziesiątej izby
A. PRECHAL, prezes siódmej izby
M. VILARAS, prezes ósmej izby
E. REGAN, prezes szóstej izby
A. ROSAS, sędzia
J. KOKOTT, rzecznik generalna
A. BORG BARTHET, sędzia
J. MALENOVSKÝ, sędzia
E. LEVITS, sędzia
E. SHARPSTON, rzecznik generalna
P. MENGGOZZI, rzecznik generalny
Y. BOT, rzecznik generalny
J.C. BONICHOT, sędzia
A. ARABADJIEV, sędzia
C. TOADER, sędzia
M. SAFJAN, sędzia
D. ŠVÁBY, sędzia
E. JARAŠIŪNAS, sędzia
C.G. FERNLUND, sędzia
C. VAJDA, sędzia
N. WAHL, rzecznik generalny
S. RODIN, sędzia
F. BILTGEN, sędzia
K. JÜRIMÄE, sędzia
M. SZPUNAR, rzecznik generalny
C. LYCOURGOS, sędzia
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, rzecznik generalny
H. Saugmandsgaard ØE, rzecznik generalny
M. BOBEK, rzecznik generalny
E. TANCHEV, rzecznik generalny

A. CALOT ESCOBAR, sekretarz

3. DAWNI CZŁONKOWIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

(w kolejności objęcia funkcji)

SĘDZIOWIE

Massimo PILOTTI, sędzia (1952–1958), prezes (1952–1958)
Petrus SERRARENS, sędzia (1952–1958)
Otto RIESE, sędzia (1952–1963)
Louis DELVAUX, sędzia (1952–1967)
Jacques RUEFF, sędzia (1952–1959 i 1960–1962)
Charles Léon HAMMES, sędzia (1952–1967), prezes (1964–1967)
Adrianus VAN KLEFFENS, sędzia (1952–1958)
Maurice LAGRANGE, rzecznik generalny (1952–1964)
Karl ROEMER, rzecznik generalny (1953–1973)
Rino ROSSI, sędzia (1958–1964)
Nicola CATALANO, sędzia (1958–1962)
Andreas Matthias DONNER, sędzia (1958–1979), prezes (1958–1964)
Alberto TRABUCCHI, sędzia (1962–1972), następnie rzecznik generalny (1973–1976)
Robert LECOURT, sędzia (1962–1976), prezes (1967–1976)
Walter STRAUSS, sędzia (1963–1970)
Riccardo MONACO, sędzia (1964–1976)
Joseph GAND, rzecznik generalny (1964–1970)
Josse J. MERTENS de WILMARS, sędzia (1967–1984), prezes (1980–1984)
Pierre PESCATORE, sędzia (1967–1985)
Hans KUTSCHER, sędzia (1970–1980), prezes (1976–1980)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, rzecznik generalny (1970–1972)
Henri MAYRAS, rzecznik generalny (1972–1981)
Cearbhall O'DALAIGH, sędzia (1973–1974)
Max SØRENSEN, sędzia (1973–1979)
Jean-Pierre WARNER, rzecznik generalny (1973–1981)
Alexander J. MACKENZIE STUART, sędzia (1973–1988), prezes (1984–1988)
Gerhard REISCHL, rzecznik generalny (1973–1981)
Aindrias O'KEEFFE, sędzia (1974–1985)
Francesco CAPOTORTI, sędzia (1976), następnie rzecznik generalny (1976–1982)
Giacinto BOSCO, sędzia (1976–1988)
Adolphe TOUFFAIT, sędzia (1976–1982)
Thijmen KOOPMANS, sędzia (1979–1990)
Ole DUE, sędzia (1979–1994), prezes (1988–1994)
Ulrich EVERLING, sędzia (1980–1988)
Alexandros CHLOROS, sędzia (1981–1982)
Sir Gordon SLYNN, rzecznik generalny (1981–1988), następnie sędzia (1988–1992)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, rzecznik generalny (1981–1986)
Simone ROZÈS, rzecznik generalna (1981–1984)
Fernand GRÉVISSE, sędzia (1981–1982 i 1988–1994)
Kai BAHLMANN, sędzia (1982–1988)
G. Federico MANCINI, rzecznik generalny (1982–1988), następnie sędzia (1988–1999)
Yves GALMOT, sędzia (1982–1988)
Constantinos KAKOURIS, sędzia (1983–1997)

Carl Otto LENZ, rzecznik generalny (1984–1997)
Marco DARMON, rzecznik generalny (1984–1994)
René JOLIET, sędzia (1984–1995)
Thomas Francis O'HIGGINS, sędzia (1985–1991)
Fernand SCHOCKWEILER, sędzia (1985–1996)
Jean MISCHO, rzecznik generalny (1986–1991 i 1997–2003)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sędzia (1986–2000)
José Luís da CRUZ VILAÇA, rzecznik generalny (1986–1988)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS, sędzia (1986–2003), prezes (1994–2003)
Manuel DIEZ de VELASCO, sędzia (1988–1994)
Manfred ZULEEG, sędzia (1988–1994)
Walter VAN GERVEN, rzecznik generalny (1988–1994)
Francis Geoffrey JACOBS, rzecznik generalny (1988–2006)
Giuseppe TESAURO, rzecznik generalny (1988–1998)
Paul Joan George KAPTEYN, sędzia (1990–2000)
Claus Christian GULMANN, rzecznik generalny (1991–1994), następnie sędzia (1994–2006)
John L. MURRAY, sędzia (1991–1999)
David Alexander Ogilvy EDWARD, sędzia (1992–2004)
Antonio Mario LA PERGOLA, sędzia (1994 i 1999–2006), rzecznik generalny (1995–1999)
Georges COSMAS, rzecznik generalny (1994–2000)
Jean-Pierre PUISSOCHET, sędzia (1994–2006)
Philippe LÉGER, rzecznik generalny (1994–2006)
Günter HIRSCH, sędzia (1994–2000)
Michael Bendik ELMER, rzecznik generalny (1994–1997)
Peter JANN, sędzia (1995–2009)
Hans RAGNEMALM, sędzia (1995–2000)
Leif SEVÓN, sędzia (1995–2002)
Nial FENNELLY, rzecznik generalny (1995–2000)
Melchior WATHELET, sędzia (1995–2003)
Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, rzecznik generalny (1995–2009)
Romain SCHINTGEN, sędzia (1996–2008)
Krateros IOANNOU, sędzia (1997–1999)
Siegbert ALBER, rzecznik generalny (1997–2003)
Antonio SAGGIO, rzecznik generalny (1998–2000)
Vassilios SKOURIS, sędzia (1999–2015), prezes (2003–2015)
Fidelma O'KELLY MACKEN, sędzia (1999–2004)
Ninon COLNERIC, sędzia (2000–2006)
Stig von BAHR, sędzia (2000–2006)
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sędzia (2000–2012)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sędzia (2000–2010)
Leendert A. GEELHOED, rzecznik generalny (2000–2006)
Christine STIX-HACKL, rzecznik generalna (2000–2006)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, rzecznik generalny (2003–2009)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sędzia (2004–2012)
Jerzy MAKARCZYK, sędzia (2004–2009)
Pranas KÜRIS, sędzia (2004–2010)
Georges ARESTIS, sędzia (2004–2014)
Ján KLUČKA, sędzia (2004–2009)
Uno LÖHMUS, sędzia (2004–2013)

Aindrias Ó CAOIMH, sędzia (2004–2015)
Pernilla LINDH, sędzia (2006–2011)
Ján MAZÁK, rzecznik generalny (2006–2012)
Verica TRSTENJAK, rzecznik generalna (2006–2012)
Jean-Jacques KASEL, sędzia (2008–2013)
Niilo JÄÄSKINEN, rzecznik generalny (2009–2015)
Pedro CRUZ VILLALÓN, rzecznik generalny (2009–2015)

PREZESI

Massimo PILOTTI (1952–1958)
Andreas Matthias DONNER (1958–1964)
Charles Léon HAMMES (1964–1967)
Robert LECOURT (1967–1976)
Hans KUTSCHER (1976–1980)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980–1984)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984–1988)
Ole DUE (1988–1994)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994–2003)
Vassilios SKOURIS (2003–2015)

SEKRETARZE

Albert VAN HOUTTE (1953–1982)
Paul HEIM (1982–1988)
Jean-Guy GIRAUD (1988–1994)
Roger GRASS (1994–2010)

ROZDZIAŁ II

SĄD

A | DZIAŁALNOŚĆ SĄDU W 2016 R.

prezes **Marc JAEGER**

Rok 2016 był dla Sądu rokiem licznych i głębokich zmian. Oprócz co trzyletniego odnowienia składu sądu miało bowiem miejsce wdrożenie reformy struktury instytucji, którego istotnymi elementami były dwa pierwsze etapy zwiększenia liczby sędziów Sądu¹, zniesienie Sądu do spraw Służby Publicznej i przekazanie do Sądu właściwości do orzekania w pierwszej instancji w sporach między Unią Europejską a jej pracownikami². Przedmiotem głębokiej refleksji w gronie sędziów, przy ścisłej współpracy z sekretariatem Sądu i służbami instytucji, był podstawowy cel polegający na dostosowaniu organizacji Sądu do potrzeb jego zwiększonego składu, przy jednoczesnym zachowaniu osiągnięć na polu wydajności i jakości, uzyskanych w wyniku prowadzonych od niemal dekady reform wewnętrznych. Wzmocniony o nowe zasoby Sąd stworzył nowe podstawy skutecznej i odważnej realizacji ambitnych celów, które sobie wyznaczył w związku ze zwiększeniem liczby sędziów: prędkości rozpoznawania spraw, a także wysokiej jakości, spójności i autorytetu swego orzecznictwa.

1. ORGANIZACJA

Przede wszystkim, skład Sądu zostało przyjętych 22 nowych członków (stanowiących dokładnie połowę liczby obecnie urzędujących członków), co wymagało podjęcia licznych działań w celu zapewnienia harmonijnego i prędkiego zintegrowania nowych gabinetów sędziowskich (nabór personelu, zagospodarowanie się w nowych pomieszczeniach, utworzenie nowych portfolio spraw, szkolenie personelu, uaktualnienie systemów informatycznych itd.).

Szesnastu z tych sędziów mianowano w ramach dwóch pierwszych etapów reformy Sądu, stopniowo, z racji ograniczeń związanych z procedurą podejmowania decyzji o mianowaniu sędziów. W ten sposób urząd objęli:

- w dniu 13 kwietnia 2016 r.: C. Iliopoulos, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, D. Spielmann, V. Valančius, Z. Csehi, N. Półtorak i A. Marcoulli, w ramach pierwszego etapu reformy,
- w dniu 8 czerwca 2016 r.: P.G. Xuereb, F. Schalin i I. Reine, w ramach pierwszego etapu reformy,
- w dniu 19 września 2016 r.:
 - J. Passer, w ramach pierwszego etapu reformy,
 - E. Perillo, R. Barents, J. Svenningsen, M.J. Costeira i A. Kornezov, w ramach drugiego etapu reformy.

1] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14). Rozporządzenie 2015/2422 przewidywało zwiększenie liczby sędziów w Sądzie w trzech etapach. W pierwszej fazie, z dniem 25 grudnia 2015 r., miało zostać mianowanych dwunastu dodatkowych sędziów. W drugiej fazie miało zostać mianowanych dalszych siedmiu sędziów, w związku ze zniesieniem Sądu do spraw Służby Publicznej, z dniem 1 września 2016 r. Wreszcie w trzeciej fazie ma zostać mianowanych ostatnich dziewięciu dodatkowych sędziów, z dniem 1 września 2019 r., dzięki czemu liczba sędziów ma wzrosnąć do 56.

2] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137). Specyfika sporów z zakresu służby publicznej Unii Europejskiej wymagała również wprowadzenia zmian do regulaminu postępowania przed Sądem (Dz.U. 2016, L 217, s. 73).

Ponadto w poczet sędziów Sądu wstąpiło jeszcze sześciu sędziów w ramach cotrzyletniego odnowienia składu: R. da Silva Passos, P. Nihoul, B. Berke, U. Öberg, O. Spineanu-Matei i K. Kowalik-Bańczyk mianowani zostali jako następcy, odpowiednio: E. Martins Ribeiry, F. Dehousse'a, O. Czúcza, C. Wettera, A. Popescu i I. Wiszniewskiej-Białeckiej.

Sąd składa się obecnie z 44 sędziów³, i powinno dołączyć do niego jeszcze trzech sędziów, których mianowanie ma nastąpić (jeden w ramach pierwszego etapu reformy, a dwaj pozostali w ramach drugiego), tak by ostatecznie liczba sędziów wyniosła 47, jak przewiduje art. 48 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na lata 2016–2019. W tym ostatnim roku, wraz z mianowaniem dalszych dziewięciu sędziów, ma zostać ostatecznie zrealizowany trzeci i ostatni etap reformy.

Po drugie, w zakresie swojej struktury Sąd zmienił zasadę organizacji wewnętrznej, która obowiązywała od września 2007 r. do września 2016 r. I tak Sąd składa się obecnie z dziewięciu izb w składzie pięciu sędziów, które mogą orzekać bądź w składzie trzech sędziów w dwóch konfiguracjach, którym przewodniczy prezes izby, bądź w składzie pięcioosobowym⁴.

Jeśli zaś chodzi o działanie Sądu, stworzył on warunki dla zapewnienia równowagi między wydajnością a koordynacją. Choć więc zwykły skład orzekający stanowi nadal izba w składzie trzyosobowym, nowa struktura ma na celu łatwiejsze przekazywanie spraw do składów pięcioosobowych i zastępowanie w ramach tej samej izby sędziów niemogących wziąć udziału w czynnościach, oraz nadanie wiceprezesowi i prezesom izb większej roli w zakresie koordynacji i spójności orzecznictwa.

Ponadto w związku z cotrzyletnim odnowieniem składu sąd wybrał, na kadencję trwającą od września 2016 r. do sierpnia 2019 r., prezesa i wiceprezesa, a także prezesów izb. Prezesem i wiceprezesem Sądu zostali odpowiednio M. Jaeger i M. van der Woude, a z kolei I. Pelikánová, M. Prek, S. Frimodt Nielsen, H. Kanninen, D. Gratsias, G. Berardis, V. Tomljenović, A.M. Collins i S. Gervasoni zostali wybrani na prezesów izb.

2. STATYSTYKI SĄDOWE

Analiza statystyk sądowniczych za 2016 r. wskazuje zasadniczo na dwojake zjawisko, a mianowicie na wzrost liczby nowych spraw i spraw w toku oraz na istotne skrócenie postępowania.

Liczba nowych spraw wzrosła o 17%, z 831 spraw w 2015 r. do 974 w 2016 r., w ogromnej mierze ze względu na przekazanie właściwości do rozpoznania w pierwszej instancji sporów z dziedziny służby publicznej Unii (które same stanowią 163 sprawy)⁵. Stosunek wzrostu liczby spraw był podobny, z 1267 spraw w 2015 r. do 1486 spraw w 2016 r. Wydajność sądu podążała z kolei zgodnie z kierunkiem rozwoju wydajności osiągniętego od 2013 r., zaś liczba rozstrzygniętych spraw była jednym z trzech najlepszych wyników sądu od jego powstania (755 rozstrzygniętych spraw). Osłabienie odnotowane w stosunku do lat 2015 i 2014 wynika z łącznej konsekwencji pozbywania się zaległości (zwłaszcza w 2015 r.), następującego co trzy lata odnowienia składu Sądu oraz wewnętrznej reorganizacji sądu, która była niezbędna dla włączenia nowych sędziów, którzy przez

3| Na dzień 31 grudnia 2016 r.

4| W oczekiwaniu na mianowanie pozostałych trzech sędziów, trzy z dziewięciu nowych izb składają się przejściowo z czterech sędziów, którzy mogą orzekać bądź w składzie trzyosobowym w trzech konfiguracjach, bądź w składzie pięcioosobowym, z dodatkowym sędzią z innej izby uzupełniającym skład orzekający.

5| Sąd do spraw Służby Publicznej działał do dnia 31 sierpnia 2016 r. Zarys jego działalności przedstawiono w rozdziale III „Sąd do spraw Służby Publicznej”.

pierwsze miesiące swej kadencji nie mogą w widoczny i znaczący sposób przyczynić się wydajności pracy sądu.

Jednocześnie ważny wskaźnik wydajności, jakim jest czas trwania postępowania, zachował korzystną tendencję. Dynamika skrócenia czasu trwania postępowania, notowana od 2013 r., znów się potwierdziła dzięki ogólnej przeciętej długości wynoszącej 18,7 miesiąca (sprawy rozstrzygnięte w drodze wyroku lub postanowienia, we wszystkich dziedzinach), czyli spadkowi o 1,9 miesiąca w stosunku do 2015 r. i o 8,2 miesiąca w stosunku do 2013 r.

Należy ponadto zauważyć, że, zwłaszcza w wyniku reorganizacji Sądu i powstania nowych możliwości dzięki wdrożeniu reformy struktury sędowniczej UE, liczba spraw przekazanych do pięcioosobowego składu orzekającego wyniosła 29 w 2016 r., podczas gdy w latach 2010–2015 odnotowywano średnio poniżej 9 przypadków takiego przekazania na rok.

Wreszcie sytuacja dotycząca charakteru sporów cechowała się wzrostem liczby spraw z zakresu własności intelektualnej (+11%), przekazaniem właściwości do rozstrzygania w pierwszej instancji w sprawach z dziedziny służby publicznej Unii (123 skargi przekazane przez Sąd do spraw Służby Publicznej do Sądu w dniu 1 września i 40 nowych skarg wniesionych do dnia 31 grudnia 2016 r., czyli w sumie 163 sprawy, stanowiące niemal 17% nowych spraw), stosunkowym spadkiem liczby spraw z dziedziny środków ograniczających (28 spraw wniesionych w 2016 r.), utrzymaniem się na wysokim poziomie spraw o pomoc państwa (76 spraw) – zwłaszcza w zakresie polityki fiskalnej państw członkowskich – oraz pojawieniem się nowego źródła sporów w dziedzinie stosowania zasad nadzoru ostrożnościowego wobec instytucji kredytowych.

W dalszej części, opracowanej przez wiceprezesa Sądu, przedstawione zostało najważniejsze orzecznictwo wypracowane w 2016 r. Ukazuje ona ogromną różnorodność, a czasem złożoność, problematyki poddawanej ocenie Sądu, a także zasadniczą rolę, jaką przypada mu jako gwarantowi prawa do skutecznej ochrony sądowej, a tym samym Unii opartej na zasadach państwa prawa.

B | ORZECZNICTWO SĄDU W 2016 R.

I. POSTĘPOWANIE SĄDOWE

DOPUSZCZALNOŚĆ SKARG WNIESIONYCH NA PODSTAWIE ART. 263 TFUE

Orzecznictwo z 2016 r. dało Sądowi w szczególności sposobność wypowiedzenia się w kwestii przestrzegania wymogów formalnych i terminów do wniesienia skargi, a także pojęć aktu zaskarżalnego, legitymacji procesowej czynnej i aktu regulacyjnego niewymagającego przyjęcia środków wykonawczych.

1. POJĘCIE AKTU ZASKARŻALNEGO

W wyroku z dnia 15 września 2016 r., *Włochy/Komisja* (T-353/14 i T-17/15, odwołanie w toku¹, [EU:T:2016:495](#)), Sąd miał sposobność doprecyzowania pojęcia aktu, na który można wnieść skargę o stwierdzenie nieważności w rozumieniu art. 263 TFUE. U podstaw spraw połączonych, w których wydano ten wyrok, leżały dwa wnioski o stwierdzenie nieważności dwóch opublikowanych przez Europejski Urząd Doboru Kadr (EPSO)² ogłoszeń o konkursie. Komisja Europejska podniosła zarzut niedopuszczalności, gdyż jej zdaniem w istocie zaskarżone ogłoszenia stanowiły bądź akty potwierdzające, bądź akty czysto wykonawcze do przepisów ogólnych mających zastosowanie do konkursów otwartych³ i ogólnych wytycznych Kolegium Dyrektorów Administracji dotyczących stosowania języków w konkursach EPSO, zawartych w załączniku 2 do tych przepisów ogólnych.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że aby odpowiedzieć na przedstawioną przez Komisję argumentację, konieczne jest zbadanie charakteru i zakresu prawnego przepisów ogólnych i ogólnych wytycznych. Jedynie bowiem gdyby akty te miały na celu wprowadzenie wiążących norm i stanowiły z tego tytułu akty mogące wywoływać wiążące skutki prawne, sporne ogłoszenia o konkursie mogłyby stanowić jedynie akty potwierdzające lub czysto wykonawcze. Tymczasem z samego brzmienia wspomnianych aktów wynikało, że publikując je, EPSO nie ustanowiło w sposób ostateczny systemu językowego dla wszystkich konkursów, za których organizację jest odpowiedzialne. Ponadto i w każdym razie, choć wytyczne zawierały szereg ocen ograniczających wybór drugiego języka konkursów organizowanych przez EPSO, a także języka komunikacji między EPSO a kandydatami, nie powinny być interpretowane w ten sposób, że ustanawiają system językowy mający zastosowanie do wszystkich konkursów organizowanych przez EPSO, ponieważ żaden przepis nie przyznał EPSO czy Kolegium Dyrektorów Administracji uprawnienia do ustanowienia takiego systemu o ogólnym zastosowaniu lub przyjmowania w tym względzie norm o randze zasad, od których w ogłoszeniu o konkursie można odstąpić jedynie w drodze wyjątku. Nic nie stoi na przeszkodzie temu, by w celu zapewnienia równego traktowania i pewności prawa EPSO przyjmowało i publikowało akty takie jak przepisy ogólne i ogólne wytyczne zapowiadające, w jaki sposób zamierza korzystać w niektórych sytuacjach z zakresu uznania, jaki przyznają mu te przepisy, o ile nie odbiegają one od powszechnie obowiązujących norm regulujących jego uprawnienia i pod warunkiem, że w związku z ich przyjęciem nie zrzeknie się wykonywania

1| Sprawa C-621/16, *Komisja/Włochy*.

2| Ogłoszenie o konkursie otwartym – EPSO/AD/276/14 – Administratorzy (AD 5) (Dz.U. 2014, C 74 A, s. 4) i ogłoszenie o konkursie otwartym – EPSO/AD/294/14 – Administratorzy (AD 6) w obszarze ochrony danych (Dz.U. 2014, C 391 A, s. 1).

3| Przepisy ogólne mające zastosowanie do konkursów otwartych (Dz.U. 2014, C 60 A, s. 1).

uprawnień dyskrejonalnych przyznanych mu w zakresie oceny potrzeb instytucji i organów Unii, w tym ich potrzeb językowych przy okazji organizacji różnego rodzaju konkursów. Wynika z tego, że przepisy ogólne i ogólne wytyczne należy interpretować w ten sposób, iż stanowią one co najwyżej komunikaty zapowiadające kryteria, według których EPSO zamierza dokonywać wyboru systemu językowego konkursów, za których organizację jest odpowiedzialne.

W drugiej kolejności Sąd wskazał, że każde ogłoszenie o konkursie zostaje wydane w celu ustanowienia zasad regulujących procedurę przebiegu jednego konkretnego konkursu lub kilku z nich, i tym samym ustala ono ich ramy normatywne w zależności od wyznaczonego przez organ powołujący celu. To właśnie te ramy normatywne, ustanowione w zależności od przypadku zgodnie z powszechnie obowiązującymi normami znajdującymi zastosowanie do organizacji konkursów, regulują dane postępowanie konkursowe od chwili publikacji rozpatrywanego ogłoszenia aż do publikacji listy rezerwy kadrowej zawierającej nazwiska laureatów danego konkursu. Należy więc stwierdzić, że ogłoszenie o konkursie, takie jak zaskarżone ogłoszenia, które biorąc pod uwagę specyficzne potrzeby danych instytucji lub organów Unii, ustanawia ramy normatywne konkretnego konkursu, w tym jego system językowy, a więc wywołuje odrębne skutki prawne, nie może być w zasadzie traktowane jako akt potwierdzający lub akt czysto wykonawczy do wcześniejszych aktów. Zatem zaskarżone ogłoszenia stanowiły akty wywołujące wiążące skutki prawne w zakresie systemu językowego danych konkursów i tym samym akty zaskarżalne, zaś okoliczność, że przy ich wydawaniu EPSO uwzględniło kryteria określone w przepisach ogólnych i ogólnych wytycznych, do których zaskarżone ogłoszenia wyraźnie się odnoszą, nie mogło podważać tego wniosku.

2. LEGITYMACJA PROCESOWA

BEZPOŚREDNIE ODDZIAŁYWANIE

W postanowieniu z dnia 28 września 2016 r., *PAN Europe i in./Komisja* (T-600/15, [EU:T:2016:601](#)), Sąd objaśnił zakres kryterium bezpośredniego oddziaływania do celów oceny legitymacji skarżących, którymi były stowarzyszenie pszczelarzy i organizacje ochrony środowiska, do żądania stwierdzenia nieważności rozporządzenia wykonawczego (UE) 2015/1295⁴, ze względu na to, że ma ono na celu w szczególności zatwierdzenie, pod pewnymi warunkami, substancji czynnej sulfoksafloor jako składnika środków ochrony roślin zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1107/2009⁵ i wpisanie tej substancji do załącznika do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011⁶.

W tym względzie Sąd zaczął od stwierdzenia, że skutkiem prawnym zatwierdzenia sulfoksaflooru i wpisania go do wykazu zatwierdzonych substancji czynnych jest umożliwienie państwom członkowskim, z zastrzeżeniem szeregu dodatkowych warunków, wydania zezwolenia na wprowadzenie na rynek środków ochrony roślin zawierających sulfoksafloor, jeżeli taki wniosek zostanie złożony. Zatem to na sytuację prawną państw członkowskich, a także sytuację prawną potencjalnych wnioskodawców ubiegających się o zezwolenie na wprowadzenie do obrotu środków ochrony roślin zawierających sulfoksafloor zaskarżony akt oddziałuje

4] Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 2015/1295 z dnia 27 lipca 2015 r. w sprawie zatwierdzenia substancji czynnej sulfoksafloor, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącym wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin, oraz zmiany załącznika do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011 (Dz.U. 2015, L 199, s. 8).

5] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylające dyrektywę Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz.U. 2009, L 309, s. 1).

6] Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 540/2011 z dnia 25 maja 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 w odniesieniu do wykazu zatwierdzonych substancji czynnych (Dz.U. 2011, L 153, s. 1).

bezpośrednio. Zdaniem Sądu zatwierdzenie substancji czynnej sulfoksaflor w drodze zaskarżonego aktu nie stanowiło zagrożenia dla działalności produkcyjnej wykonywanej przez członków skarżącego stowarzyszenia i w konsekwencji nie wywoływało skutków prawnych w odniesieniu do ich prawa własności i ich prawa do prowadzenia działalności handlowej. Po pierwsze bowiem, przy założeniu, iż środki ochrony roślin zawierające sulfoksaflor mogłyby rzeczywiście stanowić zagrożenie dla działalności gospodarczej członków skarżącego stowarzyszenia, owe konsekwencje ekonomiczne nie dotyczyłyby ich sytuacji prawnej, lecz wyłącznie ich sytuacji faktycznej. Po drugie, takie domniemane zagrożenie wymaga jeszcze wydania przez państwo członkowskie zezwolenia na środek ochrony roślin zawierający sulfoksaflor. W konsekwencji oddziaływanie zaskarżonego aktu na prawo własności i działalność gospodarczą członków skarżącego stowarzyszenia, nawet gdyby chciano uznać je za prawne, nie mogłoby w każdym razie zostać uznane za bezpośrednie.

Ponadto Sąd wyjaśnił, że art. 37 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej nie dają podstaw do zakwestionowania wykładni art. 263 akapit czwarty TFUE, a w szczególności kryterium bezpośredniego oddziaływania. Co się bowiem tyczy art. 37 karty praw podstawowych, zawiera on jedynie zasadę przewidującą ogólne zobowiązanie Unii co do celów, do których powinna zmierzać w swoich politykach, nie zaś prawo do wnoszenia do sądów Unii skarg w sprawach dotyczących środowiska. Jeśli chodzi o art. 47 karty praw podstawowych, to celem tego artykułu nie jest zmiana systemu kontroli sądowej ustanowionego w traktatach, a w szczególności przesłanek dopuszczalności skarg wnoszonych bezpośrednio do sądów Unii. Wreszcie Sąd przypomniał, że umowy międzynarodowe zawarte przez Unię, w tym konwencja z Aarhus⁷, nie mają pierwszeństwa przed prawem pierwotnym Unii, wobec czego odstępstwo od art. 263 akapit czwarty TFUE na podstawie wspomnianej konwencji nie jest dopuszczalne. Ponadto art. 9 ust. 3 konwencji z Aarhus nie zawiera żadnego bezwarunkowego i dostatecznie precyzyjnego zobowiązania regulującego bezpośrednio sytuację prawną jednostek, więc podmioty prawa nie mogą powoływać się bezpośrednio na ten przepis przed sądem Unii. Co więcej, Sąd zauważył, że sama konwencja z Aarhus, poprzez sformułowanie „członkowie społeczeństwa spełniający wymagania, o ile takie istnieją, określone w prawie krajowym”, uzależnia prawa przyznawane przez jej art. 9 ust. 3 członkom społeczeństwa od spełniania przez nich kryteriów dopuszczalności wynikających z art. 263 akapit czwarty TFUE. Zatem nie zostało wykazane, że art. 263 akapit czwarty TFUE, zgodnie z jego wykładnią dokonywaną przez sąd Unii, jest niezgodny z art. 9 ust. 3 konwencji z Aarhus.

a. INDYWIDUALNE ODDZIAŁYWANIE

Wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., *IPSO/EBC* (T-713/14, [EU:T:2016:727](#)), stał się dla Sądu sposobnością do zabrania głosu w przedmiocie legitymacji procesowej organizacji związkowej w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji zarządu Europejskiego Banku Centralnego (EBC) o ograniczeniu do dwóch lat okresu, przez który jeden pracownik tymczasowy może maksymalnie świadczyć pracę o charakterze administracyjnym i sekretarskim na rzecz EBC. Skargę wniosła Organisation des salariés auprès des institutions européennes et internationales en République fédérale d'Allemagne (International and European Public Services Organisation, IPSO) (Organizacja pracowników instytucji europejskich i międzynarodowych w Republice Federalnej Niemiec).

Sąd przypomniał, że skargi wniesione przez organizacje związkowe są dopuszczalne w trzech przypadkach, a mianowicie wtedy, gdy reprezentują one interesy osób, które same mogą wnieść skargę, gdy indywidualizuje je to, iż kwestia dotyczy ich własnych interesów jako stowarzyszenia, w szczególności dlatego, że akt, którego stwierdzenia nieważności się domagają, zmienił ich pozycję negocjacyjną, bądź gdy konkretny przepis prawny

7) Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona dnia 25 czerwca 1998 r. i zatwierdzona w imieniu Wspólnoty Europejskiej w drodze decyzji Rady 2005/370/WE z dnia 17 lutego 2005 r. (Dz.U. 2005, L 124, s. 1).

wyraźnie przyznaje im uprawnienia o charakterze proceduralnym. W omawianym przypadku skarżąca powoływała się na legitymację procesową w szczególności ze względu na posiadanie własnego interesu jako partnera społecznego i negocjatora, który uczestniczył w rozmowach dotyczących sytuacji pracowników tymczasowych w EBC.

Sąd podkreślił, że sam fakt posiadania przez organizację związkową statusu negocjatora nie wystarczy, by zindywidualizować ją w sposób analogiczny do adresata decyzji. Skarga takiej organizacji może być jednakże dopuszczalna, gdy zaskarżony akt miał wpływ na jej pozycję negocjatora w szczególnych sytuacjach, w których zajmowała pozycję negocjatora o jasnym zakresie, ściśle związaną z samym przedmiotem decyzji. W omawianym przypadku Sąd uznał zaś, że jej pozycja partnera EBC w dialogu społecznym w ramach rozpatrywanych rozmów wystarczy do wykazania, że zaskarżony akt dotyczył jej indywidualnie w rozumieniu art. 263 TFUE. Status ten zindywidualizował ją bowiem względem wszystkich pozostałych organizacji związkowych reprezentujących osoby zatrudniane przez EBC lub pracujące w nim, bowiem to ona jedna spośród szeregu organizacji związkowych ewentualnie działających w sprawach obrony interesów tych osób zaangażowała się w rozmowy z EBC dotyczące właśnie kwestii objętych zaskarżonym aktem.

3. POJĘCIE AKTU REGULACYJNEGO NIEWYMAGAJĄCEGO PRZYJĘCIA ŚRODKÓW WYKONAWCZYCH

W 2016 r. Sąd miał szereg okazji zajęcia się ponownie pojęciem aktu regulacyjnego niewymagającego przyjęcia środków wykonawczych w rozumieniu trzeciej hipotezy przewidzianej w art. 263 akapit czwarty TFUE. W pierwszej kolejności, w sprawach zakończonych wyrokami z dnia 14 stycznia 2016 r., *Tilly-Sabco/Komisja* (T-397/13, odwołanie w toku⁸, [EU:T:2016:8](#)) i z dnia 14 stycznia 2016 r., *Doux/Komisja* (T-434/13, niepublikowany, [EU:T:2016:7](#)), do Sądu wpłynęły skargi dwóch spółek działających w szczególności w branży wywozu całych zamrożonych kurczaków do krajów Bliskiego Wschodu. Wnoszono w nich o stwierdzenie nieważności rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 689/2013⁹, w którym Komisja ustaliła na poziomie zero kwotę refundacji wywozowych w sektorze mięsa drobiowego w odniesieniu do trzech kategorii całych zamrożonych kurczaków.

Skarżące podnosiły, że ich skargi są dopuszczalne na podstawie art. 263 akapit czwarty TFUE, ponieważ to rozporządzenie wykonawcze stanowi akt regulacyjny niewymagający przyjęcia środków wykonawczych. W tym względzie Sąd wskazał przede wszystkim, że wprawdzie z orzecznictwa wynika, iż pojęcie aktu regulacyjnego niewymagającego przyjęcia środków wykonawczych należy interpretować w świetle celu tego postanowienia, którym jest zapewnienie skutecznej ochrony sądowej, nie oznacza to jednak, że owo pojęcie należy badać wyłącznie w świetle tego celu. Zważywszy na brzmienie trzeciej hipotezy przewidzianej w art. 263 akapit czwarty TFUE, środkami wykonawczymi w rozumieniu tego postanowienia mogą być wyłącznie środki, które są przyjmowane przez organy lub jednostki organizacyjne Unii lub władze krajowe w normalnym toku spraw. Jeśli w normalnym toku spraw organy lub jednostki organizacyjne Unii oraz władze krajowe nie przyjmą żadnego środka, aby wykonać akt regulacyjny i skonkretyzować jego skutki dla każdego z zainteresowanych podmiotów gospodarczych, ów akt regulacyjny nie wymaga środków wykonawczych. Muszą to być także środki stanowiące naturalne następstwo aktu regulacyjnego. Nie wystarczy więc, by podmiot gospodarczy miał możliwość zobowiązania administracji w sztuczny sposób do przyjęcia środka podlegającego zaskarżeniu, ponieważ taki środek nie stanowi środka, którego „wymaga” akt regulacyjny.

8| Sprawa C-183/16 P, *Tilly-Sabco/Komisja*.

9| Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 689/2013 z dnia 18 lipca 2013 r. ustalające refundacje wywozowe dla mięsa drobiowego (Dz.U. 2013, L 196, s. 13).

Tymczasem ze względu na ustalenie przez zaskarżone rozporządzenie kwoty refundacji wywozowych na poziomie zero oraz w braku obowiązku przedłożenia pozwolenia na wywóz, aby móc dokonać wywozu omawianych produktów, w normalnym toku spraw do władz krajowych nie zostałby złożony żaden wniosek o pozwolenie na wywóz z wcześniejszym ustaleniem refundacji wywozowych. W braku takich wniosków władze krajowe nie przyjąłby w normalnym toku spraw środków w celu wykonania zaskarżonego rozporządzenia wykonawczego. Nie byłoby więc żadnego środka konkretyzującego skutki, jakie wywołuje zaskarżone rozporządzenie względem różnych zainteresowanych podmiotów gospodarczych.

W tym względzie okoliczność, że wniosek o pozwolenie na wywóz zostałby złożony do władz krajowych wyłącznie w celu uzyskania dostępu do wymiaru sprawiedliwości, oznacza, że ów wniosek nie byłby złożony w normalnym toku spraw. Ponieważ władze krajowe nie mają innego wyboru, jak tylko ustalić kwotę refundacji na poziomie zero, eksporter nie może mieć żadnego interesu w uzyskaniu ustalenia refundacji przez władze krajowe w tych okolicznościach, chyba że chodzi o doprowadzenie w sztuczny sposób do przyjęcia aktu, który mógłby zostać zaskarżony. Wynika z tego, że zaskarżone rozporządzenie wykonawcze nie wymagało przyjęcia środków wykonawczych w rozumieniu trzeciej hipotezy przewidzianej w art. 263 akapit czwarty TFUE.

W drugiej kolejności, w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 15 września 2016 r., **Ferracci/Komisja** (T-219/13, odwołanie w toku¹⁰, [EU:T:2016:485](#)), do Sądu wpłynęła skarga właściciela obiektu hotelarskiego położonego w pobliżu Rzymu (Włochy) na decyzję Komisji dotyczącą systemu zwolnień z podatku komunalnego od nieruchomości dla podmiotów niekomercyjnych. Choć w decyzji tej Komisja uznała ten system za częściowo niezgodny z rynkiem wewnętrznym, nie nakazała odzyskania pomocy, uznając, że byłoby ono niemożliwe.

Po pierwsze, w kwestii, czy zaskarżoną decyzję należy uznać za akt regulacyjny, Sąd uznał, że decyzja Komisji w dziedzinie pomocy państwa, która znajduje zastosowanie do sytuacji wskazanych w sposób obiektywny i wywołuje skutki prawne w stosunku do kategorii osób określonych generalnie i abstrakcyjnie, posiada charakter generalny. W szczególności decyzja dotycząca systemu podatkowego państwa członkowskiego ma na celu zbadanie w świetle art. 107 TFUE, czy ustawodawstwo krajowe stosowane do nieograniczonej liczby osób określonych w sposób generalny i abstrakcyjny posiada cechy pomocy państwa, a jeśli tak, to czy rozpatrywana pomoc jest zgodna z rynkiem wewnętrznym i możliwa do odzyskania. Mając na uwadze charakter kompetencji Komisji w dziedzinie pomocy państwa, nadanych postanowieniami traktatu FUE, tego rodzaju decyzja odzwierciedla, nawet gdyby miała wyłącznie jednego adresata, charakter przepisów krajowych, będących przedmiotem badania przeprowadzonego przez tę instytucję, czy to w celu wydania koniecznego zezwolenia, aby zastosować środek pomocy, czy też w celu wyciągnięcia konsekwencji z jego ewentualnej niezgodności z prawem lub rynkiem wewnętrznym. Zaś podmioty gospodarcze objęte zakresem rozpatrywanych instrumentów prawnych zostały określone w sposób generalny i abstrakcyjny. Instrumenty te mają więc charakter generalny.

Po drugie, w kwestii istnienia środków wykonawczych do zaskarżonej decyzji, Sąd stwierdził, że w zakresie, w jakim Komisja oceni, iż całkowicie niemożliwe byłoby przeprowadzenie zwrotu pomocy przyznanej bezprawnie przez państwo członkowskie i zdecyduje tym samym o niestosowaniu wobec tego państwa członkowskiego obowiązku odzyskania od każdego beneficjenta kwot przyznanych w ramach tego systemu, organy krajowe nie muszą przyjmować żadnych środków, w szczególności w stosunku do skarżącego, w celu wykonania zaskarżonej decyzji. Ponadto Sąd wskazał, że gdy Komisja uzna, że dany przepis krajowy nie stanowi pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE, zaskarżona decyzja nie wiąże się z przyjęciem żadnego środka wykonawczego, a organy krajowe ograniczają się w tym względzie do stosowania przepisów krajowych jako takich. Na szczeblu krajowym nie zostanie przyjęty żaden środek, w szczególności w stosunku do skarżącego.

10| Sprawa C-624/16 P, *Komisja/Ferracci*.

4. PRZESTRZEGANIE WYMOGÓW FORMALNYCH I TERMINÓW DO WNIESIENIA SKARGI

W sprawie zakończonej postanowieniem z dnia 22 czerwca 2016 r., **1&1 Telecom/Komisja** (T-43/16, [EU:T:2016:402](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w sprawie wdrożenia środków naprawczych przewidzianych w ostatecznych zobowiązaniach załączonych do decyzji o warunkowym zatwierdzeniu koncentracji. Komisja utrzymywała, że skarga jest niedopuszczalna, ponieważ nie została podpisana przez reprezentującego skarżącą adwokata.

W tym względzie Sąd przypomniał przede wszystkim, że brak podpisu adwokata upoważnionego do dokonania czynności procesowych przed Sądem na skardze nie należy do braków formalnych, które mogą zostać uzupełnione po upływie terminu do wniesienia skargi zgodnie z art. 19 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz art. 51 § 4 i art. 78 § 5 regulaminu postępowania przed Sądem. Wymóg podpisania skargi przez przedstawiciela strony skarżącej, który zmierza, dla celów pewności prawnej, do zagwarantowania autentyczności skargi oraz wyeliminowania ryzyka, że w rzeczywistości mogłaby ona nie pochodzić od osoby upoważnionej, należy bowiem uznać za istotny przepis proceduralny, który powinien być stosowany w sposób rygorystyczny i którego naruszenie pociąga za sobą w konsekwencji niedopuszczalność skargi.

W omawianej sprawie Sąd stwierdził, że skarga była prawidłowo podpisana przez adwokata upoważnionego do dokonywania czynności procesowych przed Sądem. Wprawdzie na pierwszej stronie tej skargi wskazano, że skarżąca jest reprezentowana przez adwokata mającego siedzibę w Brukseli (Belgia), a złożenia tego pisma za pośrednictwem aplikacji e-Curia dokonał solicitor, należący do Law Society of England and Wales (towarzystwa prawniczego Anglii i Walii), współpracujący ze wspomnianym adwokatem w ramach kancelarii adwokackiej, jednak nie był kwestionowany fakt, że ten solicitor jest członkiem europejskiej izby adwokackiej i że jest uprawniony z tej racji do dokonywania czynności procesowych przed Sądem.

Sam fakt, że ten solicitor nie był wymieniony z nazwiska na pierwszej stronie skargi nie wystarczył, by podważyć jego statut reprezentanta skarżącej. Status ten został bowiem potwierdzony tym, że skarżąca przedstawiła pełnomocnictwo upoważniające go do jej reprezentowania. Okoliczność, iż pełnomocnictwo to nie zostało złożone równocześnie ze skargą, nie może podważyć tego twierdzenia ani prowadzić do niedopuszczalności skargi, gdyż taki brak przy składaniu skargi może zostać i został uzupełniony przez skarżącą w wyznaczonym terminie zgodnie z art. 78 § 5 regulaminu postępowania.

Ponadto skorzystanie z konta e-Curii nie tylko jest równoznaczne ze złożeniem podpisu zgodnie z art. 3 decyzji w sprawie e-Curii¹¹, ale także – w odróżnieniu od zwykłego własnoręcznego podpisu – automatycznie informuje o tożsamości, statusie oraz adresie osoby podpisującej, która reprezentuje skarżącą. W związku z tym skargę należy uznać za spełniającą także obowiązek wskazania statusu i adresu przedstawiciela skarżącego określony w art. 76 lit. b) regulaminu postępowania. W każdym wypadku traktowany z osobna brak wskazania adresu danego adwokata lub faktu, że jest on przedstawicielem skarżącej, w głównej części skargi nie może sam w sobie powodować niedopuszczalności skargi należycie podpisanej przez upoważnionego przez skarżącą adwokata Unii, bez względu na to, czy podpis ten został złożony własnoręcznie, czy też elektronicznie za pomocą e-Curii, i złożonej w terminie określonym w art. 263 akapit szósty TFUE.

11 | Decyzja Sądu z dnia 14 września 2011 r. w sprawie składania i doręczania dokumentów procesowych za pośrednictwem aplikacji e-Curia (Dz.U. 2011, C 289, s. 9).

W wyroku z dnia 18 października 2016 r., *Sina Bank/Rada* (T-418/14, [EU:T:2016:619](#)) Sąd zajmował się rozpoznaniem skargi wniesionej przez irański bank na przyjęte przeciwko niemu środki ograniczające. Rada Unii Europejskiej podnosiła przed Sądem niedopuszczalność żądania trzeciego skargi, które dotyczyło stwierdzenia nieważności decyzji (WPZiB) 2015/1008¹² i rozporządzenia wykonawczego (UE) 2015/1001¹³, w zakresie, w jakim na mocy tych aktów pozostawiono nazwę skarżącego w spornym wykazie. Doręczenie tych aktów adwokatowi skarżącego w dniu 26 czerwca 2015 r. spowodowało zdaniem Rady rozpoczęcie biegu terminu do wniesienia skargi na wspomniane akty, który upłynął w dniu 5 września 2015 r.

Sąd zwrócił uwagę, że składanie wniosków dotyczących dostosowania żądań podlega wymogowi przestrzegania terminu do wniesienia skargi przewidzianego w art. 263 akapit szósty TFUE. Aby ten termin do wniesienia skargi zaczął biec wobec skarżącego, Rada powinna była indywidualnie powiadomić go o decyzji 2015/1008 i rozporządzeniu wykonawczym 2015/1001, ponieważ znała jego adres. W omawianym przypadku, jak zauważył Sąd, Rada dokonała doręczenia tych aktów skarżącemu za pośrednictwem jego adwokatów, pismem oraz wiadomością elektroniczną z dnia 26 czerwca 2015 r.

Jednakże art. 263 akapit szósty TFUE odnosi się do „notyfikowania [aktu] skarżącemu”, a nie do notyfikowania aktu przedstawicielowi skarżącego. Z powyższego wynika, że w wypadku, gdy akt musi zostać doręczony, aby termin do wniesienia skargi rozpoczął bieg, doręczenie musi w zasadzie zostać dokonane adresatowi tego aktu, a nie adwokatowi, którzy go reprezentują. Zaś w omawianym przypadku mające zastosowanie przepisy, czyli art. 24 ust. 3 decyzji 2010/413/WPZiB¹⁴ i art. 46 ust. 3 rozporządzenia (UE) nr 267/2012¹⁵, nie zawierały żadnego wyraźnego odniesienia do możliwości notyfikowania środków ograniczających podjętych wobec osoby lub podmiotu ich przedstawicielowi, ale jednoznacznie przewidywały, że w przypadku gdy adres danej osoby lub danego podmiotu jest znany, decyzja o zastosowaniu wobec nich środków ograniczających musi być im przekazana w bezpośrednio. Decyzja 2015/1008 i rozporządzenie wykonawcze 2015/1001 powinny zatem zostać notyfikowane bezpośrednio skarżącemu, którego adres był Radzie znany. Ponadto nic nie pozwalało na stwierdzenie, że skarżący zawarł z Radą porozumienie, aby rozpatrywane akty były mu doręczane na adres jego adwokatów, a tym samym za ich pośrednictwem, w związku z czym Sąd uznał, że faktyczne powiadomienie o rozpatrywanych aktach adwokatów skarżącego nie jest równoznaczne z powiadomieniem, a tym samym doręceniem tych aktów samemu skarżącemu.

NADUŻYCIA PROCEDURALNE

W sprawie zakończonej postanowieniem z dnia 16 marca 2016 r., *One of Us i in./Komisja* (T-561/14, [EU:T:2016:173](#)), Sąd zajął się wyjaśnieniem pojęcia nadużycia proceduralnego, w następstwie opublikowania przez skarżące na stronie internetowej wniosków o dopuszczenie do tej sprawy w charakterze interwenta, opatrzonych negatywnymi komentarzami na temat organizacji, które złożyły te wnioski.

Sąd przypomniał, że zgodnie z zasadami postępowania ze sprawami wniesionymi do Sądu stronom przysługuje ochrona przed czynieniem z pism procesowych niewłaściwego użytku. Ochrona ta odzwierciedla istotny

12| Decyzja Rady (WPZiB) 2015/1008 z dnia 25 czerwca 2015 r. zmieniająca decyzję 2010/413/WPZiB w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2015, L 161, s. 19).

13| Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 2015/1001 z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (UE) nr 267/2012 w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2015, L 161, s. 1).

14| Decyzja Rady 2010/413/WPZiB z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylająca wspólne stanowisko 2007/140/WPZiB (Dz.U. 2010, L 195, s. 39).

15| Rozporządzenie Rady (UE) nr 267/2012 z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylające rozporządzenie (WE) nr 961/2010 (Dz.U. 2012, L 88, s. 1).

aspekt ogólnej zasady prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, zgodnie z którą strony mają prawo do obrony swoich interesów niezależnie od wszelkich wpływów zewnętrznych, w szczególności ze strony opinii publicznej. Z powyższego wynika, że dla zapewnienia niezakłóconego przebiegu dyskusji między stronami oraz narady danego sądu, strona, której udzielono dostępu do akt postępowania innych stron, może wykorzystać to prawo tylko w celu obrony własnych interesów, z wyłączeniem każdego innego celu, takiego jak wywołanie publicznej krytyki dotyczącej argumentów podniesionych przez inne strony postępowania. Działanie sprzeczne z powyższym aspektem ogólnej zasady prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości stanowi nadużycie proceduralne, które może zostać uwzględnione przy podziale kosztów. Taka ochrona przyznana stronom postępowania sądowego powinna obejmować podmiot wnioskujący o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta, albowiem uczestniczy on w działalności orzeczniczej i z tego tytułu należy mu się taki sam poziom ochrony jak stronom postępowania, jeżeli chodzi o obronę jego interesów niezależnie od wszelkich wpływów zewnętrznych.

W świetle powyższego Sąd orzekł, że w omawianym przypadku, poprzez udostępnienie w Internecie wniosków o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta, przy bezpośrednim odniesieniu do postępowania przed Sądem i przedstawieniu wnioskujących o dopuszczenie do sprawy organizacji w sposób niekorzystny w oczach opinii publicznej, skarżące dopuściły się nadużycia proceduralnego, które może zostać uwzględnione przy podziale kosztów zgodnie z art. 135 § 2 regulaminu postępowania.

POMOC PRAWNA

W postanowieniu z dnia 17 lutego 2016 r., *KK/EASME* (T-376/15 AJ, [EU:T:2016:89](#)), Sąd doprecyzował przesłanki przyznania pomocy prawnej określone w art. 146–150 regulaminu postępowania.

W tym względzie Sąd wskazał przede wszystkim, że oceny sytuacji materialnej osoby prawnej w celu zdecydowania, czy należy jej przyznać pomoc prawną, nie można dokonywać jedynie w świetle jej zasobów rozpatrywanych z osobna, niezależnie od sytuacji bezpośrednich lub pośrednich posiadaczy jej kapitału. Sąd zwrócił bowiem uwagę, że przesłanki przyznania pomocy prawnej określone w art. 146–150 regulaminu postępowania należy interpretować w świetle zasady zapisanej w art. 47 akapit trzeci Karty praw podstawowych, zgodnie z którą pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Nie można jednak uznać, że osoba prawna jest pozbawiona skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu art. 47 karty praw podstawowych jedynie z tego względu, że bezpośredni lub pośredni posiadacze jej kapitału odmawiają użycia zasobów, którymi dysponują, w celu umożliwienia tej osobie prawnej wszczęcia postępowania sądowego. W takich okolicznościach do budżetu Unii – za pośrednictwem środków oddanych do dyspozycji Sądu – należy zastąpienie beczynności osób, które kontrolują daną osobę prawną i które ostatecznie są głównie zainteresowane obroną jej praw.

Sąd doszedł więc do wniosku, że do celów oceny sytuacji materialnej osoby prawnej ubiegającej się o przyznanie pomocy prawnej należy uwzględnić nie tylko jej własne zasoby finansowe, ale także zasoby, jakimi dysponuje ogólnie grupa przedsiębiorstw, do których ona należy bezpośrednio lub pośrednio oraz możliwości finansowe jej akcjonariuszy i wspólników, osób fizycznych lub prawnych.

STOSOWANIE NOWEGO REGULAMINU POSTĘPOWANIA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 25 maja 2016 r., *Komisja/McCarron.Poultry* (T-226/14, [EU:T:2016:313](#)), Sąd orzekał w przedmiocie stosowania *ratione temporis* art. 123 regulaminu postępowania, zmieniającego system ustanowiony w obowiązującym uprzednio regulaminie postępowania przed Sądem z dnia

2 maja 1991 r., dotyczący postępowania zaocznego. Chodziło o wniesioną przez Komisję skargę zmierzającą do obciążenia prywatnej spółki obowiązkiem zwrotu części kwoty zaliczek wypłaconych przez Komisję na podstawie umowy wpisującej się w ramy piątego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i prezentacji (1998–2002). W omawianym przypadku Komisja złożyła w dniu 10 marca 2015 r. wniosek oparty na art. 122 § 1 regulaminu postępowania z dnia 2 maja 1991 r. o wydanie przez Sąd wyroku zaocznego, lecz w dniu 1 lipca 2015 r. wszedł w życie nowy regulamin postępowania, który zawiera w art. 123 nowe przepisy dotyczące postępowania zaocznego. Sąd musiał więc rozstrzygnąć, który z tych przepisów ma zastosowanie w sprawie.

Sąd wskazał, że żaden przepis przejściowy nie odnosi się wyraźnie do art. 123 regulaminu postępowania, a więc należy uznać, że przepis ten, jako przepis proceduralny, ma natychmiastowe zastosowanie z chwilą wejścia w życie regulaminu postępowania w dniu 1 lipca 2015 r., czyli że ma zastosowanie do omawianego sporu, który był w toku w chwili wejścia w życie tego przepisu. W tym względzie Sąd podkreślił, że nawet gdyby założyć, że przepisy mające zastosowanie do uwzględnienia żądań strony skarżącej w ramach postępowania zaocznego można uznać za należące częściowo do prawa materialnego, gdyż dotyczą bezpośrednio interesów stron sporu, to okoliczność ta nie miałaby znaczenia dla stosowania norm *ratione temporis*. Ze względu na to bowiem, że sytuacja, która wynikała z braku złożenia odpowiedzi na skargę i ze złożenia wniosku o uwzględnienie żądań strony skarżącej w wyroku zaocznym, materializuje się ostatecznie dopiero w chwili, w której Sąd rozpatruje ten wniosek, przepisy te mają natychmiastowe zastosowanie.

Tak więc zgodnie z art. 123 § 3 regulaminu postępowania Sąd orzeka zgodnie z żądaniami skarżącego, chyba że jest oczywiście niewłaściwy do rozpoznania skargi lub skarga jest oczywiście niedopuszczalna albo prawnie oczywiście bezzasadna. Sąd stwierdził, że jest właściwy do rozpatrzenia skargi na podstawie klauzuli arbitrażowej w rozumieniu art. 272 TFUE, zawartej w art. 5 ust. 2 spornej umowy. Uznał ponadto, że nie ma wątpliwości, iż skarga jest dopuszczalna i że w świetle postanowień umownych oraz opisu okoliczności faktycznych dokonanego przez Komisję w skardze i popartego dokumentami w aktach postępowania skarga nie jest oczywiście pozbawiona podstawy prawnej.

II. PRAWO INSTYTUCJONALNE – EUROPEJSKA INICJATYWA OBYWATELSKA – POLITYKA SPOŁECZNA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2016 r., *Costantini i in./Komisja* (T-44/14, [EU:T:2016:223](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w sprawie odrzucenia wniosku o rejestrację proponowanej europejskiej inicjatywy obywatelskiej (zwanej dalej „EIO”), mającej na celu zwrócenie się do Unii o „złożenie wniosku [projektu] dotyczącego przepisów prawa służących ochronie podstawowego prawa do poszanowania godności człowieka poprzez zapewnienie ochrony socjalnej na odpowiednim poziomie oraz dostępu do stałej opieki o wysokiej jakości, po przystępnej cenie, wykraczającej poza usługi zdrowotne”. Sporna EIO zmierzała w istocie do tego, by stała opieka została wyłączona, na podstawie art. 14 TFUE, z zakresu stosowania zasad rynku wewnętrznego oraz uznana za usługę świadczoną o ogólnym interesie gospodarczym (zwaną dalej „UOIG”). Komisja wydała na podstawie art. 4 ust. 2 lit. b) rozporządzenia (UE) nr 211/2011¹⁶ decyzję odmowną, ze względu na to, że taki projekt nie mieści się w sposób oczywisty w zakresie uprawnień umożliwiających Komisji przedłożenie wniosku dotyczącego przyjęcia aktu

16] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 211/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. 2011, L 65, s. 1).

prawnego Unii Europejskiej w celu stosowania traktatów. Komisja uznała w szczególności, że art. 14 TFUE nie stanowi ważnej podstawy prawnej dla proponowanej EIO, ponieważ prawodawca Unii nie może nałożyć na państwa członkowskie obowiązku świadczenia UOIG.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że Komisja mogła słusznie stwierdzić, iż w świetle podziału kompetencji między państwami członkowskimi a Unią w dziedzinie UOIG nie ma ona uprawnień do przedłożenia projektu aktu prawnego na podstawie prawnej art. 14 TFUE i zmierzającego do tego, by stała opieka została uznana za UOIG. Państwom członkowskim przysługuje bowiem uprawnienie – pod warunkiem przestrzegania prawa Unii – do określania zakresu i organizacji swoich UOIG. Państwa te mają szeroki zakres uznania, jeśli chodzi o określenie, jakie usługi uważają za UOIG, a określenie tych usług przez państwo członkowskie może zostać podważone przez Komisję jedynie w przypadku oczywistego błędu. To przysługujące państwu członkowskiemu uprawnienie do definicji UOIG znajduje potwierdzenie tak w braku przyznania Unii szczególnej kompetencji w tym zakresie, jak i w braku dokładnej i wyczerpującej definicji pojęcia UOIG w prawie Unii.

W drugiej kolejności Sąd uznał, że Komisja mogła również słusznie stwierdzić w zaskarżonej decyzji, iż w sposób oczywisty nie ma uprawnień do przedłożenia projektu aktu prawnego opartego na art. 14 TFUE i zmierzającego do wyłączenia stosowania zasad rynku wewnętrznego do stałej opieki. Z art. 14 TFUE wynika bowiem, że szczególne zasady w nim ustanowione mają zastosowanie do UOIG bez uszczerbku dla art. 106 TFUE. Natomiast zgodnie z art. 106 ust. 2 TFUE nawet przedsiębiorstwa zobowiązane do zarządzania takimi usługami podlegają normom traktatów, zwłaszcza odnoszącym się do rynku wewnętrznego oraz do reguł konkurencji, a od zasady tej można odstąpić jedynie w ściśle określonych warunkach, których istnienie zależy od okoliczności prawnych lub faktycznych występujących w każdym państwie członkowskim i które muszą zostać wykazane w każdym konkretnym przypadku przez powołujące się na nie państwo członkowskie albo przedsiębiorstwo. Co za tym idzie, Sąd uznał, że Komisja nie może co do zasady wnioskować o wyłączenie stosowania zasad rynku wewnętrznego do usług, których uznanie za UOIG zależy od polityki krajowej realizowanej przez poszczególne państwa członkowskie.

III. REGUŁY KONKURENCJI MAJĄCE ZASTOSOWANIE DO PRZEDSIĘBIORSTW

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rok 2016 obfitował w orzecznictwo w dziedzinie konkurencji, zwłaszcza w zakresie prawa do obrony, przesłanek przyznania zwolnienia z grzywnien, możliwości zdecydowania się przez Komisję na przeprowadzenie postępowania ugodowego, obowiązku uzasadnienia oraz nieograniczonego prawa orzekania przez sąd Unii.

1. PRAWO DO OBRONY

a. PISMO W SPRAWIE PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 19 stycznia 2016 r., *Toshiba/Komisja* (T-404/12, odwołanie w toku¹⁷ [EU:T:2016:18](#)), Sąd zajmował się badaniem zgodności z prawem decyzji Komisji o ponownym nałożeniu na dwóch

17 | Sprawa C-183/16 P, *Toshiba/Komisja*.

uczestników kartelu grzywien, w następstwie częściowego stwierdzenia przez Sąd nieważności poprzedniej decyzji, gdy stwierdził on błąd metodologiczny przy wyborze roku referencyjnego do celów obliczenia kwoty grzywiny¹⁸. Chociaż przed wydaniem zaskarżonej decyzji Komisja wysłała do zainteresowanych stron pismo przedstawiające okoliczności faktyczne z podsumowaniem metody ponownego obliczenia kwoty grzywiny, to jednak skarżąca utrzymywała, że zamiast wysłania zwykłego pisma przedstawiającego okoliczności faktyczne Komisja powinna była wysłać jej ponownie pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

Sąd wskazał, że treść pisma w sprawie przedstawienia zarzutów sprzed wydania poprzedniej decyzji można uwzględnić, o ile nie została ona podważona w wyroku stwierdzającym częściową nieważność tej decyzji. Wskazał ponadto, że w wyroku stwierdzającym częściową nieważność pierwszej decyzji nie zakwestionowano prawdziwości, znaczenia lub zasadności dotyczących obliczenia kwoty tej grzywiny okoliczności faktycznych i prawnych, które zostały przedstawione w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów zredagowanym w postępowaniu prowadzącym do wydania tej decyzji. Sąd odrzucił ponadto argumenty skarżącej oparte w szczególności na wyroku *Cimenteries CBR i in./Komisja*¹⁹, na rzekomym istnieniu praktyki decyzyjnej Komisji i na komunikacie w sprawie najlepszych praktyk²⁰ i stwierdził, że zasada poszanowania prawa do obrony nie wymaga od Komisji wysłania nowego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

b. PRAWO DO BYCIA WYSLUCHANYM

Wyrok z dnia 19 stycznia 2016 r., *Toshiba/Komisja* (T-404/12, odwołanie w toku²¹, [EU:T:2016:18](#)), dał Sądowi sposobność doprecyzowania zakresu prawa do bycia wysłuchanym²².

W tym względzie Sąd przypomniał, że poszanowanie prawa do obrony wymaga, aby zainteresowanemu stworzono w toku postępowania administracyjnego możliwość przedstawienia stanowiska na temat prawdziwości i znaczenia dla sprawy faktów i okoliczności podnoszonych przez Komisję, a także dokumentów, którymi Komisja posługuje się na poparcie zarzutu istnienia naruszenia postanowień traktatu FUE. Tym samym, gdy tak jak w rozpatrywanej sprawie Komisja, po stwierdzeniu częściowej nieważności decyzji o nałożeniu grzywiny, wyda zmieniającą kwotę tej grzywiny decyzję, jest ona zobowiązana do przedstawienia zainteresowanemu przedsiębiorstwu dodatkowych elementów dotyczących szczegółowych zasad realizacji swego zamiaru zapewnienia skutku odstraszającego grzywiny, aby umożliwić mu skuteczne zajęcie stanowiska w tej sprawie, w tym również w zakresie dotyczącym kwoty dodatkowej. Jeśli jednak przed wydaniem decyzji zmieniającej Komisja wyśle temu przedsiębiorstwu pismo przedstawiające okoliczności faktyczne, wskazane elementy nie muszą zostać wyszczególnione w tym dokumencie, który pozbawiony jest szczególnego statusu procesowego. Należy raczej sprawdzić, czy z perspektywy przebiegu całego postępowania administracyjnego zakończonego wydaniem zaskarżonej decyzji danemu przedsiębiorstwu umożliwiono w odpowiedni sposób zrozumienie tego zamiaru i ustosunkowanie się doń.

18| Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „b) Prawo do bycia wysłuchanym” i „Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE – 3. Obliczanie kwoty grzywiny”.

19| Wyrok z dnia 15 marca 2000 r. (T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95, T-104/95, [EU:T:2000:77](#)).

20| Komunikat Komisji w sprawie najlepszych praktyk w zakresie prowadzenia postępowań w związku z art. 101 i 102 [TFUE] (Dz.U. 2011, C 308, s. 6).

21| Sprawa C-180/16 P, *Toshiba/Komisja*.

22| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „a) Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów” oraz poniżej w części „Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE – 3. Obliczanie kwoty grzywiny”.

Z powyższych względów Sąd zauważył, że w omawianym przypadku, od momentu otrzymania pierwotnego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, zainteresowane przedsiębiorstwo miało wiedzę o tym, że Komisja nosi się z zamiarem zapewnienia skutku odstraszającego nałożonej na nie grzywny. Sąd wskazał ponadto, że przynajmniej od momentu wydania pierwotnej decyzji było ono w stanie pojąć to, że zamiar ten wiąże się z nałożeniem kwoty dodatkowej odnoszącej się do określonego okresu prowadzenia działalności i że zamiaru tego nie podważył wyrok stwierdzający częściową nieważność pierwotnej decyzji, a tenże zamiar został podtrzymany zarówno w piśmie przedstawiającym okoliczności faktyczne, jak i na spotkaniu Komisji z tym przedsiębiorstwem. Sąd doszedł więc do wniosku, że nie wykazano naruszenia przysługującego temu przedsiębiorstwu prawa do obrony w zakresie dotyczącym żywnościowego przez Komisję zamiaru nałożenia na nie kwoty dodatkowej.

c. WYKORZYSTANIE W CHARAKTERZE DOWODU ZAREJESTROWANYCH W SPOSÓB NIEJAWNY NAGRAŃ ROZMÓW TELEFONICZNYCH

W wyroku z dnia 8 września 2016 r., *Goldfish i in./Komisja* (T-54/14, [EU:T:2016:455](#)), Sąd miał sposobność rozstrzygnięcia w przedmiocie wykorzystania w charakterze dowodu, w ramach dochodzenia dotyczącego naruszenia prawa konkurencji, zarejestrowanych w sposób niejawni nagrań rozmów telefonicznych. Ściślej rzecz biorąc, w omawianej sprawie chodziło o to, czy środki dowodowe gromadzone zgodnie z prawem przez Komisję mogą być przez nią wykorzystywane, mimo że początkowo zostały one uzyskane przez osobę trzecią, w omawianym przypadku nielegalnie, na przykład z naruszeniem prawa do poszanowania życia prywatnego osoby będącej przedmiotem spornych nagrań.

W tej kwestii Sąd wskazał, że z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, iż wykorzystanie nielegalnego nagrania jako środka dowodowego w sprawie nie jest samo w sobie sprzeczne z zasadami słuszności zapisanymi w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, również wówczas, gdy środek ten został pozyskany z naruszeniem wymogów przewidzianych w art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., w sytuacji gdy z jednej strony skarżąca w tej sprawie nie została pozbawiona rzetelnego procesu sądowego ani prawa do obrony, a z drugiej strony środek ten nie był wyłącznym środkiem dowodowym, na którym opierało się skazanie. Zaś w omawianej sprawie, jak wskazał Sąd, w trakcie postępowania administracyjnego Komisja zaoferowała wszystkim stronom możliwość dostępu do wszystkich zgromadzonych w aktach sprawy nagrań głosowych i dotyczących ich notatek na piśmie. Co więcej, sporne nagrania nie stanowiły jedyne go środka dowodowego wykorzystanego przez Komisję, gdyż stwierdzenie naruszenia art. 101 TFUE w zaskarżonej decyzji opierało się na całokształcie materiału dowodowego, który Komisja pozyskała w trakcie postępowania administracyjnego. W świetle tych okoliczności Sąd stwierdził, że nawet jeśli należałoby uznać, iż sporne nagrania zostały zarejestrowane z naruszeniem prawa przez jedno z przedsiębiorstw będących konkurentami skarżących, Komisja miała prawo wykorzystać je jako dowód w zaskarżonej decyzji w celu stwierdzenia naruszenia art. 101 TFUE.

2. PRZESŁANKI PRYZNANIA ZWOLNIENIA Z GRZYWIEN

W wyroku z dnia 29 lutego 2016 r., *Schenker/Komisja* (T-265/12, odwołanie w toku²³, [EU:T:2016:111](#)), Sąd orzekał w przedmiocie przesłanek, na których podstawie Komisja może przyznać zwolnienie przedsiębiorstwu

23| Sprawa C-263/16 P, *Schenker/Komisja*.

ujawniającemu swój udział w domniemanym kartelu²⁴. Do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji stwierdzającej, że spółki prowadzące działalność w sektorze usług międzynarodowej spedycji lotniczej uczestniczyły w różnych porozumieniach i uzgodnionych praktykach w tym sektorze. Komisja wszczęła dochodzenie w związku z wnioskiem o zwolnienie z grzywny złożonym przez Deutsche Post AG na podstawie komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r.²⁵ i przyznała jej to zwolnienie. Skarżąca zakwestionowała decyzję Komisji o przyznaniu Deutsche Post zwolnienia, podnosząc, że Komisja potraktowała Deutsche Post w bardziej korzystny sposób w porównaniu z innymi przedsiębiorstwami, które złożyły wnioski o zwolnienie z grzywien oraz o obniżenie ich kwoty. Chociaż Komisja stwierdziła istnienie czterech naruszeń, przyznała ona Deutsche Post ogólne zwolnienie warunkowe obejmujące sektor spedycji lotniczej, nie zbadawszy, czy dowody przedstawione przez to przedsiębiorstwo obejmowały wszystkie odnośne zachowania. Skarżąca twierdziła, że gdyby wszystkie wnioski o zwolnienie z grzywien i o obniżenie ich kwoty zostały rozpatrzone z uwzględnieniem sektora spedycyjnego rozpatrywanego jako całość, zostałaby ona potraktowana w bardziej korzystny sposób.

Sąd wskazał w tym względzie, że w chwili gdy Komisja otrzymuje wniosek o zwolnienie z grzywny w rozumieniu pkt 8 lit. a) komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r., nie wie ona jeszcze o danym kartelu. W konsekwencji, jak wynika z przypisu 1 do pkt 8 lit. a) komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r., Komisja jest zobowiązana do dokonania oceny *ex ante* wniosku o zwolnienie z grzywny, która opiera się wyłącznie na rodzaju i jakości informacji przekazanych przez przedsiębiorstwo. Komunikat w sprawie współpracy z 2006 r. nie stoi zatem na przeszkodzie temu, by Komisja przyznała przedsiębiorstwu warunkowe zwolnienie, nawet jeśli informacje przekazane przez to przedsiębiorstwo nie pozwalają jej jeszcze na wyrobienie sobie szczegółowej i dokładnej opinii na temat charakteru i zakresu domniemywanego naruszenia. Sąd doszedł więc do wniosku, że pkt 8 lit. a) oraz pkt 9 i 18 komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r. nie wymagają tego, by elementy przekazane przez przedsiębiorstwo stanowiły informacje i dowody dotyczące konkretnie naruszeń, które Komisja stwierdza na zakończenie postępowania administracyjnego. Wystarczy, by pozwoliły jej one na przeprowadzenie ukierunkowanego dochodzenia w związku z domniemanym naruszeniem, które obejmuje naruszenie lub naruszenia stwierdzone przez Komisję na zakończenie tego postępowania.

3. MOŻLIWOŚĆ ZDECYDOWANIA SIĘ PRZEZ KOMISJĘ NA PRZEPROWADZENIE POSTĘPOWANIA UGODOWEGO

Wyrok z dnia 29 lutego 2016 r., *Schenker/Komisja* (T-265/12, odwołanie w toku²⁶, [EU:T:2016:111](#)), również stanowił dla Sądu okazję do rozstrzygnięcia w przedmiocie zakresu uznania Komisji przy podejmowaniu decyzji, czy w ramach stosowania art. 101 i 102 TFUE przeprowadzić postępowanie ugodowe²⁷. Skarżąca utrzymywała, że Komisja popełniła błąd w ocenie, gdy podjęła decyzję o nieprzeprowadzeniu postępowania ugodowego przed nawiązaniem kontaktu z adresatami zaskarżonej decyzji. Zdaniem skarżącej Komisja nie była bowiem zdolna ocenić w pełni, czy przeprowadzenie postępowania ugodowego jest stosowne, zanim nie nawiązała kontaktu z danymi stronami i nie ustaliła ich zainteresowania zawarciem ugody.

24| Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „3. Możliwość zdecydowania się przez Komisję na przeprowadzenie postępowania ugodowego”.

25| Komunikat Komisji dotyczący nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach kartelowych (Dz.U. 2006, C 298, s. 17).

26| Sprawa C-263/16 P, *Schenker/Komisja*.

27| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „2. Przesłanki przyznania zwolnienia z grzywien”.

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 10a ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 773/2004²⁸, zmienionego rozporządzeniem nr 622/2008²⁹, Komisja może wyznaczyć stronom termin, w którym mogą one zadeklarować na piśmie gotowość przystąpienia do rozmów ugodowych celem ewentualnego przedłożenia propozycji ugodowych. Z brzmienia tego przepisu jasno więc wynika, że Komisja nie jest zobowiązana do nawiązania kontaktu ze stronami, lecz dysponuje w tym względzie zakresem uznania. W tym kontekście Sąd wskazał, że praktyka Komisji jest zgodna z tym podejściem. Zgodnie bowiem z pkt 6 komunikatu Komisji w sprawie prowadzenia postępowań ugodowych³⁰, jeżeli Komisja uzna, że dana sprawa nadaje się zasadniczo do rozstrzygnięcia w trybie ugody, obowiązana jest zbadać, czy wszystkie strony są ewentualnie zainteresowane zawarciem ugody, jakkolwiek strony postępowania nie mogą rościć sobie prawa do zawarcia ugody. Z rzeczonego punktu jasno wynika, że wyłącznie w przypadku gdy Komisja uzna, iż sprawa nadaje się do rozstrzygnięcia w trybie ugody, powinna ona zbadać zainteresowanie odnośnych stron. W konsekwencji ów punkt przewiduje też sytuację, w której Komisja może uznać, iż sprawa nie nadaje się do rozstrzygnięcia w trybie ugody, bez wcześniejszego nawiązania kontaktu z danymi stronami i zbadania, czy są one zainteresowane zawarciem ugody. Tym samym w omawianej sprawie sam fakt, iż Komisja nie zbadała zainteresowania skarżącej oraz pozostałych odnośnych przedsiębiorstw zawarciem ugody, nie pozwalał sam w sobie na wykazanie, że zaskarżona decyzja jest wadliwa.

4. OBOWIĄZEK UZASADNIENIA

W wyroku z dnia 13 grudnia 2016 r., *Printeos i in./Komisja* (T-95/15, [EU:T:2016:722](#)), Sąd miał sposobność objaśnienia zakresu obowiązku uzasadnienia decyzji Komisji o nałożeniu grzywien w dziedzinie prawa konkurencji, wydawanych w postępowaniu ugodowym, na podstawie art. 10a rozporządzenia nr 773/2004 i komunikatu Komisji w sprawie prowadzenia postępowań ugodowych.

Przypomniawszy zasady wykonywania obowiązku uzasadnienia przewidzianego w art. 296 akapit drugi TFUE, Sąd orzekł, że zważywszy na wymogi art. 47 Karty praw podstawowych w związku z art. 263 TFUE, z jednej strony, i z art. 261 TFUE i art. 31 rozporządzenia (WE) nr 1/2003³¹, z drugiej strony, przytoczone w pkt 41 komunikatu w sprawie prowadzenia postępowań ugodowych, zasady te stosuje się odpowiednio do obowiązku uzasadnienia przez Komisję decyzji w sprawie nałożenia grzywien, które wydaje po przeprowadzeniu postępowania ugodowego, w którym dane przedsiębiorstwo musi zaakceptować jedynie maksymalną kwotę proponowanej grzywny.

Poszanowanie przez Komisję gwarancji przyznanych przez porządek prawny Unii w postępowaniach administracyjnych, w tym obowiązku uzasadnienia, nabiera tym bardziej fundamentalnego znaczenia, gdy decyduje się ona na etapie ustalania kwoty wymierzanych grzywien na odstępianie od ogólnej metodologii zawartej w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien³², w oparciu, tak jak w omawianym przypadku, o pkt 37 tychże wytycznych. Wytyczne z 2006 r. określają bowiem normę postępowania, która stanowi pewną

28| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 773/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. odnoszące się do prowadzenia przez Komisję postępowań zgodnie z art. [101 TFUE] i [102 TFUE] (Dz.U. L 123, s. 18).

29| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 622/2008 z dnia 30 czerwca 2008 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 773/2004 w odniesieniu do prowadzenia postępowań ugodowych w sprawach kartelowych (Dz.U. 2008, L 171, s. 3).

30| Obwieszczenie Komisji w sprawie prowadzenia postępowań ugodowych w związku z przyjęciem decyzji na mocy art. 7 i 23 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 w sprawach kartelowych (Dz.U. 2008, C 167, s. 1).

31| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 TFUE] i [102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

32| Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2).

wskazówkę dla praktyki administracyjnej i od której Komisja nie może odstąpić w konkretnym przypadku bez podania powodów, które byłyby zgodne z zasadą równego traktowania. Uzasadnienie to powinno być szczegółowe tym bardziej dlatego, że pkt 37 wytycznych z 2006 r. ogranicza się do ogólnikowego odesłania do szczególnych okoliczności danej sprawy, pozostawiając tym samym Komisji szeroki zakres uznania jeśli chodzi o dokonanie wyjątkowego dostosowania kwot podstawowych grzywien. Wynika z tego, że w omawianym przypadku Komisja miała obowiązek wystarczająco jasnego i precyzyjnego objaśnienia sposobu, w jaki zamierza skorzystać z przysługującego jej zakresu swobodnego uznania, w tym poszczególnych uwzględnionych przez siebie w tym kontekście okoliczności faktycznych i prawnych. W szczególności z uwagi na spoczywający na niej obowiązek poszanowania przy ustalaniu kwot grzywien zasady równości traktowania ten obowiązek uzasadnienia obejmuje całokształt istotnych elementów wymaganych do dokonania oceny tego, czy dane przedsiębiorstwa, w stosunku do których kwoty podstawowe grzywien zostały dostosowane, znajdowały się w porównywalnych sytuacjach, czy sytuacje te zostały potraktowane jednakowo i czy to potraktowanie w jednakowy lub odmienny sposób było obiektywnie uzasadnione. Tymczasem w omawianej sprawie Sąd stwierdził, że w zaskarżonej decyzji Komisja nie przedstawiła powodów, dla których zastosowała do zainteresowanych przedsiębiorstw odmienne stawki obniżki. Doszedł więc do wniosku, że zaskarżona decyzja obarczona jest wadą braku uzasadnienia.

5. NIEOGRANICZONE PRAWO ORZEKANIA

W wyrokach z dnia 28 czerwca 2016 r., *Portugal Telecom/Komisja* (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i z dnia 28 czerwca 2016 r., *Telefónica/Komisja* (T-216/13, odwołanie w toku³³, [EU:T:2016:369](#)), Sąd miał sposobność doprecyzowania zakresu sprawowanej przez sąd Unii kontroli sądowej nad decyzjami Komisji dotyczącymi stosowania art. 101 TFUE i 102 TFUE, a w szczególności ustalania kwoty grzywien nakładanych w ramach ich stosowania³⁴. Sąd zajął się badaniem zgodności z prawem decyzji, w której Komisja stwierdziła, że Portugal Telecom SGPS, SA (pierwszy operator telekomunikacyjny w Portugalii) oraz Telefónica, SA (pierwszy operator telekomunikacyjny w Hiszpanii) naruszyły art. 101 TFUE poprzez uczestnictwo w porozumieniu o zakazie konkurencji. Przedmiotem sporu była klauzula o zakazie konkurencji na rynku iberyjskim zawarta w umowie dotyczącej nabycia przez Telefónikę należącego do Portugal Telecom udziału w brazylijskim operatorze telefonii mobilnej Vivo.

W tym względzie Sąd przypomniał, że w ramach systemu sądowej kontroli decyzji Komisji dotyczących postępowań prowadzonych w zastosowaniu art. 101 TFUE i 102 TFUE przeprowadzana jest przewidziana w art. 263 TFUE kontrola zgodności z prawem wydanych przez instytucje aktów, która w zastosowaniu art. 261 TFUE i na żądanie skarżących może zostać uzupełniona wykonaniem przez Sąd nieograniczonego prawa orzekania w odniesieniu do kar nałożonych w tej dziedzinie przez Komisję. Sąd uznał jednak, że w omawianych sprawach nie dysponuje informacjami wystarczającymi, aby określić kwotę końcową grzywny, jaką należy nałożyć na skarżące. Zwrócił bowiem uwagę, że wprawdzie nieograniczone prawo orzekania przysługujące Sądowi na mocy art. 31 rozporządzenia 1/2003, poza zwykłą kontrolą zgodności sankcji z prawem, upoważnia Sąd do zastąpienia oceny Komisji własną oceną, jednak w omawianym przypadku Komisja nie przeprowadziła analizy elementów podniesionych przez skarżącą w celu wykazania braku potencjalnej konkurencji pomiędzy stronami w odniesieniu do niektórych usług w celu określenia wartości sprzedaży, jaką należy uwzględnić przy obliczaniu kwoty grzywny. Określenie wartości tej sprzedaży przez

33| Sprawa C-487/16 P, *Telefónica/Komisja*.

34| Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone tym wyrokom w części „Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE – 2. Ograniczenie ze względu na cel i 3. Obliczanie kwoty grzywny”.

Sąd oznaczałoby, że musiałby on uzupełnić braki w aktach sprawy. Tymczasem wykonanie nieograniczonego prawa orzekania nie może sięgać tak dalece, by Sąd musiał przeprowadzać takie czynności.

ROZWÓJ ORZECZNICTWA W DZIEDZINIE ART. 101 TFUE

1. POJĘCIE POTENCJALNEJ KONKURENCJI

Sposobność do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie pojęcia potencjalnej konkurencji dał Sądowi, wydany w tym samym dniu co pięć innych wyroków (wyroki: z dnia 8 września 2016 r., **Arrow Group i Arrow Generics/Komisja**, T-467/13, niepublikowany, [EU:T:2016:450](#); z dnia 8 września 2016 r., **Merck/Komisja**, T-470/13, niepublikowany, [EU:T:2016:452](#); z dnia 8 września 2016 r., **Sun Pharmaceutical Industries i Ranbaxy (UK)/Komisja**, T-460/13, niepublikowany, [EU:T:2016:453](#); z dnia 8 września 2016 r., **Generics (UK)/Komisja**, T-469/13, niepublikowany, [EU:T:2016:454](#) i z dnia 8 września 2016 r., **Xellia Pharmaceuticals i Alpharma/Komisja**, T-471/13, niepublikowany, [EU:T:2016:460](#)) w wyniku serii skarg na decyzję Komisji stwierdzającą istnienie kartelu na rynku leków przeciwdepresyjnych zawierających aktywny składnik farmaceutyczny citalopram, wyrok z dnia 8 września 2016 r., **Lundbeck/Komisja** (T-472/13, odwołanie w toku³⁵, [EU:T:2016:449](#))³⁶. Chodziło o porozumienia zawarte przez H. Lundbeck A/S (zwaną dalej „Lundbeckiem”), spółkę prawa duńskiego kontrolującą grupę spółek zajmującą się badaniami nad nowymi produktami leczniczymi oraz ich sprzedażą, uprawnioną z patentów na te leki, oraz przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie wytwarzania lub sprzedaży generycznych produktów leczniczych. Porozumienia te miały na celu ustanowienie ograniczeń dostępu do rynku omawianych produktów przez te ostatnie przedsiębiorstwa w zamian za znaczne sumy pieniędzy wypłacane im przez Lundbecka. Komisja stwierdziła, że Lundbeck i producenci leków generycznych są przynajmniej potencjalnymi konkurentami i że sporne porozumienia stanowią ograniczenia konkurencji ze względu na cel.

W tym względzie Sąd przypomniał, że badanie warunków konkurencji na danym rynku opiera się nie tylko na rzeczywistej konkurencji, lecz także na konkurencji potencjalnej, aby stwierdzić, czy uwzględniając strukturę rynku oraz kontekst gospodarczy i prawny regulujący jego funkcjonowanie, istnieją rzeczywiste i konkretne możliwości, by dane przedsiębiorstwa mogły ze sobą konkurować lub by nowy uczestnik mógł wejść na rynek właściwy i konkurować z działającymi już na nim przedsiębiorstwami. W celu ustalenia, czy dane przedsiębiorstwo może być zakwalifikowane jako potencjalny konkurent na rynku, Komisja ma obowiązek zbadania, czy w razie braku zawarcia badanego przez nią porozumienia istniałyby realne i konkretne możliwości pozwalające mu, w ramach racjonalnej strategii gospodarczej, na wejście na rynek oraz na konkurowanie z przedsiębiorstwami tam działającymi. Dowód taki powinien być wsparty okolicznościami faktycznymi lub analizą struktur rynku właściwego.

Zadanie Sądu polegało w tym kontekście dokładniej na zbadaniu argumentu Lundbecka, że zaskarżona decyzja narusza prawo w zakresie, w jakim Komisja stwierdza w niej, iż wprowadzenie do obrotu produktów leczniczych z naruszeniem praw własności intelektualnej osób trzecich jest wyrazem potencjalnej konkurencji na podstawie art. 101 TFUE. Sąd wskazał, że o ile prawdą jest, iż patenty uważa się za ważne, dopóki nie zostaną wyraźnie odwołane lub unieważnione przez właściwy do tego organ lub sąd, o tyle takie domniemanie ważności nie jest równoznaczne z domniemaniem niezgodności z prawem generycznych produktów leczniczych wprowadzonych do obrotu zgodnie z prawem, w odniesieniu do których uprawniony z patentu

35| Sprawa C-591/16 P, **Lundbeck/Komisja**.

36| Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „2. Ograniczenia ze względu na cel – b) Płatności odwrócone wiążące się z wykluczeniem konkurentów z rynku”.

uważa, że naruszają one ów patent. Tym samym to na Lundbecku spoczywał ciężar wykazania przed sądami krajowymi, w przypadku wprowadzenia na rynek generycznych produktów leczniczych, że produkty te naruszają jeden z jego patentów dotyczących procesu uzyskiwania, przy czym wejście na rynek z ryzykiem nie jest samo w sobie niezgodne z prawem. Ponadto w przypadku powództwa o stwierdzenie naruszenia wniesionego przez Lundbecka przeciwko przedsiębiorstwom działającym w sektorze generycznych produktów leczniczych przedsiębiorstwa te mogły zakwestionować ważność patentu, na który powoływał się Lundbeck, w drodze powództwa wzajemnego. Ogólnie rzecz biorąc, w chwili zawarcia spornych porozumień istniało więc wiele scenariuszy dających realne i konkretne możliwości wejścia na rynek przedsiębiorstwom działającym w sektorze generycznych produktów leczniczych, w szczególności zaś wprowadzenia na rynek produktu generycznego „z ryzykiem”, z ewentualnością sporu z Lundbeckiem w ramach potencjalnych spraw sądowych. Taka możliwość jest wyrazem potencjalnej konkurencji w sytuacji takiej jak ta w omawianej sprawie, w której oryginalne patenty Lundbecka wygasły i w której istniały inne procesy pozwalające na produkowanie generycznego citalopramu, co do których nie wykazano naruszenia przez nie innych patentów Lundbecka. Ponadto działania i inwestycje przeprowadzone przez przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych w celu wejścia na rynek citalopramu przed zawarciem spornych porozumień dowodziły, że były one gotowe na wejście na rynek i podjęcie ryzyka, które się z takim wejściem wiąże. Ponadto, jak wskazał Sąd, wprawdzie inne oświadczenia z okresu zawierania spornych porozumień pozwalały sądzić, że przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych miały wątpliwości co do braku naruszenia patentów przez ich produkty lub że Lundbeck był przekonany o ważności swoich patentów, jednak nie wystarczały one do podważenia wniosku, zgodnie z którym przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych były postrzegane jako potencjalne zagrożenie dla Lundbecka i mogły z uwagi na samo swoje istnienie wywierać presję konkurencyjną na Lundbecka i na przedsiębiorstwa działające na tym rynku.

Sąd przypomniał ponadto, że aby dowieść istnienia potencjalnej konkurencji, wymaga się jedynie, by wejście na rynek miało miejsce w racjonalnym czasie, lecz nie określa się w tym względzie precyzyjnego terminu. Zatem w celu wykazania w omawianej sprawie istnienia potencjalnej konkurencji nie było konieczne, aby Komisja wykazała, że wejście na rynek przedsiębiorstw działających w sektorze generycznych produktów leczniczych z pewnością miałoby miejsce przed wygaśnięciem spornych porozumień, tym bardziej że w szczególności w przypadku sektora farmaceutycznego potencjalna konkurencja może istnieć na długo przed wygaśnięciem patentu, a kroki podjęte przed tym wygaśnięciem są istotne dla oceny, czy konkurencja ta została ograniczona. Sąd wskazał na koniec, że potencjalna konkurencja obejmuje między innymi działania przedsiębiorstwa działającego w sektorze generycznych produktów leczniczych zmierzające do uzyskania niezbędnych pozwoleń na dopuszczenie do obrotu, a także wykonanie wszelkich działań administracyjnych i handlowych niezbędnych do przygotowania wejścia na rynek. Taka potencjalna konkurencja jest chroniona przez art. 101 TFUE. W sytuacji gdyby można było bowiem, nie naruszając przy tym prawa konkurencji, zapłacić przedsiębiorstwom, które są w trakcie przeprowadzania działań niezbędnych do przygotowania wprowadzenia do obrotu generycznego produktu leczniczego i które poczyniły znaczne inwestycje w tym celu, aby zatrzymały lub chociaż spowolniły ten proces, skuteczna konkurencja nigdy nie miałaby miejsca lub napotkałaby na znaczące opóźnienia, i to kosztem konsumentów.

2. OGRANICZENIE ZE WZGLĘDU NA CEL

a. KLAUZULA O ZAKAZIE KONKURENCJI

W wyrokach z dnia 28 czerwca 2016 r., *Portugal Telecom/Komisja* (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i z dnia 28 czerwca 2016 r., *Telefónica/Komisja* (T-216/13, odwołanie w toku³⁷, [EU:T:2016:369](#)), Sąd musiał również orzec w przedmiocie uznania spornej klauzuli o zakazie konkurencji za ograniczającą konkurencję ze względu na cel³⁸. Skarżące zakwestionowały taką kwalifikację, gdyż Komisja nie wykazała ich zdaniem, że były one potencjalnymi konkurentami i że wobec tego klauzula mogła ograniczyć konkurencję.

Po pierwsze, co się tyczy kwalifikacji spornej klauzuli jako „ograniczenia akcesoryjnego”, Sąd uznał, że Portugal Telecom nie wykazała, iż wprowadzone przez tę sporną klauzulę ograniczenie miało związek z opcją kupna jej akcji posiadanych przez Telefónikę (która to opcja była początkowo przewidziana w porozumieniu, a następnie została z niego usunięta) i z dymisją członków rady nadzorczej powołanych przez hiszpańską spółkę (która to dymisja przewidziana była w ostatecznej wersji porozumienia). Jeśli zaś chodzi o zapisany w spornej klauzuli obowiązek oceny własnej, nic nie wskazywało, aby klauzula ta zawierała ten obowiązek, od którego zależało wejście w życie zakazu konkurencji. Ponadto, choć Telefónica podnosiła, że sporna klauzula została narzucona przez rząd portugalski lub że była ona w każdym razie niezbędna do tego, by nie blokował on umowy dotyczącej „operacji Vivo”, Sąd uznał, że Telefónica nie przedstawiła dowodów wystarczających do wsparcia tych twierdzeń. Wskazał ponadto, że Telefónica nie przedstawiła żadnych informacji wyjaśniających podwoje, dla których klauzula o zakazie konkurencji na rynkach portugalskim i hiszpańskim mogłaby być uznana za obiektywnie niezbędną dla transakcji dotyczącej przejęcia udziałów w operatorze brazylijskim.

Jeśli chodzi, po drugie, o zdolność ograniczenia przez sporną klauzulę konkurencji pomiędzy Portugal Telecom i Telefónicą, skarżące podnosiły, że Komisja popełniła błąd, nie badając warunków potencjalnej konkurencji w celu sprawdzenia, czy istniały rzeczywiste i konkretne możliwości, że Telefónica i PT będą ze sobą konkurowały na rynkach właściwych, których miała dotyczyć klauzula. W tym względzie Sąd wskazał, że aby ocenić, czy dane porozumienie między przedsiębiorstwami czy też decyzja związku przedsiębiorstw wykazuje taki stopień szkodliwości, aby można je było uznać za ograniczenia konkurencji ze względu na cel w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, należy skupić się na treści ich postanowień, na celach, do których osiągnięcia zmierzają, a także na kontekście gospodarczym i prawnym, w jaki się wpisują. Komisja nie zawsze jest jednak zobowiązana do dokładnego określenia rynku właściwego lub rynków właściwych. I tak w ramach art. 101 ust. 1 TFUE uprzednie określenie właściwego rynku nie jest konieczne, w przypadku gdy sporne porozumienie ma samo w sobie cel antykonkurencyjny. Wobec tego, ponieważ w omawianym przypadku Komisja stwierdziła, że klauzula, której dotyczy kara nałożona w zaskarżonej decyzji, miała na celu podział rynków, skarżące nie mogły twierdzić, że stwierdzenie, czy klauzula stanowiła ograniczenie konkurencji ze względu na cel, wymagało szczegółowej analizy odnośnych rynków. Przedsiębiorstwa zawierające umowę mającą na celu ograniczenie konkurencji nie mogą bowiem co do zasady uniknąć zastosowania wobec nich art. 101 ust. 1 WE, twierdząc, że zawarte przez nie porozumienie nie miało poważnych skutków dla konkurencji. Wobec tego argumentacja skarżącej, w myśl której istnienie domniemanego porozumienia o zakazie konkurencji nie może stanowić dowodu istnienia potencjalnej konkurencji pomiędzy stronami, była pozbawiona znaczenia.

37| Sprawa C-487/16 P, *Telefónica/Komisja*.

38| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone tym wyrokom w części „Zagadnienia ogólne – 5. Nieograniczone prawo orzekania” i poniżej w części „3. Obliczanie kwoty grzywny”.

b. PŁATNOŚCI ODWRÓCONE WIĄŻĄCE SIĘ Z WYKLUCZENIEM KONKURENTÓW Z RYNKU

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 8 września 2016 r., *Lundbeck/Komisja* (T-472/13, odwołanie w toku³⁹, [EU:T:2016:449](#)), Sąd zajął się w szczególności zbadaniem, czy porozumienia zawierane przez grupę spółek kontrolowaną przez Lundbecka, uprawnionego z patentów na leki przeciwdepresyjne zawierające aktywny składnik farmaceutyczny citalopram, z przedsiębiorstwami działającymi w sektorze generycznych produktów leczniczych, które to porozumienia przewidywały wykluczenie tych przedsiębiorstw z rynku tych produktów leczniczych w zamian za wypłacenie znacznych sum przez Lundbecka, wchodzą w zakres zakazu z art. 101 ust. 1 TFUE⁴⁰.

Sąd wskazał przede wszystkim, że fakt, iż ograniczenia konkurencji zostały uzyskane dzięki istotnym płatnościom odwróconym, stanowi decydujący element oceny prawnej tych porozumień. W związku z tym, gdy płatność odwrócona jest związana z wykluczeniem konkurentów z rynku lub ograniczeniem elementów zachęcających do dokonania wejścia na rynek, takie ograniczenie może nie wynikać wyłącznie z oceny siły patentów przez strony, lecz zostać osiągnięte dzięki rzeczonym płatności, zbliżonej do przekupienia konkurencji. Tym samym w omawianym przypadku nieproporcjonalny charakter takich płatności, wespół z wieloma innymi czynnikami, takimi jak fakt, że kwoty tych płatności wydawały się odpowiadać co najmniej zyskom oczekiwanym przez przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych w przypadku wejścia na rynek, brak klauzul umownych pozwalających przedsiębiorstwom działającym w sektorze generycznych produktów leczniczych na wprowadzenie swoich produktów na rynek w chwili wygaśnięcia porozumień bez obawy przez powództwami o stwierdzenie naruszenia, pozwalał uznać, że sporne porozumienia miały za zadanie ograniczenie konkurencji ze względu na cel w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE.

Sąd wskazał następnie, że wprowadzie asymetria ryzyka między przedsiębiorstwami działającymi w sektorze generycznych produktów leczniczych a Lundbeckiem, gdy opatentowany produkt leczniczy reprezentuje istotną część jego obrotu, pozwala częściowo wyjaśnić powody, dla których mógł on być skłonny do przyznania istotnych płatności odwróconych w celu uniknięcia wszelkiego, nawet nieznacznego ryzyka, że generyczne produkty lecznicze będą mogły wejść na rynek, jednak okoliczność ta w żadnym razie nie wyklucza zastosowania art. 101 TFUE. Wprawdzie więc w przypadku nielegalnego wejścia na rynek przedsiębiorstw działających w sektorze generycznych produktów leczniczych Lundbeck mógłby doznać niepodlegającej naprawieniu szkody ze względu na nieodwracalne obniżki cen spowodowane takim wejściem, lecz obniżenie cen regulowanych po wygaśnięciu patentu na aktywny składnik farmaceutyczny jest cechą charakterystyczną rynków farmaceutycznych, która jest znana Lundbeckowi, stanowi ono zatem normalne ryzyko handlowe, które nie może usprawiedliwiać zawarcia porozumień antykonkurencyjnych. Dlatego też zaakceptowanie twierdzenia dotyczącego asymetrii ryzyka sprowadzałoby się ostatecznie do uznania, że Lundbeck mógł, zawierając porozumienia takie jak sporne porozumienia z przedsiębiorstwami działającymi w sektorze generycznych produktów leczniczych, zabezpieczyć się przed nieodwracalnym spadkiem cen, który nie mógł zostać wyeliminowany, nawet gdyby wygrały sprawy z powództw o naruszenie przed sądami krajowymi. Taki skutek byłby ewidentnie sprzeczny z celami postanowień traktatu FUE dotyczącymi konkurencji, które mają zapewnić w szczególności ochronę konsumentów przed nieuzasadnionymi podwyżkami cen w wyniku zмовy między konkurentami. Nie było więc żadnego powodu, by przyjąć, że w omawianym przypadku taka zмова jest zgodna z prawem, pod pretekstem że dotyczyła patentów na procesy, mimo że obrona tych patentów przed sądami krajowymi, nawet w przypadku scenariusza najbardziej korzystnego dla Lundbecka,

39| Sprawa C-591/16 P, *Lundbeck/Komisja*.

40| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „1. Pojęcie potencjalnej konkurencji”.

nie mogłaby prowadzić do tych samych rezultatów niekorzystnych dla konkurencji, a w szczególności dla konsumentów. W każdym razie Sąd podkreślił, że nawet jeśli ograniczenia zawarte w spornych porozumieniach potencjalnie wchodziły w zakres stosowania patentów Lundbecka w tym znaczeniu, że mogły one również zostać uzyskane w ramach postępowania sądowego, w momencie, gdy sporne porozumienia zostały zawarte, była to wyłącznie pewna możliwość. Tymczasem fakt zastąpienia tej niepewności, dotyczącej ewentualnego naruszenia patentów przez produkty przedsiębiorstw działających w sektorze generycznych produktów leczniczych i ważności patentów Lundbecka, przez pewność, że przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych nie wejdą na rynek w czasie obowiązywania spornych porozumień, jako taki stanowił w omawianej sprawie ograniczenie konkurencji ze względu na cel, ponieważ taki skutek został uzyskany w drodze płatności odwróconej.

Sąd stwierdził na koniec, że przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych podjęły znaczne wysiłki w celu przygotowywania ich wejścia na rynek i że nie miały zamiaru zrezygnować z tych wysiłków ze względu na patenty Lundbecka. Wprawdzie istniała znaczna niepewność co do tego, czy ich produkty nie zostałyby ewentualnie uznane za naruszenie praw własności intelektualnej przez właściwy sąd, z zaskarżonej decyzji wynikało jednak, że przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych miały w przypadku sporu rzeczywiste szanse na jego korzystne rozstrzygnięcie. W konsekwencji, zawierając sporne porozumienia, strony zamieniły tę niepewność na pewność, że przedsiębiorstwa działające w sektorze generycznych produktów leczniczych nie wejdą na rynek, w zamian za istotne płatności odwrócone, eliminując tym samym wszelką, choćby potencjalną, konkurencję na rynku w okresie ich obowiązywania.

3. OBLICZANIE KWOTY GRZYWNY

W wyrokach z dnia 28 czerwca 2016 r., *Portugal Telecom/Komisja* (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i z dnia 28 czerwca 2016 r., *Telefónica/Komisja* (T-216/13, odwołanie w toku⁴¹, [EU:T:2016:369](#)), Sąd musiał również orzec w przedmiocie określenia wartości sprzedaży, która powinna być uwzględniona przy obliczaniu grzywny⁴². Skarżące utrzymywały, że należy również wykluczyć z obliczania grzywny wielkość sprzedaży dokonanej na rynkach lub z tytułu usług niepodlegających potencjalnej konkurencji, które nie wchodzą w zakres stosowania spornej klauzuli o zakazie konkurencji.

W tej kwestii, choć Komisja podnosiła, że ze względu na bardzo szeroki zakres stosowania klauzuli o zakazie konkurencji nie musiała analizować potencjalnej konkurencji pomiędzy stronami w odniesieniu do każdej z usług przywołanych przez skarżące w celu określenia wartości sprzedaży, która powinna być uwzględniona przy obliczaniu grzywny, Sąd orzekł, że nie można przyjąć tej argumentacji. Omawiana klauzula miała bowiem zastosowanie do „jakiegokolwiek projektu związanego z branżą telekomunikacyjną, który może być uznany za konkurencyjny w stosunku do drugiej strony na rynku iberyjskim”. Ponadto, jak zauważył Sąd, w celu obliczenia grzywny Komisja wykorzystała wartość sprzedaży działań wchodzących, według niej, w zakres zastosowania klauzuli i wykluczyła sprzedaż odpowiadającą działaniom już prowadzonym, zgodnie z brzmieniem klauzuli wyłączonym z zakresu jej stosowania. Wobec tego sprzedaż odpowiadająca działaniom niemogącym stanowić konkurencji dla drugiej strony w okresie objętym klauzulą, również wyłączonym z zakresu stosowania klauzuli zgodnie z jej brzmieniem, powinna również zostać wyłączona do celów obliczenia grzywny. Z tego wynika, że chociaż w celu stwierdzenia naruszenia Komisja nie musiała oceniać potencjalnej konkurencji w odniesieniu do każdej z usług przywołanych przez skarżące, to jednak powinna była zbadać, czy skarżące miały podstawy,

41 | Sprawa C-487/16 P, *Telefónica/Komisja*.

42 | Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone tym wyrokom w części „Zagadnienia ogólne – 5. Nieograniczone prawo orzekania” i w części „Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE – 2. Ograniczenie ze względu na cel – a) Klauzula o zakazie konkurencji”.

aby twierdzić, że wartość sprzedaży rzeczonych usług powinna zostać wyłączona z obliczania grzywny ze względu na brak potencjalnej konkurencji stron w odniesieniu do owych usług.

W tym względzie Sąd przypominał, że Komisja jest zobowiązana dokonać oceny zamierzonego wpływu na zainteresowane przedsiębiorstwo, uwzględniając w szczególności obrót tego przedsiębiorstwa odzwierciedlający jego rzeczywistą sytuację gospodarczą w okresie, w którym miało miejsce naruszenie. Przy określaniu kwoty grzywny dopuszczalne jest uwzględnienie zarówno całkowitego obrotu przedsiębiorstwa, jak i części tego obrotu, który pochodzi ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia i który może zatem stanowić wskazówkę co do zakresu tego naruszenia. W tym kontekście Sąd podkreślił, że celem pkt 13 wytycznych z 2006 r. w sprawie metody ustalania grzywien jest przyjęcie za punkt wyjścia, przy obliczaniu kwoty grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo, kwoty odzwierciedlającej gospodarcze znaczenie naruszenia i stopień zaangażowania tego przedsiębiorstwa w tym naruszeniu. W konsekwencji pojęcie wartości sprzedaży, o której mowa w pkt 13 wytycznych, obejmuje sprzedaż dokonaną na Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) na rynku, którego dotyczy naruszenie, bez konieczności określania, czy to naruszenie rzeczywiście miało wpływ na ową sprzedaż. Pojęcie to nie może być na tyle szeroko rozumiane, by obejmowało osiągniętą przez dane przedsiębiorstwo sprzedaż niewchodzącą bezpośrednio lub pośrednio w zakres działania rozpatrywanego kartelu.

Zdaniem Sądu nie można wymagać, aby Komisja, wobec ograniczenia ze względu na cel, przeprowadzała z urzędu badanie potencjalnej konkurencji dla wszystkich rynków i usług objętych zakresem naruszenia. Przyjęte w omawianym przypadku rozwiązanie nie polega na nałożeniu na Komisję, w ramach określania kwoty grzywny, obowiązku, którego nie ma ona w ramach stosowania art. 101 TFUE, w odniesieniu do naruszenia mającego cel antykonkurencyjny, tylko na wyciągnięciu konsekwencji z faktu, że wartość sprzedaży powinna mieć bezpośredni lub pośredni związek z naruszeniem w rozumieniu pkt 13 wytycznych i nie może obejmować sprzedaży niewchodzącej bezpośrednio lub pośrednio w zakres działania podlegającego karze naruszenia. W omawianym przypadku, w świetle brzmienia spornej klauzuli oraz tego, że skarżące przytoczyły okoliczności faktyczne w celu wykazania, że wartość sprzedaży niektórych wspomnianych usług należy wyłączyć do celów obliczenia grzywny z racji braku jakiejkolwiek konkurencji między stronami, Komisja powinna była dokonać oceny tych okoliczności. Tym samym Komisja powinna była określić usługi, w odniesieniu do których strony nie konkurowały ze sobą potencjalnie na rynku iberyjskim. Dopiero na podstawie takiej analizy faktycznej i prawnej byłoby możliwe określenie sprzedaży związanych bezpośrednio lub pośrednio z naruszeniem, których wartość posłużyłaby jako kwota wyjściowa do obliczenia kwoty podstawowej grzywny.

W wyrokach z dnia 19 stycznia 2016 r., *Toshiba/Komisja* (T-404/12, odwołanie w toku⁴³, [EU:T:2016:18](#))⁴⁴ i z dnia 19 stycznia 2016 r., *Mitsubishi Electric/Komisja* (T-409/12, [EU:T:2016:17](#)), Sąd udzielił między innymi wyjaśnień w przedmiocie ustalenia kwoty podstawowej grzywny w przypadku uczestnictwa przedsiębiorstwa w kartelu poprzez przedsiębiorstwo joint venture. W roku referencyjnym skarżące uczestniczyły w spornym kartelu za pośrednictwem przedsiębiorstwa joint venture, w którym posiadały wraz z innym uczestnikiem udziały jednakowej wielkości. Aby usunąć wadę niezgodności z prawem, która doprowadziła do stwierdzenia nieważności pierwotnie wydanej w odniesieniu do tego kartelu decyzji, Komisja postanowiła obliczyć hipotetyczną kwotę wyjściową dla przedsiębiorstwa joint venture na podstawie jego obrotu za rok referencyjny i podzielić ją między dwóch udziałowców proporcjonalnie do ich sprzedaży danych produktów w ostatnim pełnym roku poprzedzającym utworzenie przedsiębiorstwa joint venture.

43| Sprawa C-180/16 P, *Toshiba/Komisja*.

44| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone tym wyrokom w części „Zagadnienia ogólne – 1. Prawo do obrony”.

Sąd uznał, że Komisja słusznie postanowiła ustalić hipotetyczną kwotę wyjściową dla przedsiębiorstwa joint venture i podzielić ją między jej udziałowców, gdyż było ono prowadzącym działalność w pełnym zakresie przedsiębiorstwem joint venture stanowiącym jednostkę odrębną od swych udziałowców, jakkolwiek pozostającym pod ich wspólną kontrolą. W tych okolicznościach fakt, że nałożone sporną decyzją grzywny nałożono jedynie na udziałowców, zważywszy na to, że przedsiębiorstwo joint venture zostało zlikwidowane, nie mógł skutkować zobowiązaniem Komisji do sztucznego rozdziału osiągniętych przez nie obrotów. Co do argumentu, że podziału obrotu między obu udziałowcami należało dokonać według wielkości ich udziału w kapitale przedsiębiorstwa joint venture, a nie ich sprzedaży w ostatnim pełnym roku poprzedzającym utworzenie przedsiębiorstwa joint venture, Sąd uznał, że nie można go przyjąć. W tym względzie Sąd zatwierdził również decyzję Komisji o podzieleniu kwoty wyjściowej między udziałowców według ich sprzedaży w ostatnim pełnym roku poprzedzającym utworzenie przedsiębiorstwa joint venture, gdyż dane te świadczyły również o nierówności rzeczywistej pozycji obu tych udziałowców na rynku w chwili jego utworzenia, natomiast wielkość udziału w kapitale mogła być spowodowana okolicznościami niezwiązanymi z rynkiem lub takie okoliczności mogły mieć na nią wpływ. Sąd uznał, że w omawianej sytuacji decyzja Komisji nie jest przejawem nierównego traktowania w porównaniu z innymi uczestnikami kartelu.

Sąd zajął się ponadto badaniem argumentu skarżących, iż Komisja naruszyła zasadę proporcjonalności, obliczając kwotę nałożonej na nich grzywny w taki sam sposób, jak obliczyła kwoty grzywien producentów europejskich. Przypomniawszy, że jeśli naruszenie zostało popełnione przez kilka przedsiębiorstw, należy zbadać względną wagę udziału każdego z nich. Zatem okoliczność, że przedsiębiorstwo nie uczestniczyło we wszystkich elementach składających się na kartel lub że w zakresie, w jakim w nich uczestniczyło, odgrywało podrzędną rolę, powinna być brana pod uwagę przy ocenie wagi naruszenia, a w odpowiednich przypadkach przy ustalaniu wysokości grzywny. W świetle tych rozważań Sąd wskazał, że w omawianym przypadku powstrzymanie się od działania przez przedsiębiorstwa japońskie – a w ich liczbie skarżące – było wstępną przesłanką umożliwienia przydzielania producentom europejskim projektów odnoszących się do rozdzielnic z izolacją gazową w EOG na przewidzianych w tym celu zasadach. Tym samym, przestrzegając swych zobowiązań, przedsiębiorstwa japońskie dokonały wkładu niezbędnego do funkcjonowania naruszenia jako całości. Sąd wyciągnął z tego wniosek, że skarżące przyczyniły się do naruszenia w stopniu porównywalnym do wkładu przedsiębiorstw europejskich.

IV. POMOC PAŃSTWA

DOPUSZCZALNOŚĆ

1. AKT ZASKARŻALNY

W postanowieniu z dnia 9 marca 2016 r., *Port autonome du Centre et de l'Ouest i in./Komisja* (T-438/15, [EU:T:2016:142](#)), Sąd miał sposobność przypomnienia przesłanek, według których pismo Komisji stanowi akt zaskarżalny w rozumieniu art. 263 TFUE w ramach postępowania dotyczącego istniejącej pomocy. Sporne pismo zostało wysłane w ramach przewidzianej w art. 17 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 659/1999⁴⁵ procedury współpracy pomiędzy państwem członkowskim i Komisją. Zdaniem skarżących pismo to zawierało decyzję stwierdzającą niezgodność z rynkiem wewnętrznym istniejącej pomocy, wynikającej ze zwolnienia belgijskich portów z podatku dochodowego od osób prawnych.

45 | Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. [108 TFUE] (Dz.U. L 83, s. 1).

Zdaniem Sądu, skoro propozycja stosownych środków nie stanowi aktu podlegającego zaskarżeniu, to tym bardziej również akty przygotowawcze powstałe przed tymi propozycjami stosownych środków, jak sporne pismo, też nie stanowią aktów wywołujących wiążące skutki prawne. Sąd przypomniał w tym względzie, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w przypadku aktów lub decyzji, których przygotowanie odbywa się wieloetapowo, zwłaszcza po zakończeniu postępowania wewnętrznego, aktami zaskarżalnymi są co do zasady wyłącznie środki, które ostatecznie określają stanowisko organu po zakończeniu tego postępowania, z wyłączeniem aktów tymczasowych, których celem jest przygotowanie wydania decyzji końcowej. Nie był to zaś oczywiście przypadek zaskarżonego pisma, jako że z jego treści jasno wynikało, że chodzi o „wstępną opinię” Komisji i że instytucja ta może w konsekwencji być zmuszona przejść do kolejnego etapu postępowania, polegającego na przedłożeniu formalnych propozycji dotyczących stosownych środków wymagających podjęcia przez Królestwo Belgii. W świetle tych rozważań Sąd stwierdził, że zaskarżone pismo nie stanowi aktu wywierającego ostateczne skutki prawne, który może być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności na podstawie art. 263 TFUE.

2. INDYWIDUALNE ODDZIAŁYWANIE

W sprawach zakończonych wyrokami: z dnia 4 lutego 2016 r., *Heitkamp BauHolding/Komisja* (T-287/11, odwołanie w toku⁴⁶, [EU:T:2016:60](#)) i z dnia 4 lutego 2016 r., *GFKL Financial Services/Komisja* (T-620/11, odwołanie w toku⁴⁷, [EU:T:2016:59](#)), Sąd objaśnił w szczególności pojęcie indywidualnego oddziaływania w rozumieniu art. 263 akapit czwarty TFUE⁴⁸. Przedmiotem sporu była decyzja Komisji uznająca za niezgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa udzieloną przez Republikę Federalną Niemiec na podstawie klauzuli naprawczej przewidzianej w ustawie o podatku od osób prawnych. Klauzula ta umożliwiała zagrożonym przedsiębiorstwom, w których zaszła istotna zmiana struktury akcjonariatu, przenoszenie strat na przyszłe lata podatkowe.

W tym względzie Sąd uznał, że przedsiębiorstwo nie ma w zasadzie legitymacji do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji zakazującej wprowadzenia systemu pomocy sektorowej, jeżeli decyzja ta dotyczy przedsiębiorstwa wyłącznie z powodu jego przynależności do tego sektora oraz posiadanego przez nie charakteru potencjalnego beneficjenta wspomnianego systemu pomocy. Natomiast gdy ta decyzja Komisji dotyczy grupy osób, które zostały zidentyfikowane lub mogą być zidentyfikowane w chwili wydania tego aktu, ze względu na określone cechy właściwe członkom tej grupy, ten akt może dotyczyć tych osób w sposób indywidualny, ponieważ należą one do ograniczonego kręgu przedsiębiorców. W związku z tym należało uznać, że przedsiębiorstwo mające, tak jak skarżące, prawo nabyte do odprowadzenia niższego podatku na podstawie krajowego uregulowania, zakwalifikowanego jako pomoc państwa w decyzji zakazującej wprowadzenia systemu pomocy sektorowej, należy do zamkniętego kręgu podmiotów gospodarczych, które zostały zidentyfikowane lub które przynajmniej można było łatwo zidentyfikować w chwili wydania tej decyzji, w rozumieniu wyroku *Plaumann/Komisja*⁴⁹. Wniosku tego nie podważał fakt, że po wydaniu przez Komisję decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego, a następnie decyzji zakazującej wprowadzenia systemu pomocy sektorowej, władze krajowe podjęły środki zmierzające do zaniechania stosowania spornego uregulowania krajowego.

46 | Sprawy C-203/16 P, *Andres (syndyk masy upadłościowej Heitkamp BauHolding)/Komisja* i C-208/16 P, *Niemcy/ Komisja*.

47 | Sprawy C-209/16 P, *Niemcy/Komisja* i C-219/16 P, *GFKL Financial Services/Komisja*.

48 | Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Selektywność – Pomoc podatkowa”.

49 | Wyrok z dnia 15 lipca 1963 r. (25/62, [EU:C:1963:17](#)).

POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 1 marca 2016 r., **Secop/Komisja** (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)) do Sądu wpłynęła skarga na decyzję Komisji stwierdzającą zgodność z rynkiem wewnętrznym pomocy udzielonej przez Republikę Włoską na podstawie gwarancji państwa dla ACC Compressors SpA⁵⁰. Upřednio Komisja postanowiła w ramach postępowania w sprawie kontroli koncentracji nie wnosić zastrzeżeń w przedmiocie nabycia aktywów ACC Austria GmbH, jednej ze spółek zależnych ACC Compressors przez spółkę zależną skarżącą. Skarżąca podnosiła przed Sądem w szczególności, że nie miała sposobności, aby przedstawić swe stanowisko w ramach postępowania dotyczącego pomocy państwa, której beneficjentem była ACC Compressors, ACC Compressors miała natomiast w ramach procedury kontroli koncentracji okazję do wyrażenia swego sprzeciwu wobec odkupienia aktywów ACC Austria przez skarżącą. Zdaniem skarżącejmiało tam miejsce naruszenie zasady równego traktowania.

W tym względzie Sąd zauważył, że zarówno w przypadku postępowania dotyczącego pomocy państwa, jak i w ramach procedury kontroli koncentracji, konkurenci przedsiębiorstw, których sprawa dotyczy, nie mają z urzędu żadnego prawa do udziału w postępowaniu, zwłaszcza w pierwszym etapie postępowania, w którym Komisja przeprowadza wstępną ocenę spornej pomocy lub zgłoszonej koncentracji. Natomiast pozycja ACC Compressors w ramach procedury z zakresu koncentracji nie ograniczała się do roli konkurentki Secop Austria, ale była ona również „inną stroną uczestniczącą” w rozumieniu art. 11 lit. b) rozporządzenia nr 802/2004⁵¹. Jako spółkę dominującą względem ACC Austria, której całość aktywów miała podlegać sprzedaży, ACC Compressors należało bowiem traktować jako sprzedawcę tych aktywów, a zatem miała ona status strony w projekcie koncentracji. Tymczasem w odróżnieniu od konkurentów stron projektu koncentracji, zainteresowane mają prawo na każdym etapie postępowania, w tym w fazie wstępnej, do wyrażenia opinii. Sąd stwierdził więc, że pozycja skarżącej na gruncie postępowania dotyczącego pomocy państwa, które zakończyło się wydaniem zaskarżonej decyzji, różniła się od pozycji ACC Compressors w ramach procedury kontroli koncentracji, ponieważ ACC Compressors posiadała prawo do bycia wysłuchaną przed wydaniem tej ostatniej decyzji. W konsekwencji fakt, że Komisja zaniechała umożliwienia skarżącej przedstawienia jej opinii przed wydaniem zaskarżonej decyzji, nie stanowił naruszenia zasady równego traktowania.

Sąd zajął się ponadto badaniem możliwości, by Komisja wykorzystywała do innych celów informacje zgromadzone w postępowaniu w sprawie kontroli koncentracji. Sąd podkreślił, przede wszystkim, że zgodnie z art. 17 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 139/2004⁵² informacje uzyskane w wyniku stosowania tego rozporządzenia wykorzystuje się tylko do celów wniosku o udzielenie informacji, dochodzenia lub wysłuchania. Te informacje stanowią mimo to przesłanki, które mogą w danym przypadku zostać uwzględnione w celu uzasadnienia wszczęcia postępowania na innej podstawie prawnej. Sąd odnotował, że w omawianym przypadku skarżąca nie zarzucała Komisji, że ta zaniechała wszczęcia postępowania dotyczącego pomocy państwa na podstawie informacji, które zgromadziła w ramach procedury kontroli koncentracji, tylko że nie wzięła pod uwagę tych ostatnich w ramach toczącego się postępowania w sprawie pomocy państwa. Tak więc Sąd stwierdził, że Komisja miała w każdym razie prawo, by w ramach postępowania dotyczącego pomocy państwa domagać się przedstawienia informacji lub dokumentów, o których dowiedziała się w ramach procedury z zakresu koncentracji, jeżeli te informacje lub dokumenty miały znaczenie dla badania spornej pomocy. Sąd wskazał ponadto, że Komisja winna z zasady unikać niespójności, które mogą pojawić się przy

50 | Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Pomoc państwa zgodna ze wspólnym rynkiem”.

51 | Rozporządzenie Komisji (WE) nr 802/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 139/2004 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (Dz.U. 2004, L 133, s. 1).

52 | Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (Dz.U. 2004, L 24, s. 1).

stosowaniu różnych przepisów prawa Unii. W związku z tym, wydając decyzję o zgodności pomocy państwa, Komisja winna uwzględnić konsekwencje koncentracji, które rozpatrywano w ramach innego postępowania. Komisja może być w danym przypadku zobowiązana do zwrócenia się do danego państwa członkowskiego z zapytaniem w celu wprowadzenia omawianych informacji do postępowania dotyczącego pomocy państwa. Biorąc pod uwagę fakt, że sporne informacje nie były istotne do celów oceny zgodności spornej pomocy z rynkiem wewnętrznym, tego rodzaju obowiązek nie istniał w omawianej sprawie.

POJĘCIE KORZYŚCI

1. CIĘŻAR DOWODU

W wyroku z dnia 26 maja 2016 r., **Francja i IFP Énergies nouvelles/Komisja** (T-479/11 i T-157/12, odwołanie w toku⁵³, [EU:T:2016:320](#)) Sąd orzekł w przedmiocie zgodności z prawem decyzji, w której Komisja uznała za pomoc państwa dorozumianą i nieograniczoną gwarancję przyznaną przez Republikę Francuską na rzecz Institut français du pétrole (IFP) poprzez nadanie mu statusu przedsiębiorstwa publicznego o charakterze przemysłowo-handlowym (EPIC). Sąd musiał w szczególności zbadać, czy gwarancja ta doprowadziła do powstania na rzecz IFP Énergies nouvelles (IFPEN) selektywnej korzyści, która stanowi jeden z elementów składowych pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

W tym względzie Sąd wskazał najpierw, że metoda wybrana przez Komisję w celu ustalenia istnienia korzyści gospodarczej na rzecz IFPEN, jaką przedsiębiorstwo to czerpało ze względu na swój status EPIC, polegała na zbadaniu korzyści powstałej w relacjach pomiędzy IFPEN a jego wierzycielami. Zdaniem Sądu metoda ta nie była błędna pod względem prawnym. Z jednej bowiem strony, gwarancja jest zobowiązaniem dodatkowym, które nie może być analizowane w oderwaniu od zobowiązania, z którym jest związane. Z drugiej strony, szczególnie charakter gwarancji będącej przedmiotem zaskarżonej decyzji wynikał z tego, że była ona nierozdzielnie związana ze statusem przedsiębiorstwa będącego jej beneficjentem. Ze względu na ten szczególny charakter omawiana gwarancja była w stanie wpłynąć na sposób postrzegania wierzycieli przedsiębiorstwa beneficjenta. Tym samym korzyść wynikająca z gwarancji państwa nierozdzielnie związanej ze statusem przedsiębiorstwa, które jest jej beneficjentem, występuje na poziomie relacji tego przedsiębiorstwa z jego wierzycielami. Polega ona na korzystniejszym traktowaniu przez tych wierzycieli przedsiębiorstwa beneficjenta.

Jednak w omawianym przypadku stosowanie tej metody wykazywało istotne braki. W pierwszej kolejności w zaskarżonej decyzji nie przedstawiono bowiem żadnych dowodów na to, że miało miejsce zjawisko obniżki ceny udzielonej przez dostawców przedsiębiorstwom korzystającym z gwarancji państwa, czyli Komisja przedstawiła jedynie tezę na temat istnienia obniżki ceny. Ponadto zajęła się ona oceną zakresu tej obniżki ceny za pomocą wskaźnika, który nie mierzył obniżki ceny samej w sobie, lecz tylko wartość gwarancji, którą uznała za porównywalną do tej, z której korzystało IFPEN. W drugiej kolejności, jeżeli chodzi o relacje pomiędzy IFPEN a klientami, z zaskarżonej decyzji wynikało, że Komisja określiła korzyść, jaką IFPEN mogło czerpać z gwarancji państwa nierozdzielnie związanej z jego statusem EPIC, jako brak zapłaty składki odpowiadającej gwarancji należytego wykonania. Nie przedstawiła jednak żadnego dowodu wskazującego na zasadność, czy choćby tylko na prawdopodobieństwo założeń składających się na jej rozumowanie. Komisja nie określiła zatem korzyści, jaką IFPEN mogło czerpać z przedmiotowej gwarancji w relacjach z klientami. Ponadto, jak podkreślił Sąd, przedstawione w zaskarżonej decyzji uzasadnienie tej kwestii było niejasne i niespójne, i nie spełniało standardów wymaganych w art. 296 TFUE.

53| Sprawa C-438/16 P, *Komisja/Francja*.

Sprawa ta dała również Sądowi sposobność wyjaśnienia zakresu wyroku *Francja/Komisja*⁵⁴, w którym Trybunał uznał, że istnieje wzruszalne domniemanie, iż przyznanie dorozumianej i nieograniczonej gwarancji państwa na rzecz przedsiębiorstwa, które nie podlega uregulowanym w prawie powszechnym przepisom dotyczącym postępowań upadłościowych i likwidacyjnych, pociąga za sobą poprawę sytuacji finansowej tego przedsiębiorstwa poprzez uwolnienie od kosztów, które normalnie obciążałyby jego budżet. Nie zmienia to faktu, że możliwość posłużenia się domniemaniem jako środkiem dowodowym zależy od wiarygodności założeń, na których zostało ono oparte. Tymczasem Komisja nie mogła powoływać się na to domniemanie celem wykazania istnienia korzyści w relacjach między, z jednej strony, przedsiębiorstwem publicznym o charakterze badawczym objętym dorozumianą i nieograniczoną gwarancją państwa, a z drugiej strony, dostawcami i klientami w zakresie, w jakim takie domniemanie jest ograniczone do relacji, które wiążą się z operacją finansowania, pożyczką, czy też, szerzej, kredytem przyznanym przez wierzyciela takiego przedsiębiorstwa publicznego.

2. KRYTERIUM PRYWATNEGO WIERZycIELA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 16 marca 2016 r., *Frucona Košice/Komisja* (T-103/14, odwołanie w toku⁵⁵, [EU:T:2016:152](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji, w drodze której Komisja uznała za niezgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa wdrożoną przez Republikę Słowacką na rzecz skarżącej pod postacią częściowego zwolnienia ze zobowiązania podatkowego w ramach układu. W wyroku tym Sąd miał sposobność zająć się ponownie oceną pojęcia pomocy państwa według kryterium prywatnego wierzyciela oraz ciężarem dowodu w kontekście tego kryterium.

Przede wszystkim Sąd wskazał, że przyznanie przedsiębiorstwu przez wierzyciela publicznego udogodnień w spłacie długu stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE, jeżeli ze względu na wagę wynikającą z tego korzyści gospodarczej jest oczywiste, że będące beneficjentem przedsiębiorstwo nie uzyskałoby porównywalnych udogodnień od prywatnego wierzyciela, który znajdowałby się w sytuacji możliwie najbardziej zbliżonej do sytuacji wierzyciela należącego do sektora publicznego i który podejmowałby działania w celu uzyskania zapłaty kwot należnych mu od dłużnika mającego trudności finansowe. Powyższej oceny dokonuje się co do zasady poprzez zastosowanie kryterium prywatnego wierzyciela, które, o ile ma zastosowanie, zalicza się do elementów, które Komisja jest zobowiązana uwzględnić przy ustalaniu istnienia takiej pomocy. Do Komisji należy zatem przeprowadzenie, z uwzględnieniem wszelkich dowodów istotnych w danym przypadku, całościowej oceny, która umożliwi jej ustalenie, czy jest oczywiste, że przedsiębiorstwo będące beneficjentem nie uzyskałoby porównywalnych udogodnień od takiego prywatnego wierzyciela. Gdy prywatny wierzyciel, zachowujący zwykły stopień ostrożności i staranności, znajdujący się w sytuacji możliwie najbardziej zbliżonej do sytuacji lokalnego organu podatkowego, może wybierać między różnymi rodzajami postępowania celem uzyskania spłaty należnych mu kwot, aby ustalić, która z tych opcji jest dla niego najkorzystniejsza, musi dokonać oceny zalet i wad każdego z tych postępowań. Na jego wybór, na który ma wpływ szereg czynników, takich jak: status wierzyciela jako wierzyciela hipotecznego, uprzywilejowanego lub zwykłego, charakter i zakres ewentualnych zabezpieczeń, jakie posiada, jego ocena szans na poprawę sytuacji przedsiębiorstwa oraz zysk, jaki byłby jego udziałem w razie likwidacji, podobnie jak ryzyko poniesienia jeszcze większych strat, może mieć też niebagatelny wpływ czas trwania postępowań powodujący odroczenie odzyskania należnych kwot i mogący i w ten sposób, w przypadku długotrwałych postępowań, mieć wpływ na wartość tych kwot.

54| Wyrok z dnia 3 kwietnia 2014 r. (C-559/12 P, [EU:C:2014:217](#)).

55| Sprawa C-300/16 P, *Komisja/Frucona Košice*.

W odniesieniu do ciężaru dowodu Sąd orzekł następnie, analogicznie do orzecznictwa Trybunału dotyczącego stosowania kryterium inwestora prywatnego, że jeśli państwo członkowskie powołuje się w trakcie postępowania administracyjnego na kryterium prywatnego wierzyciela, to w razie wątpliwości musi ono jednoznacznie wykazać na podstawie obiektywnych i weryfikowalnych elementów, że wprowadzone w życie działanie zostało podjęte w ramach jego działalności jako prywatnego podmiotu gospodarczego. Jednak z tego orzecznictwa nie wynika, iż w sytuacji gdy dane państwo członkowskie nie powołuje się na kryterium prywatnego wierzyciela i uważa, że dany środek stanowi pomoc państwa, Komisja może z tego tylko względu uchylić się od jakiegokolwiek badania wspomnianego kryterium lub uważać je za niemające zastosowania. Przeciwnie, beneficjent pomocy może powoływać się na kryterium prywatnego wierzyciela, przy czym w razie wątpliwości musi on jednoznacznie wykazać na podstawie obiektywnych i weryfikowalnych elementów, że wprowadzone w życie działanie zostało podjęte w ramach działalności wspomnianego państwa członkowskiego jako prywatnego podmiotu gospodarczego.

Sąd przypomniał na koniec, że orzekł już wcześniej, iż możliwość stosowania kryterium prywatnego wierzyciela nie zależy od formy, w jakiej została przyznana korzyść, lecz od kwalifikacji danego środka, a rozstrzygającą w tym względzie jest kwestia, czy rozpatrywany środek był zgodny z kryterium ekonomicznej racjonalności. Ponadto uznał, że w omawianym przypadku sam fakt, iż inne postępowanie niż to, na podstawie którego został przyjęty sporny środek, czyli procedura egzekucji podatkowej, nie było dostępne dla prywatnego wierzyciela, nie może stać na przeszkodzie analizie kryterium prywatnego wierzyciela. Okoliczność ta nie uniemożliwiała bowiem sprawdzenia ekonomicznej racjonalności podjętej przez miejscowy organ podatkowy decyzji wyboru postępowania układowego.

W wyroku z dnia 15 września 2016 r., *FIH Holding et FIH Erhvervsbank/Komisja* (T-386/14, odwołanie w toku⁵⁶, [EU:T:2016:474](#)), Sąd rozstrzygał w przedmiocie skargi na decyzję Komisji stwierdzającą, że pomoc przyznana przez Królestwo Danii FIH Erhvervsbank A/S w formie przeniesienia aktywów o obniżonej wartości do nowej spółki zależnej i późniejszego ich odkupu przez duńską spółkę stabilności finansowej jest zgodna z rynkiem wewnętrznym. Według zaskarżonej decyzji środki podjęte na rzecz FIH Erhvervsbank stanowiły pomoc państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE, gdyż Komisja uznała, że środki te nie były zgodne z zasadą prywatnego inwestora działającego w warunkach gospodarki rynkowej. Skarżące zakwestionowały to stwierdzenie. Ich zdaniem Komisja błędnie uznała, że żaden inwestor działający w gospodarce rynkowej nie dokonałby inwestycji w podobnych warunkach.

W tym względzie Sąd podkreślił przede wszystkim, że w celu dokonania oceny, czy dany środek państwowy stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 TFUE, należy określić, czy przedsiębiorstwo będące jego beneficjentem odnosi korzyść gospodarczą, której by nie uzyskało w normalnych warunkach rynkowych. W celu ustalenia, czy działania władz publicznych podejmowane w odniesieniu do kapitału przedsiębiorstwa mają charakter pomocy państwa, należy ocenić, czy w podobnych okolicznościach prywatny inwestor, o wielkości porównywalnej z wielkością podmiotów działających w sektorze publicznym, byłby skłonny przyjąć rozpatrywany środek. Niemniej Sąd uściślił, że w sytuacji dotyczącej odzyskania wierzytelności publicznoprawnych nie należy badać, czy dane podmioty prawa publicznego zachowały się jak inwestorzy publiczni, których działanie należałoby porównać do zachowania prywatnego inwestora prowadzącego politykę strukturalną, globalną lub sektorową i kierującego się perspektywą długoterminowej rentowności zainwestowanego kapitału. Podmioty te należy wręczystości porównać do prywatnego wierzyciela dążącego do odzyskania kwot należnych mu od dłużnika mającego trudności finansowe. W tym kontekście może być rozsądne, aby podmiot gospodarczy mający udziały w kapitale spółki, której udzielił również gwarancji, przyjął także środki wiążące się z pewnymi kosztami, wówczas, gdy środki te pozwalają na znaczne zmniejszenie, a wręcz wyeliminowanie, ryzyka utraty kapitału i zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia. Dokładniej, dla

56| Sprawa C-579/16 P, *Komisja/FIH Holding i FIH Erhvervsbank*.

państwa członkowskiego akceptacja środków takich jak przeniesienie aktywów o obniżonej wartości może być racjonalna pod względem ekonomicznym, pod warunkiem że koszt tych środków jest ograniczony i że wiążą się one z obniżonym ryzykiem oraz że w ich braku państwo to musiałoby najprawdopodobniej ponieść stratę przewyższającą wspomniany koszt. Sąd doszedł więc do wniosku, że Komisja naruszyła prawo, badając sporne środki w świetle kryterium prywatnego inwestora działającego w warunkach gospodarki rynkowej, zamiast zbadania wspomnianych środków w świetle zasady prywatnego wierzyciela działającego w warunkach gospodarki rynkowej, niezależnie od wyniku, do jakiego doprowadziłaby ta analiza.

POJĘCIE ZASOBÓW PAŃSTWOWYCH

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 10 maja 2016 r., *Niemcy/Komisja* (T-47/15, odwołanie w toku⁵⁷, [EU:T:2016:281](#)), do Sądu wpłynęła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji, w której Komisja uznała za częściowo niezgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa udzieloną w drodze niektórych przepisów niemieckiej ustawy o odnawialnych źródłach energii. Republika Federalna Niemiec podnosiła przed Sądem, że sporna decyzja narusza art. 107 ust. 1 TFUE, ponieważ Komisja błędnie uznała, że funkcjonowanie wdrożonego przez sporne uregulowanie mechanizmu wiąże się z wykorzystaniem zasobów państwowych. Wyrok ten pozwolił Sądowi doprecyzować zakres wyroku *PreussenElektra*⁵⁸.

Przede wszystkim Sąd przypomniał, że sporne uregulowanie wprowadzało system wsparcia dla przedsiębiorstw wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii (zwaną dalej „energiją EEG”). W celu sfinansowania tego wsparcia przewidywało ono nałożenie na dostawców „dopłaty EEG”. Dopłata ta należała się operatorom transregionalnego systemu przesyłowego wysokiego i bardzo wysokiego napięcia (zwanym dalej „OSP”), którzy mieli obowiązek sprzedaży energii elektrycznej EEG. Sąd wskazał, że OSP były zobowiązane do zarządzania systemem wsparcia produkcji energii elektrycznej z odnawialnych źródeł i stanowiły centralny punkt w funkcjonowaniu systemu przewidzianego przez sporne uregulowanie. Zdaniem Sądu zadania zarządzania i administrowanie tym systemem były zbliżone z punktu widzenia skutków do państwowej koncesji. Środki zaangażowane w działanie tego systemu, polegające na dodatkowych kosztach przerzucanych na konsumentów końcowych i uiszczanych OSP przez dostawców energii elektrycznej, nie były przekazywane bezpośrednio przez konsumentów końcowych producentom energii elektrycznej EEG, czyli między niezależnymi podmiotami gospodarczymi, lecz wymagały interwencji jednostek pośredniczących. Były one w szczególności przedmiotem odrębnej księgowości i były wyłącznie przydzielone w celu finansowania systemów wspierania i rekompensat z wyłączeniem każdego innego celu. Sąd stwierdził więc, że fundusze te pozostają pod dominującym wpływem władz publicznych.

Sąd zauważył następnie, że analizowane w omawianej sprawie zasoby powstałe dzięki dopłacie EEG uzyskiwano dzięki ciężarom nałożonym przez sporną regulację w ostatecznym rozrachunku na podmioty prywatne i że bezspornie dostawcy energii elektrycznej w praktyce przerzucali ciężar finansowy wynikający z dopłaty EEG na klientów końcowych. Zważywszy zaś na wielkość tego obciążenia, wynoszącą 20–25% całkowitej kwoty faktury przeciętnego odbiorcy końcowego, przerzucenie tego kosztu na konsumentów końcowych należało uznać za konsekwencję przewidzianą i zaplanowaną przez ustawodawcę niemieckiego. Chodziło tutaj o ciężar jednostronnie nałożony przez państwo w ramach swojej polityki wsparcia producentów energii elektrycznej

57 | Sprawa C-405/16 P, *Niemcy/Komisja*. Warto zwrócić uwagę, że szereg spraw powiązanych zostało zawieszonych w oczekiwaniu na wydanie wyroku w odwołaniu. Są to sprawy: T-103/15, *Flabeg Deutschland/Komisja*, T-108/15, *Bundesverband Glasindustrie i in./Komisja*, T-109/15, *Saint-Gobain Isover G+H i in./Komisja*, T-294/15, *ArcelorMittal Ruhrort/Komisja*, T-319/15, *Deutsche Edelstahlwerke/Komisja*, T-576/15, *VIK/Komisja*, T-605/15, *Wirtschaftsvereinigung Stahl i in./Komisja*, T-737/15, *Hydro Aluminium Rolled Products/Komisja*, T-738/15, *Aurubis i in./Komisja* oraz T-743/15, *Vinnolit/Komisja*.

58 | Wyrok z dnia 13 marca 2001 r., C-379/98, [EU:C:2001:160](#).

EEG, nałożony przez organy władzy publicznej w interesie publicznym i zgodnie z obiektywnym kryterium. Sąd uznał więc, że rozpatrywane kwoty wygenerowane w drodze dopłaty EEG, stanowią równoważne z podatkiem środki wykorzystujące zasoby państwa.

Sąd wyjaśnił ponadto, że choć OSP są podmiotami, które w większości przypadków występują w formie spółek akcyjnych prawa prywatnego, nałożono na nie – poza zadaniami ściśle związanymi z ich podstawową działalnością – obowiązki w zakresie zarządzania systemem pomocy dla wytwarzania energii elektrycznej EEG i w ramach tych zadań podlegały one ponadto kontroli. W tych ramach ich działanie nie było działaniem podmiotu gospodarczego prowadzącego swobodnie działalność na rynku w celu uzyskania zysków, lecz stanowiło działanie określone przez ustawodawcę. OSP miały ponadto obowiązek zarządzania kwotami finansowymi uzyskanymi w drodze zastosowania spornego środka na specjalnym koncie bankowym podlegającym kontroli organów państwowych. Okoliczność ta stanowiła dodatkową wskazówkę, iż nie chodzi o środki będące zwykłymi zasobami należącymi do sektora prywatnego. W szczególności, co się tyczy kontroli przeprowadzanej w stosunku do OSP przez organy państwowe, która była przeprowadzana wielopłaszczyznowo, Sąd podkreślił, że istnienie takiej ścisłej kontroli wpisuje się w ogólną logikę struktury całości przewidzianej przez sporne uregulowanie i służy na poparcie wniosku, że OSP nie działają na rachunek własny lecz i swobodnie, lecz raczej jako zarządcy porównywalni do jednostki zarządzającej pomocą przyznaną ze funduszy państwowych wykonującej koncesję państwową.

SELEKTYWNOŚĆ – POMOC PODATKOWA

Wyroki: z dnia 4 lutego 2016 r., *GFKL Financial Services/Komisja* (T-620/11, odwołanie w toku⁵⁹, [EU:T:2016:59](#)) i z dnia 4 lutego 2016 r., *Heitkamp BauHolding/Komisja* (T-287/11, odwołanie w toku⁶⁰, [EU:T:2016:60](#)), pozwoliły Sądowi udzielić użytecznego przypomnienia trzech etapów analizy kryterium selektywności, którą należy przeprowadzić w odniesieniu do pomocy fiskalnej⁶¹.

Sąd przypomniał, że do uznania krajowego środka podatkowego za „selektywny” konieczne jest najpierw zidentyfikowanie i zbadanie systemu podatkowego, który jest w danym państwie członkowskim powszechny lub „normalny”. Przyjmując za punkt odniesienia te powszechne lub „normalne” zasady opodatkowania, Komisja powinna następnie ocenić i ustalić ewentualny selektywny charakter korzyści przyznanych przez dany instrument podatkowy, wykazując, że instrument ten ustanawia odstępstwo od tego powszechnego systemu. Na zakończenie tych dwóch pierwszych etapów badania dany środek można uznać za selektywny *prima facie*. Sąd wyjaśnił jednak, że w trzeciej kolejności należy sprawdzić, czy selektywny charakter tej korzyści jest uzasadniony charakterem lub ogólną strukturą systemu, którego jest częścią, co musi wykazać dane państwo członkowskie. Jeśli tak jest, przesłanka selektywności nie jest spełniona.

W celu udowodnienia, iż dany środek jest stosowany w sposób selektywny wobec niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych towarów, Komisja powinna wykazać, że wprowadza on rozróżnienia między przedsiębiorstwami, które znajdują się – z punktu widzenia celu tego środka – w porównywalnej sytuacji faktycznej i prawnej, podczas gdy do państwa członkowskiego, które ustanawia tego rodzaju rozróżnienie pomiędzy przedsiębiorstwami w dziedzinie obciążeń, należy wykazanie, iż rozróżnienie to jest faktycznie uzasadnione charakterem i strukturą spornego systemu.

59 | Sprawy C-209/16 P, *Niemcy/Komisja* i C-219/16 P, *GFKL Financial Services/Komisja*.

60 | Sprawy C-203/16 P, *Andres (syndyk masy upadłościowej Heitkamp BauHolding)/Komisja* i C-208/16 P, *Niemcy/Komisja*.

61 | Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „IV. Pomoc państwa – Dopuszczalność – 2. Indywidualne oddziaływanie”.

W omawianym przypadku, w odniesieniu do pierwszego etapu analizy Sąd wskazał przede wszystkim, że Komisja nie popełniła błędu, gdy uznając, że istnieje reguła bardziej ogólna, a mianowicie reguła przenoszenia strat, ustaliła, że ramy prawne będące punktem odniesienia przy ocenie selektywnego charakteru spornego przepisu tworzy reguła przepadku strat. Ta ostatnia reguła jest zatem stosowana regularnie we wszystkich przypadkach zmiany struktury własności obejmującej co najmniej 25% kapitału, bez rozróżnienia ze względu na charakter lub cechy objętych nią przedsiębiorstw.

Co do drugiego etapu analizy, Sąd uznał, że ulga podatkowa, która jako wyjątek od zasady ograniczającej przenoszenie strat w razie nabycia 25% lub większej ilości udziałów/akcji spółki, dopuszcza, pod pewnymi warunkami, przeniesienie straty, w przypadku gdy przedsiębiorstwo znajdujące się w trudnej sytuacji zostaje przejęte w celu restrukturyzacji, jest *prima facie* selektywna, ponieważ nie dotyczy wszystkich przedsiębiorstw, których struktura własności uległa istotnej zmianie, ale ma zastosowanie do ściśle określonej kategorii przedsiębiorstw, a mianowicie przedsiębiorstw, które w chwili przejęcia są niewypłacalne lub nadmiernie zadłużone bądź zagrożone niewypłacalnością lub nadmiernym zadłużeniem. Zdaniem Sądu środek ten, którego pewne kryteria nie są związane z celem zapobiegania nadużyciom i który nie obejmuje wszystkich przedsiębiorstw, które znajdują się w sytuacji faktycznej i prawnej porównywalnej z punktu widzenia celu omawianego systemu podatkowego, w efekcie sprzyja zagrożonym przedsiębiorstwom. Sąd doszedł więc do wniosku, że Komisja nie popełniła błędu, uznając, iż sporny przepis wprowadził rozróżnienia pomiędzy podmiotami znajdującymi się – z punktu widzenia celu przypisanego systemowi podatkowemu – w porównywalnej sytuacji faktycznej i prawnej.

W odniesieniu do trzeciego etapu Sąd przypomniał, że przepis krajowy może być uzasadniony charakterem lub ogólną strukturą danego systemu podatkowego jedynie wtedy, gdy, po pierwsze, jest on spójny nie tylko z nieodłącznymi cechami tego systemu podatkowego, ale także z wdrażaniem tego systemu, a po drugie, jest on zgodny z zasadą proporcjonalności i nie przekracza granic tego, co jest konieczne, w tym sensie, że realizowany przezeń zgodny z prawem cel nie może zostać osiągnięty za pomocą innych, nie tak daleko idących środków. W omawianym przypadku Sąd uznał, że sporny środek podatkowy nie był uzasadniony charakterem lub ogólną strukturą systemu podatkowego, gdyż jego główny cel, czyli wspieranie restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw, nie wynikał z podstawowych lub przewodnich zasad systemu podatkowego, a więc nie był wobec tego systemu wewnętrzny, lecz zewnętrzny, i nie było konieczności badania, czy sporny środek jest proporcjonalny do zamierzonego celu.

POMOC PAŃSTWA ZGODNA Z RYNKIEM WEWNĘTRZNYM

Wyrok z dnia 1 marca 2016 r., *Secop/Komisja* (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)), stanowił również sposobność doprecyzowania przez Sąd warunków, w których pomoc na ratowanie zagrożonego przedsiębiorstwa można uznać za zgodną z rynkiem wewnętrznym, a w szczególności czy Komisja ma w tym kontekście obowiązek uwzględnić efekt kumulacji tej pomocy oraz rzekomej wcześniejszej pomocy⁶².

Sąd przypomniał, że pkt 23 wytycznych z 2004 r. dotyczących pomocy państwa na rzecz wspomagania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw⁶³ nie przewiduje wyraźnie uwzględnienia efektu kumulacji wcześniejszej pomocy z nową pomocą na ratowanie lub restrukturyzację wyłącznie w przypadkach pomocy przyznanej bezprawnie. Odnosząc się do kwestii, czy takie uwzględnienie jest wymagane wobec braku jakiegokolwiek obowiązku w tym zakresie wyrażonego wprost w wytycznych z 2004 r., Sąd uznał,

62 | Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „IV. Pomoc państwa – Postępowanie administracyjne”.

63 | Wytyczne wspólnotowe dotyczące pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw (Dz.U. 2004, C 244, s. 2).

że cechy szczególne pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa wykluczają uwzględnienie efektu kumulacji pomocy wcześniejszej, do której nie odnosi się pkt 23 wytycznych z 2004 r. Z definicji pojęcia pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa, o którym mowa w pkt 15 wytycznych z 2004 r., wynika, że przez ograniczenie dostępnej pomocy, jak i jej charakter tymczasowy i odwracalny oraz przez ograniczenia pomocy wyłącznie do niezbędnych środków pozwalających na tymczasowe przetrwanie danego przedsiębiorstwa, pomoc na ratowanie ma bardzo ograniczony wpływ na rynek wewnętrzny. To właśnie ograniczone skutki pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa łącznie z jej pilnym charakterem uzasadniają fakt, że Komisja bada pomoc zwykle w ramach procedury uproszczonej. Uwzględnienie efektu kumulacji każdej ewentualnej, wcześniej przyznanej, rzekomo bezprawnej pomocy, uniemożliwiłoby poszanowanie miesięcznego terminu, który Komisja stara się zachowywać w postępowaniu uproszczonym, i pozostawałoby w sprzeczności z pilnym charakterem tego badania oraz ograniczonego wpływu tej pomocy na konkurencję.

Ponadto uwzględnienie wcześniejszej pomocy innej niż zdefiniowana w pkt 23 wytycznych z 2004 r., będącej już przedmiotem ostatecznej negatywnej decyzji Komisji, mogłoby być niezgodne z wymogami wynikającymi z zasady pewności prawa. Takie podejście zobowiązywałoby bowiem Komisję do zbadania incydentalnie tej wcześniejszej pomocy, której kwalifikacja jako pomocy przyznanej bezprawnie może być kwestią sporną pomiędzy Komisją i danym państwem członkowskim i która w takim przypadku musi być przedmiotem odrębnej procedury i decyzji. Mogłoby to zaś ostatecznie doprowadzić albo do odmowy przyznania pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa w wyniku powierzchownego zbadania uprzednio przyznanej pomocy, w sytuacji gdy może następnie okazać się, iż środek ten był zgodny z prawem lub nie stanowił pomocy, albo do nieuzasadnionego opóźnienia decyzji w przedmiocie pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa. Sąd uznał tym samym, że Komisja nie miała obowiązku uwzględnić efektu kumulacji rzekomej wcześniejszej pomocy i pomocy na ratowanie przedsiębiorstwa poza przypadkami przewidzianymi w pkt 23 wytycznych.

ZWROT POMOCY

W wyrokach: z dnia 22 kwietnia 2016 r., *Irlandia i Aughinish Alumina/Komisja* (T-50/06 RENV II i T-69/06 RENV II, odwołanie w toku⁶⁴, [EU:T:2016:227](#)) i z dnia 22 kwietnia 2016 r., *Francja/Komisja* (T-56/06 RENV II, [EU:T:2016:228](#))⁶⁵, Sąd miał sposobność wydać rozstrzygnięcie w przedmiocie stosowania zasad dotyczących odzyskania pomocy państwa w świetle zasad dochowania rozsądnego terminu, ochrony uzasadnionych oczekiwań i pewności prawa. U podstaw tych wyroków leżała decyzja 2006/323/WE⁶⁶, w której Komisja uznała za pomoc państwa wprowadzone przez trzy państwa członkowskie zwolnienia z podatku akcyzowego od olejów mineralnych wykorzystywanych jako paliwo do produkcji tlenku glinu. Sąd rozstrzygał w tych sprawach po raz trzeci, w następstwie stwierdzenia w odwołaniu nieważności poprzednio wydanych przez siebie w tej sprawie wyroków⁶⁷ przez Trybunał⁶⁸.

64 | Sprawy C-373/16 P, *Aughinish Alumina/Komisja* i C-369/16 P, *Irlandia/Komisja*.

65 | Zobacz również wyrok z dnia 22 kwietnia 2016 r., *Włochy i Eurallumina/Komisja*, T-60/06 RENV II, [EU:T:2016:233](#).

66 | Decyzja Komisji 2006/323/WE z dnia 7 grudnia 2005 r. w sprawie zwolnienia z podatku akcyzowego od olejów mineralnych wykorzystywanych jako paliwo do produkcji tlenku glinu w regionach Gardanne i Shannon oraz na Sardynii, wprowadzonego odpowiednio przez Francję, Irlandię i Włochy (Dz.U. 2006, L 119, s. 12).

67 | Wyroki: z dnia 12 grudnia 2007 r., *Irlandia i in./Komisja*, T-50/06, T-56/06, T-60/06, T-62/06, T-69/06, niepublikowany, [EU:T:2007:383](#); z dnia 21 marca 2012 r., *Irlandia/Komisja*, T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV, T-69/06 RENV, [EU:T:2012:134](#).

68 | Wyroki: z dnia 2 grudnia 2009 r., *Komisja/Irlandia i in.*, C-89/08 P, [EU:C:2009:742](#); z dnia 10 grudnia 2013 r., *Komisja/Irlandia i in.*, C-272/12 P, [EU:C:2013:812](#).

W pierwszym wyroku Sąd wskazał, że zasada estoppel jest anglosaską instytucją prawną, która jako taka nie istnieje w prawie Unii, co nie oznacza, że pewne zasady, takie jak zasady pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, oraz pewne reguły, takie jak reguła *nemo potest venire contra factum proprium*, które się na nią składają, nie mogą być postrzegane jako związane lub zbliżone do tej zasady. Choć zatem zarzut naruszenia tej zasady należy oddalić jako pozbawiony podstawy prawnej, nie przesądza to o możliwości zbadania argumentów strony skarżącej, jeżeli można uznać, że służą one na poparcie zarzutu dotyczącego w istocie zasad pewności prawa lub ochrony uzasadnionych oczekiwań.

Sąd zauważył ponadto, że w wyroku **Komisja/Irlandia i in.**⁶⁹ Trybunał rozstrzygnął, że decyzja Rady upoważniająca państwo członkowskie, zgodnie z art. 8 ust. 4 dyrektywy 92/81/EWG⁷⁰, do wprowadzenia zwolnienia z podatku akcyzowego nie może skutkować utrudnieniem Komisji wykonywania kompetencji przyznanych jej przez traktat, a w konsekwencji – stosowania procedury przewidzianej w art. 108 WE do celów zbadania, czy zwolnienie to stanowiło pomoc państwa, i ewentualnie wydania w wyniku tej procedury decyzji takiej jak zaskarżona decyzja. W związku z tym, uruchamiając ustanowioną w art. 108 TFUE procedurę celem przeanalizowania tego, czy sporne zwolnienie stanowi pomoc państwa, i wydając po przeprowadzeniu tego postępowania zaskarżoną decyzję nakazującą częściowy zwrot pomocy, Komisja wykonała jedynie uprawnienia przyznane jej w dziedzinie pomocy państwa w traktacie. Czyniąc to, nie mogła dopuścić się naruszenia uprawnień przyznanych Radzie przez traktat w dziedzinie harmonizacji przepisów dotyczących podatku akcyzowego lub aktów wydanych przez Radę w ramach wykonywania tych uprawnień. Jak bowiem wyjaśnił Sąd, decyzje Rady w sprawie zezwolenia, wydane na wniosek Komisji, nie mogły wywierać skutków poza obszarem uregulowanym normami o harmonizacji przepisów dotyczących podatku akcyzowego i nie mogły przesądzać o skutkach ewentualnej decyzji, takiej jak zaskarżona decyzja, którą Komisja mogła wydać, wykonując uprawnienia przysługujące jej w dziedzinie pomocy państwa. Sąd doszedł więc do wniosku, że należy odrzucić zarzuty naruszenia zasad pewności prawa i skuteczności (*effet utile*) aktów instytucji, naruszenia art. 8 ust. 5 dyrektywy 92/81 lub przekroczenia uprawnień.

Sąd wskazał ponadto, że pojęcie pomocy państwa odpowiada obiektywnej sytuacji i nie zależy od tego, jak zachowują się lub co deklarują instytucje. W związku z tym fakt, że Komisja uznała w odniesieniu do wydawania przez Radę decyzji na podstawie art. 8 ust. 4 dyrektywy 92/81/EWG, iż zwolnienia z podatku akcyzowego olejów mineralnych wykorzystywanych jako paliwo do produkcji tlenu glinu nie powodują zakłócenia konkurencji i nie stanowią przeszkody dla prawidłowego funkcjonowania wspólnego rynku, nie może stać na przeszkodzie zakwalifikowaniu tych zwolnień jako pomocy państwa, jeśli spełnione są przesłanki z art. 107 TFUE. W związku z tym przy kwalifikowaniu zwolnień z podatku akcyzowego jako pomocy państwa Komisja nie była tym bardziej związana ocenami przyjętymi przez Radę w jej decyzjach w przedmiocie harmonizacji przepisów dotyczących podatku akcyzowego, zgodnie z którymi zwolnienia te nie powodują zakłócenia konkurencji i nie stanowią przeszkody dla prawidłowego funkcjonowania wspólnego rynku.

W drugim wyroku, w pierwszej kolejności, przypominawszy orzecznictwo dotyczące zasad pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań, w szczególności w dziedzinie pomocy państwa, Sąd stwierdził, że w omawianym przypadku upływ nieco ponad 49 miesięcy pomiędzy wydaniem decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego a wydaniem końcowej decyzji nie jest racjonalny, zaś okoliczności dotyczące wielości i złożoności akt wymagających zbadania, zmian obowiązujących przepisów i trudności praktycznych i językowych nie mogły tego usprawiedliwiać.

69 | Wyrok z dnia 10 grudnia 2013 r., C-272/12 P, [EU:C:2013:812](#).

70 | Dyrektywa Rady 92/81/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie harmonizacji struktury podatków akcyzowych od olejów mineralnych (Dz.U. 1992, L 316, s. 12).

W drugiej kolejności Sąd zbadał, czy ta zwłoka Komisji mogła, racjonalnie rzecz biorąc, skłonić beneficjenta pomocy do uwierzenia, iż Komisja nie ma już żadnych wątpliwości i zastrzeżeń co do spornej pomocy i czy to przekroczenie rozsądnego terminu mogło stanąć na przeszkodzie zażądaniu przez Komisję odzyskania przyznanej pomocy. W tym względzie, choć należy czuwać nad przestrzeganiem istotnych wymogów pewności prawa chroniących interesy prywatne, to istotne jest także zrównoważenie ich z istotnymi wymogami chroniącymi interesy publiczne, do których w dziedzinie pomocy państwa należy wymóg unikania sytuacji, w której funkcjonowanie rynku zostałoby zakłócone przez szkodliwą dla konkurencji pomoc państwa, co wiąże się z tym, że bezprawnie przyznana pomoc winna zostać zwrócona celem przywrócenia sytuacji sprzed jej udzielenia. W związku z tym jedynie w wypadku wystąpienia wyjątkowych okoliczności, jak w sprawie zakończonej wyrokiem **RSV/Komisja**⁷¹, niedochowanie rozsądnego terminu wydania końcowej decyzji w dziedzinie pomocy państwa można wziąć pod uwagę do celów stwierdzenia istnienia po stronie beneficjenta pomocy uzasadnionych oczekiwań mogących uniemożliwić Komisji zobowiązanie odpowiednich organów krajowych do nakazania zwrotu tej pomocy. Tymczasem w omawianej sprawie nie występował całokształt wyjątkowych okoliczności, jakie zachodziły w tamtej sprawie. W szczególności sporna w omawianej sprawie pomoc została przyznana już po wszczęciu przez Komisję postępowania wyjaśniającego w sprawie spornego zwolnienia.

W tym względzie Trybunał orzekł również, że w dziedzinie pomocy państwa uzasadnione oczekiwania nie mogą wynikać z beczynności Komisji, jeżeli dany system pomocy nie został jej zgłoszony⁷². Tak więc w omawianym przypadku oczywista beczynność Komisji, jakkolwiek byłaby ona niezgodna z zasadą dochowania rozsądnego terminu, nie wystarczy do stwierdzenia zachodzenia wyjątkowych okoliczności mogących spowodować ponowne powstanie po stronie beneficjenta pomocy uzasadnionego oczekiwania co do zgodności spornej pomocy z regułami rządzącymi pomocą państwa. W związku z tym samo naruszenie zasady dochowania rozsądnego terminu przy przyjmowaniu końcowej decyzji nie stało w omawianym przypadku na przeszkodzie temu, aby Komisja nakazała odzyskanie spornej pomocy.

V. WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA – ZNAK TOWAROWY UNII EUROPEJSKIEJ

AUTONOMIA SYSTEMU UNIJNEGO ZNAKU TOWAROWEGO

W wyroku z dnia 18 marca 2016 r., **Karl-May-Verlag/OHMI – Constantin Film Produktion (WINNETOU)** (T-501/13, [EU:T:2016:161](#)), Sąd został skłoniony do przypomnienia zasad autonomii i niezależności systemu unijnych znaków towarowych. W uzasadnieniu skargi skarżąca zarzucała Izbie Odwoławczej Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) w istocie naruszenie wspomnianych zasad, ponieważ Izba Odwoławcza oparła swoją decyzję wyłącznie na orzeczeniach sądów niemieckich i nie przeprowadziła autonomicznej oceny w świetle kryteriów ustanowionych w tym zakresie w prawie unijnych znaków towarowych.

W tym względzie Sąd orzekł, że poza sytuacją wskazaną w art. 8 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 207/2009⁷³, w ramach której EUIPO jest zobowiązany stosować prawo krajowe, w tym odpowiednie orzecznictwo krajowe,

71 | Wyrok z dnia 24 listopada 1987 r., 223/85, [EU:C:1987:502](#).

72 | Wyrok z dnia 11 listopada 2004 r., **Demesa i Territorio Histórico de Álava/Komisja**, C-183/02 P i C-187/02 P, [EU:C:2004:701](#), pkt 52.

73 | Rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2009, L 78, s. 1).

EUIPO ani Sąd nie mogą być związani orzeczeniami organów ani sądów krajowych. System unijnych znaków towarowych jest bowiem systemem autonomicznym, złożonym ze zbioru norm i zmierzającym do osiągnięcia szczególnych dla niego celów, a jego stosowanie jest niezależne od wszystkich systemów krajowych. Żaden z przepisów rozporządzenia nr 207/2009 nie wymaga, by EUIPO, a na etapie postępowania w sprawie skargi – Sąd, zajął w podobnej sytuacji takie samo stanowisko jak administracja krajowa lub sądy krajowe. Jakkolwiek EUIPO nie jest związany orzeczeniami wydanymi przez organy krajowe, te ostatnie orzeczenia – nie będąc wiążącymi ani nawet rozstrzygającymi – mogą jednak być uwzględnione przez EUIPO jako wskazówki w ramach oceny okoliczności faktycznych sprawy.

Otóż we wskazanej sprawie Sąd stwierdził, że Izba Odwoławcza przejęła rozważania przedstawione w orzecznictwie niemieckim dotyczące zdolności rejestracyjnej rozpatrywanego oznaczenia, sposobu postrzegania tego oznaczenia i charakteru opisowego spornego znaku towarowego w odniesieniu do towarów i usług, dla których znak ten został zarejestrowany, dokonując niezależnej oceny w świetle przedstawionych przez strony argumentów i dowodów. Z powyższego wywiódł on, że Izba Odwoławcza naruszyła prawo, uznając, iż orzeczenia sądów niemieckich nie mają wartości wskazującej jako dowody w ramach oceny okoliczności faktycznych sprawy, lecz charakter wiążący w zakresie zdolności rejestracyjnej spornego znaku towarowego.

BEZWZGLĘDNE PODSTAWY ODMOWY REJESTRACJI

W tym roku na uwagę zasługuje pięć wyroków dotyczących bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji określonych w art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 207/2009.

1. UWZGLĘDNIENIE Z URZĘDU PRZEZ IZBĘ ODWOŁAWCZĄ

W wyroku z dnia 28 września 2016 r. **European Food/EUIPO – Société des produits Nestlé (FITNESS)** (T-476/15, odwołanie w toku⁷⁴, [EU:T:2016:568](#))⁷⁵, zadaniem Sądu było rozstrzygnięcie, czy w ramach postępowań w sprawie unieważnienia prawa do znaku wszczynanych w oparciu o bezwzględne podstawy odmowy rejestracji EUIPO ma obowiązek badania z urzędu istotnych okoliczności faktycznych, a także czy Izby Odwoławcze mogą w tych postępowaniach odstąpić od uwzględnienia dowodów nieprzedstawionych w odpowiednim terminie.

Przypomniawszy różnice, jakie istnieją między postępowaniem wiążącym się z badaniem bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji znaku a postępowaniem w sprawie sprzeciwu opartym na względnych podstawach odmowy rejestracji, Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 207/2009 przy rozpatrywaniu bezwzględnych podstaw odmowy izby odwoławczej EUIPO obowiązane są zbadać stan faktyczny z urzędu, aby ustalić, czy zgłoszony znak towarowy jest objęty jedną z podstaw odmowy rejestracji określonych w art. 7 tego rozporządzenia. Wyjaśnił on jednak, że w ramach postępowania w sprawie unieważnienia prawa do znaku wszczynanego na wniosek strony nie można oczekiwać, że EUIPO ponownie będzie dokonywać przeprowadzonego przez eksperta badania z urzędu istotnych okoliczności faktycznych mogących prowadzić do zastosowania bezwzględnej podstawy odmowy rejestracji. Jak wynika bowiem z postanowień art. 52 i 55 wspomnianego rozporządzenia, unijny znak towarowy do chwili jego unieważnienia przez EUIPO korzysta z domniemania ważności, które ogranicza przewidziany w art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 207/2009 obowiązek badania przez EUIPO z urzędu istotnych okoliczności faktycznych. Natomiast w ramach postępowania w sprawie unieważnienia, z uwagi na to, że zarejestrowany unijny znak towarowy

74| Sprawa C-634/16 P, *EUIPO/European Food*.

75| Zobacz również poniżej rozważania poświęcone temu wyrokowi w pkt „6. Przedstawienie dowodów”.

korzysta z domniemania ważności, to do osoby wnoszącej o jego unieważnienie należy wskazanie przed EUIPO konkretnych okoliczności, które mogą podważyć jego ważność.

2. OBOWIĄZEK UZASADNIENIA

W wyroku z dnia 15 grudnia 2016 r., *Intesa Sanpaolo/EUIPO (START UP INITIATIVE)* (T-529/15, [EU:T:2016:747](#)), Sąd miał okazję doprecyzować zakres ciążącego na EUIPO obowiązku uzasadnienia decyzji w sprawie odmowy rejestracji unijnego znaku towarowego.

W tym względzie Sąd wskazał, że badanie podstaw odmowy rejestracji podnoszonych wobec zgłoszenia znaku towarowego musi dotyczyć każdego z towarów lub każdej z usług, dla których wniesiono o rejestrację tego znaku. W wypadku gdy ta sama podstawa odmowy rejestracji jest podnoszona w odniesieniu do kategorii lub grupy towarów lub usług, uzasadnienie może mieć charakter całościowy i odnosić się do wszystkich rozpatrywanych towarów lub usług. Jednakże powyższe uprawnienie rozciąga się jedynie na towary i usługi pozostające w dostatecznie bezpośrednim i konkretnym związku, by tworzyć kategorię lub grupę towarów lub usług o charakterze wystarczająco jednorodnym. Sam fakt, że dane towary lub usługi należą do tej samej klasy w rozumieniu porozumienia nicejskiego⁷⁶, nie wystarczy do stwierdzenia takiej jednorodności, ponieważ klasy te często zawierają bardzo różnorodne towary lub usługi, które niekoniecznie muszą wykazywać między sobą tego rodzaju dostatecznie bezpośredni i konkretny związek.

Sąd wyjaśnił, że jednorodność towarów lub usług jest oceniana z punktu widzenia konkretnej podstawy odmowy rejestracji podnoszonej wobec danego zgłoszenia znaku towarowego. Ogólne uzasadnienie może zostać przedstawione w odniesieniu do tych towarów i usług, które wykazują między sobą dostatecznie bezpośredni i konkretny związek, tworząc kategorię o charakterze na tyle jednorodnym, aby ogół rozważań o charakterze faktycznym i prawnym, stanowiących uzasadnienie danej decyzji, pozwolił na właściwe wyjaśnienie toku rozumowania w stosunku do każdego i każdej z towarów i usług należących do wspomnianej kategorii i miał zastosowanie do każdego i każdej z tych towarów i usług, niezależnie od ich rodzaju.

3. ZŁA WIARA

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 7 lipca 2016 r., *Copernicus-Trademarks/EUIPO – Maquet (LUCEO)* (T-82/14, [EU:T:2016:396](#)), Sąd rozpatrywał skargę wniesioną na decyzję Czwartej Izby Odwoławczej EUIPO, która potwierdziła wniosek Wydziału Unieważnień, zgodnie z którym w momencie dokonania zgłoszenia skarżąca działała w złej wierze. W ocenie Izby Odwoławczej właściciel wystąpił o dokonanie tej rejestracji jedynie po to, aby mieć możliwość wniesienia sprzeciwu wobec dokonanego przez osobę trzecią zgłoszenia innego unijnego znaku towarowego i uzyskać z tego tytułu korzyści materialne.

Sąd przypomniał, że wskazane w art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009 pojęcie złej wiary odnosi się do subiektywnej motywacji osoby dokonującej zgłoszenia znaku towarowego, to jest nieuczciwego zamiaru lub innego szkodliwego motywu. Zła wiara istnieje w szczególności wówczas, gdy zgłoszenie znaku towarowego odbiega od swojego pierwotnego celu i jest dokonywane w sposób spekulacyjny lub jedynie w celu uzyskania odszkodowań pieniężnych.

Ponadto Sąd zauważył, że skarżąca nie podnosiła argumentu mającego na celu podważenie stwierdzenia Izby Odwoławczej, zgodnie z którym – aby dokonać oceny, czy skarżąca działała w złej wierze – należało uwzględnić

⁷⁶ | Porozumienie nicejskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług dla celów rejestracji znaków z dnia 15 czerwca 1957 r., ze zmianami.

nie tylko jej własne zachowanie, lecz także zachowanie jej przedstawiciela oraz wszystkich pozostałych powiązanych z nim spółek. W tym wypadku przedstawiciel skarżącej realizował strategię dokonywania zgłoszeń polegającą na dokonywaniu szeregu kolejnych, następujących po sobie w odstępach sześciomiesięcznych, zgłoszeń krajowych znaków towarowych w dwóch różnych państwach członkowskich bez wnoszenia opłaty za dokonanie zgłoszenia, które zapewniały mu możliwość blokowania innych zgłoszeń. Gdy osoba trzecia dokonywała zgłoszenia identycznego lub podobnego unijnego znaku towarowego, przedstawiciel skarżącej dokonywał wówczas zgłoszenia unijnego znaku towarowego i zastrzegał dla niego pierwszeństwo, opierając się na ostatnim ogniwie łańcucha zgłoszeń krajowych znaków towarowych. W ocenie Sądu takie zachowanie jest niezgodne z celami rozporządzenia nr 207/2009, ponieważ ma ono na celu obejście określonego w art. 29 rozporządzenia nr 207/2009 sześciomiesięcznego okresu do namysłu i określonego w art. 51 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia pięcioletniego dodatkowego okresu. W tych okolicznościach Izba Odwoławcza była uprawniona do stwierdzenia, że ta strategia dokonywania zgłoszeń miała na celu wyłącznie wnoszenie sprzeciwów wobec zgłoszeń dokonywanych przez osoby trzecie i osiąganie dzięki tym sprzeciwom korzyści materialnych.

4. OZNACZENIE GEOGRAFICZNE

W wyroku z dnia 20 lipca 2016 r., *European Food/EUIPO – Provincia Autonoma di Bolzano-Alto Adige (SUEDITIROL)* (T-11/15, [EU:T:2016:422](#)), Sąd wypowiedział się w przedmiocie stosowania bezwzględnej podstawy odmowy rejestracji dotyczącej opisowego charakteru znaku towarowego, o której mowa w art. 7 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009, do znaków towarowych tworzonych przez oznaczenia pochodzenia geograficznego. W sprawie leżącej u źródła tego wyroku do Sądu zwrócono się o zbadanie zgodności z prawem decyzji, na mocy której Wielka Izba Odwoławcza EUIPO uwzględniła odwołanie interwenienta, unieważniając prawo do spornego znaku towarowego.

Sąd oddalił przede wszystkim zarzut, zgodnie z którym interwenient jako podmiot prawa publicznego nie miał legitymacji procesowej, aby wnieść wniosek o unieważnienie prawa do spornego znaku towarowego. Wskazał w tym względzie, że na podstawie stwierdzenia wygaśnięcia lub unieważnienia prawa do znaku towarowego, a zwłaszcza na bezwzględne podstawy unieważnienia w rozumieniu art. 52 rozporządzenia nr 207/2009, może się powołać każda osoba – niezależnie od swojego prywatnego lub publicznego statusu, o ile „posiada zdolność pozywania lub bycia pozwanym we własnym imieniu”, zgodnie z art. 56 ust. 1 lit. a) in fine wspomnianego rozporządzenia.

Następnie w odpowiedzi na argument skarżącej, zgodnie z którym Izba Odwoławcza naruszyła przepisy rozporządzenia nr 207/2009, stwierdzając, że sporny znak towarowy stanowił oznaczenie pochodzenia geograficznego z miejsca znanego właściwemu kręgowi odbiorców, informujące o pochodzeniu geograficznym rozpatrywanych usług, a nie o ich pochodzeniu handlowym, Sąd zauważył, że art. 7 ust. 1 lit. c) wspomnianego rozporządzenia ma na celu zapobieżenie temu, aby podmiot gospodarczy zmonopolizował oznaczenie pochodzenia geograficznego z uszczerbkiem dla swoich konkurentów. W tym względzie, o ile jest prawdą, że Izba Odwoławcza – zanim odmówi rejestracji danego znaku zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009 – jest co do zasady zobowiązana do rozpatrzenia istotności oznaczenia pochodzenia geograficznego dla tych relacji konkurencyjnych poprzez zbadanie związku między tym pochodzeniem a towarami i usługami, dla których zgłoszono znak towarowy, o tyle natężenie tego obowiązku może zmieniać się w zależności od kilku czynników, takich jak zakres, renoma lub charakter danego oznaczenia pochodzenia geograficznego. W niniejszym wypadku jest bezsporne, że prawdopodobieństwo, iż dane oznaczenie pochodzenia geograficznego może mieć wpływ na konkurencję, należy uznać za wysokie, mając na względzie pozytywne odczucia, które może wzbudzić odniesienie do Tyrolu Południowego przy prowadzeniu obrotu rozpatrywanymi usługami. Sąd podkreślił ponadto, że art. 7 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009 nie stoi na przeszkodzie rejestrowaniu nazw geograficznych, które nie są znane w zainteresowanych kręgach.

W omawianej tu sprawie usługi oznaczone spornym znakiem towarowym nie wykazywały zaś żadnej szczególnej cechy, która mogłaby spowodować, że właściwy krąg odbiorców nie skojarzy oznaczenia geograficznego z pochodzeniem geograficznym wspomnianych usług. Z powyższego wynika, że art. 7 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 207/2009 stoi na przeszkodzie zarejestrowaniu rozpatrywanego oznaczenia, które jest znane w zainteresowanych kręgach jako określenie regionu geograficznego.

Wreszcie Sąd przypomniał, że zgodnie z art. 12 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009 unijny znak towarowy nie uprawnia właściciela do zakazania stronie trzeciej używania w obrocie oznaczeń dotyczących pochodzenia geograficznego. Prawdą jest, że przepis ten ma na celu umożliwienie w szczególności, aby używanie wskazówki odnoszącej się do pochodzenia geograficznego, która stanowi ponadto element złożonego znaku towarowego, nie podlegało zakazowi przewidzianemu w art. 9 tego rozporządzenia, jeżeli taka wskazówka jest używana zgodnie z uczciwymi praktykami w handlu i przemyśle. Artykuł 12 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009 nie przyznaje jednak osobom trzecim prawa używania takiej nazwy jako znaku towarowego, ale ogranicza się do zapewnienia, że będą one mogły używać tej nazwy w sposób opisowy, a mianowicie jako wskazówki dotyczącej pochodzenia geograficznego, pod warunkiem że to używanie jest dokonywane zgodnie z uczciwymi praktykami w handlu i przemyśle.

5. DŹWIĘKOWE ZNAKI TOWAROWE

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 13 września 2016 r., *Globo Comunicação e Participações/EUIPO (dźwiękowy znak towarowy)* (T-408/15, [EU:T:2016:468](#)), przed Sądem zawisła skarga o stwierdzenie nieważności decyzji, na mocy której Pięta Izba Odwoławcza EUIPO odrzuciła zgłoszenie dźwiękowego znaku towarowego do rejestracji jako unijnego znaku towarowego między innymi dla środków rozpowszechniania informacji – drogą elektroniczną, ustną i telewizyjną, ponieważ znak ten jest pozbawiony charakteru odróżniającego.

Opierając się na wyroku *Shield Mark*⁷⁷, Sąd zaczął od odnotowania, że art. 4 rozporządzenia nr 207/2009 należy interpretować w ten sposób, iż dźwięki mogą tworzyć znak towarowy, pod warunkiem że mogą one ponadto być przedstawione w formie graficznej oraz że jest bezsporne, iż wskazanie nut muzycznych na pięciolinii zawierającej klucz, pauzy i alternacje stanowi takie przedstawienie w formie graficznej.

W odniesieniu do charakteru odróżniającego zgłoszonego znaku towarowego Sąd zauważył, że o ile odbiorcy postrzegają zwykle słowne lub graficzne znaki towarowe jako oznaczenia wskazujące pochodzenie handlowe towarów lub usług, o tyle sytuacja taka niekoniecznie ma miejsce, gdy oznaczenie jest utworzone jedynie z elementu dźwiękowego. Niemniej w przypadku niektórych towarów lub usług należących w szczególności, po pierwsze, do sektora nadawczego (telewizja, radio) lub do sektora telefonii, i po drugie, do sektora nośników informatycznych, oprogramowania lub ogólnie do dziedziny mediów, nie tylko nie jest niezwykle, lecz jest nawet powszechne, że konsument identyfikuje związane z daną branżą towar lub usługę dzięki elementowi dźwiękowemu (dżingle, melodie) umożliwiającemu ich odróżnienie jako pochodzących z określonego przedsiębiorstwa. W ocenie Sądu niezbędne jest jednak, aby zgłoszone oznaczenie dźwiękowe posiadało pewną siłę wywoływania skojarzeń umożliwiającą danemu konsumentowi spostrzeżenie tego oznaczenia i uznanie go za znak towarowy, a nie za element o charakterze funkcjonalnym lub za wskazówkę pozbawioną własnej samoistnej właściwości. A zatem oznaczenie dźwiękowe, które nie posiadałoby większego znaczenia niż zwykła prosta kombinacja tworzących je nut, nie umożliwiałoby danemu konsumentowi dostrzeżenia jego funkcji związanej z identyfikacją danych towarów i usług, ponieważ oznaczenie to sprowadzałoby się do zwykłego „efektu lustra” w tym sensie, że odnosiłoby się ono wyłącznie do siebie samego, a nie do czegoś

77 | Wyrok z dnia 27 listopada 2003 r., C-283/01, [EU:C:2003:641](#).

innego. W świetle powyższych rozważań Sąd uznał, że z uwagi na to, iż rozpatrywany w tej sprawie zgłoszony znak towarowy ogranicza się do dzwonka alarmowego, który nie wykazuje żadnej samoistnej właściwości odrębnej od powtarzania tej samej nuty, z której go utworzono (dwa dźwięki G-dur) i pozwalającej na odróżnienie czegoś innego niż ten dzwonek alarmowy lub telefoniczny, wspomniany znak towarowy pozostanie zasadniczo niezauważony i nie zostanie zapamiętany przez konsumentów. W tych okolicznościach Sąd orzekł, że EUIPO nie popełniło błędu, odmawiając zarejestrowania zgłoszonego znaku towarowego ze względu na brak charakteru odróżniającego.

6. PRZEDSTAWIENIE DOWODÓW

W wyroku z dnia 28 września 2016 r., *FITNESS* (T-476/15, odwołanie w toku⁷⁸, [EU:T:2016:568](#))⁷⁹, Sąd stwierdził, że na podstawie art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 EUIPO może nie wziąć pod uwagę stanu faktycznego lub dowodów, których zainteresowane strony nie przedstawiły w odpowiednim terminie. Jednakże z zasady 37 lit. b) ppkt (iv) rozporządzenia nr 2868/95⁸⁰ w żaden sposób nie wynika, by izba odwoławcza była zobowiązana do uznania za przedstawione z opóźnieniem dowodów, które nie zostały przedłożone w postępowaniu przed Wydziałem Unieważnień. Wspomniana zasada poprzestaje bowiem na sprecyzowaniu, że wniosek o unieważnienie musi zawierać dowody, na których jest on oparty. Sąd zauważył ponadto, że w odróżnieniu od innych przepisów regulujących terminy, a także konsekwencje ich niedochowania, które mają zastosowanie do postępowania w sprawie sprzeciwu, do postępowania w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia prawa do znaku oraz do postępowania w sprawie unieważnienia prawa do znaku z powodu istnienia względnych podstaw odmowy rejestracji, rozporządzenia nr 207/2009 i nr 2868/95 nie zawierają żadnego przepisu, który ustanawiałby termin do przedstawienia dowodów w kontekście wniosku o unieważnienie prawa do znaku z powodu istnienia bezwzględnej podstawy odmowy rejestracji. W ocenie Sądu należy zatem wywieść z tego, że w ramach postępowania w sprawie unieważnienia z powodu istnienia bezwzględnej podstawy odmowy rejestracji art. 76 rozporządzenia nr 207/2009 w związku z zasadą 37 lit. b) ppkt (iv) rozporządzenia nr 2868/95 nie nakazuje izbie odwoławczej uznania przedłożonych jej po raz pierwszy dowodów za przedstawione z opóźnieniem.

Wreszcie Sąd zauważył, że chociaż postępowanie w sprawie unieważnienia prawa do znaku z powodu istnienia bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji jest wszczynane na wniosek strony, zgodnie z art. 52 ust. 1 rozporządzenia nr 207/2009, to przepis ten odsyła bezpośrednio do podstaw odmowy rejestracji określonych w art. 7 tego rozporządzenia, które służą realizacji celów leżących w interesie ogólnym. Ponadto postępowanie w sprawie unieważnienia prawa do znaku z powodu istnienia bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji ma w szczególności na celu umożliwienie EUIPO zrewidowania ważności rejestracji znaku i zajęcie stanowiska, które powinno było ewentualnie zająć z urzędu na podstawie art. 37 wspomnianego rozporządzenia. W konsekwencji zdaniem Sądu stosowanie przez analogię zasady 50 ust. 1 akapit trzeci rozporządzenia nr 2868/95 do postępowania w sprawie unieważnienia prawa do znaku z powodu istnienia bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji byłoby niezgodne z interesem ogólnym leżącym u źródła postanowień art. 7 rozporządzenia nr 207/2009.

78 | Sprawa C-634/16 P, *EUIPO/European Food*.

79 | Zobacz również powyżej rozważania poświęcone temu wyrokowi w pkt „1. Uwzględnienie z urzędu przez izbę odwoławczą”.

80 | Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2868/95 z dnia 13 grudnia 1995 r. wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.U. 1995, L 303, s. 1).

WZGLĘDNE PODSTAWY ODMOWY REJESTRACJI

Spory dotyczące względnych podstaw odmowy rejestracji były podstawą dla wydania przez Sąd kilku orzeczeń zasługujących na szczególną uwagę.

1. UWZGLĘDNIENIE Z URZĘDU PRZEZ IZBĘ ODWOŁAWCZĄ

W wyroku z dnia 13 grudnia 2016 r., *Sovena Portugal – Consumer Goods/EUIPO – Mueloliva (FONTOLIVA)* (T-24/16, [EU:T:2016:726](#)), Sąd miał okazję rozstrzygnąć, czy na izbach odwoławczych ciąży obowiązek podniesienia z urzędu kwestii ustania ważności rejestracji znaku towarowego. Do Sądu wpłynęła w tym postępowaniu skarga na decyzję, na mocy której Druga Izba Odwoławcza EUIPO utrzymała w mocy decyzję Wydziału Sprzeciwów stwierdzającą istnienie prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd w przypadku zgłoszonego przez skarżącą do rejestracji słownego znaku towarowego i wcześniejszego słownego krajowego znaku towarowego. Skarżąca twierdziła między innymi, że gdy Izba Odwoławcza potwierdziła zasadność sprzeciwu, rejestracja wcześniejszego krajowego znaku towarowego nie została przedłużona, a zatem jej ważność ustała.

W ocenie Sądu z art. 41 ust. 3 i art. 76 rozporządzenia nr 207/2009, z zasady 19 ust. 1 i zasady 19 ust. 2 lit. a) ppkt (ii) ani z zasady 50 ust. 1 akapity pierwszy i trzeci rozporządzenia nr 2868/95, ani też z innych mających zastosowanie przepisów proceduralnych nie wynika, że izba odwoławcza badająca zgodność z prawem decyzji Wydziału Sprzeciwów, który orzekł w przedmiocie bezwzględnej podstawy odmowy rejestracji, sama jest zobowiązana do podniesienia z urzędu kwestii ustania ważności rejestracji wcześniejszego znaku towarowego po wygaśnięciu określonego przez Wydział Sprzeciwów dla wnoszącego sprzeciw terminu do przedstawienia dowodu tej ważności. Ponadto żaden z tych przepisów nie może również być interpretowany jako zobowiązujący wnoszącego sprzeciw do przedstawienia z urzędu dowodu na to, że rejestracja wcześniejszego znaku towarowego jest ważna aż do chwili, gdy orzeknie izba odwoławcza. Powyższe stwierdzenia pozostają jednak bez uszczerbku dla możliwości, aby zgłaszający znak towarowy, wobec którego wniesiono sprzeciw, powołał się przed izbą odwoławczą na to, że wnoszący sprzeciw nie przedstawił dowodu utrzymania ważności rejestracji wcześniejszego znaku towarowego na rozsądny – z punktu widzenia toczącego się postępowania przed izbą odwoławczą – okres, aby skłonić wnoszącego sprzeciw do udzielenia w tym względzie odpowiedzi, a izbę odwoławczą do uwzględnienia tej sytuacji. W omawianej sprawie jednak zgłaszający znak towarowy nie podniósł przed Izbą Odwoławczą kwestii utrzymania ważności rejestracji wcześniejszego krajowego znaku towarowego, mimo że zbliżał się rok, w którym wspomniana rejestracja wygasła i należało w danym wypadku ją odnowić, a wręcz rok ten już się rozpoczął. Skarżąca mogła jeszcze uczynić to w tamtej chwili w oparciu o art. 76 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009, zgodnie z którym „[EUIPO] może nie wziąć pod uwagę stanu faktycznego lub dowodów, których zainteresowane strony nie przedstawiły w odpowiednim terminie”. Sąd uznał zatem, że nie można było zarzucać Izbie Odwoławczej nieuwzględnienia możliwego braku przedłużenia rejestracji wcześniejszego krajowego znaku towarowego, na którym oparto sprzeciw, gdy Izba ta przyjmowała zaskarżoną decyzję, bez względu na to, jaka była ostatecznie data końca ważności tej rejestracji w świetle prawa krajowego.

2. ŚRODKI DOWODOWE

W wyroku z dnia 5 lutego 2016 r., **Kicktipp/OHMI – Società Italiana Calzature (kicktipp)** (T-135/14, [EU:T:2016:69](#)), Sąd wypowiedział się w przedmiocie wykładni zasady 19 ust. 2 rozporządzenia nr 2868/95 w kontekście dowodów, jakie wnoszący sprzeciw powinien przedstawić w celu wykazania istnienia, ważności i zakresu ochrony należącego do niego wcześniejszego znaku towarowego.

W tym względzie Sąd przypomniał, że zgodnie z brzmieniem pierwszej części zasady 19 ust. 2 lit. a) ppkt (ii) rozporządzenia nr 2868/95 we francuskiej wersji tego przepisu strona wnosząca sprzeciw jest zobowiązana przedstawić świadectwo rejestracyjne oraz („et”), w odpowiednim przypadku, najnowsze świadectwo przedłużenia rejestracji wcześniejszego zarejestrowanego znaku towarowego niebędącego unijnym znakiem towarowym. Strona wnosząca sprzeciw musi zatem co do zasady przedstawić świadectwo rejestracyjne, nawet jeżeli przedkłada świadectwo przedłużenia rejestracji. Zgodnie z zasadą 19 ust. 2 lit. a) ppkt (ii) in fine rozporządzenia nr 2868/95 strona wnosząca sprzeciw ma także możliwość przedstawienia „równoważnych dokumentów wydanych przez urząd, który zarejestrował dany znak towarowy”. Sąd uznał, że przepis ten należy interpretować w ten sposób, iż możliwość przedstawienia równoważnego dokumentu odnosi się nie tylko do świadectwa przedłużenia rejestracji, lecz również do świadectwa rejestracji. Możliwe jest także, że świadectwo przedłużenia rejestracji będzie stanowiło zarazem „dokument równoważny” względem świadectwa rejestracyjnego. W rezultacie przedstawienie świadectwa przedłużenia rejestracji jest wystarczające do celów wykazania istnienia, ważności i zakresu ochrony znaku towarowego, na którym został oparty sprzeciw, o ile zawiera wszystkie niezbędne w tym względzie informacje.

Sąd uściślił ponadto, że w przypadku gdy o przedłużenie rejestracji wcześniejszego znaku towarowego wystąpiono w terminie, jednak właściwy urząd nie rozstrzygnął jeszcze tego wniosku, wystarczy przedstawić zaświadczenie potwierdzające wystąpienie z owym wnioskiem, o ile pochodzi ono od wspomnianego urzędu i zawiera wszystkie niezbędne informacje dotyczące rejestracji znaku towarowego, takie jak te wynikające ze świadectwa rejestracyjnego. Natomiast jeżeli znak towarowy, na którym został oparty sprzeciw, jest zarejestrowany, to zgodnie z zasadą 19 ust. 2 lit. a) ppkt (ii) rozporządzenia nr 2868/95 przedłożenie świadectwa zgłoszeniowego nie jest wystarczające. W takim wypadku konieczne jest zatem przedstawienie świadectwa rejestracyjnego lub innego równoważnego mu dokumentu. W tym nurcie, jeżeli dokonano już przedłużenia rejestracji, nie wystarczy przedstawić świadectwa potwierdzającego wystąpienie z wnioskiem o przedłużenie rejestracji.

W wyroku z dnia 9 września 2016 r., **Puma/EUIPO – Gemma Group (Przedstawienie skaczącego zwierzęcia z rodziny kotowatych)** (T-159/15, odwołanie w toku⁸¹, [EU:T:2016:457](#)), Sąd miał okazję doprecyzować orzecznictwo dotyczące obowiązku brania przez EUIPO pod uwagę jego wcześniejszej praktyki decyzyjnej w imię zasad równego traktowania i dobrej administracji.

W uzasadnieniu skargi skarżąca powołała się na naruszenie prawa, którego według niej dopuściła się Izba Odwoławcza, odstępując między innymi od praktyki decyzyjnej EUIPO w zakresie renomy wcześniejszych znaków towarowych przywoływanej na poparcie sprzeciwu.

Podkreśliwszy, że zgodnie z art. 41 ust. 2 karty praw podstawowych prawo do dobrej administracji obejmuje w szczególności obowiązek uzasadnienia przez organy administracji swoich decyzji, Sąd przypomniał, że w myśl wyroku **Agencja Wydawnicza Technopol/OHIM**⁸² z zasad równego traktowania i dobrej administracji

81 | Sprawa C-564/16 P, *EUIPO/Puma*.

82 | Wyrok z dnia 10 marca 2011 r., C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#), w szczególności pkt 74–77.

wynika, iż przy rozpatrywaniu zgłoszenia unijnego znaku towarowego EUIPO musi brać pod uwagę decyzje wydane już w odniesieniu do podobnych zgłoszeń i ze szczególną uwagą rozważyć, czy w danym przypadku rozstrzygnięcie winno brzmieć podobnie. Niemniej jednak zasady równego traktowania i dobrej administracji muszą pozostawać w zgodzie z przestrzeganiem zgodności z prawem. Ponadto ze względów pewności prawa i dobrej administracji każde zgłoszenie do rejestracji musi zostać rozpatrzone w sposób dokładny i kompletny.

W omawianej tu sprawie Sąd, po pierwsze, zauważył, że renoma wcześniejszych znaków towarowych została stwierdzona przez EUIPO w trzech niedawno wydanych decyzjach, które zostały potwierdzone przez kilka decyzji krajowych, i że decyzje te dotyczyły tych samych wcześniejszych znaków towarowych, towarów identycznych z towarami rozpatrywanymi w owym przypadku lub do nich podobnych oraz niektórych z państw członkowskich rozpatrywanych w tamtej sprawie. Po drugie, Sąd podkreślił, że stwierdzenie renomy wcześniejszych znaków towarowych jest stwierdzeniem okoliczności faktycznych, które nie zależą od zgłoszonego znaku towarowego. Dodatkowo z przywołanego przez skarżącą wyroku **Budziewska/OHIM – Puma (Zwierzę z rodziny kotowatych w fazie wysoku)**⁸³ wynika, że wcześniejszy wzór cieszy się renomą. W tych okolicznościach Sąd uznał, że w świetle wyroku **Agencja Wydawnicza Technopol/OHIM**⁸⁴ oraz przy uwzględnieniu ciężącego na Izbie Odwoławczej obowiązku uzasadnienia, Izba ta nie mogła odstąpić od praktyki decyzyjnej EUIPO bez podania jakiegokolwiek wyjaśnienia co do względów, które skłoniły ją do uznania, iż poczynione w tych decyzjach ustalenia faktyczne dotyczące renomy wcześniejszych znaków towarowych nie mają lub już nie mają znaczenia. W tym względzie Sąd nie uwzględnił argumentu EUIPO, zgodnie z którym przywołanych przez skarżącą decyzji nie należało brać pod uwagę, ponieważ do żadnej z nich nie były załączone dowody renomy wcześniejszych znaków towarowych przedstawione w ramach tych postępowań. Izbie odwoławczej przysługują bowiem uprawnienia dyskrecjonalne w przedmiocie tego, czy należy uwzględnić dodatkowe lub uzupełniające fakty i dowody, które nie zostały przedstawione w terminach ustalonych lub określonych przez Wydział Sprzeciwów. W tych okolicznościach Izba Odwoławcza zgodnie z zasadą dobrej administracji powinna była albo wezwać skarżącą do przedstawienia uzupełniających dowodów renomy wcześniejszych znaków towarowych, albo przedstawić powody, dla których uznała, że należy odejść od poczynionych we wcześniejszych decyzjach ustaleń co do renomy wcześniejszych znaków towarowych. Zważywszy, że Izba Odwoławcza nie zastosowała się do tych wymogów, należało stwierdzić naruszenie zasady dobrej administracji, a w szczególności obowiązku uzasadnienia przez EUIPO swoich decyzji.

3. UTRATA ROSZCZENIA W WYNIKU TOLEROWANIA

W wyroku z dnia 20 kwietnia 2016 r., **Tronios Group International/EUIPO – Sky (SkyTec)** (T-77/15, [EU:T:2016:226](#)), Sąd miał możliwość doprecyzowania kwestii związanych z ustaleniem momentu, w jakim rozpoczyna swój bieg termin utraty roszczenia w wyniku tolerowania używania późniejszego znaku towarowego identycznego ze znakiem wcześniejszym lub łudząco do niego podobnego w rozumieniu art. 54 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009.

W tym względzie Sąd przypomniał na wstępie, że aby w takim wypadku termin utraty roszczenia w wyniku tolerowania mógł rozpocząć swój bieg, konieczne jest spełnienie czterech przesłanek. Po pierwsze, późniejszy znak towarowy musi być zarejestrowany, po drugie, zgłaszając go do rejestracji, jego właściciel powinien działać w dobrej wierze, po trzecie, znak musi być używany w państwie członkowskim, w którym chroniony jest znak wcześniejszy, i wreszcie po czwarte, właściciel wcześniejszego znaku towarowego musi wiedzieć

83| Wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., T-666/11, niepublikowany, [EU:T:2013:584](#).

84| Wyrok z dnia 10 marca 2011 r., C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#).

o fakcie używania późniejszego znaku towarowego po uzyskaniu rejestracji. Sąd wskazał następnie, że celem art. 54 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 jest ukaranie właścicieli wcześniejszych znaków towarowych, którzy z pełną świadomością przez kolejne pięć lat tolerowali używanie późniejszego unijnego znaku towarowego, poprzez pozbawienie ich możliwości domagania się unieważnienia prawa do takiego znaku lub sprzeciwienia się takiemu używaniu. Przepis ten ma zatem na celu zrównoważenie interesów właściciela znaku towarowego w zachowaniu podstawowej funkcji znaku z interesami innych uczestników obrotu gospodarczego co do możliwości dysponowania oznaczeniami mogącymi określać ich towary i usługi. Wspomniany cel zakłada, dla zagwarantowania podstawowej funkcji znaku, że właściciel wcześniejszego znaku towarowego powinien być w stanie sprzeciwić się używaniu późniejszego znaku towarowego identycznego z jego własnym.

Z wykładni celowościowej art. 54 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 wynika, że właściwą datą dla ustalenia momentu rozpoczęcia biegu terminu utraty roszczenia jest data dowiedzenia się o używaniu późniejszego znaku towarowego. Powyższa wykładnia wymaga, aby właściciel późniejszego znaku towarowego udowodnił, że właściciel wcześniejszego znaku towarowego rzeczywiście wiedział o używaniu tego znaku towarowego, gdyż w braku takiej wiedzy właściciel wcześniejszego znaku towarowego nie byłby w stanie sprzeciwić się używaniu późniejszego znaku towarowego. W ocenie Sądu należy w tym względzie uwzględnić bowiem analogiczną zasadę utraty roszczenia w wyniku tolerowania, o której mowa w art. 9 ust. 1 dyrektywy 89/104/EWG⁸⁵, zastąpionym przez art. 9 ust. 1 dyrektywy 2008/95/WE⁸⁶.

KWESTIE PROCEDURALNE

W wyroku z dnia 4 lutego 2016 r., *Meica/OHIM – Salumificio Fratelli Beretta (STICK MiniMINI Beretta)* (T-247/14, odwołanie w toku⁸⁷, [EU:T:2016:64](#)), Sąd dokonał uściśleń dotyczących przesłanek dopuszczalności żądań, w których strona pozwana w postępowaniu inter partes przed izbą odwoławczą domaga się zmiany decyzji Wydziału Sprzeciwu zaskarżonej przez interwenienta. W tej sprawie Izba Odwoławcza uznała takie żądania za niedopuszczalne głównie ze względu na to, że nie spełniały one przesłanek dotyczących terminu do wniesienia odwołania i uiszczenia opłaty za odwołanie, o których mowa w art. 60 rozporządzenia nr 207/2009, i rozszerzały zakres odwołania, ponieważ dotyczyły punktu zaskarżonej decyzji, który nie został wskazany w odwołaniu wniesionym przez interwenienta.

W tym względzie Sąd wskazał, że z brzmienia art. 8 ust. 3 rozporządzenia nr 216/96⁸⁸ wynika, iż strona pozwana w postępowaniu inter partes może podnosić przed izbą odwoławczą żądania mające na celu uchylenie lub zmianę zaskarżonej decyzji w związku z kwestią niepodniesioną w odwołaniu. Jednakże takie żądania, które strona pozwana musi przedstawić w odpowiedzi na odwołanie, stają się bezprzedmiotowe w przypadku odstąpienia wnoszącego odwołanie. W rezultacie, aby zakwestionować decyzję Wydziału Sprzeciwów, jedynym środkiem prawnym umożliwiającym podniesienie zarzutów w sposób pewny jest odrębne odwołanie, o którym mowa w art. 60 rozporządzenia nr 207/2009. Wynika z tego, że żądania mające na celu uchylenie lub zmianę zakwestionowanej decyzji w związku z kwestią niepodniesioną w odwołaniu w rozumieniu art. 8 ust. 3 rozporządzenia nr 216/96 różnią się od odwołania przewidzianego w art. 60 rozporządzenia nr 207/2009.

85| Pierwsza dyrektywa Rady 89/104/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. 1989, L 40, s. 1).

86| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/22/WE z dnia 22 października 2008 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. 2008, L 299, s. 25).

87| Sprawa C-182/16 P, *Meica/EUIPO*.

88| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 216/96 z dnia 5 lutego 1996 r. ustanawiające regulamin wewnętrzny izb odwoławczych Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (Dz.U. 1996, L 28, s. 11).

I tak określone w art. 60 rozporządzenia nr 207/2009 przesłanki dotyczące terminu do wniesienia odwołania i uiszczenia opłaty nie znajdują zastosowania do żądań wnoszonych na podstawie art. 8 ust. 3 rozporządzenia nr 216/96. W omawianej tu sprawie skarżąca, zgodnie z tym ostatnim przepisem, przedstawiła w ramach odpowiedzi, i to w wyznaczonym terminie, żądania mające na celu zmianę decyzji Wydziału Sprzeciwów w związku z kwestią niepodniesioną przez interwenienta. Aby to uczynić, skarżąca nie była zobowiązana do spełnienia przesłanek określonych w art. 60 rozporządzenia nr 207/2009. W rezultacie Izba Odwoławcza niesłusznie odrzuciła wspomniane żądania jako niedopuszczalne.

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 8 czerwca 2016 r., **Monster Energy/EUIPO (Przedstawienie symbolu pokoju)** (T-583/15, [EU:T:2016:338](#)), Sąd miał okazję uściślić, że kwestia dochowania terminu do wniesienia skargi do Sądu stanowi zagadnienie, którego ocena należy do wyłącznej właściwości sądu Unii, a niedochowanie tego terminu nie może być przedmiotem wniosku o przywrócenie stanu poprzedniego na podstawie art. 81 rozporządzenia nr 207/2009. Skarżąca złożyła taki wniosek w EUIPO wraz z uzasadnieniem, że nie mogła zaskarżyć do Sądu decyzji jednej z izb odwoławczych tego urzędu w terminie, który rozpoczynał swój bieg z chwilą doręczenia tej decyzji za pośrednictwem faksu, ponieważ taki faks nigdy do niej nie dotarł. Druga Izba Odwoławcza EUIPO uznała jednak, potwierdzając stanowisko sekretariatu izb odwoławczych, że wniosek ten nie mógł zostać uwzględniony w szczególności z uwagi na fakt, iż art. 81 rozporządzenia nr 207/2009 dotyczy wyłącznie terminów obowiązujących w postępowaniach przed EUIPO, a nie przed Sądem. W ramach skargi wniesionej do Sądu skarżąca twierdziła natomiast, że mówiąc w tym przepisie o „terminie względem Urzędu”, prawodawca miał na myśli terminy „dotyczące” EUIPO lub „mające związek z” EUIPO. Jej zdaniem termin do wniesienia skargi do Sądu dotyczy EUIPO pod wieloma względami, a brak dochowania tego terminu może być zatem przedmiotem wniosku o przywrócenie stanu poprzedniego.

W tym względzie Sąd zauważył, że w motywie 12 rozporządzenia nr 207/2009 wskazano, iż utworzenie EUIPO nie narusza kompetencji innych instytucji Unii oraz że przyznanie instancjom EUIPO uprawnienia do uwzględnienia wniosku o przywrócenie stanu poprzedniego w odniesieniu do terminu do wniesienia skargi do Sądu prowadziłoby do naruszenia kompetencji tego ostatniego, który jest jedynym sądem właściwym – z zastrzeżeniem kontroli przeprowadzanej przez Trybunał – do dokonywania oceny dopuszczalności wniesionej do niego skargi zgodnie z art. 256 TFUE i 263 TFUE. Dopuszczalność stanowi bowiem jeden z elementów oceny skargi należącej do kompetencji sądu, tym bardziej że sąd musi zbadać tę dopuszczalność z urzędu. A zatem w sytuacji gdy skarga wnoszona do Sądu na decyzję izby odwoławczej EUIPO może zostać uznana przez sąd za wniesioną po terminie, zastosowanie znajduje nie art. 81 rozporządzenia nr 207/2009 dotyczący *restitutio in integrum*, ale postanowienia, które stosują się do sądu, czyli – poza art. 263 TFUE – art. 45 akapit drugi statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z którym „[u]pływ terminu nie narusza uprawnień, jeśli strona dowiedzie zaistnienia nieprzewidywalnych okoliczności lub siły wyższej”.

VI. WSPÓLNA POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWA – ŚRODKI OGRANICZAJĄCE

Również w 2016 r., podobnie jak w latach poprzednich, zwiększyła się liczba sporów dotyczących środków ograniczających w dziedzinie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB). Kilka orzeczeń zasługuje jednak na szczególną uwagę.

ISLAMSKA REPUBLIKA IRANU

W pierwszym rzędzie w wyroku z dnia 28 kwietnia 2016 r., *Sharif University of Technology/Rada* (T-52/15, odwołanie w toku⁸⁹, [EU:T:2016:254](#)), Sąd miał okazję uzupełnić swoje przemyślenia na temat kryterium prawnego odnoszącego się do udzielania wsparcia rządowi irańskiemu w rozumieniu art. 23 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 267/2012 i art. 20 ust. 1 lit. c) decyzji 2010/413.

Zdaniem Sądu kryterium to nie wymaga wykazania istnienia związku przyczynowego między zachowaniem stanowiącym udzielanie wsparcia rządowi Iranu a dalszym prowadzeniem działalności polegającej na rozprzestrzenianiu broni jądrowej. Prawdą jest, że zgodnie z orzecznictwem sporne kryterium nie dotyczy jakiegokolwiek formy wsparcia rządu Iranu, lecz form wsparcia, które przyczyniają się do dalszego prowadzenia irańskich działań w dziedzinie jądrowej, wobec czego definiuje w sposób obiektywny ograniczoną kategorię osób i podmiotów, które mogą podlegać środkom w postaci zamrożenia środków finansowych. Niemniej z orzecznictwa nie wynika, by pojęcie „udzielania wsparcia rządowi irańskiemu” wymagało wykazania związku między tym udzielaniem wsparcia a działalnością jądrową Islamskiej Republiki Iranu. W tym względzie Sąd stwierdził, że Rada słusznie uznała, iż skarżąca myli kryterium odnoszące się do udzielania wsparcia rządowi irańskiemu – jedyne istotne w tym wypadku – z kryterium dotyczącym „zaangażowania w irańskie działania w dziedzinie jądrowej wrażliwe z punktu widzenia proliferacji lub opracowywania systemów przenoszenia broni jądrowej”. Otóż stosowanie pierwszego kryterium nie wymaga istnienia pewnego stopnia powiązania – nawet pośredniego – z działalnością jądrową Islamskiej Republiki Iranu. Istnienie związku między udzielaniem wsparcia rządowi irańskiemu a dalszym prowadzeniem działalności polegającej na rozprzestrzenianiu broni jądrowej zostało bowiem wyraźnie określone w mających zastosowanie uregulowaniach. W tym kontekście sporne kryterium powinno być rozumiane jako dotyczące udzielania wszelkiego wsparcia, które – mimo że nie ma ono żadnego bezpośredniego lub pośredniego związku z rozwojem rozprzestrzeniania broni jądrowej – może jednak wspierać taki rozwój, udzielając rządowi irańskiemu zasobów lub możliwości, w szczególności o charakterze materialnym, finansowym lub logistycznym. Ponadto kryterium to nie może być interpretowane jako mające na celu wyłącznie pozbawienie rządu irańskiego źródeł dochodów i w ten sposób zmuszenie go do zakończenia działalności polegającej na rozprzestrzenianiu broni jądrowej.

Sąd uznał, że wobec tego należy rozpatrzyć, czy w kontekście mających zastosowanie uregulowań działalność, która nie odpowiada jednemu z trzech rodzajów wsparcia – materialnego, finansowego lub logistycznego – wspomnianych tytułem przykładu w tych uregulowaniach, może zostać objęta spornym kryterium. W tym względzie należy wskazać, iż ze wspomnianych uregulowań wynika, że środki ograniczające mogą być przyjęte wobec osób lub podmiotów przyczyniających się do nabywania przez Islamską Republikę Iranu towarów i technologii zabronionych, czy też udzielających pomocy technicznej w związku z tymi towarami i technologiami. W szczególności w art. 1 ust. 1 lit. c) decyzji 2010/413 zabroniono dostarczania, sprzedawania lub przekazywania Islamskiej Republice Iranu uzbrojenia i pokrewnych zasobów materiałowych. Ponadto na podstawie art. 5 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 267/2012 zakazane jest udzielanie, bezpośrednio lub pośrednio, pomocy technicznej związanej z towarami i technologiami wymienionymi we wspólnym wykazie uzbrojenia Unii⁹⁰ lub związanej z dostarczaniem, wytwarzaniem, konserwacją i użytkowaniem towarów zawartych w tym wykazie jakimkolwiek osobom, podmiotom lub organom z Iranu lub do użytku w tym państwie. A zatem, ustanawiając taki zakaz w odniesieniu do niektórych rodzajów sprzętu wojskowego, prawodawca ustalił istnienie związku między nabywaniem przez Islamską Republikę Iranu tego rodzaju sprzętu a dalszym prowadzeniem przez rząd irański działalności stwarzającej zagrożenie rozprzestrzeniania broni jądrowej lub opracowywania systemów przenoszenia broni jądrowej. Ten sposób wykładni potwierdzają rezolucje

89| Sprawa C-385/16 P, *Sharif University of Technology/Rada*.

90| Wspólny wykaz uzbrojenia Unii Europejskiej przyjęty przez Radę w dniu 17 marca 2014 r. (Dz.U. 2014, C 107, s. 1).

nr 1737 (2006)⁹¹ i nr 1929 (2010)⁹² Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. W rezultacie udzielanie wsparcia rządowi irańskiemu w zakresie badań i rozwoju technologicznego, w dziedzinie wojskowej lub w dziedzinach powiązanych, spełnia sporne kryterium, gdy odnosi się do sprzętu lub technologii wymienionych w wspólnym wykazie uzbrojenia Unii, którego nabywanie przez Islamską Republikę Iranu jest zabronione.

Następnie w wyroku z dnia 2 czerwca 2016 r., **Bank Mellat/Rada** (T-160/13, odwołanie w toku⁹³, [EU:T:2016:331](#)), Sąd rozstrzygał w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności art. 1 pkt 15 rozporządzenia (UE) nr 1263/2012⁹⁴, na mocy którego wprowadzono do rozporządzenia nr 267/2012 zakaz przekazywania środków finansowych na rzecz instytucji finansowych mających siedzibę w Iranie lub środków finansowych pochodzących od takich instytucji. W ramach tej skargi skarżąca podnosiła zarzut niezgodności z prawem art. 1 pkt 6 decyzji 2012/635/WPZiB⁹⁵.

W tym względzie Sąd rozpoczął od zbadania swojej właściwości do rozpoznania podnoszonego przez skarżącą zarzutu niezgodności z prawem. Zauważył on, że środki ustanowione w art. 1 pkt 6 decyzji 2012/635 są środkami o charakterze generalnym, ponieważ zakres ich zastosowania został określony poprzez odniesienie do obiektywnych kryteriów, a nie poprzez odniesienie do zidentyfikowanych osób fizycznych lub prawnych. W konsekwencji art. 1 pkt 6 decyzji 2012/635 nie stanowi sam w sobie decyzji przewidującej środki ograniczające wobec osób fizycznych lub prawnych w rozumieniu art. 275 akapit drugi TFUE. Zważywszy, że art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia również nie spełnia tego wymogu, zarzut niezgodności z prawem dotyczący art. 1 pkt 6 decyzji 2012/635 nie został podniesiony w uzasadnieniu skargi o stwierdzenie nieważności decyzji przewidującej środki ograniczające wobec osób fizycznych lub prawnych w rozumieniu art. 275 akapit drugi TFUE. Sądowi nie przysługiwała zatem na podstawie tego postanowienia właściwość do orzeczenia w przedmiocie owego zarzutu niezgodności z prawem. Niemniej jednak odstępstwa od przewidzianej w art. 275 TFUE zasady właściwości sądu Unii nie można interpretować w ten sposób, że jego zakres jest tak szeroki, iż wyklucza właściwość do dokonania kontroli zgodności z prawem aktu przyjętego na mocy art. 215 TFUE, takiego jak art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia, który nie jest objęty WPZiB, tylko z tego powodu, że skuteczne przyjęcie wspomnianego aktu jest uwarunkowane uprzednim przyjęciem decyzji wchodzącej w zakres WPZiB.

Co się tyczy dopuszczalności żądania stwierdzenia nieważności art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia, Sąd wskazał, że przepis ten ma charakter generalny i stanowi nie akt ustawodawczy, lecz akt regulacyjny w rozumieniu art. 263 akapit czwarty TFUE. Podkreśliwszy, że ów przepis dotyczy bezpośrednio skarżącej i że w zakresie, w jakim zmienia niektóre przepisy rozporządzenia nr 267/2012, nie wymaga on środków wykonawczych, w szczególności ze względu na brak uprawnień dyskrejonalnych właściwych organów krajowych w kwestii stosowania tych przepisów, wobec czego skarżącej przysługiwała legitymacja czynna, Sąd zauważył, odnosząc się do interesu prawnego skarżącej, że przyjęcie spornego systemu nie miało natychmiastowego rzeczywistego wpływu na sytuację skarżącej, ponieważ indywidualne środki ograniczające, którymi skarżąca już wcześniej była objęta, przewidywały surowsze ograniczenia. Niemniej w następstwie stwierdzenia nieważności przyjętych wobec niej indywidualnych środków ograniczających skarżąca

91 | Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 1737 (2006) z dnia 23 grudnia 2006 r.

92 | Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 1929 (2010) z dnia 9 czerwca 2010 r.

93 | Sprawa C-430/16 P, **Bank Mellat/Rada**.

94 | Rozporządzenie Rady (UE) nr 1263/2012 z dnia 21 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 267/2012 w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2012, L 356, s. 34).

95 | Decyzja Rady 2012/635/WPZiB z dnia 15 października 2012 r. zmieniająca decyzję 2010/413/WPZiB w sprawie środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2012, L 282, s. 58).

rzeczywiście została objęta wspomnianym systemem. W tych okolicznościach stwierdzenie braku interesu prawnego skarżącej w podważeniu art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia prowadziłoby do naruszenia przysługującego jej prawa do skutecznej ochrony sądowej, wobec czego należało uznać ten interes prawny.

Co do istoty Sąd sprecyzował, że pojęcie niezbędności, o której mowa w art. 215 ust. 1 TFUE, nie dotyczy relacji pomiędzy aktem przyjętym na mocy art. 215 TFUE a realizowanym celem WPZiB, ale odnosi się do relacji pomiędzy wspomnianym aktem a decyzją z zakresu WPZiB, na podstawie której akt ten został przyjęty. Tak więc odniesienie do „niezbędnych środków” ma na celu zagwarantowanie, że Rada nie będzie przyjmowała na podstawie art. 215 TFUE środków ograniczających wykraczających poza środki przyjęte w odpowiedniej decyzji z zakresu WPZiB. Jeżeli chodzi o zakres sprawowanej przez Sąd kontroli sądowej, należy ponadto mieć na względzie szczególny charakter spornego systemu, ponieważ z jednej strony art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia ma charakter generalny, a zatem nie stanowi aktu indywidualnego, z drugiej strony zaś niektóre przepisy rozporządzenia nr 267/2012, które zostały zmienione lub wprowadzone przez art. 1 pkt 15 zaskarżonego rozporządzenia, dotyczą skarżącej bezpośrednio i nie wymagają przyjęcia środków wykonawczych. W tych okolicznościach Radzie należy przyznać uprawnienia dyskrecjonalne w odniesieniu do możliwości przyjęcia środków ograniczających jako takiej oraz do określenia generalnych środków ograniczających przyjmowanych z myślą o osiągnięciu realizowanego celu. Wobec tego, że sporny system nie stanowi indywidualnego środka ograniczającego, nie można w jego wypadku zastosować orzecznictwa dotyczącego takich środków, a zatem nie można w szczególności wymagać od Rady ustalenia, iż podmioty objęte owym systemem są rzeczywiście zaangażowane w rozprzestrzenianie broni jądrowej.

W odniesieniu do proporcjonalności spornego systemu Sąd zauważył, że cel polegający na uniemożliwieniu przekazywania środków finansowych, które mogą przyczynić się do rozprzestrzeniania broni jądrowej, wyraźnie wpisuje się w ramy słusznego celu zapobieżenia wspomnianemu rozprzestrzenianiu broni jako takiemu i jego finansowaniu. O ile prawdą jest, że obowiązek uprzedniego zgłoszenia i obowiązek wystąpienia o uzyskanie uprzedniego zezwolenia mają zastosowanie zarówno do przekazów, które mogą przyczynić się do rozprzestrzeniania broni jądrowej, jak i do przekazów, które nie przyczyniają się do tej działalności, o tyle taka sytuacja jest nieunikniona z punktu widzenia celu omawianych obowiązków i nie oznacza, że owe obowiązki nie są konieczne. Dokonany przez Radę wybór, aby przewidzieć, że sporny system powinien mieć zastosowanie do przekazów z udziałem irańskich instytucji finansowych, podczas gdy inne przekazy podlegają systemowi ograniczającemu różniącemu się pod pewnymi względami, leży w zakresie uprawnień, które w tym zakresie należy Radzie przyznać. Ponadto sporny system nie stanowi embargo uogólnionego, nieodróżnicowanego i nieukierunkowanego.

Dodatkowo, w kwestii obowiązku uzasadnienia mającego zastosowanie w razie przyjęcia aktu o charakterze generalnym takiego jak sporny system, Sąd zauważył, że w wypadku tej kategorii aktów przewidziane w art. 215 ust. 3 TFUE gwarancje prawne nie obejmują obowiązku przedstawienia przez Radę konkretnego i szczególnego uzasadnienia dla każdej objętej tymi środkami osoby lub podmiotu, obowiązku udzielenia dostępu do akt sprawy, możliwości przedstawienia przez osoby lub podmioty objęte środkami uwag ani też obowiązku uwzględnienia takich uwag przez Radę. Podstawową gwarancją prawną o charakterze proceduralnym stanowi bowiem skuteczna kontrola sądowa zgodności z prawem danego aktu. Wreszcie z uwagi na to, że zarzuty dotyczące naruszenia zasad pewności prawa, zakazu arbitralnego działania i domniemanej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową również nie podlegały uwzględnieniu, Sąd oddalił skargę w całości.

W ostatnim z wyroków, które należy tu przywołać, z dnia 24 maja 2016 r., **Good Luck Shipping/Rada** (T-423/13 i T-64/14, [EU:T:2016:308](#)), Sąd wypowiedział się w szczególności na temat konsekwencji, jakie należy wyciągnąć ze stwierdzenia nieważności środków ograniczających ustanowionych wobec podmiotu w ramach przeglądu ważności środków ograniczających dotyczących podmiotów należących do tego podmiotu, pozostających pod jego kontrolą lub działających w jego imieniu.

Sąd podkreślił, że ważność umieszczenia nazwy podmiotu w wykazie osób lub podmiotów objętych środkami ograniczającymi ze względu na ich powiązania z innym podmiotem, którego nazwa została umieszczona we wspomnianym wykazie, podlega warunkowi, by w dacie umieszczenia w wykazie nazwa tego innego podmiotu była prawomocnie umieszczona w tym wykazie. A zatem umieszczenie danego podmiotu w wykazie osób lub podmiotów objętych środkami ograniczającymi, oparte na kryterium dotyczącym istnienia powiązań z innym podmiotem, również widniejącym w tym wykazie, staje się pozbawione podstawy prawnej, jeżeli umieszczenie tego ostatniego podmiotu przestaje funkcjonować w porządku prawnym w następstwie wyroku stwierdzającego nieważność takiego umieszczenia. W tym względzie Sąd zauważył, że o ile prawdą jest, iż skutki wywoływane przez środki ograniczające, których nieważność została stwierdzona w wyroku, mogą zostać utrzymane do upływu terminu przewidzianego w art. 60 akapit drugi statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, o tyle to zawieszenie skutków stwierdzenia nieważności aktu nie podważa zasady, zgodnie z którą po upływie terminu zawieszenia stwierdzenie nieważności danych aktów wywiera skutki z mocą wsteczną umożliwiające uznanie, że akty, których nieważność stwierdzono, nigdy nie istniały.

Ponadto Sąd przypomniał regułę, w myśl której zgodność z prawem zaskarżonych aktów można oceniać co do zasady tylko na podstawie okoliczności faktycznych i prawnych, na podstawie których akty te zostały przyjęte, a nie na podstawie okoliczności faktycznych i prawnych, które zaistniały po przyjęciu wspomnianych aktów. W rezultacie, chociaż stwierdzając nieważność środków ograniczających, Sąd może określić termin, w którym skutki stwierdzenia nieważności aktu są zawieszone w celu umożliwienia Radzie zaradzenia stwierdzonym naruszeniom poprzez przyjęcie w stosownym przypadku nowych kryteriów ogólnych dotyczących umieszczania w wykazie osób lub podmiotów objętych środkami ograniczającymi i nowych środków ograniczających, to zarówno wspomniane nowe kryteria ogólne dotyczące umieszczania w wykazie, jak i wspomniane nowe środki ograniczające nie umożliwiają zatwierdzenia środków uznanych w wyroku Sądu za niezgodne z prawem. W tym względzie zmiana ogólnych kryteriów dotyczących umieszczania w wykazie, dokonana przez Radę w celu uzasadnienia umieszczeń dokonanych na podstawie poprzednich ogólnych kryteriów i kolejno podlegających stwierdzeniu nieważności w wyrokach Sądu, także nie podważa zasady, zgodnie z którą owe uznane za nieważne umieszczenia zostały z mocą wsteczną wyeliminowane z porządku prawnego i uznane za nigdy nieistniejące. Rzeczona zmiana ogólnych kryteriów nie umożliwia bowiem zaradzenia niezgodnościom z prawem ustalonym przez Sąd w wyroku stwierdzającym nieważność ani nie prowadzi do uprawomocnienia się – od momentu wprowadzenia tej zmiany – umieszczeń w rozpatrywanych wykazach dokonanych na podstawie poprzednich ogólnych kryteriów, niepozwalających na uzasadnienie umieszczeń, których nieważność została stwierdzona.

REPUBLIKA TUNEZJI

Sprawy zakończone wyrokami: z dnia 30 czerwca 2016 r., **CW/Rada** (T-224/14, niepublikowany, [EU:T:2016:375](#)); z dnia 30 czerwca 2016 r., **Al Matri/Rada** (T-545/13, niepublikowany, [EU:T:2016:376](#)); z dnia 30 czerwca 2016 r., **CW/Rada** (T-516/13, niepublikowany, [EU:T:2016:377](#)), stanowiły dla Sądu okazję, aby wypowiedzieć się w przedmiocie skarg wniesionych przez osoby, których aktywa zostały zamrożone ze względu na to, że w Tunezji prowadzone były wobec nich postępowania karne w związku ze sprzeniewierzeniem państwowych środków finansowych. Powyższe wyroki pozwoliły Sądowi w szczególności na doprecyzowanie pojęcia sprzeniewierzenia państwowych środków finansowych, zawartego w art. 1 ust. 1 decyzji 2011/72/WPZiB⁹⁶.

W tym zakresie Sąd stwierdził przede wszystkim, że jednolite stosowanie prawa Unii wymaga, by w braku bezpośredniego odesłania do prawa odnośnych państw trzecich, prawa międzynarodowego czy prawa państw

96 | Decyzja Rady 2011/72/WPZiB z dnia 31 stycznia 2011 r. dotycząca środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom w związku z sytuacją w Tunezji (Dz.U. 2011, L 28, s. 62).

członkowskich pojęcie sprzeniewierzenia państwowych środków finansowych było przedmiotem wykładni autonomicznej, niezależnej od któregośkolwiek z systemów krajowych. Przyjmując środki zapobiegawcze względem osób odpowiedzialnych za sprzeniewierzenie tunezyjskich państwowych środków finansowych, a mianowicie środki, których jedynym celem jest zachowanie możliwości odzyskania przez organy tunezyjskie sprzeniewierzonych państwowych środków finansowych mogących pozostawać w posiadaniu tych osób, Rada pragnie ułatwić zarówno ustalenie czynów popełnionych na szkodę organów tunezyjskich, jak i zwrot pochodzących z nich środków. Zważywszy na te cele, a także na ogólny kontekst, w jaki wpisuje się przyjęcie decyzji 2011/72, i jej podstawę prawną, należy stwierdzić, że pojęcie sprzeniewierzenia państwowych środków finansowych obejmuje każde działanie, które polega na niedozwolonym wykorzystaniu zasobów należących do tunezyjskich władz publicznych lub zasobów pozostających pod ich kontrolą do celów sprzecznych z tymi, na które środki te są przeznaczone, w szczególności do celów prywatnych. Takie wykorzystanie musi zatem skutkować naruszeniem interesów finansowych owych władz, a co za tym idzie – spowodować powstanie szkody, która może zostać oszacowana kwotowo. W konsekwencji w ocenie Sądu nie można wykluczyć, że działania, które z punktu widzenia prawa karnego nie zostały zakwalifikowane przez tunezyjskie organy sądowe jako sprzeniewierzenie państwowych środków finansowych, mogą niemniej jednak skutkować nienależnym pozbawieniem tunezyjskich władz publicznych środków finansowych, wobec czego zamrożenie aktywów osób odpowiedzialnych za te działania lub osób współpracujących z nimi może okazać się konieczne, aby zapewnić ewentualne odzyskanie, w każdy możliwy sposób, wspomnianych środków przez organy tunezyjskie.

Sąd wyjaśnił ponadto, że w świetle celów decyzji 2011/72 art. 1 ust. 1 tego aktu należy interpretować w ten sposób, że dotyczy on nie tylko osób, które zostały uznane za winne czynów „sprzeniewierzenia tunezyjskich państwowych środków finansowych”, ale również osób, w stosunku do których prowadzone jest postępowanie sądowe mające na celu ustalenie ich udziału w popełnieniu konkretnych czynów noszących znamiona takiego sprzeniewierzenia. Dokładne stadium, w jakim znajduje się takie postępowanie, nie może bowiem stanowić elementu uzasadniającego wyłączenie takich osób z kategorii osób, których przepis ten dotyczy. Jednocześnie pojęcie „osób odpowiedzialnych za sprzeniewierzenie tunezyjskich państwowych środków finansowych” i osób z nimi powiązanych w rozumieniu wspomnianej decyzji nie może ograniczać się wyłącznie do ostatecznych beneficjentów środków pochodzących z takich czynów, ponieważ takie rozumienie osłabiałoby skuteczność tej decyzji. Ponadto osoby, wobec których toczy się postępowanie karne w związku z oskarżeniem o współsprawstwo w popełnieniu tych czynów, należą co najmniej do kategorii „osób powiązanych z osobami odpowiedzialnymi”. Zdaniem Sądu określenie to odnosi się do szczególnie szerokiej kategorii, do której może należeć każda osoba, jednostka lub podmiot, które są wystarczająco ściśle powiązane z osobą odpowiedzialną za sprzeniewierzenie państwowych środków publicznych, aby jego aktywa mogły zwiększyć się w wyniku wspomnianego sprzeniewierzenia. Bardziej zawężająca wykładnia osłabiałaby skuteczność rzeczonego przepisu.

Wreszcie Sąd zauważył, że o ile Rada nie może w każdych okolicznościach przyjmować ustaleń dokonanych przez tunezyjskie organy sądowe, o tyle nie ma ona co do zasady uprawnień, by sama badać i dokonywać oceny prawdziwości i istotności elementów, na których owe organy opierają się, prowadząc w konkretnym wypadku dane postępowanie karne. Wobec powyższego w omawianych tu sprawach do Rady należało dokonanie, na podstawie konkretnych okoliczności, oceny konieczności przeprowadzenia dodatkowej weryfikacji, a zwłaszcza zwrócenia się do tunezyjskich organów o przekazanie dowodów uzupełniających w przypadku stwierdzenia niewystarczalności przekazanego już materiału dowodowego. Ponieważ Rada przedstawiła dowody na okoliczność prowadzenia względem skarżących postępowań karnych, to do skarżących należało wskazanie konkretnych okoliczności, na których pragnęli się oprzeć celem podważenia zasadności wspomnianych postępowań.

UKRAINA

W trzech wyrokach: z dnia 15 września 2016 r., *Klyuyev/Rada* (T-340/14, [EU:T:2016:496](#)); z dnia 15 września 2016 r., *Yanukovych/Rada* (T-346/14, odwołanie w toku⁹⁷, [EU:T:2016:497](#)); z dnia 15 września 2016 r., *Yanukovych/Rada* (T-348/14, odwołanie w toku⁹⁸, [EU:T:2016:508](#)), Sąd wypowiedział się w kwestii środków ograniczających przyjętych w związku z sytuacją na Ukrainie, które dotyczą osób uznanych za odpowiedzialne za sprzeniewierzenie państwowych środków finansowych. W tym przypadku chodziło o umieszczenie nazwisk skarżących w wykazie osób, do których zastosowanie znajdowały środki ograniczające przyjęte w związku z sytuacją na Ukrainie. Owo umieszczenie, oparte początkowo na fakcie, iż wobec skarżących ukraińskie władze prowadziły dochodzenie w sprawie przestępstw powiązanych ze sprzeniewierzeniem ukraińskich środków publicznych i ich nielegalnym przesyłaniem poza Ukrainę, zostało utrzymane w następstwie zmiany właściwych uregulowań, ponieważ wobec skarżących toczyły się postępowania karne wszczęte przez władze ukraińskie w związku ze sprzeniewierzeniem środków publicznych lub mienia publicznego. Skarżący kwestionowali zarówno zasadność umieszczenia ich w wykazie, jak i zasadność pozostawienia ich nazwisk w tym wykazie.

Co się tyczy, po pierwsze, pierwotnego umieszczenia nazwisk skarżących w wykazie, Sąd przypomniał, że o ile Rada dysponuje szerokim zakresem uprawnień dyskrecyjnych w odniesieniu do kryteriów ogólnych podlegających uwzględnieniu przy stosowaniu środków ograniczających, o tyle skuteczność kontroli sądowej gwarantowanej przez art. 47 karty praw podstawowych wymaga, by w ramach kontroli zgodności z prawem powodów uzasadniających decyzję o umieszczeniu lub pozostawieniu nazwiska określonej osoby w wykazie osób objętych środkami ograniczającymi sąd Unii upewnił się, że decyzja ta, która ma dla tej osoby skutek indywidualny, opiera się na wystarczająco solidnej podstawie faktycznej. Oznacza to sprawdzenie okoliczności faktycznych podnoszonych w uzasadnieniu, które leży u podstaw wspomnianej decyzji, tak aby kontrola sądowa nie była ograniczona do oceny abstrakcyjnego prawdopodobieństwa przywołanych powodów, ale dotyczyła tego, czy powody te zostały wykazane w sposób wystarczająco precyzyjny i konkretny.

Skupiając swą uwagę na piśmie wystosowanym przez biuro prokuratora generalnego Ukrainy do wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, na które Rada powołała się na poparcie umieszczenia nazwisk skarżących w spornym wykazie, Sąd zauważył, że chociaż pismo to pochodzi od wysokiej rangi organu wymiaru sprawiedliwości państwa trzeciego, to zawiera ono jedynie ogólne i niejasne stwierdzenia wiążące nazwiska skarżących, obok nazwisk innych byłych wysokich urzędników, z dochodzeniem, które miało wykazać czyny polegające na sprzeniewierzeniu środków publicznych. Owo pismo nie zawierało bowiem żadnej dokładnej informacji dotyczącej tego, jakie czyny były przedmiotem badania w dochodzeniu prowadzonym przez organy ukraińskie, a tym bardziej dotyczącej indywidualnej, choćby domniemanej, odpowiedzialności skarżącego w związku z tymi czynami. Zdaniem Sądu wynikało z tego, że rzeczone pismo nie mogło stanowić wystarczająco solidnej podstawy faktycznej dla umieszczenia nazwisk skarżących w spornym wykazie z powodu uznania ich za odpowiedzialnych za sprzeniewierzenie środków publicznych. W konsekwencji Sąd stwierdził nieważność zaskarżonych aktów w zakresie, w jakim dotyczyły one skarżących.

Co się tyczy, po drugie, pozostawienia nazwisk skarżących w wykazie, w pierwszej kolejności Sąd stwierdził, że ogólne kryterium umieszczenia w wykazie dotyczące „osób wskazanych jako odpowiedzialne za defraudację ukraińskich funduszy państwowych” należy interpretować w ten sposób, że nie obejmuje ono w sposób abstrakcyjny każdego czynu polegającego na defraudacji środków publicznych, lecz dotyczy ono raczej czynu

97| Sprawa C-598/16 P, *Yanukovych/Rada*.

98| Sprawa C-599/16 P, *Yanukovych/Rada*.

polegającego na defraudacji środków publicznych lub mienia publicznego, które z uwagi na kwotę lub rodzaj sprzeniewierzonych środków lub sprzeniewierzonego mienia lub na okoliczności, w jakich nastąpiły, mogą przynajmniej zagrażać instytucjonalnym i prawnym podstawom Ukrainy. W drugiej kolejności Sąd uznał, że pozostawienie nazwisk skarżących w spornym wykazie pozwala, w sytuacji gdy postępowania karne okażą się uzasadnione, na karanie środkami sądowymi zarzucanych czynów korupcyjnych popełnionych przez członków poprzedniej władzy, przyczyniając się w ten sposób do wspierania praworządności w tym państwie. Sąd oddalił zatem skargi w zakresie, w jakim miały one na celu stwierdzenie nieważności aktów, na podstawie których nazwiska skarżących zostały pozostawione w spornym wykazie.

SYRYJSKA REPUBLIKA ARABSKA

W sprawie leżącej u podstaw wyroku z dnia 26 października 2016 r., *Hamcho i Hamcho International/Rada* (T-153/15, [EU:T:2016:630](#)), Sąd miał rozstrzygnąć skargę wniesioną przez biznesmena narodowości syryjskiej i przez należącą do tego biznesmena spółkę holdingową przeciwko środkom ograniczającym, którymi zostali objęci na podstawie rozporządzenia przyjmującego środki ograniczające wobec niektórych osób i podmiotów odpowiedzialnych za brutalne represje wobec ludności cywilnej w Syrii⁹⁹. Skarżący zarzucali Radzie w szczególności, że dokumenty przedstawione w celu uzasadnienia ponownego umieszczenia ich nazwiska i nazwy w zaskarżonych aktach, zwłaszcza artykuły prasowe, są niejasne, abstrakcyjne i nie mają żadnej mocy dowodowej, jako że nie wskazywały one ich zdaniem pierwotnego źródła przedstawionych w nich informacji. Skarżący podnosili ponadto błąd w ocenie zasadności tego ponownego umieszczenia.

W pierwszej kolejności, w odniesieniu do braku określenia pierwotnych źródeł informacji zawartej w artykułach prasowych zgłoszonych przez Radę Sąd przypominał, że podobnie jak Trybunał Sąd w swoich działaniach kieruje się zasadą swobodnej oceny dowodów, a jedynym kryterium oceny wartości przedstawionych dowodów jest ich wiarygodność. Ponadto w celu oceny wartości dowodowej danego dokumentu należy sprawdzić prawdziwość informacji w nim zawartych, uwzględnić zwłaszcza pochodzenie dokumentu, okoliczności jego sporządzenia i jego adresata, a także zastanowić się, czy w świetle jego treści wydaje się on rozsądny i wiarygodny. W tym względzie Sąd wskazał, że dowody pochodzące z różnych cyfrowych źródeł informacji i opracowań akademickich, mające różne pochodzenie geograficzne, opublikowane w różnych datach i dostarczające różnych elementów informacji, mogą zostać uznane za wiarygodne, nawet jeżeli nie wskazują w sposób wyraźny pierwotnego źródła zawartych w nich informacji. Tocząca się w Syrii wojna w praktyce utrudnia lub wręcz uniemożliwia zebranie zeznań od osób zgadzających się na ujawnienie ich tożsamości. Wynikające z tego trudności w prowadzeniu dochodzenia oraz niebezpieczeństwo dla osób dostarczających informacje stanowią przeszkodę dla przeprowadzenia dokładnej identyfikacji źródeł donoszących o osobistym zachowaniu obejmującym wspieranie reżimu.

W drugiej kolejności, przypominając orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym mając na względzie sytuację panującą w Syrii, Rada czyni zadość ciężarowi dowodu, który na niej ciąży, jeżeli przedstawia sądowi Unii łańcuch wystarczająco konkretnych, precyzyjnych i spójnych poszlak pozwalających ustalić istnienie wystarczających powiązań między osobą objętą środkiem w postaci zamrożenia środków finansowych a zwalczanym reżimem¹⁰⁰, Sąd stwierdził, że względy uzasadniające ponowne umieszczenie nazwiska i nazwy

99| Zobacz w szczególności rozporządzenie Rady (UE) nr 36/2012 z dnia 18 stycznia 2012 r. w sprawie środków ograniczających w związku z sytuacją w Syrii oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 442/2011 (Dz.U. 2012, L 16, s. 1); rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) 2015/108 z dnia 26 stycznia 2015 r. dotyczące wykonania rozporządzenia (UE) nr 36/2012 (Dz.U. 2015, L 20, s. 2); decyzja Rady 2013/255/WPZiB z dnia 31 maja 2013 r. dotycząca środków ograniczających skierowanych przeciwko Syrii (Dz.U. 2013, L 147, s. 14); decyzja wykonawcza Rady (WPZiB) 2015/117 z dnia 26 stycznia 2015 r. w sprawie wykonania decyzji 2013/255 (Dz.U. 2015, L 20, s. 85).

100| Wyrok z dnia 21 kwietnia 2015 r., *Anboubi/Rada*, C-630/13 P, [EU:C:2015:247](#), pkt 53.

skarżących w zaskarżonych aktach zostały dostatecznie wykazane. W ocenie Sądu bowiem stanowisko skarżącego w radach gospodarczych, takich jak syryjskie Dwustronne Rady Biznesu ds. Chin, których celem jest promowanie syryjskiej gospodarki oraz rozwój syryjskich przedsiębiorstw, działalności handlowej i inwestycji, można wytłumaczyć jedynie pewnym ścisłym związkiem z reżimem będącym przy władzy, które to stanowisko stanowi bezsporną okoliczność faktyczną świadczącą o określonych powiązaniach skarżącego z reżimem Baszara al-Assada. Istnienie tych powiązań potwierdza powołanie skarżącego przez ministra gospodarki Syryjskiej Republiki Islamskiej na stanowisko sekretarza generalnego izby handlowej w Damaszku (Syria) w grudniu 2014 r.

ZWALCZANIE TERRORYZMU

W wyroku z dnia 13 grudnia 2016 r., *Al-Ghabra/Komisja* (T-248/13, [EU:T:2016:721](#)), Sąd miał okazję zrealizować zasady ustanowione przez Trybunał w wyroku *Komisja i in./Kadi* (zwanym dalej „wyrokiem Kadi II”)¹⁰¹ w zakresie kontroli zgodności z prawem decyzji o zamrożeniu środków finansowych osoby mającej powiązania z siecią Al-Kaida. Do Sądu wpłynęła skarga mająca na celu, w szczególności, stwierdzenie nieważności rozporządzenia (WE) nr 14/2007¹⁰² w zakresie dotyczącym umieszczenia nazwiska skarżącego w wykazie zawartym w załączniku I do rozporządzenia (WE) nr 881/2002¹⁰³. Skarżący podnosił, że zaskarżona decyzja była niezgodna z prawem z uwagi na naruszenie zasady rozsądnego terminu.

Sąd rozpoczął od przypomnienia, że „rozsądny” charakter terminu, w jakim instytucja powinna przyjąć dany akt, powinien być oceniany w zależności od ogółu okoliczności właściwych dla każdej sprawy, a w szczególności znaczenia sporu dla zainteresowanego, złożoności sprawy i zachowania stron. W omawianej tu sprawie podnoszone przez Komisję szczególne okoliczności wyjaśniały po części stosunkowo długi czas trwania procedury przeglądu decyzji o umieszczeniu nazwisk odnośnych osób w spornym wykazie, którą to procedurę wszczęto w następstwie ogłoszenia wyroku *Kadi i Al Barakaat International Foundation/Rada i Komisja*¹⁰⁴. Niemniej jednak w tej sprawie od daty złożenia wniosku o dokonanie przeglądu do daty przyjęcia zaskarżonej decyzji upłynęły ponad cztery lata, co znacznie przekracza czas trwania, który można uznać za „normalny”, w odniesieniu do przeprowadzenia procedury przeglądu, nawet uwzględniając wszystkie przywoływane szczególne okoliczności. Chociaż w tych okolicznościach należy stwierdzić naruszenie zasady rozsądnego terminu, to jednak takie naruszenie uzasadnia stwierdzenie nieważności decyzji wydanej po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego tylko wtedy, gdy doszło także do naruszenia prawa zainteresowanego do obrony. Tymczasem w omawianej tu sprawie nie zostało dowiedzione ani nie było też wydatnie podnoszone, że nadmiernie długi czas trwania procedury przeglądu w sposób konkretny osłabił zdolność skarżącego do skutecznego bronięcia się. Skarżący nie mógł zatem powoływać się na wskazaną opieszałość w celu uzyskania stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji.

Następnie Sąd wskazał, że w pkt 114 i 115 wyroku Kadi II Trybunał wyjaśnił, iż Komisja – w ramach ciążącego na niej obowiązku starannego i bezstronnego zbadania zasadności podnoszonych powodów – musi dokonać

101 | Wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., C-584/10 P, C-593/10 P i C-595/10 P, [EU:C:2013:518](#).

102 | Rozporządzenie Komisji (WE) nr 14/2007 z dnia 10 stycznia 2007 r. zmieniające po raz 74. rozporządzenie Rady (WE) nr 881/2002 wprowadzające niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 467/200 (Dz.U. 2007, L 6, s. 6).

103 | Rozporządzenie Rady (WE) nr 881/2002 z dnia 27 maja 2002 r. wprowadzające niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 467/2001 zakazujące wywozu niektórych towarów i usług do Afganistanu, wzmacniające zakaz lotów i rozszerzające zamrożenie funduszy i innych środków finansowych w odniesieniu do talibów w Afganistanie (Dz.U. 2002, L 139, s. 9).

104 | Wyrok z dnia 3 września 2008 r., C-402/05 P i C-415/05 P, [EU:C:2008:461](#).

oceny, zwłaszcza w świetle treści ewentualnych uwag sformułowanych przez zainteresowanego, konieczności zwrócenia się o współdziałanie do Komitetu ds. Sankcji w celu uzyskania dodatkowych informacji i dowodów. Jednakże Komisja nie może być krytykowana w tym wypadku wyłącznie na tej podstawie za to, że nie otrzymała od Komitetu ds. Sankcji lub państwa, które dokonało wskazania, w toku postępowania administracyjnego, które doprowadziło do wydania zaskarżonej decyzji, informacji lub dowodów popierających twierdzenia wysuwane względem skarżącego, i za to, że w konsekwencji przeprowadziła kontrolę „o charakterze czysto formalnym i powierzchownym” zasadności podnoszonych powodów, w świetle uwag sformułowanych przez zainteresowanego na temat przedstawionego przez ten komitet uzasadnienia.

Sąd wskazał ponadto, że „kryterium prawne”, które należy stosować w administracyjnym stadium przeglądu decyzji o umieszczeniu w spornym wykazie różni się od kryterium podlegającego zastosowaniu na etapie kontroli sądowej. O ile zatem ciężar dowodu bezsprzecznie spoczywa na Komisji, o tyle dowodu tego nie należy przeprowadzać na etapie procedury przeglądu, ale dopiero na późniejszym etapie procedury sądowej kontroli decyzji o pozostawieniu nazwiska w wykazie po dokonaniu przeglądu. A zatem wyłącznie na tym ostatnim etapie pojawia się kwestia wymaganego standardu dowodowego. W tym zakresie wyłącznie do Sądu należy upewnienie się, że zaskarżona decyzja „oparta jest na wystarczająco solidnej podstawie faktycznej”, poprzez sprawdzenie, czy fakty przytoczone w uzasadnieniu są „poparte”, a zatem materialnie „wykazane”. W rezultacie ewentualny błąd popełniony przez Komisję w definiowaniu wymaganego standardu dowodowego lub jego stosowaniu nie może sam z siebie uzasadniać stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji, jeśli decyzja ta spełnia wskazane powyżej wymogi dowodowe. W każdym razie Komisja nie popełniła błędu, uznając, iż umieszczenie nazwiska danej osoby w spornym wykazie, a w konsekwencji zamrożenie jej środków finansowych powinno opierać się „na uzasadnionych powodach, by podejrzewać lub twierdzić, że te środki finansowe lub te inne dobra mogłyby służyć finansowaniu działalności terrorystycznej”. Wreszcie Sąd zauważył, że chociaż prawdą jest, iż w dniu przyjęcia zaskarżonej decyzji nie została przedłożona żadna informacja ani żaden dowód na poparcie powodów zawartych w tej decyzji w odniesieniu do skarżącego, to jednak uwzględnienie nowych informacji i dowodów przedstawionych w załączniku do odpowiedzi na skargę do celów przeprowadzenia kontroli zgodności z prawem – które to zadanie należy do Sądu – jest zgodne z zasadami ustanowionymi przez Trybunał w wyroku Kadi II. Należy bowiem rozróżnić, z jednej strony, wymóg proceduralny dotyczący wystarczająco konkretnego uzasadnienia i przekazania tego uzasadnienia zainteresowanemu w toku postępowania administracyjnego i, z drugiej strony, przeprowadzane przez sąd Unii badanie, czy przekazane w ten sposób uzasadnienie opiera się na wystarczająco solidnej podstawie faktycznej, po zwróceniu się, w razie potrzeby, do właściwego organu o przekazanie istotnych informacji lub dowodów w celu przeprowadzenia takiego badania. Nowe informacje przedłożone w załączniku do odpowiedzi na skargę miały właśnie służyć temu celowi.

VII. REJESTRACJA PRODUKTÓW CHEMICZNYCH

Orzecznictwo z 2016 r. dało Sądowi w szczególności sposobność, dzięki dwóm wyrokom wydanym tego samego dnia, wypowiedzenia się w kwestii opłaty należnej za rejestrację substancji w Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA), a zwłaszcza w kwestii uprawnienia ECHA do zastosowania ulgowej wysokości tej opłaty wobec mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.

W pierwszej kolejności w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 15 września 2016 r., **La Ferla/Komisja i ECHA** (T-392/13, [EU:T:2016:478](#)), skarżąca twierdziła między innymi, że ECHA nie posiada niezbędnych uprawnień do oceny rozmiaru przedsiębiorstw rejestrujących przy określaniu opłaty mającej zastosowanie do rozpatrywanej rejestracji. W tym względzie Sąd podkreślił, że jednym z celów realizowanych przez

rozporządzenie (WE) nr 1907/2006¹⁰⁵ jest zapewnienie przez ECHA skutecznego zarządzania technicznymi, naukowymi i administracyjnymi aspektami tego rozporządzenia i odgrywanie przez nią kluczowej roli w jego wprowadzaniu w życie, w szczególności poprzez zapewnienie tej agencji dużego potencjału regulacyjnego. Ponadto rozporządzenie (WE) nr 340/2008¹⁰⁶ przewiduje w szczególności, że ECHA może w dowolnym czasie zażądać dowodów potwierdzających spełnienie wymogów dla zastosowania ulgowych opłat lub należności lub dla zwolnienia z opłat. Sąd wywiódł z tego, że ECHA posiada niezbędne uprawnienia do sprawdzenia, czy wymagane przesłanki zostały spełnione, aby przedsiębiorstwo rejestrujące mogło skorzystać z ulgowej opłaty lub należności lub ze zwolnienia z opłaty.

Ponadto skarżąca powoływała się na przekroczenie uprawnień, a wręcz nadużycie władzy przez ECHA, ponieważ agencja ta powinna była ograniczyć się do zastosowania definicji kategorii przedsiębiorstw zawartej w art. 2 załącznika do zalecenia 2003/361/WE¹⁰⁷. W tym zakresie Sąd zauważył, że zarówno rozporządzenie nr 1907/2006, jak i rozporządzenie nr 340/2008 w celu zdefiniowania w szczególności pojęcia małego i średniego przedsiębiorstwa (MŚP) wyraźnie odsyłają do zalecenia 2003/361 – zalecenia, które w ramach realizacji różnych polityk Unii służy zapewnieniu poszanowania tej samej definicji MŚP na unijnym poziomie. Nie można zaś co do zasady wykluczyć, że przepisy zalecenia mogą znajdować zastosowanie za pośrednictwem wyraźnego odesłania do nich zawartego w rozporządzeniu, z zastrzeżeniem poszanowania zasad ogólnych prawa, a w szczególności zasady pewności prawa. Poza tym Sąd orzekł, że wobec braku wskazujących na to informacji nic nie pozwala sądzić, iż wspomniane odesłanie dotyczy jedynie części definicji MŚP przyjętej w zaleceniu 2003/361, z wyłączeniem niektórych kryteriów wspomnianych w załączniku do rzeczzonego zalecenia. Sąd wywiódł z tego, że brak jest podstaw, by uznać, iż ECHA, decydując się na zastosowanie wszystkich kryteriów przyjętych w załączniku do zalecenia 2003/361, przekroczyła uprawnienia, tudzież nadużyła władzy.

W drugiej kolejności w wyroku z dnia 15 września 2016 r., *K Chimica/ECHA* (T-675/13, [EU:T:2016:480](#)), Sąd miał okazję wypowiedzieć się w przedmiocie kryteriów ustalania przez ECHA rozmiaru przedsiębiorstwa do celów określenia wysokości należnej opłaty.

W tym względzie, przypomniawszy, że na potrzeby zdefiniowania MŚP rozporządzenia nr 1907/2006 i nr 340/2008 odsyłają do zalecenia 2003/361, Sąd zauważył przede wszystkim, że w przypadku samodzielnego przedsiębiorstwa, to znaczy przedsiębiorstwa, które nie jest uznawane za „przedsiębiorstwo partnerskie” lub „przedsiębiorstwo powiązane” w rozumieniu art. 3 ust. 2 i 3 załącznika do zalecenia 2003/361, określenie danych, w tym stanu zatrudnienia, jest dokonywane wyłącznie na podstawie ksiąg rachunkowych tego przedsiębiorstwa zgodnie z art. 6 ust. 1 rzeczzonego załącznika.

Następnie wskazał on, że w wypadku przedsiębiorstwa mającego przedsiębiorstwa partnerskie lub przedsiębiorstwa powiązane dane, w tym dane dotyczące stanu zatrudnienia, określa się na podstawie ksiąg rachunkowych i innych danych przedsiębiorstwa lub, o ile istnieją, skonsolidowanego sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa lub skonsolidowanego sprawozdania finansowego, w którym przedsiębiorstwo jest ujęte w drodze konsolidacji, zgodnie z art. 6 ust. 2 akapit pierwszy załącznika do zalecenia 2003/361. Na podstawie art. 6 ust. 2 akapity drugi i trzeci załącznika do zalecenia 2003/361 do tych danych należy

105 | Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz.U. 2006, L 396, s. 1).

106 | Rozporządzenie Komisji (WE) nr 340/2008 z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie opłat i należności wnoszonych na rzecz Europejskiej Agencji Chemikaliów na mocy rozporządzenia nr 1907/2006 (Dz.U. 2008, L 107, s. 6).

107 | Zalecenie Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (Dz.U. 2003, L 124, s. 36).

dodać, po pierwsze, dane przedsiębiorstw partnerskich (znajdujących się bezpośrednio na wyższym lub niższym szczeblu względem odnośnego przedsiębiorstwa) proporcjonalnie do procentowego udziału w kapitale lub procentu posiadanych głosów, uwzględniając najwyższą z tych dwóch wartości wyrażonych procentowo, a po drugie, pełne dane przedsiębiorstw bezpośrednio lub pośrednio powiązanych z odnośnym przedsiębiorstwem, które to dane nie zostały już ujęte w ramach skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wreszcie Sąd wyjaśnił, że do celów stosowania art. 6 ust. 2 załącznika do zalecenia 2003/361 dane przedsiębiorstw partnerskich odnośnego przedsiębiorstwa pochodzą z ich ksiąg rachunkowych i innych danych, w tym skonsolidowanego sprawozdania finansowego, o ile istnieje, przy czym dane te uzupełnia się pełnymi danymi przedsiębiorstw, które są powiązane z tymi przedsiębiorstwami partnerskimi, chyba że owe dane zostały już podane wcześniej w ramach skonsolidowanego sprawozdania finansowego na podstawie art. 6 ust. 3 akapit pierwszy załącznika do zalecenia 2003/361. Jeśli chodzi o dane przedsiębiorstw powiązanych z odnośnym przedsiębiorstwem, pochodzą one z ich ksiąg rachunkowych i innych danych, w tym skonsolidowanego sprawozdania finansowego, o ile istnieje. Do tych danych dodaje się proporcjonalnie dane ewentualnych przedsiębiorstw partnerskich tych przedsiębiorstw powiązanych znajdujących się bezpośrednio na wyższym lub niższym szczeblu względem nich, jeśli nie zostały one już ujęte w ramach skonsolidowanego sprawozdania finansowego w stosunku co najmniej ekwiwalentnym do procentowego udziału w kapitale lub do procentu posiadanych głosów, uwzględniając najwyższą z tych dwóch wartości wyrażonych procentowo zgodnie z art. 6 ust. 3 akapit drugi załącznika do zalecenia 2003/361.

VIII. DUMPING

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 9 czerwca 2016 r., **Growth Energy i Renewable Fuels Association/Rada** (T-276/13, odwołanie w toku¹⁰⁸, [EU:T:2016:340](#)), do Sądu zwrócono się z żądaniem stwierdzenia częściowej nieważności rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 157/2013¹⁰⁹, w zakresie, w jakim dotyczyło ono skarżących i ich członków. Sąd musiał w szczególności orzec, czy jako stowarzyszenia reprezentujące interesy amerykańskiego sektora bioetanolu skarżące mogą podnosić legitymację procesową w omawianej sprawie.

W tym względzie Sąd przypomniał, że jeżeli rozporządzenie ustanawiające cło antydumpingowe nakłada różne stawki cła na szereg spółek, dana spółka może wnieść skargę tylko na te przepisy, które nakładają na nią konkretne cło antydumpingowe i określają jego wysokość, nie zaś na te przepisy, które nakładają cło antydumpingowe na inne spółki, dlatego też skarga takiej spółki jest dopuszczalna jedynie w zakresie, w jakim ma na celu stwierdzenie nieważności tych przepisów rozporządzenia, które odnoszą się wyłącznie do niej. Zresztą skutki stwierdzenia nieważności mogą wystąpić tylko wobec członków stowarzyszenia w zakresie, w jakim skargi owych członków były dopuszczalne. W przeciwnym wypadku bowiem zawodowe stowarzyszenie mogłoby powołać się na uprawnienie do wniesienia skargi w imieniu niektórych ze swych członków, aby uzyskać stwierdzenie nieważności rozporządzenia na korzyść wszystkich swoich członków, także tych, którzy indywidualnie nie spełniają przesłanek ustanowionych w art. 263 akapit czwarty TFUE. Tak więc w omawianej sprawie skarżące mogły żądać stwierdzenia nieważności zaskarżonego rozporządzenia na rzecz swoich członków tylko wtedy, gdyby dotyczyło ono tych jej członków, którzy sami mają prawo do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności na podstawie art. 263 akapit czwarty TFUE wobec zaskarżonego rozporządzenia.

¹⁰⁸ | Sprawa C-465/16 P, *Rada/Growth Energy i Renewable Fuels Association*.

¹⁰⁹ | Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 157/2013 z dnia 18 lutego 2013 r. nakładające ostateczne cło antydumpingowe na przywóz bioetanolu pochodzącego ze Stanów Zjednoczonych Ameryki (Dz.U. 2013, L 49, s. 10).

Sąd musiał ponadto zbadać indywidualną legitymację procesową skarżących. Orzekł, że choć fakt, iż skarżące były stronami postępowania antydumpingowego, nie ma wpływu na stwierdzenie, że nałożenie ceł antydumpingowych na produkty ich członków nie stwarza praw na ich korzyść ani obciążających ich obowiązków, powinno się im przyznać, jako stronom zainteresowanym w postępowaniu, legitymację procesową na tej podstawie, iż dotyczy ich ono bezpośrednio i indywidualnie. Mogły jednak powoływać się w dopuszczalny sposób wyłącznie na jedyny zarzut mający na celu zachowanie ich praw procesowych.

Sąd wyjaśnił dodatkowo, że jeżeli skarżące kwestionują, w imieniu czterech producentów objętych próbą, zasadność decyzji ustanawiającej cło antydumpingowe jako takiej, powinny wykazać, że mają oni szczególnie status w rozumieniu wyroku z dnia 15 lipca 1963 r., **Plaumann/Komisja** (C-25/62). Sąd stwierdził, że nawet przy założeniu, iż chodzi o producentów produktu, na który nałożono cło antydumpingowe, którzy jednak nie są w żaden sposób zaangażowani w jego wywóz, byłoby tak z pewnością, gdyby, po pierwsze, byli oni w stanie dowieść, że zostali zidentyfikowani w aktach Komisji lub Rady, lub że byli objęci dochodzeniami przygotowawczymi i, po drugie, ich pozycja na rynku została istotnie naruszona wskutek cła antydumpingowego będącego przedmiotem zaskarżonego rozporządzenia. Tymczasem dochodzenia przygotowawcze dotyczyły czterech amerykańskich producentów objętych próbą z tego względu, iż intensywnie w nich uczestniczyli i cło antydumpingowe będące przedmiotem zaskarżonego rozporządzenia miało na nich istotny wpływ, w związku z czym Sąd uznał, że rozporządzenie to dotyczy ich indywidualnie.

Sąd wskazał ponadto, że z samego przyjęcia rozporządzenia (UE) nr 765/2012¹¹⁰ zmieniającego rozporządzenie podstawowe w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej¹¹¹ wynika, iż prawodawca Unii stwierdza, że poprzez art. 9 ust. 5 rozporządzenia podstawowego Unia zamierzała wykonać szczególne zobowiązanie przyjęte w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO), w tym wypadku zawarte w art. 6.10 i 9.2 porozumienia antydumpingowego WTO¹¹². Z tego wynika, że art. 9 ust. 5 tego rozporządzenia podstawowego, w wersji pierwotnej, należy interpretować zgodnie z postanowieniami porozumienia antydumpingowego WTO. Tym samym każdy eksporter lub producent, który został objęty próbą dostawców produktu będącego przedmiotem dumpingu i który współpracował z organem prowadzącym dochodzenie przez cały okres dochodzenia, spełnia przesłanki uznania go za „dostawcę” w rozumieniu art. 9 ust. 5 tego rozporządzenia. W tym względzie Sąd wskazał, że celem doboru próby producentów eksportujących jest określenie, w ramach ograniczonego dochodzenia, możliwie najdokładniej presji na ceny, jakiej doznaje przemysł unijny. Komisja jest zatem uprawniona do zmiany, w każdym momencie, doboru próby w zależności od potrzeb dochodzenia. Sąd wskazał na koniec, że w zakresie, w jakim instytucje skorzystały z kontroli wyrzykowej, jak w omawianej sprawie, co do zasady wyjątek od ustalenia indywidualnych marginesów dumpingu oraz ustanowienia indywidualnych ceł antydumpingowych jest możliwy tylko dla przedsiębiorstw, które nie są objęte próbą i którym nie można było w inny sposób przyznać własnego indywidualnego cła antydumpingowego. W szczególności art. 9 ust. 5 rozporządzenia podstawowego nie zezwala na żaden wyjątek od obowiązku ustanowienia indywidualnego cła antydumpingowego wobec producenta objętego próbą, który współpracował przy dochodzeniu, jeżeli instytucje uznają, że nie są w stanie określić dla niego indywidualnej ceny eksportowej.

110| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 765/2012 z dnia 13 czerwca 2012 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady (WE) nr 1225/2009 w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej (Dz.U. 2012, L 237, s. 1).

111| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1225/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej (Dz.U. 2009, L 343, s. 51).

112| Porozumienie w sprawie stosowania art. VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu z 1994 r. (GATT) (Dz.U. 1994, L 336, s. 103).

IX. NADZÓR SEKTORA FINANSOWEGO

W postanowieniu z dnia 24 czerwca 2016 r., *Onix Asigurări/AEAPP* (T-590/15, [EU:T:2016:374](#)), Sąd udzielił wyjaśnień w przedmiocie przewidzianego w art. 17 rozporządzenia (UE) nr 1094/2010¹¹³ mechanizmu, umożliwiającego Europejskiemu Urzędowi Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EIOPA) zajęcie się przypadkami naruszenia prawa Unii przez praktyki nadzorcze organów krajowych. Skarżąca wносиła w szczególności o stwierdzenie nieważności decyzji EIOP-y odmawiającej nadania dalszego biegu wnioskowi o wszczęcie postępowania wyjaśniającego, złożonego na podstawie art. 17 tego rozporządzenia.

Sąd podkreślił, po pierwsze, że z art. 17 rozporządzenia nr 1094/2010 wynika, iż EIOPie przysługuje uznanie w zakresie postępowań wyjaśniających, zarówno kiedy wpłynie do niej wnioski od jednego z podmiotów wymienionych wyraźnie w art. 17 ust. 2 rozporządzenia nr 1094/2010, jak i kiedy działa ona z własnej inicjatywy. Wynika z tego, że EIOPA na podstawie art. 17 rozporządzenia nr 1094/2010 wcale nie ma obowiązku działania. Takie rozumienie tego przepisu jest ponadto zgodne z celami i zadaniami EIOP-y, a także ze strukturą systemową mechanizmu ustanowionego w art. 17 rozporządzenia nr 1094/2010. Zgodnie z art. 1 ust. 6 tego rozporządzenia celem EIOP-y jest bowiem ochrona interesu publicznego przez przyczynianie się do zapewniania w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej stabilności i efektywności systemu finansowego na korzyść gospodarki Unii, jej obywateli i przedsiębiorstw. Z motywu 26 omawianego rozporządzenia wynika, że mechanizm ustanowiony przez art. 17 rozporządzenia nie ma na celu przyznania ochrony lub naprawy szkód w sposób indywidualny w sporach między osobą fizyczną lub prawną a organem właściwym na szczeblu krajowym.

Sąd zauważył po drugie, że złożenie wniosku takiego jak ten, z którym wystąpiła skarżąca w omawianym przypadku, nie stwarza jakiegokolwiek szczególnego stosunku prawnego łączącego skarżącą z EIOP-ą i nie może skutkować zobowiązaniem EIOP-y do prowadzenia postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 17 ust. 2 rozporządzenia nr 1094/2010. W tych okolicznościach w omawianym przypadku decyzja odmowna nie wywarła wiążących skutków prawnych. W szczególności skarżąca nie mogła wymagać od EIOP-y wszczęcia postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 17 ust. 2 rozporządzenia nr 1094/2010, więc odmowa wszczęcia przez EIOP-ę z urzędu takiego postępowania nie mogła wpłynąć na interesy skarżącej poprzez istotną zmianę jej sytuacji prawnej. Zatem decyzji odmownej nie można było uznać za akt zaskarżalny.

X. ZAMÓWIENIA PUBLICZNE UDZIELANE PRZEZ INSTYTUCJE UNII

W pierwszej kolejności, w wyroku z dnia 27 kwietnia 2016 r., *Österreichische Post/Komisja* (T-463/14, [EU:T:2016:243](#)), Sąd orzekł w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej przez austriackiego operatora świadczącego usługę powszechną na decyzję Komisji¹¹⁴ o zastosowaniu art. 30 dyrektywy

113| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1094/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych), zmiany decyzji nr 716/2009/WE i uchylenia decyzji Komisji 2009/79/WE (Dz.U. 2010, L 331, s. 48).

114| Decyzja wykonawcza Komisji 2014/184/UE z dnia 2 kwietnia 2014 r. wyłączająca niektóre usługi w sektorze pocztowym w Austrii z zakresu zastosowania dyrektywy 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady koordynującej procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz.U. 2014, L 101, s. 4).

2004/17/WE¹¹⁵, wykluczającego z zakresu stosowania europejskich reguł dotyczących procedury udzielania zamówień w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych działalność „podlegającą bezpośrednio konkurencji”.

Sąd orzekł w tym względzie, że Komisja nie popełniła błędu, uznając, iż kryteria i metodyka użyte do oceny bezpośredniego podlegania konkurencji zgodnie z art. 30 dyrektywy 2004/17 nie muszą być takie same jak te stosowane do oceny na podstawie art. 101 TFUE i 102 TFUE lub rozporządzenia nr 139/2004¹¹⁶. Wprowadzie na mocy art. 30 ust. 2 dyrektywy 2004/17 w celu ustalenia, czy dana działalność podlega bezpośrednio konkurencji, należy oprzeć się na kryteriach zgodnych z postanowieniami traktatu FUE w dziedzinie konkurencji, jednak brzmienie tego przepisu nie wymaga, by były to dokładnie te kryteria, które znajdują się w postanowieniach z dziedziny konkurencji unijnej. Z motywów 2 i 40 dyrektywy 2004/17 wynika również, że przy badaniu wniosku złożonego na podstawie art. 30 tej dyrektywy Komisja nie musi stosować jako takich kryteriów i metodyki określonych traktatem FUE w dziedzinie konkurencji. Wreszcie, w kwestii obwieszczenia w sprawie definicji rynku właściwego¹¹⁷ i dokumentu Komisji zatytułowanego „Najlepsze praktyki w zakresie przedstawiania jako dowodów danych o charakterze ekonomicznym oraz gromadzenia danych w sprawach dotyczących stosowania art. 101 TFUE i 102 TFUE oraz łączenia przedsiębiorstw”, powołanych przez skarżącą, Sąd stwierdził, że odnoszą się one wyłącznie do prawa konkurencji Unii. Z dokumentów tych w żaden sposób nie wynika, że Komisja ma obowiązek stosowania opisanych w nich kryteriów i metodyki w postępowaniu z zakresu prawa zamówień publicznych.

W drugiej kolejności, w wyroku z dnia 27 kwietnia 2016 r., *European Dynamics Luxembourg i in./EUIPO* (T-556/11, odwołanie w toku¹¹⁸, [EU:T:2016:248](#)), Sąd orzekał w przedmiocie pojęcia konfliktu interesów¹¹⁹. Przypomniawszy, że występowanie powiązań strukturalnych między dwiema spółkami, z których jedna uczestniczy w opracowaniu specyfikacji istotnych warunków zamówienia, a druga bierze udział w postępowaniu przetargowym w przedmiocie udzielenia odnośnego zamówienia, może co do zasady stwarzać konflikt interesów. Natomiast ryzyko konfliktu interesów wydaje się mniejsze w sytuacji gdy – tak jak w omawianym przypadku – spółka lub spółki, którym powierzono opracowanie specyfikacji istotnych warunków zamówienia, nie wchodziły w skład konsorcjum będącego oferentem, lecz są wyłącznie członkiem tej samej grupy przedsiębiorstw, do której należy również spółka będąca członkiem tego konsorcjum. W tym względzie samo stwierdzenie występowania stosunku kontroli między spółką dominującą i jej różnymi spółkami zależnymi nie wystarcza do tego, aby instytucja zamawiająca mogła wykluczyć automatycznie z postępowania przetargowego jedną z tych spółek bez sprawdzania, czy taki stosunek miał konkretny wpływ na zachowanie tej spółki w ramach tegoż postępowania. Niemniej występowanie konfliktu interesów powinno prowadzić instytucję zamawiającą do wykluczenia danego oferenta, jeżeli ten krok stanowi jedyny możliwy środek uniknięcia naruszenia zasad równego traktowania i przejrzystości, które obowiązują w każdym postępowaniu w przedmiocie udzielenia zamówienia publicznego, to znaczy gdy nie istnieje mniej restrykcyjny środek w celu zapewnienia poszanowania tychże zasad.

115| Dyrektywa 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz.U. 2004, L 134, s. 1).

116| Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia przedsiębiorstw) (Dz.U. 2004, L 24, s. 1).

117| Obwieszczenie Komisji w sprawie definicji rynku właściwego do celów wspólnotowego prawa konkurencji (Dz.U. 1997, C 372, s. 5).

118| Sprawa C-376/16 P, *EUIPO/European Dynamics Luxembourg i in.* i postanowienie z dnia 24 listopada 2016 r., *European Dynamics Luxembourg i in./EUIPO*, C-379/16 P, niepublikowane, [EU:C:2016:905](#).

119| Zobacz również poniżej część „XII. Sprawy o odszkodowanie – Utrata szansy”.

XI. DOSTĘP DO DOKUMENTÓW INSTYTUCJI

W 2016 r. Sąd miał sposobność wydania szeregu ważnych wyroków z dziedziny dostępu do dokumentów. Orzecznictwo to pozwoliło w szczególności doprecyzować ponownie kwestie wniosków o udzielenie dostępu do uprzednio ujawnionych dokumentów oraz wyjątków dotyczących ochrony procesu podejmowania decyzji, opinii prawnych i postępowań sądowych.

WNIOSEK O UDZIELENIE DOSTĘPU DO UPRZEDNIO UJAWNIONYCH DOKUMENTÓW

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2016 r., **Strack/Komisja** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)), Sąd musiał rozstrzygnąć w przedmiocie odmowy udzielenia skarżącemu przez Komisję dostępu do szeregu dokumentów dotyczących dochodzenia Europejskiego Urzędu ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF)¹²⁰. Skarżący zakwestionował w szczególności odmowę, którą otrzymał w odpowiedzi na swój wniosek o udzielenie dostępu do pewnych dokumentów, które wcześniej zostały mu w całości przekazane z adnotacją „PD” (fr. précédemment divulgués, uprzednio ujawnione), na innej podstawie niż rozporządzenie (WE) nr 1049/2001¹²¹. Odmowę uzasadniono tym, że omawiane dokumenty znajdują się już w posiadaniu zainteresowanego.

W tym względzie Sąd wskazał, że dokumenty ujawnione w zastosowaniu rozporządzenia nr 1049/2001 należą do domeny publicznej. Tym samym odmowa udzielenia skarżącemu dostępu do dokumentów z adnotacją „PD” na podstawie tego rozporządzenia nie pozwala, w danym wypadku, przyjąć, że owe dokumenty mają charakter publiczny, do potwierdzenia czego dąży skarżący oraz co odpowiada celowi rozporządzenia nr 1049/2001. W konsekwencji okoliczność, że skarżący był już w posiadaniu dokumentów objętych wnioskiem o udzielenie dostępu i że celem złożenia owego wniosku było nie tyle umożliwienie mu zapoznania się z treścią tych dokumentów, ile ujawnienie ich osobom trzecim, jest bez znaczenia. Sąd uznał w związku z tym, że instytucja nie może powoływać się na samą tylko okoliczność, że osoba wnioskująca o udostępnienie dokumentów była już lub mogła być w ich posiadaniu na innej podstawie, w celu odmowy rozpatrzenia wniosku o udzielenie dostępu do tych dokumentów na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001.

WYJĄTEK DOTYCZĄCY OCHRONY PROCESU PODEJMOWANIA DECYZJI

Wyrok z dnia 26 kwietnia 2016 r., **Strack/Komisja** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)), dał też Sądowi sposobność doprecyzowania zakresu wyjątku dotyczącego ochrony procesu podejmowania decyzji, o którym mowa w art. 4 ust. 3 akapit drugi rozporządzenia nr 1049/2001 w odniesieniu do dostępu do dokumentów związanych z dochodzeniem OLAF-u¹²².

120|Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Wyjątek dotyczący ochrony procesu podejmowania decyzji”.

121|Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

122|Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Wniosek o udzielenie dostępu do uprzednio ujawnionych dokumentów”.

Sąd wskazał, że upublicznienie dokumentów związanych z dochodzeniem OLAF-u byłoby szczególnie szkodliwe dla zdolności Komisji, a w szczególności OLAF-u, do wykonywania powierzonych im zadań w zakresie przeciwdziałania nadużyciom finansowym w interesie publicznym. Ujawnienie tych dokumentów znacznie zakłóciłoby proces podejmowania decyzji przez Komisję i OLAF, gdyż mogłoby zagrażać poważnie pełnej niezależności przyszłych dochodzeń OLAF-u oraz – wskutek upublicznienia strategii i metod pracy OLAF-u oraz ograniczenia możliwości pozyskiwania przez jego pracowników niezależnych analiz i konsultowania się ze służbami Komisji w bardzo delikatnych kwestiach – zagrażać realizacji ich celów. Mogłoby także zniechęcić jednostki do zgłaszania ewentualnych nadużyć finansowych, i w konsekwencji pozbawić OLAF i Komisję źródeł informacji przemawiających za koniecznością wszczynania dochodzeń mających na celu ochronę interesów finansowych Unii. Wniosek ten jest tym bardziej zasadny, że wyjątki od prawa dostępu do dokumentów, wymienione w szczególności w art. 4 rozporządzenia nr 1049/2001, nie mogą – w sytuacji gdy, tak jak w omawianej sprawie, dane dokumenty należą do szczególnej dziedziny prawa Unii – być interpretowane z pominięciem szczególnych zasad regulujących dostęp do tych dokumentów, czyli zasad określonych w decyzji 1999/352/WE¹²³ i rozporządzeniu (WE) nr 1073/1999¹²⁴.

Zdaniem Sądu szczególny stopień poufności związany z rzeczonymi dokumentami dochodzeniowymi znajduje uzasadnienie nie tylko w okoliczności, że w ramach prowadzonego dochodzenia OLAF gromadzi informacje stanowiące tajemnice przedsiębiorstwa oraz szczególnie wrażliwe dane osobowe, których ujawnienie mogłoby znacznie zaszkodzić reputacji konkretnych osób, lecz także w okoliczności, że udzielenie dostępu do dokumentów związanych z wewnętrznym dochodzeniem OLAF-u, nawet po zakończeniu danego postępowania, mogłoby istotnie zakłócić jego prace, ujawnić metodologię i strategię dochodzeniową OLAF-u oraz negatywnie wpłynąć na gotowość do przyszłej współpracy osób zaangażowanych w postępowanie, a tym samym zakłócić prawidłowy tok postępowania i zagrazić realizacji założonych celów. W tych okolicznościach Komisja miała prawo, na potrzeby stosowania wyjątków przewidzianych w art. 4 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1049/2001, domniemywać, bez konieczności szczegółowego badania każdego odnośnego dokumentu, że publiczne udostępnienie tych dokumentów na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001 będzie co do zasady naruszać interesy, o których tam mowa.

WYJĄTEK DOTYCZĄCY OCHRONY OPINII PRAWNYCH

W wyrokach z dnia 15 września 2016 r., *Herbert Smith Freehills/Rada* (T-710/14, [EU:T:2016:494](#)) i z dnia 15 września 2016 r., *Philip Morris/Komisja* (T-796/14, [EU:T:2016:483](#))¹²⁵, dotyczących wniosku o ujawnienie dokumentów dotyczących obrad poprzedzających przyjęcie dyrektywy 2014/40/UE¹²⁶, Sąd orzekł w przedmiocie wyjątku od prawa dostępu do dokumentów dotyczącego ochrony opinii prawnych, zawartego w art. 4 ust. 2 tiret drugie rozporządzenia nr 1049/2001.

W pierwszej ze spraw Sąd miał sposobność rozstrzygnięcia w szczególności w przedmiocie wykładni pojęcia opinii prawnej. W pierwszej kolejności Sąd stwierdził w tym względzie, że pojęcie „opinii prawnej” nie zostało zdefiniowane w rozporządzeniu nr 1049/2001. Jest ono związane z treścią dokumentu, a nie z jego autorem

123|Decyzja Komisji 1999/352/WE, EWWiS, Euratom z dnia 28 kwietnia 1999 r. ustanawiająca Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) (Dz.U. 1999, L 136, s. 20).

124|Rozporządzenie nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) (Dz.U. 1999, L 136, s. 1).

125|Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Wyjątek dotyczący ochrony postępowań sądowych”.

126|Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE (Dz.U. 2014, L 127, s. 1).

lub adresatami. Jak wynika z wykładni literalnej wyrazów „opinia prawna”, chodzi o opinię dotyczącą kwestii prawnej, niezależnie od sposobu, w jaki opinia taka została udzielona. Innymi słowy, dla zastosowania wyjątku dotyczącego ochrony opinii prawnych bez znaczenia jest to, czy dokument zawierający taką opinię został dostarczony na wczesnym etapie, na dalszych etapach, czy też w fazie końcowej procesu decyzyjnego. Podobnie fakt, że opinia została udzielona w formalnym lub nieformalnym kontekście, jest bez znaczenia dla wykładni tych wyrazów.

W drugiej kolejności Sąd wyjaśnił, że brzmienie art. 4 ust. 2 tiret drugie rozporządzenia nr 1049/2001 nie pozwala stwierdzić, że przepis ten dotyczy wyłącznie opinii udzielonych lub otrzymanych wewnątrz danej instytucji. Wyjątek dotyczący opinii prawnych należy w związku z tym interpretować w ten sposób, że ma on na celu ochronę interesu instytucji leżącego w tym, by zwracać się o poradę i uzyskiwać w odpowiedzi szczere, obiektywne i wyczerpujące opinie. Mimo że co do zasady dana instytucja kieruje się do swojej własnej służby prawnej, nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby owa instytucja zwróciła się na zewnątrz o sporządzenie takiej opinii. Tak jest na przykład w sytuacji, w której dana instytucja zwróci się o opinię do kancelarii prawnej. W związku z tym kwestia, czy opinia prawna została udzielona przez autora wewnętrznego lub zewnętrznego, nie jest ważna dla instytucji, która powołuje się na wyjątek dotyczący ochrony opinii. Wreszcie nic nie stoi na przeszkodzie również temu, aby instytucja, która powołała się na wyjątek dotyczący ochrony opinii prawnych, udostępniła tę opinię „podmiotowi trzeciemu”. Fakt, że dokument zawierający opinię prawną wydaną przez daną instytucję został wysłany do służb prawnych innych instytucji lub do państwa członkowskiego, nie wpływa sam w sobie na charakter tego dokumentu. W konsekwencji z art. 4 ust. 2 tiret drugie rozporządzenia nr 1049/2001 nie wynika, że opinia prawna powinna zostać wydana przez daną instytucję wyłącznie na użytek wewnętrzny. W omawianym przypadku Sąd uznał, że wymiana stanowisk prawnych między służbami prawnymi trzech instytucji w celu wypracowania kompromisu w ramach zwykłej procedury legislacyjnej, określonej w art. 294 TFUE, dotyczących treści aktu prawnego, może zostać zakwalifikowane w danym wypadku jako opinia prawna i z tego powodu objęta zakresem odnośnego wyjątku. Służby prawne działają bowiem na podstawie upoważnienia i w celu osiągnięcia porozumienia. Działają więc jednocześnie jako negocjatorzy i doradcy w kwestiach prawnych.

W drugiej ze spraw Sąd objaśnił, w jakich warunkach instytucja może odmówić ujawnienia opinii prawnej. W tym względzie Sąd zaczął od przypomnienia, że chociaż z wyroku *Szwecja i Turco/Rada*¹²⁷ wynika, że co do zasady opinia prawna powinna zostać ujawniona, niemniej ów wyrok nie wyklucza nieujawniania opinii prawnej w szczególnych przypadkach. Sąd podkreślił ponadto, że wprawdzie Trybunał nie zgodził się z argumentem, zgodnie z którym ujawnienie opinii prawnej może naruszać możliwości instytucji w zakresie późniejszej obrony ważności aktu prawnego przed sądem, uznając, że tak ogólny argument nie może uzasadniać wyjątku od przejrzystości, jednak rzecz ma się inaczej, jeżeli, jak w omawianym przypadku, w momencie podjęcia decyzji odmownej w sprawie ujawnienia konkretnej opinii prawnej, wydanej w ramach procedury legislacyjnej, po pierwsze, przed sądami jednego z państw członkowskich toczy się postępowanie w sprawie skargi kwestionującej ważność danego aktu prawnego, w którym istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym, a po drugie, jedno z państw członkowskich wniosło do sądu Unii skargę kwestionującą ważność szeregu przepisów tego aktu, które jego zdaniem naruszają art. 114 TFUE, zasadę proporcjonalności oraz zasadę pomocniczości.

W związku z tym Sąd uznał, że argument Komisji dotyczący naruszenia możliwości obrony jej stanowiska podczas postępowań sądowych oraz naruszenia zasady równości broni nie jest pozbawiony podstaw. Z ujawnionych fragmentów spornego dokumentu wynika bowiem, iż służba prawna wyraziła opinię, iż w odniesieniu do pewnych decyzji politycznych, z których niektóre zostały utajnione, znajdujących się w projekcie oceny skutków, a związanych z wyrobami tytoniowymi, Unia nie ma kompetencji legislacyjnych

127|Wyrok z dnia 1 lipca 2008 r., C-39/05 P i C-52/05 P, [EU:C:2008:374](#).

lub że owa decyzja polityczna była nieproporcjonalna w świetle art. 114 TFUE. Ujawnienie utajnionych fragmentów tego dokumentu mogłoby zatem osłabić ochronę opinii prawnych, czyli ochronę interesu instytucji polegającego na wnioskowaniu o udzielenie i na uzyskiwaniu szczerých, obiektywnych i kompletnych opinii prawnych, a także równą z pozostałymi stronami pozycję służby prawnej Komisji podczas jej obrony ważności dyrektywy 2014/40 przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jako że Komisja ujawniłaby stanowisko swojej służby prawnej w szczególnie newralgicznych i spornych kwestiach jeszcze przed otrzymaniem możliwości przedstawienia go podczas postępowania sądowego, podczas gdy żaden podobny obowiązek nie został nałożony na stronę przeciwną. I wreszcie, zdaniem Sądu, z zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja przedstawiła powody związane z jej prawem do obrony, które uzasadniają podporządkowanie interesu publicznego w zakresie przejrzystości powodom leżącym u podstaw podnoszonego przez nią wyjątku i wykazała, że interes skarżącej polegający na uzyskaniu jak najszerzego dostępu do dokumentów nie był interesem publicznym, lecz jak najbardziej prywatnym. W związku z tym nie można uznać, że Komisja nie dokonała konkretnej oceny czy też że nie przedstawiła powodów uzasadniających jej decyzję.

WYJĄTEK DOTYCZĄCY OCHRONY POSTĘPOWAŃ SĄDOWYCH

Wyrok z dnia 15 września 2016 r., *Philip Morris/Komisja* (T-796/14, [EU:T:2016:483](#)), stanowił ponadto okazję do ponownego przyjrzenia się przez Sąd zakresowi wyjątku od prawa dostępu do dokumentów dotyczącego postępowań sądowych, zawartego również w art. 4 ust. 2 tiret drugie rozporządzenia nr 1049/2001¹²⁸.

Sąd stwierdził przede wszystkim, że z wyroku *Szwecja in./API i Komisja*¹²⁹ nie wynika, aby w danym przypadku inne dokumenty były wykluczone z zakresu stosowania wyjątku dotyczącego ochrony postępowań sądowych. Z orzecznictwa tego wynika bowiem, że istotą tego wyjątku są zasada równości broni oraz prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości. Potrzeba zapewnienia równości broni przed sądem uzasadnia zaś ochronę nie tylko dokumentów sporządzonych wyłącznie na potrzeby konkretnego sporu, takich jak pisma procesowe, lecz także dokumentów, których ujawnienie może zaszkodzić w konkretnym sporze tejże równości, która jest konsekwencją samego pojęcia rzetelnego procesu. Aby można było jednak zastosować ten wyjątek, konieczne jest, aby żądane dokumenty ujawniały stanowisko zainteresowanej instytucji w spornych kwestiach podnoszonych we wskazanym postępowaniu sądowym. Zdaniem Sądu rozważania te mogą mieć zastosowanie także w odniesieniu do postępowań zawisłych przed sądami krajowymi w momencie podjęcia decyzji o odmowie udzielenia dostępu do żądanych dokumentów, pod warunkiem że postępowania te poruszają kwestię wykładni lub ważności aktu prawa Unii, tak że z uwagi na kontekst sprawy istnieje szczególnie duże prawdopodobieństwo, iż zostanie przedłożone pytanie prejudycjalne. W tych dwóch przypadkach, mimo że wskazane dokumenty nie zostały sporządzone w ramach konkretnego postępowania sądowego, rzetelność danego postępowania sądowego oraz równość broni pomiędzy stronami mogłyby zostać poważnie osłabione, gdyby strony korzystały z uprzywilejowanego dostępu do wewnętrznych informacji strony przeciwnej pozostających w ścisłym związku z prawnymi kwestiami zawisłego lub potencjalnego, lecz nieuchronnego sporu. W świetle tych okoliczności Sąd uznał, że Komisja mogła zatem słusznie uznać, wzięwszy pod uwagę historię procesu legislacyjnego dotyczącego przyjęcia dyrektywy 2014/40, że istnieje duże prawdopodobieństwo wszczęcia postępowania prejudycjalnego w najbliższej przyszłości i – w związku z tym – że ujawnienie rzeczonych dokumentów może naruszyć zasadę równości broni w oczekiwanym postępowaniu sądowym.

¹²⁸ | Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Wyjątek dotyczący ochrony opinii prawnych”.

¹²⁹ | Wyrok z dnia 21 września 2010 r., C-514/07 P, C-528/07 P i C-532/07 P, [EU:C:2010:541](#).

Sąd wskazał ponadto, że zasada równości broni wymaga, aby instytucja, która przyjęła zaskarżony akt, była w stanie w sposób skuteczny bronić przed sądem zgodności z prawem swojego działania. Tymczasem możliwość taka byłaby poważnie osłabiona, gdyby owa instytucja była zobowiązana do obrony nie tylko w odniesieniu do zarzutów i argumentów podniesionych przez stronę skarżącą lub, jak w niniejszej sprawie, w ramach przyszłego postępowania prejudycjalnego, lecz także w odniesieniu do stanowisk zajętych wewnątrz tej instytucji dotyczących zgodności z prawem różnych przewidywanych opcji w zakresie przygotowywania danego aktu. W szczególności ujawnienie dokumentów zawierających tego rodzaju stanowiska może faktycznie zobowiązać zainteresowaną instytucję do przeprowadzenia obrony przeciwko ocenom jej własnego personelu, które to oceny ostatecznie nie zostały uwzględnione. Okoliczność taka może zakłócić równowagę między stronami danego postępowania sądowego w zakresie, w jakim strona skarżąca mogłaby nie być zobowiązana do ujawnienia jej wewnętrznych ocen tego rodzaju. W związku z tym ujawnienie takich dokumentów opinii publicznej, gdy toczy się postępowanie sądowe dotyczące wykładni i zgodności z prawem spornego aktu, mogłoby zaszkodzić pozycji Komisji w zakresie obrony, a także zasadzie równości broni, jako że Komisja ujawniłaby wewnętrzne stanowiska prawne zajęte przez jej służby w spornych kwestiach, podczas gdy żaden podobny obowiązek nie został nałożony na stronę przeciwną.

XII. SPRAWY O ODSZKODOWANIE

PRZYSTĄPIENIE REPUBLIKI CHORWACJI DO UNII EUROPEJSKIEJ

W wyroku z dnia 26 lutego 2016 r., *Šumelj i in./Komisja* (T-546/13, T-108/14 i T-109/14, odwołanie w toku¹³⁰, [EU:T:2016:107](#)), Sąd orzekł w przedmiocie skargi odszkodowawczej zmierzającej do uzyskania naprawienia podnoszonej przez skarżących szkody wynikłej z jakoby zawnionego działania Komisji podczas monitorowania przez nią przestrzegania zobowiązań Republiki Chorwacji związanych z przystąpieniem do UE. Sprawy te stanowiły dla Sądu sposobność doprecyzowania nieporuszanych dotąd kwestii, dotyczących zarówno ciążących na Komisji obowiązków w związku z monitorowaniem przestrzegania zobowiązań podjętych przez państwo kandydujące do przystąpienia do Unii, jak również, jak w omawianym przypadku, obowiązków, które powinny wziąć na siebie władze chorwackie z racji zobowiązań wynikających z art. 36 aktu przystąpienia Republiki Chorwacji do Unii¹³¹, a w szczególności załącznika VII do tego aktu, dotyczącego zobowiązań Republiki Chorwacji w dziedzinie systemu wymiaru sprawiedliwości i praw podstawowych.

Wskazawszy, że zarzucane w niniejszym wypadku Komisji rzekomo niezgodne z prawem zachowanie polega wyłącznie na zawnionym zaniechaniu, poprzez nieprzyjęcie środków, które pozwoliłyby zapobiec uchyleniu ustawy o komornikach publicznych, Sąd rozpoczął od zwrócenia uwagi, w odniesieniu w szczególności do zobowiązania nr 1 zawartego w załączniku VII do ww. aktu o przystąpieniu, że z jego brzmienia wynika, iż nie ma ono na celu określonej strategii reformy sądownictwa ani określonego planu działania. Zobowiązanie to odnosi się bowiem w sposób ogólny do „strategii reformy sądownictwa” i do „planu działania” chorwackich władz, bez dalszego uściślenia, mimo że strategia i rozpatrywany plan działania mogły zostać określone

130 | Sprawa C-239/16 P, *Šumelj i in./Komisja*.

131 | Akt dotyczący warunków przystąpienia Republiki Chorwacji oraz dostosowań w Traktacie o Unii Europejskiej, Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i Traktacie ustanawiającym Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Dz.U. 2012, L 112, s. 21) załączony do Traktatu między Królestwem Belgii, Republiką Bułgarii, Republiką Czeską, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Estońską, Irlandią, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Republiką Włoską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Portugalską, Rumunią, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (państwami członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Chorwacji dotyczącego przystąpienia Republiki Chorwacji do Unii Europejskiej (Dz.U. 2012, L 112, s. 10).

poprzez wymienienie strategii i planu obowiązujących w dniu podpisania traktatu dotyczącego przystąpienia. Tak ogólne wzmianki wyjaśnia fakt, że okres między datą podpisania aktu o przystąpieniu a ostateczną datą przystąpienia charakteryzuje się regularną wymianą informacji między organami Unii a organami przystępującego państwa, które nieuchronnie przekładają się na dostosowania z którejś ze stron. W związku z tym wskazane w załączniku VII do aktu o przystąpieniu strategia reformy i plan działania nie odnoszą się wyłącznie do strategii reformy sądownictwa i do planu działania obowiązujących w dacie aktu o przystąpieniu, przez co ze zobowiązania nr 1 nie wynika dla chorwackich władz żaden obowiązek ustanowienia urzędu komornika publicznego. Z powyższego nie można jednak wnioskować, że chorwackie władze mają pełną swobodę zmiany strategii reformy sądownictwa i planu działania obowiązujących w chwili przystąpienia. Mając na względzie przepisy aktu o przystąpieniu, a w szczególności jego art. 36 i załącznik VII do tego aktu, na władzach tych ciążył obowiązek przestrzegania nie tylko zobowiązania nr 1, lecz także wszystkich innych zobowiązań określonych we wspomnianym załączniku.

Jeśli natomiast chodzi o zobowiązanie nr 3 zawarte w załączniku VII aktu o przystąpieniu, dotyczące poprawy skuteczności systemu wymiaru sprawiedliwości, Sąd wskazał, że dotyczy ono jedynie skuteczności sądownictwa i nie nakłada wcale obowiązku przyznania właściwości do wykonywania orzeczeń sądowych szczególnemu organowi zgodnie z uprzednio ustalonymi procedurami. Ze tego zobowiązania nie można zatem wywodzić obowiązku powierzenia postępowań egzekucyjnych komornikom publicznym.

Na koniec, w odniesieniu do podnoszonego naruszenia przez Komisję zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań, Sąd zauważył, że skarżący nie powołali żadnego dowodu wykazującego lub pozwalającego przypuszczać, że instytucje Unii, w tym w szczególności Komisja, spowodowały powstanie uzasadnionych oczekiwań skarżących, iż będą czuwały nad utrzymaniem zawodu komornika publicznego. Okoliczność, zresztą niewykazana, że Komisja uczestniczyła w opracowaniu ustawy o komornikach publicznych, finansowała tę ustawę, a nawet była jej inicjatorem, nie może sama w sobie stanowić dokładnego zapewnienia udzielonego przez Komisję, iż uznaje ona instytucję komorników publicznych za jedyną, która będzie mogła zapewnić przestrzeganie zobowiązań związanych z przystąpieniem. Aby wykazać takie zapewnienia, owe pierwotne akty wsparcia ustawy o komornikach publicznych powinny – z uwagi na brak obowiązku Republiki Chorwacji polegającego na utworzeniu zawodu komornika publicznego – zostać uzupełnione dalszymi, spójnymi i wyraźnymi aktami o takim znaczeniu.

PRZETWARZANIE DANYCH OSOBOWYCH

U podstaw sprawy, w której zapadł wyrok z dnia 20 lipca 2016 r., *Oikonomopoulos/Komisja* (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)), leżały umowy zawarte przez pewną spółkę z Komisją w ramach szóstego programu ramowego w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i prezentacji, przyczyniającego się do utworzenia Europejskiej Przestrzeni Badawczej i Innowacji (2002–2006). Ze sprawozdania z audytu wynikało, że zaistniały nieprawidłowości, w związku z czym OLAF wszczął dochodzenie w celu ustalenia, czy popełnione zostały przestępstwa naruszające interesy finansowe Unii. Dyrektor oskarżonej spółki wniósł do Sądu skargę, po pierwsze, o naprawienie szkody spowodowanej przez Komisję i OLAF, a po drugie, o stwierdzenie, że akty OLAF-u są prawnie nieistniejące i niedopuszczalne do celów dowodowych przed organami krajowymi¹³². Sąd musiał więc rozstrzygnąć w szczególności, czy zwłoka w przedstawieniu powiadomienia o dotyczącym skarżącego przetwarzaniu danych osobowych prowadzonym w toku dochodzenia inspektorowi ochrony danych stanowiła wystarczająco istotne naruszenie normy prawnej przysługującej uprawnienia jednostkom, powodujące powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii.

¹³² | Zobacz również poniżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „XII. Sprawy o odszkodowanie – Uprawnienia OLAF-u”.

W tym względzie Sąd stwierdził, że w dziedzinie odpowiedzialności pozaumownej Unii, gdy naruszony zostanie art. 25 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 45/2001¹³³, ponieważ powiadomienie inspektora ochrony danych dotyczące danych nastąpi po ich przetworzeniu, dana instytucja narusza normę prawną mającą na celu przyznanie uprawnień osobom, których dotyczą dane osobowe będące w posiadaniu instytucji i organów Unii. Co do tego, czy takie naruszenie może zostać uznane za wystarczająco istotne, po pierwsze, Sąd wskazał, że na podstawie rozporządzenia nr 45/2001 do funkcji inspektora ochrony danych należy czuwanie nad tym, by przetwarzanie danych osobowych nie naruszało praw i wolności osób, których dotyczy owo przetwarzanie. W tym kontekście ma on między innymi za zadanie uprzedzać Europejskiego Inspektora Ochrony Danych (EIOD) o przetwarzaniu danych, które mogłoby stanowić zagrożenie w rozumieniu art. 27 rozporządzenia nr 45/2001. Z tego wynika, że jeśli nie został on poinformowany o przetwarzaniu danych, to on sam nie może poinformować o tym EIOD i nie może zatem skutecznie wypełnić istotnego zadania nadzoru, które powierzył mu prawodawca europejski. Z drugiej strony, Sąd zauważył, że – jak wskazuje motyw 14 rozporządzenia nr 45/2001 – przepisy tego rozporządzenia stosuje się do każdego przetwarzania danych osobowych dokonywanego przez wszystkie instytucje. Instytucjom i organom Unii nie przysługuje zatem żaden zakres uznania co do stosowania rozporządzenia nr 45/2001. Mając na uwadze te elementy – istotny charakter zadania nadzoru spoczywającego na inspektorze ochrony danych i brak jakiegokolwiek zakresu uznania po stronie instytucji i organów Unii – Sąd uznał, że samo zwykłe naruszenie art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 45/2001 wystarczy do stwierdzenia istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawnej mającej na celu przyznanie uprawnień jednostkom. W omawianym przypadku Komisja zwlekała z powiadomieniem inspektora ochrony danych o przetworzeniu danych osobowych. Komisja wprawdzie starała się uzasadnić to opóźnienie tym, że praktyki wymagane zgodnie z art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 45/2001 mogły zostać wprowadzone w życie jedynie stopniowo oraz że w decyzji dotyczącej spóźnionego powiadomienia EIOD uznał, iż nie ma powodu, by stwierdzić istnienie naruszenia wymienionego wyżej rozporządzenia, jako że naruszenie zostało naprawione, jednak Sąd orzekł, że nie można uznać, iż uregulowanie sytuacji pozwala stwierdzić brak naruszenia. Artykuł 25 ust. 1 rozporządzenia nr 45/2001 został zatem naruszony, ponieważ powiadomienie dotyczące danych nastąpiło po ich przetworzeniu.

UPRAWNIENIA OLAF-U

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 20 lipca 2016 r., *Oikonomopoulos/Komisja* (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)) Sąd musiał w szczególności rozstrzygnąć kwestię kompetencji OLAF-u do prowadzenia dochodzenia dotyczącego wykonania umowy zawartej w celu realizacji programu ramowego¹³⁴.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że aby przewidzianą w art. 325 TFUE ochronę interesów finansowych Unii uczynić skuteczną, niezbędne jest, by odstraszać i zwalczać nadużyć finansowych i innych nieprawidłowości miały miejsce na wszystkich poziomach i w odniesieniu do każdej działalności, w ramach której takie zjawiska mogą wywrzeć negatywny wpływ na wspomniane interesy. Aby jak najlepiej wypełnić ten cel, Komisja przewidziała, że OLAF wykonuje jej kompetencje w zakresie zewnętrznych dochodzeń administracyjnych. A zatem istnienie stosunku umownego między Unią a osobami prawnymi lub fizycznymi podejrzanymi o prowadzenie nielegalnej działalności nie ma wpływu na uprawnienie OLAF-u do prowadzenia dochodzeń. Urząd ten może prowadzić dochodzenia w odniesieniu do tych osób, jeżeli ciążą na nich podejrzenia o nadużycia finansowe lub nielegalną działalność, mimo istnienia umowy między wspomnianymi stronami. Sąd sprecyzował jednak ponadto, że brak konkretnego przepisu w tym zakresie w rozporządzeniu nr 1073/1999

133| Rozporządzenie (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych (Dz.U. 2001, L 8, s. 1).

134| Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „Przetwarzanie danych osobowych”.

nie może być interpretowany w ten sposób, że istnieje zakaz organizowania przez OLAF rozmów w ramach dochodzeń zewnętrznych. Uprawnienie do przeprowadzania inspekcji i kontroli na miejscu wiąże się bowiem niezaprzeczalnie z uprawnieniem do organizowania rozmów z osobami, których dotyczą te inspekcje i kontrole. Ponadto żaden przepis rozporządzenia (Euratom, WE) nr 2185/96¹³⁵, ani zresztą jakiegokolwiek innego rozporządzenia, nie stoi na przeszkodzie temu, by Komisja bądź, w omawianym przypadku, OLAF przeprowadziły inspekcję i kontrolę na miejscu u podwykonawcy bez uprzedniego przeprowadzenia inspekcji i kontroli na miejscu u podmiotu gospodarczego podejrzewanego o nadużycie finansowe.

W drugiej kolejności, orzekając w przedmiocie zakresu prawa do obrony w dochodzeniu zewnętrznym, Sąd uznał, że poszanowanie tego prawa jest wystarczająco zapewnione, jeżeli zainteresowany zostanie szybko poinformowany o możliwości jego osobistego zamieszania w nadużycia finansowe, korupcję lub nielegalne działania godzące w interesy Unii, w sytuacji gdy nie zaszkodzi to dochodzeniu. OLAF nie jest jednak zobowiązany udzielić osobie objętej dochodzeniem zewnętrznym dostępu do dokumentów będących przedmiotem takiego dochodzenia lub do dokumentów sporządzonych przez niego samego przy tej okazji, gdyż mogłoby to naruszyć skuteczność i poufność zadania powierzonego OLAF-owi oraz niezależność tego urzędu. Jeśli chodzi w szczególności o dostęp do końcowego raportu z dochodzenia zewnętrznego, żaden przepis nie przewiduje, że taki obowiązek ciąży na OLAF-ie.

W trzeciej kolejności wreszcie, orzekając w przedmiocie występowania związku przyczynowego między naruszeniem art. 25 ust. 1 regulaminu nr 45/2001 z powodu spóźnionego powiadomienia inspektora ochrony danych o przetwarzaniu danych osobowych dotyczących skarżącego, a podnoszoną przez niego szkodą, Sąd uznał, że skarżącemu nie udało się go wykazać. Nie przedstawił on bowiem żadnego argumentu, który pozwoliłby zrozumieć, w jaki sposób w omawianym przypadku spóźnione powiadomienie miałoby naruszyć jego reputację i doprowadzić do zaprzestania jego działalności zawodowej i do przerwania jego działalności akademickiej. Nie wyjaśnił on także, w jaki sposób wspomniane spóźnione powiadomienie miałoby mu wyrządzić jakąkolwiek krzywdę.

UTRATA SZANSY

Wyrok z dnia 27 kwietnia 2016 r., *European Dynamics Luxembourg i in./EUIPO* (T-556/11, odwołanie w toku¹³⁶, [EU:T:2016:248](#)), dał Sądowi sposobność doprecyzowania pojęcia utraty szansy w ramach sporów z zakresu zamówień publicznych instytucji Unii¹³⁷. W omawianym przypadku Sąd zajmował się rozpoznaniem skargi mającej za przedmiot, po pierwsze, żądanie stwierdzenia nieważności decyzji EUIPO, odrzucającej w postępowaniu przetargowym ofertę złożoną przez skarżącą i innych powiązanych z nią decyzji EUIPO, przyjętych w ramach tego postępowania, w tym decyzji o udzieleniu zamówienia innym oferentom, oraz, po drugie, żądanie zasądzenia odszkodowania, oparte na roszczeniu o naprawienie szkody poniesionej jakoby z racji utraty szansy uzyskania tego zamówienia.

W ramach badania żądania odszkodowania Sąd przypomniał, że powstanie pozaumownej odpowiedzialności Unii z tytułu bezprawnego działania jej organów w rozumieniu art. 340 akapit drugi TFUE uzależnione jest od jednoczesnego spełnienia przesłanek, którymi są: bezprawność zarzucanego czynu, rzeczywiste powstanie

135 | Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz.U. 1996, L 292, s. 2).

136 | Sprawa C-376/16 P, *EUIPO/European Dynamics Luxembourg i in.* i postanowienie z dnia 24 listopada 2016 r., *European Dynamics Luxembourg i in./EUIPO*, C-379/16 P, niepublikowane, [EU:C:2016:905](#).

137 | Zobacz również powyżej fragmenty poświęcone temu wyrokowi w części „X. Zamówienia publiczne instytucji Unii”.

szkody i istnienie związku przyczynowego pomiędzy zarzucanym zachowaniem a podniesioną szkodą. Zasady te znajdują zastosowanie odpowiednio do odpowiedzialności pozaumownej Unii w rozumieniu tegoż przepisu z uwagi na bezprawne zachowanie lub szkodę wyrządzoną przez jej jednostkę organizacyjną, taką jak EUIPO, którą to szkodę jest on zobowiązany naprawić zgodnie z art. 118 ust. 3 rozporządzenia nr 207/2009. W tym względzie Sąd zwrócił uwagę, że w omawianej sprawie roszczenie o odszkodowanie jest oparte na tych samych naruszeniach co powołane na poparcie wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji o odrzuceniu oferty oraz że decyzja ta jest obciążona licznymi naruszeniami prawa materialnego, w tym naruszeniami zasady równego traktowania oferentów oraz oczywistymi błędami w ocenie, a także wieloma brakami w zakresie uzasadnienia. Jednak co do wystąpienia związku przyczynowego między tymi naruszeniami a podnoszoną szkodą, wyjaśnił, że na podstawie braku uzasadnienia jako takiego nie można wykazać, iż w przypadku podania dostatecznego uzasadnienia zamówienie mogło czy też powinno było zostać udzielone stronie skarżącej. Natomiast jeśli chodzi o związek przyczynowy między pozostałymi wadami obarczającymi zaskarżone decyzje a utratą szansy EUIPO nie może ograniczać się do stwierdzenia, że z uwagi na przysługujący mu jako instytucji zamawiającej szeroki zakres swobodnego uznania, nie miał on obowiązku podpisania umowy ramowej ze skarżącą. Błędy te w sposób nieunikniony wpłynęły bowiem na szansę tej skarżącej na zajęcie wyższej pozycji w klasyfikacji w omawianym przetargu. Wynika stąd, że uwzględniając nawet szeroki zakres uznania instytucji zamawiającej w odniesieniu do danego zamówienia, utrata szansy przez skarżącą w omawianym przypadku stanowi rzeczywistą i pewną szkodę w rozumieniu orzecznictwa.

Ponadto w sytuacji, w której tak jak w omawianej sprawie, istnieje poważne ryzyko, że przedmiotowe zamówienie zostanie już w całości wykonane z końcem postępowania spornego przed Sądem, sam brak uznania przez sąd Unii utraty takiej szansy i konieczności przyznania rekompensaty w tym zakresie byłby sprzeczny z zasadą skutecznej ochrony sądowej zapisanej w art. 47 karty praw podstawowych. Ponadto Sąd zauważył, że należy uwzględnić okoliczność, iż z uwagi na warunki regulujące postępowanie w sprawie środków tymczasowych przed Prezesem Sądu oferent, po sprzecznych z prawem ocenie i oddaleniu jego oferty, jedynie w rzadkich przypadkach może uzyskać zawieszenie wykonania takiej decyzji. W rezultacie konieczne było zasądzenia na rzecz skarżącej odszkodowania z tytułu utraty szansy, w zakresie w jakim decyzja o odrzuceniu oferty, nawet w przypadku stwierdzenia jej nieważności z mocą wsteczną, w praktyce ostatecznie spowodowała do zera możliwość udzielenia jej spornego zamówienia.

XIII. ODWOŁANIA

Spośród 39 orzeczeń wydanych przez izbę do spraw odwołań Sądu w 2016 r. na szczególną uwagę zasługuje wyrok z dnia 27 października 2016 r., *EBC/Cerafogli* (T-787/14 P, [EU:T:2016:633](#)), ponieważ odzwierciedla zmianę w zakresie systemu dopuszczalności zarzutu niezgodności z prawem w dziedzinie służby publicznej.

W omawianym wyroku, wydanym przez izbę z składzie powiększonym, Sąd uznał bowiem, że wewnętrzna logika instytucji prawnej zarzutu niezgodności z prawem, a w szczególności względy odnoszące się do tego, że jedynie sąd jest uprawniony do stwierdzenia niemożności stosowania aktu o charakterze generalnym, muszą prowadzić do odmowy zastosowania zasady zgodności między skargą a zażaleniem, zgodnie z którą, aby zarzut niezgodności z prawem mógł być dopuszczalny w postępowaniu sądowym, musiałby zostać uprzednio podniesiony na etapie zażalenia. Tym samym Sąd orzekł, że wypadkowy charakter zarzutu niezgodności z prawem nie czyni wprawdzie niemożliwym podniesienia takiego zarzutu na etapie zażalenia, jednakże nie oznacza, że nie jest on dopuszczalny, jeżeli zostanie po raz pierwszy podniesiony przed sądem Unii.

XIV. WNIOSKI W PRZEDMIOCIE ŚRODKÓW TYMCZASOWYCH

W 2016 r. Sąd wydał ostateczne orzeczenia w 23 sprawach¹³⁸ i dziewięć postanowień o zawieszeniu wykonania na podstawie art. 157 § 2 regulaminu postępowania oraz uwzględnił dwa wnioski o zawieszenie wykonania, w drodze postanowień z dnia 20 lipca 2016 r., *PTC Therapeutics International/EMA* (T-718/15 R, niepublikowane, odwołanie w toku¹³⁹, [EU:T:2016:425](#)) i z dnia 20 lipca 2016 r., *MSD Animal Health Innovation i Intervet international/EMA* (T-729/15 R, niepublikowane, odwołanie w toku¹⁴⁰, [EU:T:2016:435](#)).

W tych dwóch postanowieniach, dotyczących problematyki ujawnienia, planowanego przez Europejską Agencję Leków (EMA) na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001, poufnych rzekomo informacji, prezes Sądu przyjął takie samo podejście, jak w odpowiednich postanowieniach podpisanych w 2014 i 2015 r.¹⁴¹.

Prezes Sądu przyznał przede wszystkim, że występuje fumus boni juris, i przypomniał, że w sporze dotyczącym tymczasowej ochrony potencjalnie poufnych informacji sąd orzekający w przedmiocie środków tymczasowych, pod rygorem naruszenia akcesoryjnego i tymczasowego charakteru właściwego postępowaniu w przedmiocie środków tymczasowych, może stwierdzić co do zasady brak fumus boni juris wyłącznie w sytuacji, gdy danym informacjom oczywiście brak jest poufnego charakteru. Tymczasem w omawianym przypadku Sąd stwierdził, że badana jest poufność sprawozdań przedstawiających wynalazczą strategię biznesową wdrażaną przez skarżące w celu prowadzenia bądź testów klinicznych wymaganych do uzyskania zezwolenia na dopuszczenie do obrotu produktu leczniczego, bądź badań toksykologicznych, wymaganych w ramach badań braku szkodliwości produktu leczniczego. W tym zakresie Sąd wskazał, że w dziedzinie farmacji nie istnieje orzecznictwo, które umożliwiłoby udzielenie z łatwością odpowiedzi na pytania dotyczące poufności, na które należy odpowiedzieć w późniejszym wyroku co do istoty sprawy, więc są to nowe, zasadnicze kwestie, które wymagają dogłębnej analizy w ramach postępowania co do istoty sprawy i nie mogą zostać rozstrzygnięte po raz pierwszy przez sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych.

Prezes Sądu uznał następnie, że w zestawieniu tym przeważa interes skarżących. W sprawach, w których wydano te dwa postanowienia, sąd rozpoznający spór co do istoty będzie musiał orzec o zgodności z prawem decyzji EMA o ujawnieniu osobie trzeciej spornych sprawozdań. Aby zaś zachować skuteczność (effet utile) wyroku, gdyby stwierdzono w nim nieważność tej decyzji, skarżące muszą mieć możliwość zapobieżenia temu ujawnieniu, zanim postępowanie główne nie dobiegnie końca. Gdyby jednak wniosek o zastosowanie środków tymczasowych został oddalony, wyrok taki byłby pozbawiony skuteczności, gdyż EMA mogłaby ujawnić te sprawozdania, a więc przesądzałoby to o przyszłym rozstrzygnięciu sprawy co do istoty. Ponadto,

138| Dwa orzeczenia wydano na podstawie przepisów art. art. 157 § 4 w związku z art. 12 regulaminu postępowania przed Sądem: postanowienia z dnia 16 grudnia 2016 r., *Casasnovas Bernad/Komisja* (T-826/16 R, niepublikowane, [EU:T:2016:752](#)) i z dnia 11 listopada 2016 r., *Solelec i in./Parlement* (T-281/16 R, niepublikowane, [EU:T:2016:659](#)).

139| Sprawa C-513/16 P(R), *EMA/PTC Therapeutics International*.

140| Sprawa C-512/16 P(R), *EMA / MSD Animal Health Innovation i Intervet International*.

141| Chodzi o postanowienia z dnia 13 lutego 2014 r., *Luxembourg Pamol (Cyprus) i Luxembourg Industries/Komisja* (T-578/13 R, niepublikowane, [EU:T:2014:103](#)) i z dnia 25 lipca 2014 r., *Deza/ECHA* (T-189/14 R, niepublikowane, [EU:T:2014:686](#)), od których nie wniesiono odwołań (zob. sprawozdanie roczne za 2014 r., s. 161 i 162), oraz postanowienie z dnia 1 września 2015 r., *Pari Pharma/EMA* (T-235/15 R, [EU:T:2015:587](#)). Od tego ostatniego postanowienia wniesiono odwołanie, w którym Trybunał umorzył postępowanie [postanowienie z dnia 17 marca 2016 r., *EMA/Pari Pharma*, C-550/15 P(R), niepublikowane, [EU:C:2016:196](#)]. Gdy w następstwie tego postanowienia o umorzeniu postępowania EMA wystąpiła do prezesa Sądu, odrzucił on wniosek o cofnięcie swojego postanowienia o zawieszeniu wykonania z dnia 1 września 2015 r. (postanowienie z dnia 23 maja 2016 r., *Pari Pharma/EMA*, T-235/15 R, niepublikowane, [EU:T:2016:309](#)). W odwołaniu wiceprezes Trybunału uchylił postanowienie z dnia 23 maja 2016 r. i cofnął postanowienie z dnia 1 września 2016 r. [postanowienie z dnia 18 października 2016 r., *EMA/Pari Pharma*, C-406/16 P(R), niepublikowane, [EU:C:2016:775](#)].

odpowiadając na podniesione przez EMA zastrzeżenie, że takie podejście prowadziłoby do dopuszczenia posunięć mających na celu spowodowanie zwłoki, prezes Sądu stwierdził, że takie ryzyko nie istnieje, ponieważ, po pierwsze, stwierdził występowanie *fumus boni juris*, a po drugie, gdyby EMA uznała, że zasada przejrzystości musi koniecznie szybciej zyskać przewagę, zawsze może wystąpić z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

W odniesieniu do pilnego charakteru, prezes Sądu najpierw przyznał, że podnoszona szkoda jest poważna, i przypomniał, że w świetle istotnego orzecznictwa należy domniemywać, na potrzeby postępowania w sprawie środków tymczasowych, iż informacje zawarte w spornych sprawozdaniach są poufne. Przez to, że mają one związek z działalnością produkcyjną i handlową skarżących, stanowią bowiem dobro niematerialne, które mogą zostać wykorzystane przez konkurencję, a których wartość poważnie by spadła, gdyby utraciły swój poufny charakter. Prezes Sądu stwierdził następnie nieodwracalny charakter szkody, którą może spowodować ujawnienie spornych sprawozdań osobom trzecim, które wystąpiły z wnioskami o udzielenie dostępu na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001. Jak bowiem podkreślano w postanowieniach wydanych w 2014 i 2015 r., z mechanizmu dostępu do dokumentów ustanowionego tym rozporządzeniem wynika, że te osoby trzecie mogłyby natychmiast zapoznać się z wrażliwymi informacjami i od razu wykorzystać je w walce z konkurencją, a w ten sposób osłabić pozycję konkurencyjną skarżących. Jako że ujawnienie dokumentu na tej podstawie prawnej wywiera skutek *erga omnes*, podnoszona szkoda jest nie do oszacowania, gdyż nieokreślona i nieograniczona liczba obecnych i potencjalnych konkurentów na całym świecie mogłaby zdobyć te informacje w celu wykorzystania ich w szeregu krótko-, średnio- i długoterminowych działań.

Prezes Sądu wyjaśnił ponadto, że w każdym razie, nawet gdyby podnoszona przez skarżące szkoda nie mogła zostać uznana za nieodwracalną, musi chronić sporne sprawozdania w całości przed planowanym przez EMA ujawnieniem. Przypomina, że nie może bowiem przystąpić do badania poufności każdej poszczegółnej danej zawartej w spornych sprawozdaniach, aby dopuścić częściowe ujawnienie spornych sprawozdań, ponieważ na etapie rozpatrywania wniosku o zastosowanie środków tymczasowych nie można wykluczyć, że sąd rozpoznający sprawę co do istoty dopuści zasadę ogólnego domniemania poufności w odniesieniu do spornych sprawozdań. Gdyby zaś przyjęto takie rozwiązanie, nie byłoby dozwolone żadne – nawet częściowe ujawnienie tych sprawozdań. W tych okolicznościach sąd rozpoznający wniosek o zastosowanie środków tymczasowych musi mieć na uwadze akcesoryjny charakter swej właściwości i nie zezwolić na częściowy dostęp, aby nie pozbawiać skuteczności orzeczenia sądu orzekającego co do istoty sprawy. W przeciwnym razie ujawnienie danych, które później zostałyby uznane za poufne przez sąd orzekający co do istoty sprawy sprawiałoby, że sąd orzekający w przedmiocie środków tymczasowych przywłaszczyłby sobie *de facto* kompetencje tych sędziów, którzy są wyłącznie uprawnieni do orzekania, w orzeczeniu kończącym postępowanie główne, w przedmiocie poufnego charakteru tych danych, a w konsekwencji, ostatecznego zezwolenia na ich ujawnienie. Takie wkroczenie w prerogatywy sądu orzekającego co do istoty, dokonane umyślnie i świadomie, grozi naruszeniem zasady sędziego powołanego zgodnie z prawem, wynikającej z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Wśród spraw zakończonych postanowieniem oddalającym wniosek o zawieszenie wykonania, postanowienie z dnia 19 lipca 2016 r., **Belgia/Komisja** (T-131/16 R, niepublikowane, [EU:T:2016:427](#)), pozwoliło prezesowi Sądu na zbadanie zasadności, w kontekście odzyskania pomocy państwa uznanej za niezgodną z rynkiem wewnętrznym, złagodzenia przesłanki pilnego charakteru, gdy wykazany *fumus boni juris* był szczególnie poważny. W tym względzie sąd orzekający w przedmiocie środków tymczasowych przypomniał, że takie złagodzenie zostało dopuszczone jedynie w odniesieniu do trzech rodzajów sporów (dotyczących środków ograniczających, zamówień publicznych i dostępu do dokumentów), w których spełnienie tej przesłanki, w postaci przewidzianej regulaminem postępowania i będącej tradycyjnie przedmiotem orzecznictwa, okazuje się zbyt trudne, a wręcz niemożliwe z powodów systemowych. Skoro zaś do omawianego przypadku nie dało się przyporządkować żadnego ze względów uzasadniających złagodzenie stosowane w ramach

tamtych sporów, przesłanki dotyczące *fumus boni juris* i pilnego charakteru należało stosować w kształcie wynikającym tradycyjnie z wykładni dokonywanej w orzecznictwie, w związku z czym Królestwo Belgii powinno było wykazać zagrożenie poważną i nieodwracalną szkodą, przy czym niezależnie od tego, jak ważne jest *fumus boni iuris*, nie może on zastąpić braku pilnego charakteru.

C | DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU W 2016 R.

Emmanuel COULON, sekretarz Sądu

Jest to bezprecedensowe wystąpienie. Po raz pierwszy bowiem w sprawozdaniu z działalności sądowniczej Trybunału głos zabiera sekretarz Sądu.

Nadarza się zatem okazja, by zwrócić uwagę na trzy charakterystyczne cechy sekretariatu Sądu.

W pierwszej kolejności, sekretariat Sądu jest jego jedyną służbą. Jest on więc odrębny w ramach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej od służb, które są dla Trybunału Sprawiedliwości i dla Sądu wspólne (i które były także wspólne dla Sądu do spraw Służby Publicznej do dnia 1 września 2016 r.). Wynika to z obowiązujących przepisów, a te odzwierciedlają wymogi funkcjonalne.

W drugiej kolejności, sekretariat jest w centrum administrowania wymiarem sprawiedliwości. Sekretariat ma świadomość, że prawidłowe administrowanie przyczynia się do dobrego orzekania, działa więc tak, aby Sąd mógł wypracowywać wysokiej jakości orzecznictwo w przewidywalnym i optymalnym czasie. Sekretariat stawia sobie za swój powszedni cel przyczynianie się do tego, by Sąd działał dobrze, a ogólniej do tego, by wydawane orzeczenia spełniały wysokie standardy jakości. Ten wkład w dobre działanie Sądu wnoszony jest przy poszanowaniu norm regulaminu postępowania i przy pomocy zasobów oddanych do dyspozycji Sądu. Należy przy tym pamiętać, że sekretariat nie ma żadnego wpływu na liczbę wnoszonych do Sądu spraw, nie kontroluje liczby spraw zakończonych ani pism procesowych składanych w toczących się postępowaniach, a więc musi zajmować się wszystkimi pismami procesowymi, nie mogąc zlecić na zewnątrz tych zadań wsparcia w czynnościach sądowniczych. Trzeba też przypomnieć, że sekretariat zajmuje się pismami procesowymi złożonymi w dowolnym spośród 24 przewidzianych w regulaminie postępowania Sądu językach i prowadzi korespondencję z przedstawicielami stron w języku postępowania w danej sprawie.

W trzeciej kolejności, działalność sekretariatu cechuje jej nakierowanie na zewnątrz, jako że sekretariat jest rozmówcą dla stron w toku całego postępowania sądowego, z wyjątkiem rozprawy, oraz do wewnątrz, gdyż służy on bezpośrednio członkom sądu, których wspiera w wykonywaniu wszystkich ich funkcji.

Rok 2016, będący rokiem wdrożenia pierwszego¹ i drugiego² etapu reformy struktury sądowniczej instytucji zmierzającej do podwojenia liczby sędziów Sądu w perspektywie 2019 r., stał się początkiem nowej ery. Objęcie urzędu przez dodatkowych sędziów, przekazanie właściwości do orzekania w pierwszej instancji w sporach między urzędnikami i pracownikami a instytucjami Unii Europejskiej, odejście i przyjście sędziów w ramach częściowego odnowienia gremium sędziów były zdarzeniami, które wymagały przyjęcia różnego rodzaju środków, siłą rzeczy wcześniej przygotowanych, a następnie wdrożonych. Organizacja i działanie sądu zostały ponownie dogłębnie przemyślane i dostosowane, tak aby osiągnąć cel reformy struktury sądowniczej Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, polegający przede wszystkim na zmniejszeniu liczby oczekujących na rozstrzygnięcie spraw i skróceniu czasu trwania postępowania przed Sądem. W konsekwencji Sądowi i jego sekretariatowi zostały przydzielone środki. Liczba etatów sekretariatu zwiększyła się tym samym z 55 do 72 od dnia 1 stycznia 2016 r.

1] Złożenie przez Trybunał Sprawiedliwości w marcu 2011 r. projektu skutkowało przyjęciem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniającego Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

2] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137).

Sekretariat odegrał znaczną rolę we wdrażaniu reformy. Dostosowanie, organizowanie, reagowanie, przewidywanie, obserwowanie, słuchanie, proponowanie itd. – nie brak jest bez wątpienia określeń opisujących działania podejmowane przez sekretariat w celu zapewnienia sobie możliwości optymalnego działania i dalszej sumiennej pracy w okresie, gdy reforma stawała się faktem. Sąd po raz kolejny mógł polegać na zaangażowaniu wykwalifikowanego i zmotywowanego personelu sekretariatu i w pełni korzystał z nowych przepisów proceduralnych (regulamin postępowania i praktyczne przepisy wykonawcze do regulaminu postępowania), dostosowanych do charakteru kierowanych do Sądu sporów, które to przepisy weszły w życie w dniu 1 lipca 2015 r.

Na zakończenie 2016 r. z satysfakcją można stwierdzić, że sekretariat spełnił zadania powierzone mu przez przepisy prawa i przez Sąd przy poszanowaniu wymogów rzetelnego procesu, i to w okolicznościach nacechowanych spiętrzeniem kolejnych szerokich i głębokich zmian.

Sekretariat udzielał bowiem Sądowi wsparcia sądowniczego i administracyjnego poprzez:

- zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowań i odpowiedniego prowadzenia akt spraw,
- zapewnienie komunikacji między przedstawicielami stron i sędziami,
- aktywne wspomaganie sędziów i ich współpracowników,
- administrowanie Sądem pod zwierzchnictwem prezesa Sądu i przy współpracy służb Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Wdrożenie reformy miało jednak wielorakie skutki.

I. SKUTKI ORGANIZACYJNE ZWIĄZANE Z OBJĘCIEM URZĘDU PRZEZ NOWYCH SĘDZIÓW

Mianowanie i objęcie urzędu przez 22 nowych sędziów Sądu następowało w 2016 r. w kilku kolejnych etapach.

W ramach pierwszego etapu reformy struktury sędziowskiej instytucji, prowadzącym do mianowania dwunastu dodatkowych sędziów Sądu, siedmiu sędziów mianowanych w dniu 23 marca 2016 r. złożyło ślubowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości w dniu 13 kwietnia 2016 r., trzech sędziów mianowanych w dniu 24 maja 2016 r. złożyło ślubowanie w dniu 8 czerwca 2016 r., zaś jeden sędzia, mianowany w dniu 7 września 2016 r., złożył ślubowanie w dniu 19 września 2016 r.

W drugim etapie reformy, prowadzącym do mianowania dodatkowych siedmiu sędziów Sądu, pięciu sędziów zostało mianowanych w dniu 7 września 2016 r., a złożyło ślubowanie w dniu 19 września 2016 r.³.

W dniu 19 września 2016 r. ślubowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości złożyło pięciu nowych sędziów mianowanych w celu zastąpienia sędziów Sądu, których kadencje nie zostały przedłużone, a jeden nowy sędzia został mianowany jako następca sędziego Sądu, który zrezygnował z pełnienia urzędu.

3] Na dzień 31 grudnia 2016 r. nadal brakowało mianowania jednego sędziego z dwunastu dodatkowych sędziów, których mianowanie przewidywał pierwszy etap reformy, oraz dwóch sędziów z siedmiu dodatkowych sędziów, których mianowanie przewidywał drugi etap reformy.

W dniu 20 września 2016 r. Sąd dokonał wyboru prezesa i wiceprezesa, a następnie, w dniu 21 września, sędziowie wybrali dziewięciu prezesów izb złożonych z pięciu sędziów.

Po każdorazowym objęciu urzędu przez sędziów Sąd przydzielał sędziów do izb, tworzone nowe portfolio spraw i rozdzielano sprawy między sędziów. Zgodnie z regulaminem postępowania sekretariat informował strony w danych sprawach i publikował w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* wszystkie podjęte przez sąd decyzje⁴. Za każdym razem, gdy następowała zmiana przydziału spraw, sekretariat uaktualniał wszystkie wewnętrzne bazy danych.

Objęcie urzędu i zagospodarowanie się przez sędziów i personel ich gabinetów w nowo przystosowanych do tego celu pomieszczeniach były przedsięwzięciami wymagającymi ze strony sekretariatu bardzo intensywnego wsparcia administracyjnego, polegającego na szeroko zakrojonych przygotowaniach wraz ze wspólnymi służbami instytucji, a jednocześnie na odpowiednim przyjęciu i wsparciu, oraz ścisłym monitorowaniu przydziału zasobów ludzkich.

Odejście z urzędu sześciu sędziów było również okazją do uhonorowania ich wkładu w działanie wymiaru sprawiedliwości, podczas po raz pierwszy zorganizowanej przez Sąd uroczystości na okoliczność odejścia sędziów, w dniu 19 września 2016 r.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. gremium 44 sędziów było w połowie złożone z sędziów, którzy objęli urząd w tym właśnie roku. Jest to sytuacja bezprecedensowa w historii instytucji, a pod względem skutków administracyjnych dla sekretariatu Sądu dalece przerosła sytuację z 2004 r., gdy doszło do dziesięciu nowych sędziów z państw członkowskich, które przystąpiły do Unii Europejskiej.

II. SKUTKI PROCEDURALNE REFORMY

Przekazanie spraw z zakresu służby publicznej w pierwszej instancji

Rozporządzenie 2015/2422 stanowiło, że zwiększeniu o siedmiu liczby sędziów Sądu z dniem 1 września 2016 r. powinno towarzyszyć przekazanie do Sądu właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji spraw z zakresu służby publicznej.

Przekazanie właściwości do orzekania w pierwszej instancji w sporach między Unią a jej pracownikami zostało wprowadzone w życie w drodze rozporządzenia 2016/1192, zgodnie z którym Sąd jest w pierwszej instancji właściwy do orzekania w sporach między Unią a jej pracownikami na mocy art. 270 TFUE. Właściwość ta obejmuje spory pomiędzy wszystkimi instytucjami, organami lub jednostkami organizacyjnymi, z jednej strony, a ich pracownikami, z drugiej strony, w odniesieniu do których właściwość posiada Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Rozporządzenie 2016/1192 wydano w dniu 6 lipca 2016 r., zaś przyjęcie tego aktu było wymagane do zatwierdzenia przez Radę Unii Europejskiej zmian do regulaminu postępowania, które miały wyposażać Sąd w odpowiednie i stałe ramy proceduralne dla rozpatrywania spraw z zakresu służby publicznej od dnia 1 września 2016 r.

4| W szczególności decyzje Sądu w sprawie sposobu wyznaczania sędziego do zastąpienia sędziego, do którego odnosi się przeszkoda w wykonywaniu obowiązków (Dz.U. 2016, C 296, s. 2), składu wielkiej izby (Dz.U. 2016, C 296, s. 2), kryteriów przydzielania spraw do izb (Dz.U. 2016, C 296, s. 2) oraz utworzenia izb i przydziału sędziów do izb (Dz.U. 2016, C 392, s. 2).

Toteż z wyprzedzeniem, już w marcu 2016 r., po zasięgnięciu opinii Trybunału Sprawiedliwości, Sąd przedłożył Radzie zmiany do swego regulaminu postępowania.

Zmiany do regulaminu postępowania, zatwierdzone przez Radę w dniu 6 lipca 2016 r., a następnie przyjęte przez Sąd w dniu 13 lipca 2016 r., zostały opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* w dniu 12 sierpnia 2016 r.⁵ i weszły w życie w dniu 1 września 2016 r.

Mając na uwadze specyfikę spraw z zakresu służby publicznej oraz wpływ zmiany przepisów, Sąd zmienił również, w dniu 13 lipca 2016 r., praktyczne przepisy wykonawcze do regulaminu postępowania⁶.

Bezpośrednią konsekwencją przyjęcia rozporządzenia 2016/1192 było przeniesienie w dniu 31 sierpnia 2016 r. Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej i przekazanie do Sądu ówczesznie zawisłych przed Sądem do spraw Służby Publicznej spraw z zakresu służby publicznej. Sekretariat Sądu do spraw Służby Publicznej oraz sekretariat Sądu wzorowo współpracowały nad przygotowaniem tego przekazania i zapewnieniem, że będzie ono przebiegać w optymalnych warunkach.

Operacja fizycznego i cyfrowego przekazania akt spraw powiodła się bez zarzutu, systemy informatyczne zostały zaktualizowane w celu uwzględnienia specyfiki przepisów regulujących spory z zakresu służby publicznej, bazy danych zostały od razu zaktualizowane, a sekretariat Sądu niezwłocznie podjął prowadzenie nowych spraw. Przekazanie zostało poprzedzone rozpowszechnieniem informacji przez sekretariat Sądu do spraw Służby Publicznej, a następnie przekazaniem informacji w pismach sekretariatu Sądu do przedstawicieli stron w 139 przekazanych sprawach oraz opublikowaniem w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*⁷ tabeli korelacji między sygnaturami spraw przed Sądem do spraw Służby Publicznej (F-...) a sygnaturami spraw nadanymi przez Sąd po przekazaniu (T-...), co niewątpliwie umożliwiło stronom i zainteresowanym osobom zdobycie odpowiednich informacji.

Pozostałe zmiany przepisów proceduralnych

Choć wdrożenie reformy strukturalnej pochłonęło w 2016 r. wiele energii, dostosowania aktów zawierających przepisy proceduralne proponowane były wtedy, gdy uzasadniały to lub wymagały tego okoliczności.

W pierwszej kolejności, wobec wymogu prawnego wynikającego z wejścia w życie rozporządzenia (UE) 2015/2424⁸, Sąd musiał wprowadzić zmiany do swego regulaminu postępowania, aby uwzględnić zmianę nazwy Urzędu Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (Znaki Towarowe i Wzory) (OHIM), który od dnia 23 marca 2016 r. nosi nazwę Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO). Zmiana regulaminu postępowania, zatwierdzona przez Radę w dniu 6 lipca 2016 r., została przyjęta przez Sąd w dniu 13 lipca 2016 r.⁹.

Jakkolwiek tego rodzaju zmiana terminologiczna ma niewielkie znaczenie, nie można lekceważyć wynikłych z niej dostosowań wymaganych od Sądu i całej instytucji. Aby uwzględnić tę zmianę, musiały bowiem zostać

5| Dz.U. 2016, L 217, s. 73.

6| Dz.U. 2016, L 217, s. 78.

7| Dz.U. 2016, C 364, s. 2.

8| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2424 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego i rozporządzenie Komisji (WE) nr 2868/95 wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego oraz uchylające rozporządzenie Komisji (WE) nr 2869/95 w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (Dz.U. 2015, L 341, s. 21).

9| Dz.U. 2016, L 217, s. 71.

dostosowane wszystkie systemy informacyjne instytucji, w co zaangażowane zostały zasoby sekretariatu i szeregu innych służb.

W drugiej kolejności zmieniony został art. 105 regulaminu postępowania, dotyczący przetwarzania informacji lub materiałów mających wpływ na bezpieczeństwo Unii, jej państwa członkowskiego lub państw członkowskich lub też na utrzymywanie przez nie stosunków międzynarodowych. Jest to jedyny artykuł regulaminu postępowania, którego przepisy nie weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r., i choć nie zostały jeszcze ukończone prace nad przepisami określającymi warunki jego stosowania, art. 105 § 10 został zmieniony w dniu 13 lipca 2016 r.¹⁰, kiedy to również dodany został nowy artykuł do regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości. Chodziło bowiem o to, by ustanowić ramy proceduralne gwarantujące, że informacje lub materiały mające wpływ na bezpieczeństwo Unii, jej państwa członkowskiego lub państw członkowskich lub też na utrzymywanie przez nie stosunków międzynarodowych zostaną zwrócone temu, kto je sporządził, dopiero po zakończeniu postępowania sądowego, czyli po upływie terminu do wniesienia odwołania od orzeczenia Sądu lub, gdy nastąpi odwołanie, po zakończeniu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości.

Ten mechanizm proceduralny byłby niekompletny, gdyby nie towarzyszył mu odpowiedni aparat zabezpieczający, mający na celu zapewnienie informacjom lub materiałom mającym wpływ na bezpieczeństwo Unii, jej państwa członkowskiego lub państw członkowskich lub też na utrzymywanie przez nie stosunków międzynarodowych ochrony na kolejnych etapach rozpoznania sprawy przed Sądem. Artykuł 105 § 11 regulaminu postępowania zawiera więc upoważnienie dla Sądu do wydania przepisów pozwalających ustanowić ogólny system bezpieczeństwa do celów ochrony tego rodzaju informacji. Sąd zawarł te przepisy w decyzji (UE) 2016/2387¹¹, która została opracowana w ścisłym porozumieniu z Trybunałem Sprawiedliwości i jednostką organizacyjną odpowiedzialną w nim za bezpieczeństwo. W następstwie opublikowania tej decyzji w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* w dniu 24 grudnia 2016 r., w tym samym dniu, w którym Trybunał Sprawiedliwości opublikował swoją decyzję (UE) 2016/2386¹², art. 105 regulaminu postępowania stał się z dniem 25 grudnia 2016 r. skuteczny.

Sekretariat Sądu prowadzi sprawy, w których składane są wrażliwe dokumenty, jest więc głęboko zaangażowany w wypracowanie przepisów mających zagwarantować przetwarzanie tego rodzaju dokumentów spełniające normy stosowane do dokumentów o klauzuli „EU secret” (dokumenty tajne), co obejmuje między innymi ustanowienie procedur upoważniania urzędników i pracowników instytucji.

III. ZADANIE WSPIERANIA SĄDU

Bez względu na opisane powyżej szeroko zakrojone działania, sekretariat spełniał swą rolę polegającą na wspieraniu Sądu. Zajął się 835 skargami wszczynającymi postępowanie, 139 sprawami z zakresu służby publicznej przekazanymi z Sądu do spraw Służby Publicznej z dniem 1 września 2016 r. oraz 3879 innymi dokumentami sporządzonymi w ramach toczących się spraw, wpisał do rejestru 49 773 pism procesowych, wykonywał decyzje podejmowane przez składy orzekające w formie środków organizacji postępowania lub środków dowodowych, oraz sporządził 1412 komunikatów sądowych do *Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej*.

10 | Dz.U. 2016, L 217, s. 72.

11 | Decyzja Sądu (UE) 2016/2387 z dnia 14 września 2016 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa mających zastosowanie do informacji lub materiałów przedstawionych na podstawie art. 105 § 1 lub § 2 regulaminu postępowania (Dz.U. 2016, L 355, s. 18).

12 | Decyzja Trybunału Sprawiedliwości (UE) 2016/2386 z dnia 20 września 2016 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa mających zastosowanie do informacji lub materiałów przedstawionych Sądowi na podstawie art. 105 jego regulaminu postępowania (Dz.U. 2016, L 355, s. 5).

Ponadto sekretariat towarzyszył sędziom i ich gabinetom w codziennej pracy podczas 321 posiedzeń izb i w ramach 244 spraw, w których przeprowadzono rozprawy.

Wsparcie logistyczne, którego sekretariat udzielał na wiele sposobów (pomoc w koordynacji, dokumentacji, zarządzaniu systemami informatycznymi, tworzeniu statystyk) ma na celu umożliwienie Sądowi prowadzenia pracy w możliwie najlepszych warunkach, w szczególności poprzez przyczynianie się do tego, by decyzje podejmowane przez prezesa i dziewięć składów orzekających były jak najwyższej jakości, oraz wspomaganie wiceprezesa w realizacji zadania wspierania spójności orzecznictwa, które Sąd powierzył mu we wrześniu 2016 r.

Przy realizacji swego zadania wspierania Sądu sekretariat mógł wykorzystać fakt cyfryzacji niemal wszystkich etapów postępowania sądowego, w tym wewnętrznej korespondencji z gabinetami sędziów oraz zewnętrznej korespondencji z przedstawicielami stron.

Cyfryzacja postępowań niewątpliwie pozwoliła odciążyć sekretariat, z pożytkiem dla wszystkich, od czynności powtarzalnych, dając mu środki do większego spersonalizowania oczekiwanych od tej służby odpowiedzi i wydajnego skoncentrowania zasobów na zasługujących na to kwestiach.

W ramach korespondencji wewnętrznej między sekretariatem i gabinetami sędziów Sądu należy podkreślić sukces cyfrowych kart obiegu dokumentów¹³ na zakończenie drugiego pełnego roku ich stosowania. Uproszczono procedury wewnętrzne, zracjonalizowano metody pracy, poczyniono oszczędności środków i czasu dzięki natychmiastowemu przepływowi korespondencji między sekretariatem a gabinetami sędziów, co przyczynia się do optymalizacji czasu przez Sąd. Cyfryzacja pozwala ponadto zapewnić możliwość pełnego prześledzenia korespondencji i oszacowania rozmiarów działalności. W 2016 r. sekretariat skierował do gabinetów 10 822 karty obiegu w ramach spraw w toku.

Korespondencja zewnętrzna z przedstawicielami stron odbywa się obecnie w ogromnej mierze przez aplikację e-Curia¹⁴, wspólną dla sądów składających się na instytucję. Aplikacja ta odniosła niewątpliwy sukces, którego miarą jest jej coraz większa popularność. Odsetek pism składanych przez tę aplikację bezustannie rośnie od czasu jej wprowadzenia w listopadzie 2011 r., podobnie jak liczba adwokatów i pełnomocników posiadających konto dostępu¹⁵. W 2016 r. 76% pism złożonych do Sądu wpłynęło drogą elektroniczną (w porównaniu z 72% w 2015 r.), co przekłada się na liczbę 396 072 stron (466 875 stron w 2015 r.). Wszystkie państwa członkowskie i 3014 adwokatów i pełnomocników ma już konto e-Curia. Prowadzone będą dalsze działania w dążeniu, by przez e-Curia docelowo składano do Sądu 100% pism procesowych, aby w ten sposób można było z tej aplikacji czerpać pełne korzyści praktyczne, zwłaszcza dzięki uniknięciu równoległej pracy z formatem papierowym i elektronicznym.

Rok 2016 r. był pierwszym pełnym rokiem stosowania przepisów proceduralnych, które weszły w życie w dniu 1 lipca 2015 r. Choć jeszcze nie można wskazać wszystkich korzyści płynących z tych nowych przepisów, to jednak należy z satysfakcją stwierdzić, że zamierzony cel uproszczenia i racjonalizacji można już obiektywnie uważać za zrealizowany, zważywszy na znaczący spadek liczby przygotowanych przez sekretariat postanowień

13| Korespondencja między sekretariatem a gabinetami sędziów Sądu przesyłana jest w formie kart obiegu dokumentów, mających na celu poinformowanie lub uzyskanie decyzji właściwego organu w przedmiocie kwestii proceduralnej. Karty te uzyskały cyfrową postać od listopada 2014 r.

14| Decyzja Sądu z dnia 14 września 2011 r. w sprawie składania i doręczania dokumentów procesowych za pośrednictwem aplikacji e-Curia (Dz.U. 2011, C 289, s. 9).

15| Od dnia 1 lipca 2015 r. nie można już składać pism procesowych pocztą elektroniczną.

(241 w porównaniu z 521 w 2015 r.)¹⁶, rozstrzygnięcie pierwszych skarg bezpośrednich w drodze wyroku bez przeprowadzenia rozprawy¹⁷, gwałtowny spadek liczby uwag w przedmiocie języka postępowania złożonych w sprawach z zakresu własności intelektualnej (33 w porównaniu z 279 w 2015 r.) i brak drugiej wymiany pism procesowych w tego rodzaju sprawach. Odsetek usuwania braków skargi, która nie spełnia wymogów formalnych, także się zmniejszył (spadł poniżej progu 39%), choć nadal jest zbyt wysoki, zwłaszcza dla skarg w sprawach z zakresu własności intelektualnej.

Podjęto więc niezbędne środki dla umożliwienia sekretariatowi Sądu pełnienia ciężących na nim obowiązków, a wyniki poczynionych w 2016 r. starań są namacalne.

Podjęto również pierwsze kroki ku temu, by sekretariat Sądu mógł, po pierwsze, podjąć wyzwania, które niesie 2017 r., w którym zdolność orzeczniczą Sądu ma wzmocnić trzech dodatkowych sędziów, a po drugie, przygotować się na nadejście w 2019 r. ostatniego etapu reformy struktury sądowniczej instytucji, gdy urząd obejmie dziewięciu dodatkowych sędziów.

16| Od dnia 1 lipca 2015 r. niektóre decyzje, które były dotychczas wydawane w formie postanowień (zawieszenie i podjęcie sprawy, połączenie spraw, interwencja bez objęcia poufnością państwa członkowskiego lub instytucji), podejmowane są w formie zwykłej decyzji włączanej do akt sprawy.

17| Przed dniem 1 lipca 2015 r. możliwość orzekania w drodze wyroku bez przeprowadzenia rozprawy przewidziana była wyłącznie dla spraw z zakresu własności intelektualnej i dla odwołań od orzeczeń Sądu do spraw Służby Publicznej.

D | STATYSTYKI SĄDU

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI SĄDU

1. Nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2012–2016)

II. NOWE SPRAWY

2. Rodzaje postępowań (2012–2016)
3. Rodzaje skarg (2012–2016)
4. Przedmiot skargi (2012–2016)

III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

5. Rodzaje postępowań (2012–2016)
6. Przedmiot skargi (2016)
7. Przedmiot skargi (2012–2016)
8. Skład orzekający (2012–2016)
9. Czas trwania postępowania w miesiącach (2012–2016)

IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

10. Rodzaje postępowań (2012–2016)
11. Przedmiot skargi (2012–2016)
12. Skład orzekający (2012–2016)

V. RÓŻNE

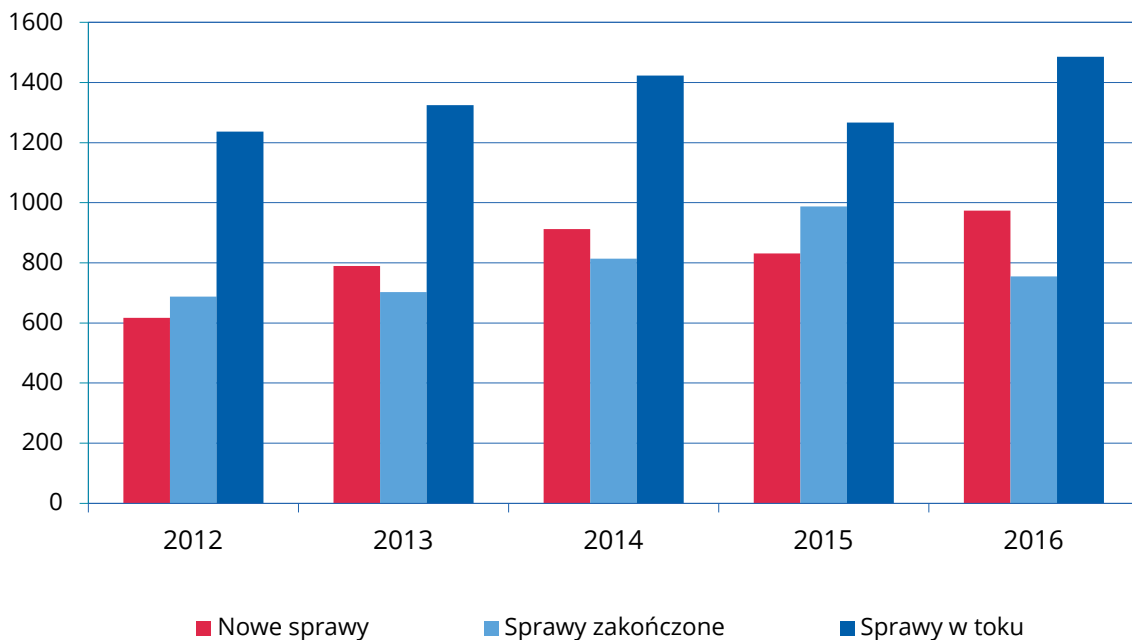
13. Środki tymczasowe (2012–2016)
14. Tryb przyspieszony (2012–2016)
15. Orzeczenia Sądu, od których wniesiono odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości (1990–2016)
16. Podział odwołań do Trybunału Sprawiedliwości według rodzaju postępowania (2012–2016)
17. Wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem (2016)
18. Wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem (2012–2016)
19. Ogólna tendencja (1989–2016)

VI. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU

20. Działalność sekretariatu Sądu (2015–2016)
21. Sposoby składania pism procesowych do Sądu
22. Liczba stron złożonych poprzez e-Curia (2012–2016)
23. Komunikaty w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (2012–2016)
24. Liczba spraw, w których przedstawiono stanowiska podczas rozprawy (2012–2016)

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI SĄDU

1. NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE, SPRAWY W TOKU (2012–2016)^{1 2}

	2012	2013	2014	2015	2016
Nowe sprawy	617	790	912	831	974
Sprawy zakończone	688	702	814	987	755
Sprawy w toku	1237	1325	1423	1267	1486

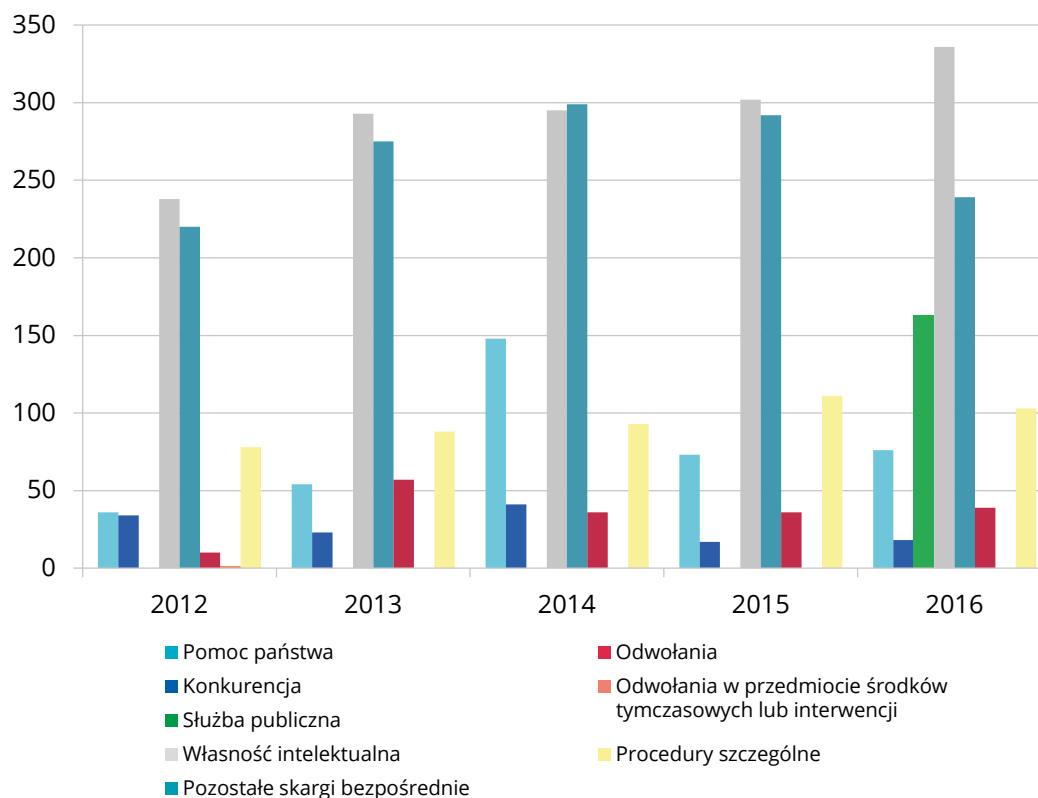
1 | Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk uwzględnione zostały procedury szczególne.

Za „procedury szczególne” uznaje się: sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 41 statutu Trybunału Sprawiedliwości, art. 166 regulaminu postępowania przed Sądem), powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu (art. 42 statutu Trybunału Sprawiedliwości, art. 167 regulaminu postępowania przed Sądem), wykładnię wyroków i postanowień (art. 43 statutu Trybunału Sprawiedliwości, art. 168 regulaminu postępowania przed Sądem), wznowienie postępowania (art. 44 statutu Trybunału Sprawiedliwości, art. 169 regulaminu postępowania przed Sądem), pomoc prawna (art. 148 regulaminu postępowania przed Sądem), sprostowanie wyroków i postanowień (art. 164 regulaminu postępowania przed Sądem) i spory w zakresie kosztów podlegających zwrotowi (art. 170 regulaminu postępowania przed Sądem).

2 | Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk nie zostały uwzględnione procedury w przedmiocie środków tymczasowych.

II. NOWE SPRAWY

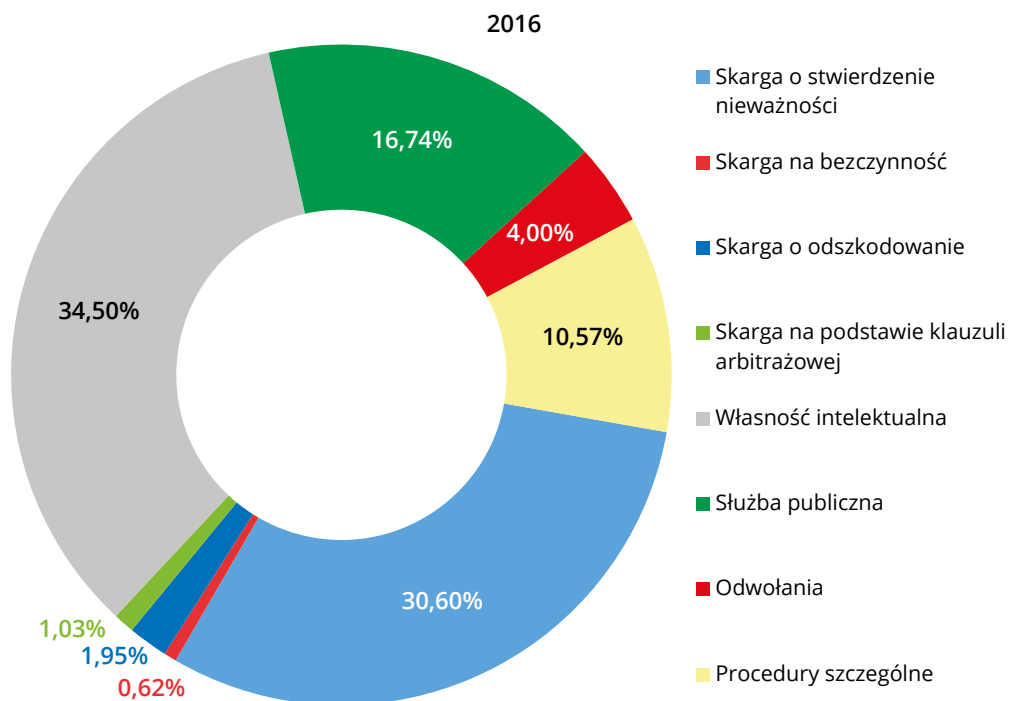
2. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Pomoc państwa	36	54	148	73	76
Konkurencja	34	23	41	17	18
Służba publiczna					163
Własność intelektualna	238	293	295	302	336
Pozostałe skargi bezpośrednie	220	275	299	292	239
Odwołania	10	57	36	36	39
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	1				
Procedury szczególne	78	88	93	111	103
Razem	617	790	912	831	974

1| W dniu 1 września 2016 r. 123 sprawy z zakresu służby publicznej oraz 16 postępowań szczególnych w tym obszarze zostało przekazanych do Sądu.

3. RODZAJE SKARG (2012–2016)

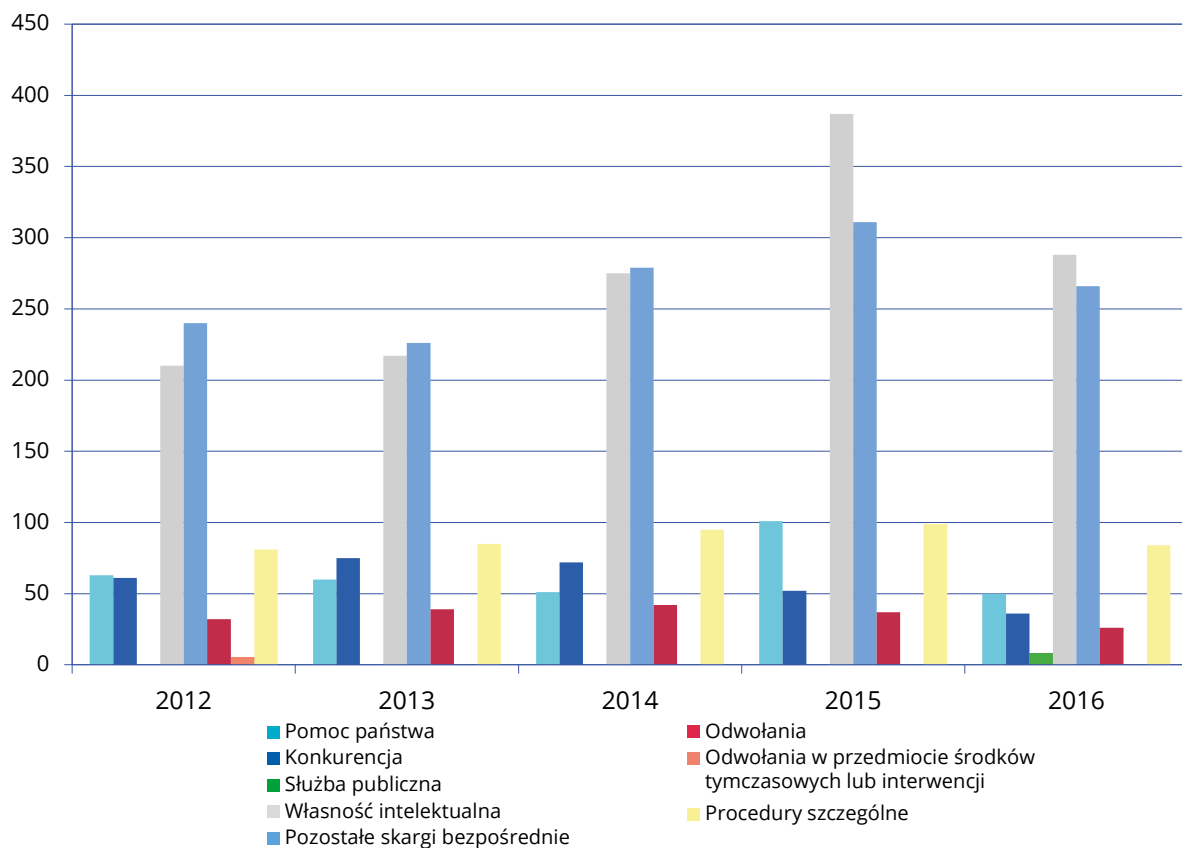
	2012	2013	2014	2015	2016
Skarga o stwierdzenie nieważności	257	319	423	332	298
Skarga na bezczynność	8	12	12	5	6
Skarga o odszkodowanie	17	15	39	30	19
Skarga na podstawie klauzuli arbitrażowej	8	6	14	15	10
Własność intelektualna	238	293	295	302	336
Służba publiczna					163
Odwołania	10	57	36	36	39
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	1				
Procedury szczególne	78	88	93	111	103
Razem	617	790	912	831	974

4. PRZEDMIOT SKARGI (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	3	5	2	10	8
Dostęp do dokumentów	18	20	17	48	19
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1		2	1	2
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1	2		3	1
Energia		1	3	3	4
Klauzula arbitrażowa	8	6	14	15	10
Konkurencja	34	23	41	17	18
Kultura		1			1
Obywatelstwo Unii			1		
Ochrona konsumentów		1	1	2	1
Podatki	1	1	1	1	2
Polityka gospodarcza i pieniężna	3	15	4	3	23
Polityka handlowa	20	23	31	6	17
Polityka przemysłowa			2		
Polityka rybołówstwa		3	3		1
Polityka społeczna	1		1		1
Pomoc państwa	36	54	148	73	76
Prawo dotyczące przedsiębiorstw			1	1	
Prawo instytucjonalne	41	44	67	53	52
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1		4	7	4
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości		6	1		7
Przystąpienie nowych państw		1			
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	2	12	3	5	6
Rolnictwo	11	27	15	37	20
Sieci transeuropejskie		3			
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	4	3	3	5	2
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi		1			
Swoboda przedsiębiorczości			1		
Swoboda świadczenia usług	1		1		1
Swobodny przepływ kapitału				2	1
Swobodny przepływ osób				1	1
Swobodny przepływ towarów		1		2	1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	59	41	69	55	28
Środowisko	3	11	10	5	6
Transport		5	1		
Turystyka		2			
Unia celna i wspólna taryfa celna	6	1	8		3
Własność intelektualna i przemysłowa	238	294	295	303	336
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa		2			1
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących		1			
Zamówienia publiczne	23	15	16	23	9
Zatrudnienie		2			
Zbliżanie ustawodawstw		13		1	1
Zdrowie publiczne	12	5	11	2	6
Łącznie traktat WE/TFUE	527	645	777	684	669
Regulamin pracowniczy urzędników	12	57	42	36	202
Procedury szczególne	78	88	93	111	103
ŁĄCZNIE	617	790	912	831	974

III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

5. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Pomoc państwa	63	60	51	101	50
Konkurencja	61	75	72	52	36
Służba publiczna					5
Własność intelektualna	210	217	275	387	288
Pozostałe skargi bezpośrednie	240	226	279	311	266
Odwołania	32	39	42	37	26
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	1				
Procedury szczególne	81	85	95	99	84
Razem	688	702	814	987	755

6. PRZEDMIOT SKARGI (2016)

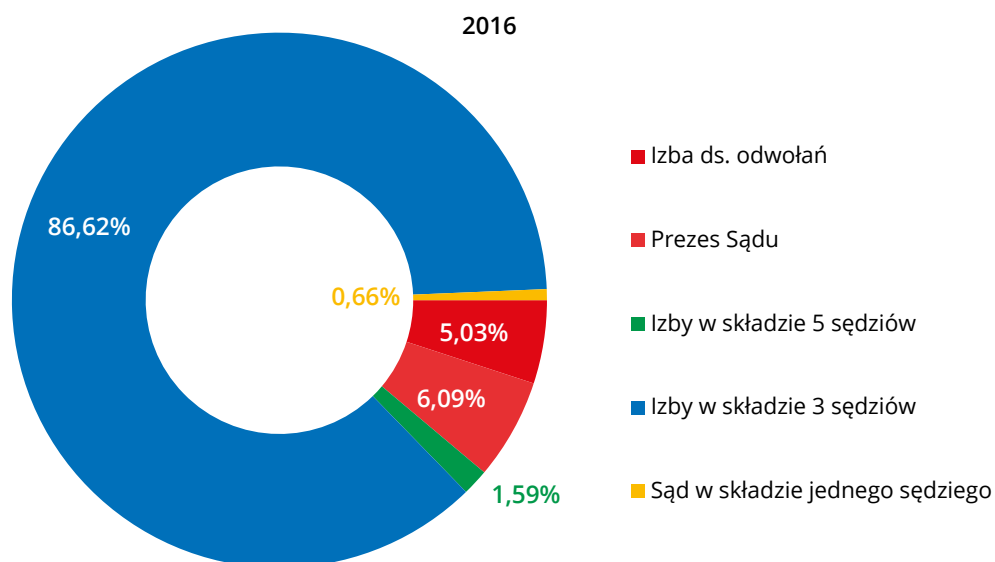
	Wyroki	Postanowienia	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	3	3	6
Dostęp do dokumentów	9	4	13
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport		1	1
Energia		3	3
Klauzula arbitrażowa	11	6	17
Konkurencja	35	1	36
Kultura	1		1
Ochrona konsumentów	1		1
Polityka gospodarcza i pieniężna		2	2
Polityka handlowa	19	2	21
Polityka rybołówstwa	1	1	2
Polityka społeczna		1	1
Pomoc państwa	27	23	50
Prawo instytucjonalne	17	29	46
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)		1	1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	4	4	8
Rolnictwo	14	20	34
Sieci transeuropejskie	1	1	2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna		1	1
Swoboda świadczenia usług		1	1
Swobodny przepływ kapitału		1	1
Swobodny przepływ towarów		1	1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	39	31	70
Środowisko	2	2	4
Unia celna i wspólna taryfa celna	2	1	3
Własność intelektualna i przemysłowa	224	64	288
Zamówienia publiczne	10	10	20
Zbliżanie ustawodawstw		1	1
Zdrowie publiczne	1	2	3
Łącznie traktat WE/TFUE	421	217	638
Regulamin pracowniczy urzędników	27	6	33
Procedury szczególne		84	84
ŁĄCZNIE	448	307	755

7. PRZEDMIOT SKARGI (2012–2016)

(WYROKI I POSTANOWIENIA)

	2012	2013	2014	2015	2016
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	3	4	1	2	6
Dostęp do dokumentów	21	19	23	21	13
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej		2		2	
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1	1	2		1
Energia		1	3	1	3
Klauzula arbitrażowa	11	8	10	2	17
Konkurencja	61	75	72	52	36
Kultura					1
Obywatelstwo Unii			1		
Ochrona konsumentów				2	1
Podatki	2		2	1	
Polityka gospodarcza i pieniężna	2	1	13	9	2
Polityka handlowa	14	19	18	24	21
Polityka przemysłowa				2	
Polityka rybołówstwa	9	2	15	3	2
Polityka społeczna	1	4			1
Pomoc państwa	63	59	51	101	50
Prawo dotyczące przedsiębiorstw				1	
Prawo instytucjonalne	41	35	33	58	46
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	2			5	1
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	2	7	1		
Przystąpienie nowych państw				1	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1	6	3	9	8
Rolnictwo	32	16	15	32	34
Sieci transeuropejskie			1		2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	12	14	1	6	1
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi			1		
Swoboda przedsiębiorczości				1	
Swoboda świadczenia usług	2		1		1
Swobodny przepływ kapitału				2	1
Swobodny przepływ osób	1			1	
Swobodny przepływ towarów		1		2	1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	42	40	68	60	70
Środowisko	8	6	10	18	4
Transport	1		3	3	
Turystyka		1	1		
Unia celna i wspólna taryfa celna	6	9	6	4	3
Własność intelektualna i przemysłowa	210	218	275	388	288
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa			2	1	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących		1			
Zamówienia publiczne	24	21	18	22	20
Zatrudnienie		2			
Zbliżanie ustawodawstw			13		1
Zdrowie publiczne	2	4	10	15	3
Łącznie traktat WE/TFUE	574	576	673	851	638
Łącznie traktat EWWiS		1			
Regulamin pracowniczy urzędników	33	40	46	37	33
Procedury szczególne	81	85	95	99	84
ŁĄCZNIE	688	702	814	987	755

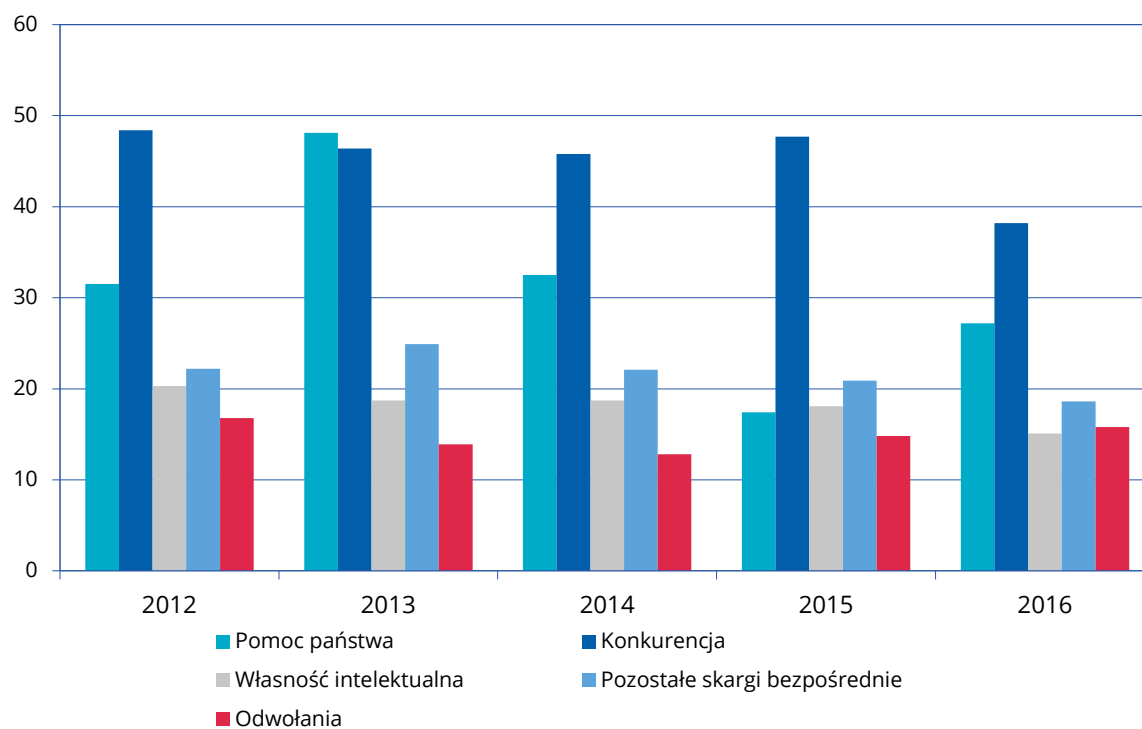
8. SKŁAD ORZEKAJĄCY (2012–2016)

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem
Izba ds. odwołań	17	23	40	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38
Prezes Sądu		47	47		38	38		46	46		44	44		46	46
Izby w składzie 5 sędziów	9		9	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12
Izby w składzie 3 sędziów	328	264	592	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654
Sąd w składzie jednego sędziego										1	8	9	5		5
Razem	354	334	688	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755

9. CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA W MIESIĄCACH (2012–2016)¹

(WYROKI I POSTANOWIENIA)

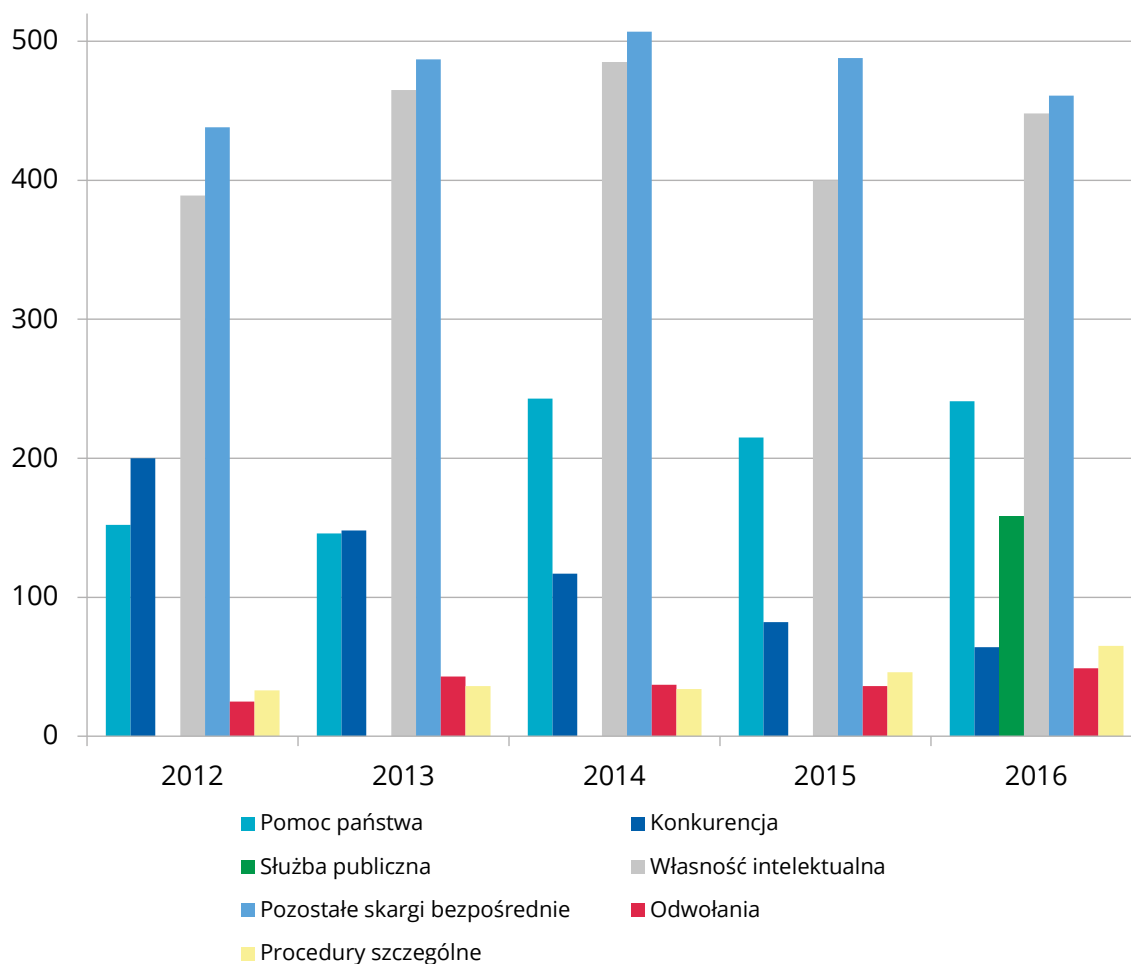

	2012	2013	2014	2015	2016
Pomoc państwa	31,5	48,1	32,5	17,4	27,2
Konkurencja	48,4	46,4	45,8	47,7	38,2
Własność intelektualna	20,3	18,7	18,7	18,1	15,1
Pozostałe skargi bezpośrednie	22,2	24,9	22,1	20,9	18,6
Odwołania	16,8	13,9	12,8	14,8	15,8
Wszystkie sprawy	24,8	26,9	23,4	20,6	18,7

1 | Przy obliczaniu średniego czasu trwania postępowania nie uwzględnia się: spraw, w których orzeka się wyrokiem wstępnym; procedur szczególnych; odwołań od postanowień w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji. Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiętnych częściach miesiąca.

IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

10. RODZAJE POSTĘPOWAŃ (2012–2016)

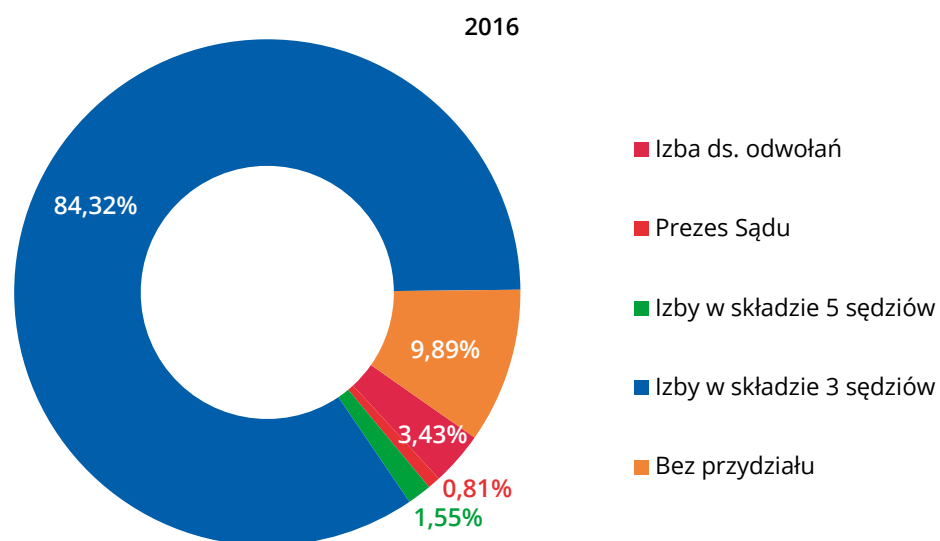

	2012	2013	2014	2015	2016
Pomoc państwa	152	146	243	215	241
Konkurencja	200	148	117	82	64
Służba publiczna					158
Własność intelektualna	389	465	485	400	448
Pozostałe skargi bezpośrednie	438	487	507	488	461
Odwołania	25	43	37	36	49
Procedury szczególne	33	36	34	46	65
Razem	1237	1325	1423	1267	1486

11. PRZEDMIOT SKARGI (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	7	8	9	17	19
Dostęp do dokumentów	37	38	32	59	65
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	3	1	3	2	4
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1	2		3	3
Energia	1	1	1	3	4
Klauzula arbitrażowa	15	13	17	30	23
Konkurencja	200	148	117	82	64
Kultura		1	1	1	1
Ochrona konsumentów		1	2	2	2
Podatki		1			2
Polityka gospodarcza i pieniężna	4	18	9	3	24
Polityka handlowa	41	45	58	40	36
Polityka przemysłowa			2		
Polityka rybołówstwa	16	17	5	2	1
Polityka społeczna	4		1	1	1
Pomoc państwa	151	146	243	215	241
Prawo dotyczące przedsiębiorstw			1	1	1
Prawo instytucjonalne	41	50	84	79	85
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1	1	5	7	10
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	1				7
Przystąpienie nowych państw		1	1		
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	8	14	14	10	8
Rolnictwo	40	51	51	56	42
Sieci transeuropejskie		3	2	2	
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	24	13	15	14	15
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi		1			
Swoboda przedsiębiorczości			1		
Swobodny przepływ osób					1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	106	107	108	103	61
Środowisko	13	18	18	5	7
Transport		5	3		
Turystyka		1			
Unia celna i wspólna taryfa celna	15	7	9	5	5
Własność intelektualna i przemysłowa	389	465	485	400	448
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	1	3	1		1
Zamówienia publiczne	42	36	34	35	24
Zbliżanie ustawodawstw		13		1	1
Zdrowie publiczne	15	16	17	4	7
Łącznie traktat WE/TFUE	1176	1245	1349	1182	1213
Łącznie traktat EWWiS	1				
Regulamin pracowniczy urzędników	27	44	40	39	208
Procedury szczególne	33	36	34	46	65
ŁĄCZNIE	1237	1325	1423	1267	1486

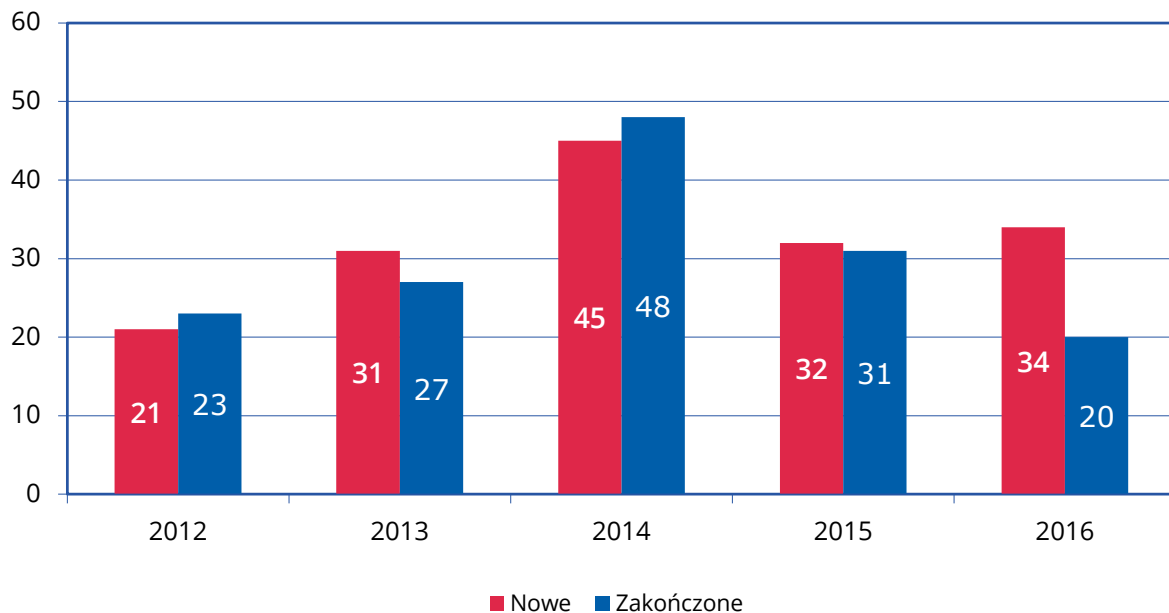
12. SKŁAD ORZEKAJĄCY (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Izba ds. odwołań	40	51	37	48	51
Prezes Sądu	1	1	1	12	12
Izby w składzie 5 sędziów	10	12	15	6	23
Izby w składzie 3 sędziów	1123	1146	1272	1099	1253
Sąd w składzie jednego sędziego				1	
Bez przydziału	63	115	98	101	147
Razem	1237	1325	1423	1267	1486

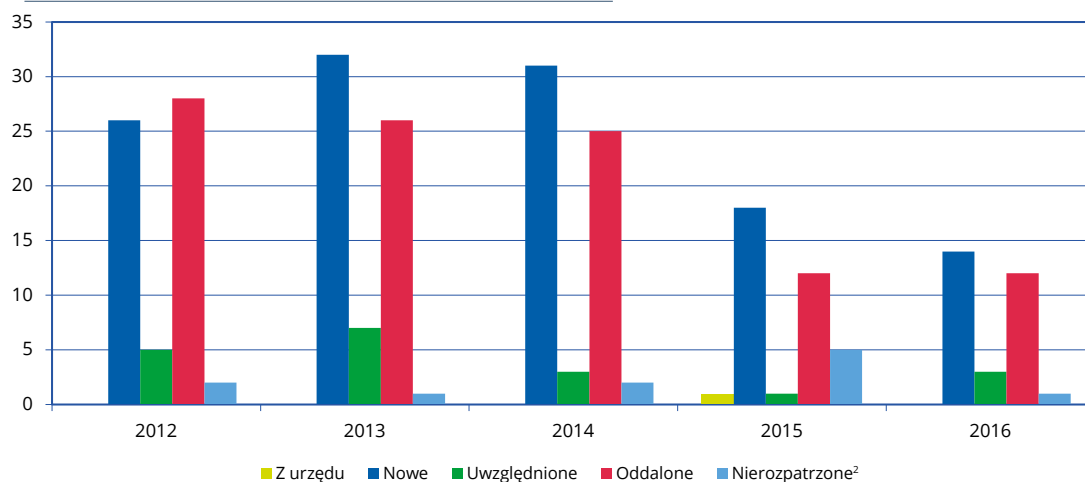
V. RÓŻNE

13. ŚRODKI TYMCZASOWE (2012–2016)

2016

	Nowe wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	Zakończone postępowania w przedmiocie środków tymczasowych	Rozstrzygnięcie		
			Uwzględnienie	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Oddalenie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	3	2			2
Dostęp do dokumentów	1	2	2		
Energia	2				
Klauzula arbitrażowa	3	1			1
Konkurencja	1				
Polityka gospodarcza i pieniężna	1				
Pomoc państwa	3	1			1
Prawo instytucjonalne	7	4		1	3
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1	1			1
Regulamin pracowniczy urzędników	2	1			1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	2				
Rolnictwo	1	3			3
Swobodny przepływ towarów	1	1		1	
Środowisko	1	2			2
Zamówienia publiczne	4	2		1	1
Zdrowie publiczne	1				
Razem	34	20	2	3	15

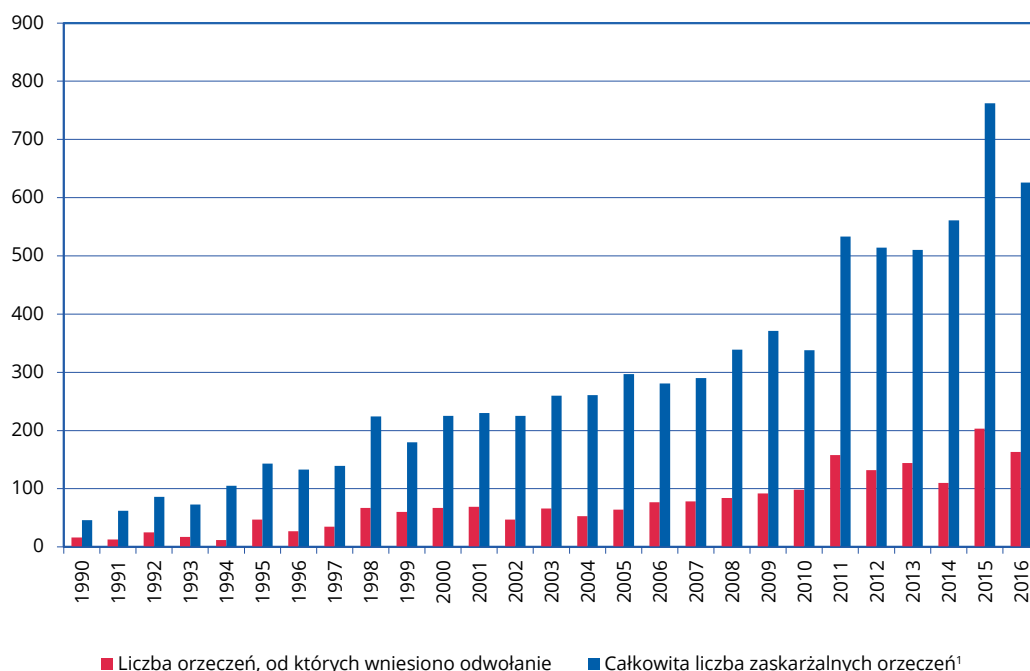
14. TRYB PRZYSPIESZONY (2012–2016)¹

	2012				2013				2014				2015				2016			
	Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie		Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie		Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie		Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie		Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie	
			Uwzględnione	Oddalone			Uwzględnione	Oddalone			Uwzględnione	Oddalone			Uwzględnione	Oddalone			Uwzględnione	Oddalone
Dostęp do dokumentów		1		2		1		1		2		2		2		2		2		2
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej														1		1				
Energia						1		1												
Konkurencja		2		2		2		2		1		1						1		1
Polityka gospodarcza i pieniężna														1		1				
Polityka handlowa		3		2		15	2	14	1									1		1
Pomoc państwa		2			2					13	2	10		3		2				2
Prawo instytucjonalne		1		1						1			1	2			2	2		2
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości																		3	3	
Regulamin pracowniczy urzędników														1		1		1		1
Rolnictwo						1		1						1		1				
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna		1		1																
Swobodny przepływ kapitału														2			2			
Swobodny przepływ towarów																		1		1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)		10	4	16		4		4		9		9		4		4		1		1
Środowisko						5	5			1					1					
Unia celna i wspólna taryfa celna		1		1																
Zamówienia publiczne						2		1		1		2	1	1			1	1		1
Zdrowie publiczne		5	1	3		1		2		3	1	1	1					1		1
Razem		26	5	28	2	32	7	26	1	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3

1) Sprawa przed Sądem może być rozpoznana w trybie przyspieszonym na wniosek strony skarżącej lub pozwanej, a od dnia 1 lipca 2015 r. także z urzędu.

2) Do kategorii „nierozpatrzone” zalicza się następujące przypadki: cofnięcie wniosku, cofnięcie skargi oraz sytuacje, gdy skarga została rozstrzygnięta postanowieniem przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

15. ORZECZENIA SĄDU, OD KTÓRYCH WNIESIONO ODWOŁANIE DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (1990-2016)

	Liczba orzeczeń, od których wniesiono odwołanie	Całkowita liczba zaskarżalnych orzeczeń¹	Odsetek orzeczeń, od których wniesiono odwołanie
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	225	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	78	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	338	29%
2011	158	533	30%
2012	132	514	26%
2013	144	510	28%
2014	110	561	20%
2015	203	762	27%
2016	163	626	26%

1| Całkowita liczba orzeczeń zaskarżalnych – wyroki, postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych i oddalenia wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta oraz wszystkie inne orzeczenia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem wykreślenia i przekazania – w odniesieniu do których upłynął termin do wniesienia odwołania lub od których odwołanie zostało wniesione.

16. PODZIAŁ ODWOŁAŃ DO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI WEDŁUG RODZAJU POSTĘPOWANIA (2012–2016)

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %
Pomoc państwa	18	52	35%	16	52	31%	15	77	19%	22	75	29%	23	56	41%
Konkurencja	24	60	40%	28	73	38%	15	44	34%	32	61	52%	17	41	41%
Własność intelektualna	41	190	22%	38	183	21%	33	209	16%	64	334	19%	48	276	17%
Pozostałe skargi bezpośrednie	47	208	23%	62	202	31%	47	231	20%	85	290	29%	75	253	30%
Odwołania		2									2				
Procedury szczególne	2	2	100%												
Razem	132	514	26%	144	510	28%	110	561	20%	203	762	27%	163	626	26%

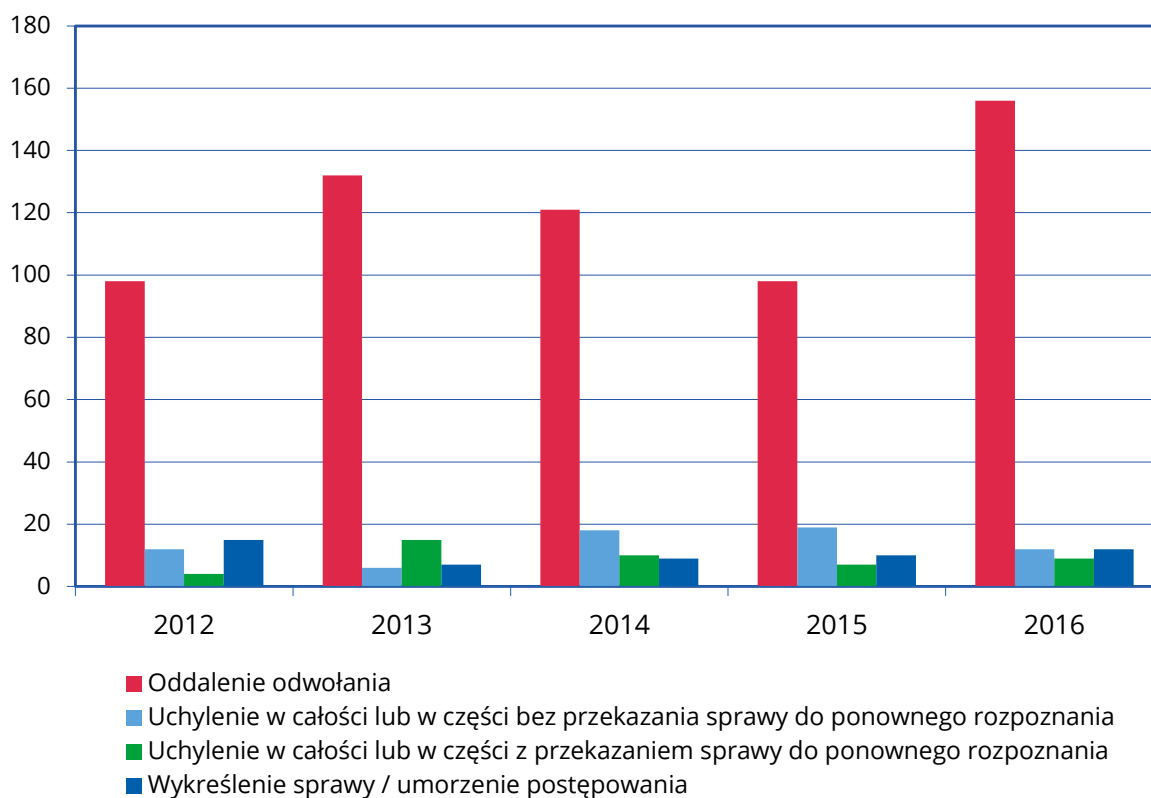
17. WYNIK POSTĘPOWAŃ ODWOŁAWCZYCH PRZED TRYBUNAŁEM (2016)

(WYROKI I POSTANOWIENIA)

	Oddalenie odwołań	Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	2		1		3
Dostęp do dokumentów	3		1	1	5
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej		1			1
Konkurencja	18	4	1		23
Polityka gospodarcza i pieniężna	6	3			9
Polityka handlowa	7				7
Polityka rybołówstwa	1				1
Pomoc państwa	16	2	3		21
Postępowanie	3				3
Prawo instytucjonalne	9			2	11
Rolnictwo	4			1	5
Sieci transeuropejskie	1				1
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	2			1	3
Środowisko	8				8
Transport	1				1
Unia celna i wspólna taryfa celna	2				2
Własność intelektualna i przemysłowa	58	2	2	6	68
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	9		1	1	11
Zamówienia publiczne	3				3
Zdrowie publiczne	3				3
Razem	156	12	9	12	189

18. WYNIK POSTĘPOWAŃ ODWOŁAWCZYCH PRZED TRYBUNAŁEM (2012–2016)

(WYROKI I POSTANOWIENIA)

	2012	2013	2014	2015	2016
Oddalenie odwołania	98	132	121	98	156
Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	12	6	18	19	12
Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	4	15	10	7	9
Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	15	7	9	10	12
Razem	129	160	158	134	189

19. OGÓLNA TENDENCJA (1989–2016)

NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE I SPRAWY W TOKU

	Nowe sprawy ¹	Sprawy zakończone ²	Sprawy w toku na dzień 31 grudnia
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1174
2005	469	610	1033
2006	432	436	1029
2007	522	397	1154
2008	629	605	1178
2009	568	555	1191
2010	636	527	1300
2011	722	714	1308
2012	617	688	1237
2013	790	702	1325
2014	912	814	1423
2015	831	987	1267
2016	974	755	1486
Razem	13 457	11 971	

- 1| 1989 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał 153 sprawy do nowo powstałego Sądu.
1993 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 451 spraw wskutek pierwszego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
1994 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 14 spraw wskutek drugiego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2004–2005 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 25 spraw wskutek trzeciego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2016 – w dniu 1 września 2016 r. 139 spraw z zakresu służby publicznej zostało przekazanych do Sądu.
- 2| 2005–2006 – Sąd przekazał 118 spraw do nowo powstałego Sądu do spraw Służby Publicznej.

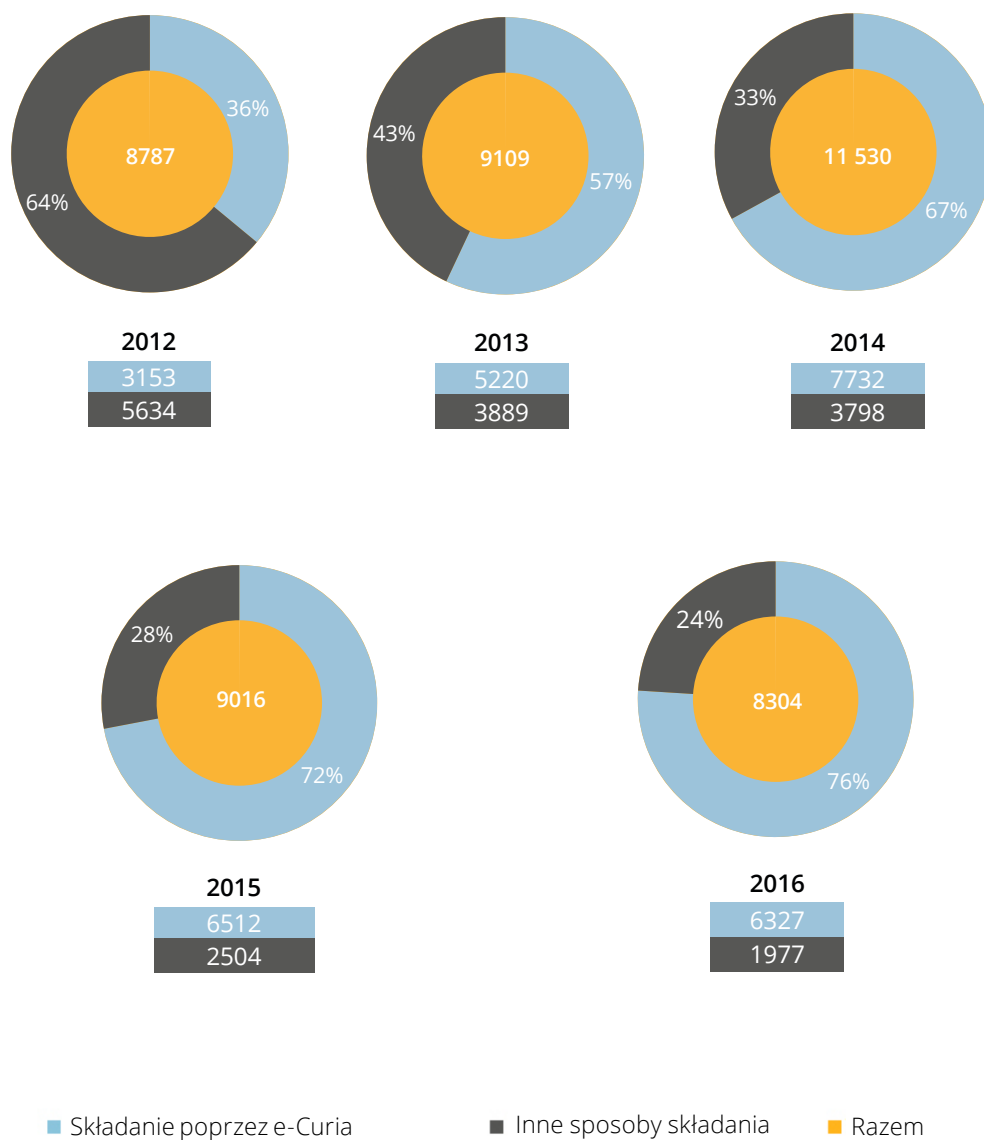
VI. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU

20. DZIAŁALNOŚĆ SEKRETARIATU SĄDU (2015–2016)

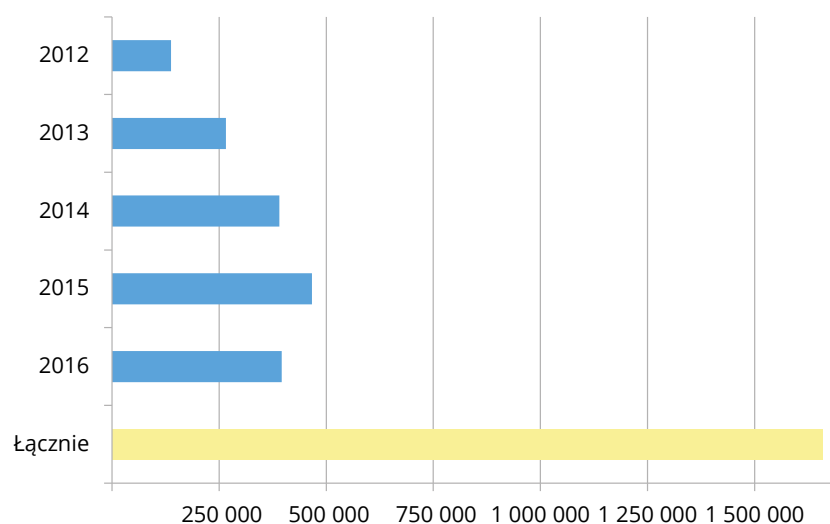
Rodzaj interwencji	2015	2016
Liczba dokumentów wpisanych do rejestru sekretariatu ¹	46 432	49 773
Liczba pism wszczynających postępowanie ²	831	835
Liczba spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu ³	–	139
Wskaźnik usuwania braków w skargach wszczynających postępowanie ⁴	42,50%	38,20%
Liczba pism procesowych (innych niż skargi)	4484	3879
Liczba wniosków o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze interwenienta	194	160
Liczba wniosków o przetwarzanie poufne (danych zawartych w dokumentach procesowych) ⁵	144	163
Projekty postanowień przygotowane przez sekretariat ⁶ (oczywista niedopuszczalność przed doręczeniem, zawieszenie postępowania/ podjęcie na nowo, połączenie spraw, połączenie zarzutu niedopuszczalności co do istoty sprawy, niepodważana interwencja, wykreślenie, umorzenie w sprawach własności intelektualnej, otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo i sprostowanie)	521	241
Liczba posiedzeń izby (ze służbami sekretariatu)	303	321
Liczba protokołów z rozprawy i stwierdzeń ogłoszenia wyroku.	873	637

- 1 | Ta liczba stanowi wskaźnik pomiaru ilości pracy służb, ponieważ każde pismo wpływające lub wychodzące stanowi przedmiot wpisu do rejestru. Liczbę dokumentów procesowych wpisanych do rejestru należy oceniać z uwzględnieniem charakteru postępowań instancji sądu. Ponieważ liczba uczestników postępowania jest ograniczona w ramach skarg bezpośrednich [strona skarżąca, strona pozwana i w stosownym wypadku interwenient (interwenienci)], dokumenty doręczane są tylko tym uczestnikom.
- 2 | Każde złożone pismo (w tym skarga) powinno zostać wpisane do rejestru, załączone do akt (w stosownym wypadku należy spowodować usunięcie braków), przekazane do gabinetów sędziów wraz z pismem wprowadzającym (niekiedy uszczegółowionym), następnie ewentualnie tłumaczone i wreszcie doręczone uczestnikom postępowania.
- 3 | W dniu 1 września 2016 r.
- 4 | W sytuacji, gdy skarga (to dotyczy również każdego innego pisma procesowego) nie przestrzega pewnych wymogów, sekretariat podejmuje działania w celu usunięcia jej braków, tak jak stanowią przepisy regulaminu postępowania.
- 5 | Liczba wniosków o zachowanie poufności jest niezależna od liczby danych zawartych w piśmie lub pismach procesowych, o których poufne rozpatrzenie się wnioskuje.
- 6 | Od dnia 1 lipca 2015 r., daty wejścia w życie nowego regulaminu postępowania przed Sądem, niektóre orzeczenia, wydawane wcześniej w formie postanowień (zawieszenie postępowania/podjęcie na nowo, połączenie spraw, interwencja bez zachowania poufności państwa członkowskiego lub instytucji), są wydawane w formie zwykłej decyzji załączanej do akt sprawy.

21. SPOSODY SKŁADANIA PISM PROCESOWYCH DO SĄDU

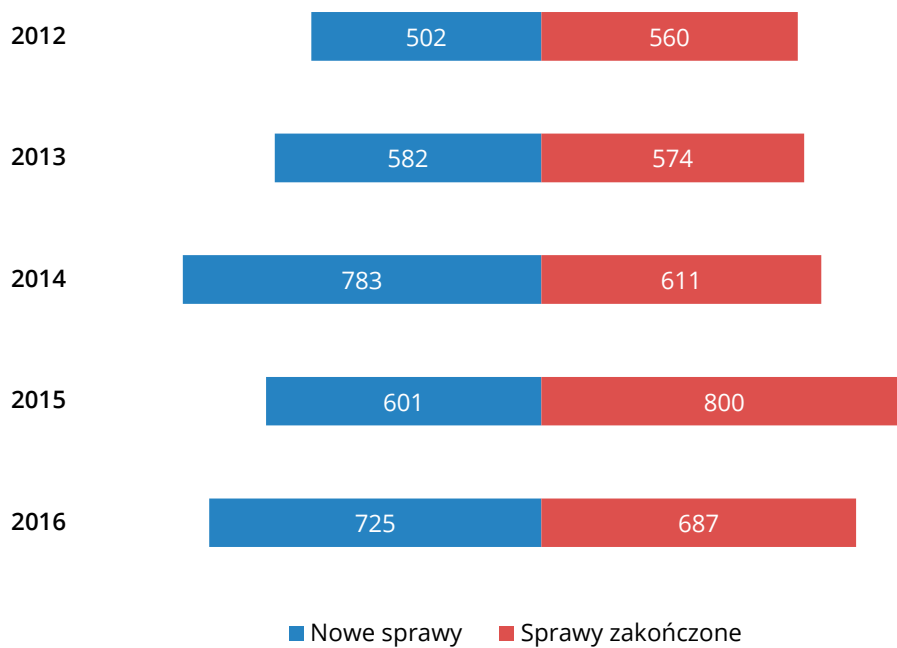

22. LICZBA STRON ZŁOŻONYCH POPRZEZ E-CURIA (2012–2016)

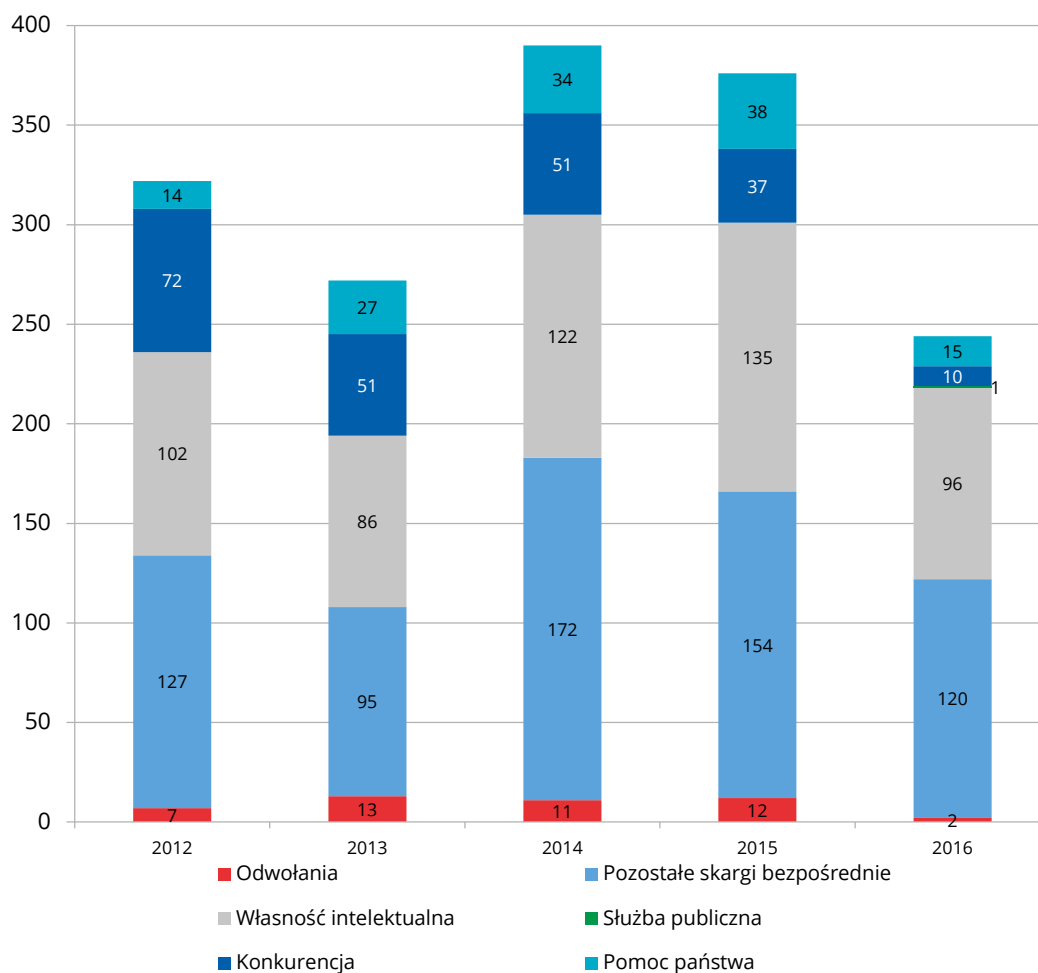

	2012	2013	2014	2015	2016	Łącznie
Liczba stron złożonych poprzez e-Curia	138 182	266 048	390 892	466 875	396 072	1 658 069

23. KOMUNIKATY W DZIENNIKU URZĘDOWYM UNII EUROPEJSKIEJ (2012–2016)

24. LICZBA SPRAW, W KTÓRYCH PRZEDSTAWIONO STANOWISKA PODCZAS ROZPRAWY (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Razem	322	272	390	376	244

E | SKŁAD SĄDU

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2016 r.)

Pierwszy rzęd, od lewej:

sędziowie: A. Dittrich, I. Labucka; prezesi izby: A.M. Collins, G. Berardis, H. Kanninen, M. Prek; wiceprezes Sądu M. Van der Woude; prezes Sądu M. Jaeger; prezesi izby: I. Pelikánová, S. Frimodt Nielsen, D. Gratsias, V. Tomljenović, S. Gervasoni; sędziowie: S. Papasavvas, J. Schwarcz

Drugi rzęd, od lewej:

sędziowie: A. Marcoulli, Z. Csehi, D. Spielmann, C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, M. Kancheva, E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I.S. Forrester, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, V. Valančius, N.N. Pótorak, P.G. Xuereb

Trzeci rzęd, od lewej:

sędziowie A. Kornezov, J. Passer, O. Spineanu-Matei, J. Svenningsen, P. Nihoul, R. Barents, I. Reine, F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos, B. Berke, U. Öberg, M.J.Costeira, K. Kowalik-Bańczyk; sekretarz E. Coulon

1. ZMIANY W SKŁADZIE SĄDU W 2016 R.

UROCZYSTE POSIEDZENIE W DNIU 13 KWIETNIA 2016 R.

W ramach wdrożenia reformy struktury sądowej Trybunału Sprawiedliwości, przewidującej między innymi zwiększenie liczby sędziów Sądu¹, decyzją z dnia 23 marca 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali Zoltána Csehiego, Constantinosą Iliopoulou, Annę Marcoulli, Ninę Półtorak i Deana Spielmanna sędziami Sądu Unii Europejskiej na okres od dnia 3 kwietnia 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r., a Leopoldo Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín i Virgilijus Valančius zostali mianowani sędziami tego Sądu na okres od dnia 3 kwietnia 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.

Uroczyste posiedzenie z okazji złożenia ślubowania i podjęcia obowiązków przez siedmioro nowych sędziów Sądu odbyło się w Trybunale Sprawiedliwości w dniu 13 kwietnia 2016 r.

UROCZYSTE POSIEDZENIE W DNIU 8 CZERWCA 2016 R.

W ramach wdrożenia reformy struktury sądowej Trybunału Sprawiedliwości, decyzją z dnia 24 maja 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali Ingę Reine, Fredrika Schalina i Petera George'a Xuereba sędziami Sądu Unii Europejskiej na okres od dnia 29 maja 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.

Uroczyste posiedzenie z okazji złożenia ślubowania i podjęcia obowiązków przez troje nowych sędziów Sądu odbyło się w Trybunale Sprawiedliwości w dniu 8 czerwca 2016 r.

UROCZYSTE POSIEDZENIE W DNIU 19 WRZEŚNIA 2016 R.

W ramach częściowego odnowienia składu Sądu, w drodze decyzji z dnia 23 marca 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali sędziami Sądu Krystynę Kowalik-Bańczyk i Paula Nihoula, jako następców, odpowiednio, Ireny Wiszniewskiej-Białeckiej i Franklina Dehousse'a, na okres od dnia 1 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.

W ramach częściowego odnowienia składu Sądu, w drodze decyzji z dnia 7 września 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali sędziami Sądu Barnę Berke, Ricarda da Silvę Passosa i Octavię Spineanu-Matei, jako następców, odpowiednio Otta Czúcza, Marii Eugénii Martins de Nazaré Ribeiro i Andreia Popescu, na okres od dnia 16 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.

Ponadto w ramach wdrożenia reformy struktury sądowej Trybunału Sprawiedliwości, decyzją z dnia 7 września 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich mianowali sędziami Sądu: Jana Passera, na okres od dnia 16 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.; Marię José Costeirę, na okres od dnia 16 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.; Alexandrę Kornezovą i Ezia Perillę, na okres od dnia 1 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r. oraz René Barentsa i Jespera Svenningsena, na okres od dnia 1 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.

1 | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

W związku z ustąpieniem Carla Wettera, w drodze decyzji z dnia 7 września 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali sędzią Sądu Ulfa Christophe'a Öberga, na okres od dnia 19 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.

Wreszcie, w drodze decyzji z dnia 16 września 2015 r., 23 marca 2016 r., 24 maja 2016 r. i 7 września 2016 r. przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej przedłużyli kadencje sędziów Sądu: Marca Jaegera, Marca van der Woude, Stena Frimodta Nielsena, Heikkiego Kanninena, Dimitrios Gratsiasa, Savvasa Papasavvasa, Juraja Schwarcza, Viktora Kreuschitza, Lauriego Madise, Constantinos Iliopoulou, Deana Spielmanna, Zoltána Csehiego i Anny Marcoulli na okres od dnia 1 września 2016 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r.

Uroczyste posiedzenie z okazji częściowego odnowienia składu Sądu, złożenia ślubowania i podjęcia obowiązków przez dwanaścioro nowych sędziów Sądu odbyło się w Trybunale Sprawiedliwości w dniu 19 września 2016 r.

2. PORZĄDEK PIERWSZEŃSTWA

OD DNIA 1 STYCZNIA 2016 R. DO DNIA 13 KWIETNIA 2016 R.

M. JAEGER, prezes
H. KANNINEN, wiceprezes
M.E. MARTINS RIBEIRO, prezes izby
S. PAPASAVVAS, prezes izby
M. PREK, prezes izby
A. DITTRICH, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
M. van der WOUDE, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
F. DEHOUSSE, sędzia
O. CZÚCZ, sędzia
I. WISZNIEWSKA- BIAŁECKA, sędzia
I. PELIKÁNOVÁ, sędzia
I. LABUCKA, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
A. POPESCU, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
C. WETTER, sędzia
V. TOMLJENOVIC, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
A.M. COLLINS, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
S. GERVASONI, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia

E. COULON, sekretarz

OD DNIA 13 KWIETNIA 2016 R. DO DNIA 8 CZERWCA 2016 R.

M. JAEGER, prezes
H. KANNINEN, wiceprezes
M.E. MARTINS RIBEIRO, prezes izby
S. PAPASAVVAS, prezes izby
M. PREK, prezes izby
A. DITTRICH, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
M. van der WOUDE, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
F. DEHOUSSE, sędzia
O. CZÚCZ, sędzia
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sędzia
I. PELIKÁNOVÁ, sędzia
I. LABUCKA, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
A. POPESCU, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
C. WETTER, sędzia
V. TOMLJENović, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
A.M. COLLINS, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
S. GERVASONI, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia

E. COULON, sekretarz

OD DNIA 8 CZERWCA 2016 R. DO DNIA 19 WRZEŚNIA 2016 R.

M. JAEGER, prezes
H. KANNINEN, wiceprezes
M.E. MARTINS RIBEIRO, prezes izby
S. PAPASAVVAS, prezes izby
M. PREK, prezes izby
A. DITTRICH, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
M. van der WOUDE, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
F. DEHOUSSE, sędzia
O. CZÚCZ, sędzia
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sędzia
I. PELIKÁNOVÁ, sędzia
I. LABUCKA, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
A. POPESCU, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
C. WETTER, sędzia
V. TOMLJENović, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
A.M. COLLINS, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
S. GERVASONI, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia
P.G. XUEREB, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia

E. COULON, sekretarz

OD DNIA 21 WRZEŚNIA 2016 R. DO DNIA 31 GRUDNIA 2016 R.

M. JAEGER, prezes
M. van der WOUDE, wiceprezes
I. PELIKÁNOVÁ, prezes izby
M. PREK, prezes izby
S. FRIMODT NIELSEN, prezes izby
H. KANNINEN, prezes izby
D. GRATSIAS, prezes izby
G. BERARDIS, prezes izby
V. TOMLJENović, prezes izby
A.M. COLLINS, prezes izby
S. GERVASONI, prezes izby
I. LABUCKA, sędzia
S. PAPASAVVAS, sędzia
A. DITTRICH, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
E. BIELIŪNAS, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
I. ULLOA RUBIO, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sędzia
D. SPIELMANN, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
A. MARCOULLI, sędzia
P.G. XUEREB, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia
E. PERILLO, sędzia
R. BARENTS, sędzia
R. da SILVA PASSOS, sędzia
P. NIHOUL, sędzia
B. BERKE, sędzia
J. SVENNINGSSEN, sędzia
U. ÖBERG, sędzia
O. SPINEANU-MATEI, sędzia
M.J. COSTEIRA, sędzia
J. PASSER, sędzia
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sędzia
A. KORNEZOV, sędzia

E. COULON, sekretarz

3. DAWNI CZŁONKOWIE SĄDU

(w kolejności objęcia funkcji)

SĘDZIOWIE

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989–1996)
Antonio SAGGIO (1989–1998), prezes (1995–1998)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989–1992)
Heinrich KIRSCHNER (1989–1997)
Christos YERARIS (1989–1992)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989–1996)
Cornelis Paulus BRIËT (1989–1998)
José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995), prezes (1989–1995)
Bo VESTERDORF (1989–2007), prezes (1998–2007)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989–2007)
Jacques BIANCARELLI (1989–1995)
Koen LENAERTS (1989–2003)
Christopher William BELLAMY (1992–1999)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992–1998)
Virpi TIILI (1995–2009)
Pernilla LINDH (1995–2006)
Josef AZIZI (1995–2013)
André POTOCKI (1995–2001)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995–2003)
John D. COOKE (1996–2008)
Jörg PIRRUNG (1997–2007)
Paolo MENGOZZI (1998–2006)
Arjen W.H. MEIJ (1998–2010)
Mihail VILARAS (1998–2010)
Nicholas James FORWOOD (1999–2015)
Hubert LEGAL (2001–2007)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003–2016)
Franklin DEHOUSSE (2003–2016)
Ena CREMONA (2004–2012)
Ottó CZÚCZ (2004–2016)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004–2016)
Daniel ŠVÁBY (2004–2009)
Vilenas VADAPALAS (2004–2013)
Küllike JÜRIMÄE (2004–2013)
Verica TRSTENJAK (2004–2006)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006–2011)
Nils WAHL (2006–2012)
Teodor TCHIEV (2007–2010)
Valeriu M. CIUCĂ (2007–2010)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007–2013)
Laurent TRUCHOT (2007–2013)
Kevin O'HIGGINS (2008–2013)
Andrei POPESCU (2010–2016)
Carl WETTER (2013–2016)

PREZESI

José Luís da CRUZ VILAÇA (1989–1995)

Antonio SAGGIO (1995–1998)

Bo VESTERDORF (1998–2007)

SEKRETARZ

Hans JUNG (1989–2005)

ROZDZIAŁ III

SĄD DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

A | DZIAŁALNOŚĆ SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ W 2016 R.

prezes Sean VAN RAEPENBUSCH

Rok 2016 to ostatni rok istnienia Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej. Sąd ten zakończył działalność w dniu 1 września tego roku wraz z przekazaniem w tym samym dniu do Sądu Unii właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji, ponownie, sporów pomiędzy Unią a jej urzędnikami czy pracownikami¹. Temu przekazaniu właściwości towarzyszył wzrost liczby stanowisk sędziów Sądu w dniu 1 września 2016 r. o siedem nowych. Przekazanie właściwości stanowi część reformy wymiaru sprawiedliwości Unii, zgodnie z którą liczba sędziów tego Sądu zostanie ostatecznie podwojona².

Rok 2016 był także rokiem odejścia i wymiany w kwietniu dwóch sędziów, których kadencje wygasły w październiku 2014 r. i we wrześniu 2015 r.

Ze statystyk sądowych Sądu do spraw Służby Publicznej w 2016 r., a raczej od 1 stycznia do 31 sierpnia 2016 r., wynika, że zamknięto 169 spraw w porównaniu ze 152 sprawami w całym 2015 r., jak i w 2014 r. W ten sposób liczba spraw zakończonych w pierwszych ośmiu miesiącach 2016 r. stanowi drugi najlepszy wynik ilościowy sądu po tym, jaki osiągnięto dla całego roku 2013 (184). Obejmuje on dużą liczbę spraw dotyczących przeniesienia do systemu emerytalno-rentowego Unii Europejskiej nabytych uprzednio uprawnień emerytalnych, ponieważ postępowania w tych sprawach były zawieszone w oczekiwaniu na orzeczenia Sądu Unii, które zostały wydane na początku 2016 r.

Co więcej, liczba spraw w toku wyniosła 139 na dzień 31 sierpnia 2016 r. w porównaniu z 231 na dzień 31 grudnia 2015 r. i 216 w 2014 r. Te 139 spraw zostało przekazanych do Sądu Unii w dniu 1 września 2016 r. Wśród nich 46 spraw pozostaje w zawieszeniu w oczekiwaniu na wydanie orzeczeń w sprawach wciąż w toku przed Sądem Unii, w większości dotyczących wdrożenia reformy regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”) i warunków zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (zwanym dalej „WZIP”) z 2013 r.³. Należy podkreślić, że w 2005 r., kiedy to został ustanowiony Sąd do spraw Służby Publicznej, 269 spraw w obszarze służby publicznej toczyło się przed ówczesnym Sądem Pierwszej Instancji.

Średni czas trwania postępowania, nie uwzględniając ewentualnego czasu trwania zawieszenia postępowania, skrócił się z 12,1 miesiąca w 2015 r. do 10 miesięcy w roku 2016. Należy przypomnieć, że średni czas trwania postępowania wynosił w 2013 r. 14,7 miesiąca.

W rozpatrywanym okresie Prezes Sądu do spraw Służby Publicznej wydał również dwa postanowienia w sprawie środków tymczasowych, tak jak w 2015 r., co zdaje się potwierdzać długoterminowy trend spadku liczby wniosków o zastosowanie środków tymczasowych w sprawach z zakresu służby publicznej.

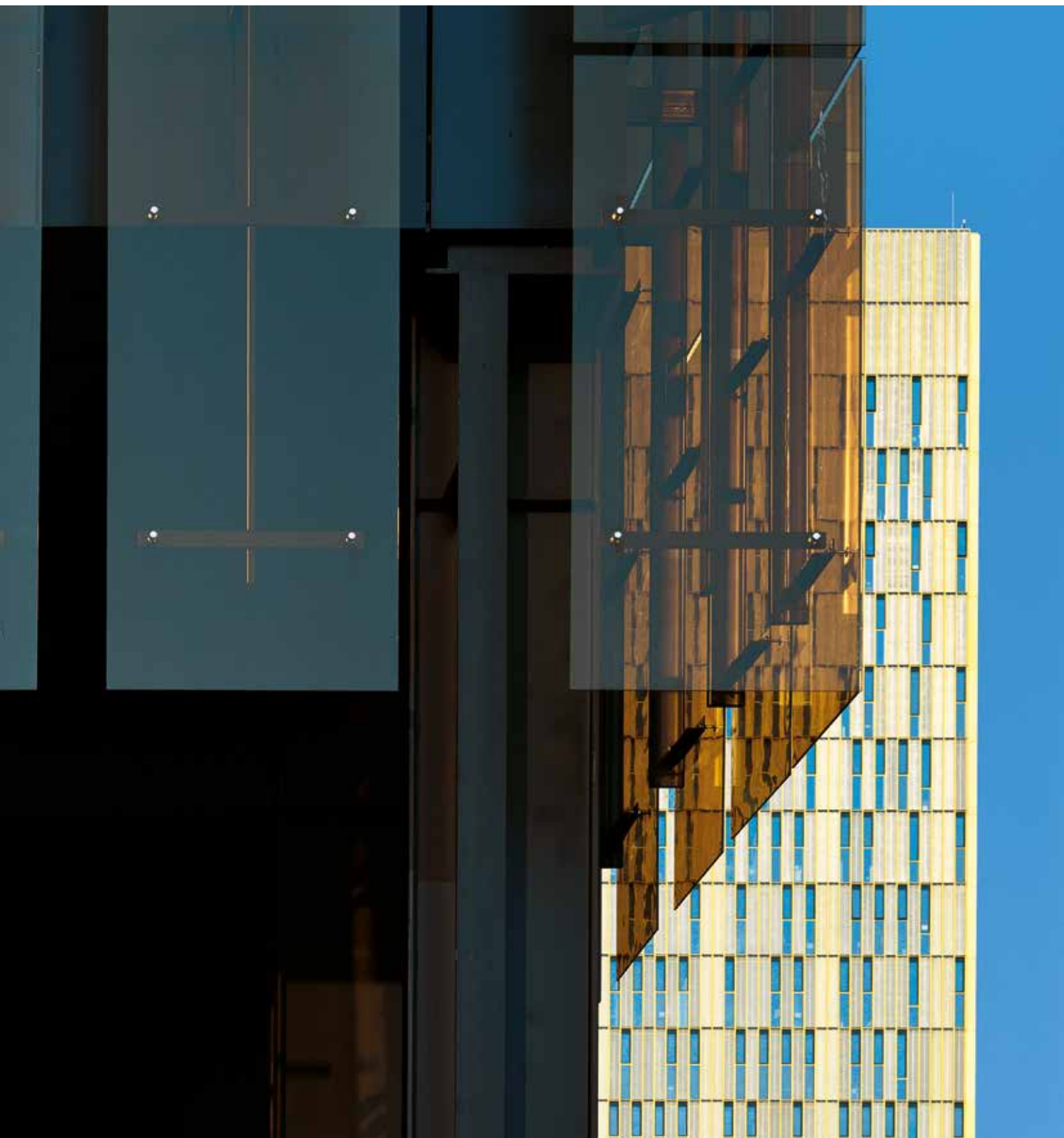
1| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137).

2| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

3| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 1023/2013 z dnia 22 października 2013 r. zmieniające regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej i warunki zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (Dz.U. 2013, L 287, s. 15).

Wreszcie 8 spraw zakończyło się ugodą na podstawie regulaminu postępowania, w porównaniu z 14 sprawami w poprzednim roku. Mimo tego wyraźnego spadku liczba prób ugodowego rozstrzygnięcia sporu wyniosła 18, co jest cały czas wysokim wynikiem.

Poniżej zostaną przedstawione najbardziej istotne orzeczenia Sądu do spraw Służby Publicznej.

B | ORZECZNICTWO SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ W 2016 R.

I. KWESTIE PROCEDURALNE

1. POSTĘPOWANIE POPRZEDZAJĄCE WNIESIENIE SKARGI

Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał w swoim wyroku z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja** (F-111/15, [EU:F:2016:122](#)), że z uwagi na sam cel postępowania poprzedzającego wniesienie skargi, polegający na umożliwieniu administracji zmiany decyzji, postępowanie to ma rozwojowy charakter, co oznacza, że w systemie środków prawnych przewidzianych w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”) administracja, mimo oddalenia zażalenia, może zmienić uzasadnienie, na którego podstawie wydała zakwestionowany akt. Pomimo tego, to właśnie pierwotny akt niekorzystny podlega badaniu zgodności z prawem, w świetle uzasadnienia zawartego w decyzji oddalającej zażalenie. A konkretnie, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że gdy biuro ds. rozliczeń wspólnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego (zwanego dalej „RCAM”) odmówi przejścia niektórych kosztów leczenia na podstawie negatywnej zwięzłej opinii lekarza orzecznika, a zainteresowany złoży zażalenie, administracja może w celu udzielenia odpowiedzi na zażalenie podać bardziej rozbudowane uzasadnienie w trakcie postępowania poprzedzającego wniesienie skargi. Zakłada się, że takie szczegółowe uzasadnienie dotyczące indywidualnego przypadku, przedstawione przed wniesieniem skargi, pokrywa się z decyzją odmowną i należy je zatem uważać za istotne informacje przy ocenie zgodności tej decyzji z prawem.

2. AKT NIEKORZYSTNY

Sprawa **Zink/Komisja** (wyrok z dnia 11 kwietnia 2016 r., F-77/15, [EU:F:2016:74](#), odwołanie w toku) pozwoliła Sądowi do spraw Służby Publicznej przypomnieć orzecznictwo, zgodnie z którym przekazanie urzędnikowi rozliczenia wynagrodzenia powoduje rozpoczęcie biegu terminu do złożenia zażalenia i do wniesienia skargi na decyzję administracyjną, jeżeli to rozliczenie wynagrodzenia wskazuje jasno na istnienie i zakres takiej decyzji. W omawianej sprawie Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że zainteresowany urzędnik został pozbawiony dodatku nie ze względu na decyzję administracyjną, lecz z uwagi na błąd techniczny, w tym wypadku o charakterze informatycznym. W tych okolicznościach sąd orzekł, że rozliczenia wynagrodzenia, w których nie widniał sporny dodatek, nie odzwierciedlały jakiegokolwiek decyzji administracji, nie zmieniały sytuacji prawnej zainteresowanego urzędnika ani nie ustalały ostatecznego stanowiska Komisji Europejskiej. Tym samym nie mogły one skutkować rozpoczęciem biegu terminu do złożenia zażalenia.

3. BRAK WŁAŚCIWOŚCI ORGANU WYDAJĄCEGO AKT NIEKORZYSTNY

W sprawie **Opreana/Komisja** (wyrok z dnia 19 lipca 2016 r., F-67/15, [EU:F:2016:153](#)) skarżąca żądała przedłużenia z nią umowy o pracę, a jedynym istotnym aktem włączonym do jej akt osobowych była negatywna odpowiedź szefa grupy w ramach wydziału zasobów ludzkich Dyrekcji Generalnej Komisji ds. Ochrony Zdrowia i Konsumentów. Ponieważ wspomniany szef grupy nie posiadał kompetencji do działania w charakterze organu upoważnionego do zawierania umów o pracę (zwanego dalej „OUZU”) oraz w braku konkretnego dowodu wskazującego na to, że decyzja o nieprzedłużeniu umowy została faktycznie wydana przez ten organ, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że szef grupy nie był upoważniony do wydania

spornej decyzji. W tych okolicznościach sąd orzekł, że decyzja o nieprzedłużeniu umowy, która stanowiła podlegający zaskarżeniu akt niekorzystny, odrębny od rozpatrywanej umowy o pracę, nie została wydana przez organ do tego właściwy.

4. TERMIN DO WNIESIENIA ODWOŁANIA

Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał w swoim wyroku z dnia 25 stycznia 2016 r., **Darchy/Komisja** (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)), że terminy do złożenia zażalenia i wniesienia skargi służą zagwarantowaniu w ramach instytucji Unii pewności prawa, niezbędnej do ich prawidłowego funkcjonowania, poprzez zapobieganie nieograniczonemu kwestionowaniu aktów Unii wywołujących skutki prawne. Tym samym Sąd do spraw Służby Publicznej odmówił przyznania, że w odpowiedzi na wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, złożony przez zainteresowanego urzędnika po upływie tych terminów, urzędnik ten mógł uzyskać prawo do wypłaty z mocą wsteczną dodatków, których wypłaty uprzednio mu odmówiono, ponieważ mogłoby to powodować daleko idący brak pewności prawa oraz ryzyko w postaci nagromadzenia długów po stronie instytucji względem urzędników.

5. KOSZTY POSTĘPOWANIA

W postanowieniu z dnia 17 marca 2016 r., **Grazyte/Komisja** (F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że w świetle art. 6 ust. 1 akapit pierwszy TUE wiążące przepisy niższej rangi niż Karta praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w sposób najdalej jak to możliwe pozwalający na nadanie im zastosowania zgodnego z kartą oraz że regulamin postępowania należy interpretować zgodnie z art. 47 karty, gwarantującym prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem. Dokładniej, uwzględniając art. 52 ust. 3 karty, Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) nakładanie znacznego ciężaru finansowego, nawet po zakończeniu postępowania, może stanowić ograniczenie prawa dostępu do sądu. Orzekł on również, że zgodnie z orzecznictwem ETPC kwota kosztów postępowania powinna być oceniana w świetle szczególnych okoliczności danej sprawy, w tym wypłacalności skarżącego. Ponadto, wciąż na podstawie orzecznictwa ETPC, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że prawo do rzetelnego procesu dotyczy przede wszystkim sądów pierwszej instancji i że tym samym należy mieć również na uwadze okoliczność, iż w sprawie w postępowaniu głównym była pierwsza instancja sądowa, do której skarżąca miała dostęp.

Ponadto Sąd do spraw Służby Publicznej zauważył w tym samym postanowieniu z dnia 17 marca 2016 r., **Grazyte/Komisja** (F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)), że z art. 80 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. 2012, L 298, s. 1), a także z art. 91 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia [nr 966/2012] (Dz.U. 2012, L 362, s. 1) wynika, iż rozłożenie rozliczenia długu lub odstąpienie od niego stanowi jedynie możliwą opcję po stronie instytucji będącej wierzycielem. W tym kontekście stwierdził, że prawo dostępu do sądu nie byłoby należycie chronione, gdyby perspektywa konieczności pokrycia przez stronę znacznych kosztów na zakończenie postępowania zależała wyłącznie od woli strony przeciwnej, i że wprost przeciwnie, to sąd powinien przejąć, w razie trudności, zadanie ustalenia kosztów podlegających zwrotowi z uwzględnieniem okoliczności takich jak wypłacalność zainteresowanego.

6. POWAGA RZECZY OSĄDZONEJ

Postanowieniem z dnia 7 czerwca 2016 r., wydanym w sprawie **Verile/Komisja** (F-108/12, [EU:F:2016:125](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał, że zasada powagi rzeczy osądzonej ma fundamentalne znaczenie w porządku prawnym Unii. Dla zapewnienia bowiem stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne. W rozpatrywanej sprawie Sąd Unii Europejskiej, orzekający jako sąd odwoławczy, wyrokiem z dnia 13 października 2015 r., **Komisja/Verile i Gjergji** (T-104/14 P, [EU:T:2015:776](#)), dokonał zmiany kwalifikacji przedmiotu skargi co do istoty z aktu zaskarżonego w pierwszej instancji na inną decyzję. Tymczasem ta inna decyzja była decyzją stanowiącą właśnie przedmiot skargi zarejestrowanej pod sygnaturą F108/12. Tym samym, skoro wyrok T104/14 P uzyskał powagę rzeczy osądzonej i skoro w następstwie wyżej wspomnianej zmiany kwalifikacji wyrok Sądu Unii Europejskiej i skarga F108/12 charakteryzowały się tożsamością przedmiotu i stron, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że ta ostatnia skarga stała się bezprzedmiotowa i że należy umorzyć postępowanie w jej przedmiocie.

II. KWESTIE MERYTORYCZNE

OGÓLNE WARUNKI WAŻNOŚCI AKTÓW I PRAWA PODSTAWOWE

1. ZAKRES PREAMBUŁY

W wyroku z dnia 2 marca 2016 r., **Frieberger i Vallin/Komisja** (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), odwołanie w toku), Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał, że rola preambuły do aktu o charakterze generalnym polega na przedstawieniu uzasadnienia do niego, wskazując zasadniczo, po pierwsze, całościową sytuację, która doprowadziła do jego wydania, a po drugie, generalne cele, jakim ma on służyć. W związku z tym preambuła do takiego aktu nie ma wiążącej mocy prawnej i nie można się na nią powoływać celem odstąpienia od przepisów danego aktu lub, tym bardziej, jako na podstawę twierdzenia, że są one niezgodne z prawem.

2. FORMALNE UZASADNIENIE

W sprawie **Frieberger i Vallin/Komisja** (wyrok z dnia 2 marca 2016 r., F-3/15, [EU:F:2016:26](#), odwołanie w toku) Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że w sytuacji, gdy organ powołujący uzna, że uzasadnienie pierwotnego aktu jest zarazem zasadne, jak i wystarczające, by udzielić odpowiedzi na stawiane w zażaleniu zarzuty, nie ma powodu, by odstępował on od tego uzasadnienia i zastępował je innym, lecz może on w takiej sytuacji oddalić zażalenie, przytaczając w decyzji je oddalającej te same motywy co podane w pierwotnym akcie. Ponadto Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że w szczególnej sytuacji zażaleń formułowanych w ten sam sposób nie można zarzucać organowi powołującemu, że udziela na nie ujednoliconych odpowiedzi. Taki sposób postępowania jest właśnie zgodny z zasadą dobrej administracji i gwarantuje równe traktowanie składających zażalenie.

3. STOSOWANIE PRZEPISÓW NOWEGO REGULAMINU PRACOWNICZEGO W CZASIE

Sąd do spraw Służby Publicznej zajął się systemem zmiany zaszeregowania wprowadzonym przez Komisję dla członków personelu tymczasowego zatrudnianych na podstawie art. 2 lit. d) warunków zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (zwanym dalej „WZIP”), z którymi zawierana jest umowa na czas nieokreślony, w sprawie *Stips/Komisja* (wyrok z dnia 19 lipca 2016 r., F-131/15, [EU:F:2016:154](#)). Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że w sytuacji, gdy po wejściu w życie w dniu 1 stycznia 2014 r. nowego regulaminu pracowniczego Komisja wydaje decyzję w przedmiocie zmiany zaszeregowania członka personelu tymczasowego, nawet jeśli ta decyzja dotyczy postępowania w sprawie zmiany zaszeregowania z 2013 r., to jest ona obowiązana zastosować w drodze analogii przepisy tego nowego regulaminu pracowniczego, w szczególności art. 45 i załącznik I sekcja A pkt 1, które ograniczają postęp kariery urzędników należących do grupy funkcyjnej administratorów do grupy zaszeregowania AD 12, gdy nie zostali oni uprzednio zaklasyfikowani do jednego z rodzajów stanowisk umożliwiających awans poza tę grupę. W rozpatrywanej sprawie Sąd stwierdził, że w dniu wejścia w życie nowego regulaminu pracowniczego, czyli w dniu 1 stycznia 2014 r., skarżący mógł wyłącznie ubiegać się o zmianę zaszeregowania, nie mając żadnego prawa nabytego do takiej zmiany zaszeregowania, a tym samym Komisja w żaden sposób nie podważyła praw nabytych przez skarżącego przed tą datą.

4. PONOWNE ROZPATRZENIE DECYZJI ADMINISTRACYJNYCH

W wyroku z dnia 25 stycznia 2016 r., *Darchy/Komisja* (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że administracja jest zobowiązana dokonać ponownej analizy sytuacji urzędnika i ponownie przeanalizować, przynajmniej na przyszłość, odmowę przyznania mu ciągłego świadczenia, takiego jak dodatek na dziecko pozostające na utrzymaniu, jeśli okazuje się, że zainteresowany miał prawo ubiegać się o wypłatę omawianego świadczenia, a więc że wydane wobec niego wcześniej rozstrzygnięcie odmowne było niezgodne z prawem, nawet jeśli ta decyzja odmowna stała się ostateczna wskutek upływu terminów do złożenia zażalenia i do wniesienia skargi. Zasada pewności prawa nie może bowiem w takich okolicznościach uzasadniać tego, aby administracja mogła powodować utrzymywanie się sytuacji niezgodnej z prawem. Natomiast ani obowiązek staranności, ani zasada dobrej administracji nie mogą zmusić administracji do odejścia od terminów do złożenia zażalenia i wniesienia skargi, którymi nie można rozporządzać, gdyż mają one charakter bezwzględnie wiążący, i nie mogą jej zmusić do ponownego rozpatrzenia, w stosunku do przeszłości, decyzji, która stała się ostateczna. Podobnie jest w wypadku zasady pewności prawa, która właśnie uzasadnia ten brak możliwości.

5. POWOŁANIE ZASAD ZAPISANYCH W KARCIE PRAW PODSTAWOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

W wyroku z dnia 2 marca 2016 r., *Frieberger i Vallin/Komisja* (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), odwołanie w toku), Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że art. 27 karty praw podstawowych stanowi, iż pracownikom należy zagwarantować, na różnych szczeblach, informację i konsultację w przypadkach i na warunkach przewidzianych w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych, a tym samym aby przepis ten wywierał w pełni skutki prawne, musi zostać doprecyzowany. W związku z tym Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że z proceduralnego punktu widzenia art. 27 karty nie może sam z siebie stanowić podstawy zarzutu.

6. OBOWIĄZEK LOJALNEJ WSPÓŁPRACY Z SĄDAMI KRAJOWYMI

W wyroku z dnia 19 lipca 2016 r., *Earlie/Parlament* (F-130/14, [EU:F:2016:156](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał, że każda instytucja jest zobowiązana, na podstawie spoczywającego na niej obowiązku lojalnej współpracy z sądami krajowymi, do zastosowania się do żądania wykonania orzeczenia wydanego przez sąd krajowy, takiego jak orzeczenie ustanawiające obowiązek wypłaty przez byłego urzędnika alimentów na rzecz jego byłej żony. Gdy tylko to orzeczenie zostało przekazane zainteresowanej instytucji, ten obowiązek lojalnej współpracy oznacza, że nawet jeśli instytucja nie jest bezpośrednio adresatem takiego orzeczenia sądu, to jako pracodawca urzędnika będącego dłużnikiem alimentacyjnym powinna przestrzegać rozstrzygnięć tego orzeczenia poprzez odmowę uwzględnienia żądania urzędnika będącego dłużnikiem, które jest wyraźnie sprzeczne z zobowiązaniami nałożonymi bezpośrednio na urzędnika przez rozpatrywane orzeczenie. Tym samym w sytuacji gdy orzeczenie sądu krajowego zobowiązuje byłego urzędnika do zwrócenia się do swego pracodawcy, czyli instytucji Unii, o potrącanie z jego emerytury wysokości renty alimentacyjnej należnej byłej żonie i wypłacanie jej tej kwoty, instytucja może odmówić zastosowania się do żądania byłego urzędnika, które jest sprzeczne z brzmieniem tego orzeczenia i ma na celu zaprzestanie wypłacania tej kwoty.

7. PRAWO DO BYCIA WYSŁUCHANYM

W sprawie rozpatrywanej w wyroku z dnia 5 lutego 2016 r., *GV/ESDZ* (F-137/14, [EU:F:2016:14](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał wpierw swoje orzecznictwo, zgodnie z którym poszanowanie prawa do obrony w obszarze spraw podlegających regulacji regulaminu pracowniczego, a konkretniej prawa do bycia wysłuchanym w przedmiocie okoliczności mogących obciążać członka personelu kontraktowego, celem uzasadnienia niekorzystnej dla niego decyzji, stanowi istotny wymóg proceduralny, którego naruszenie może zostać zbadane z urzędu. W rozpatrywanej sprawie Sąd do spraw Służby Publicznej zauważył, że ESDZ zwolniła pracownika, nie wysłuchawszy go uprzednio, podczas gdy stosunkowo łatwo było ESDZ wywiązać się ze swoich obowiązków wynikających z zasady dobrej administracji, poprzez podanie pracownikowi na piśmie powodów, dla których miał zostać zwolniony i poprzez danie mu możliwości zajęcia stanowiska w tym względzie, w rozsądnym terminie, pisemnie lub ustnie. W tym kontekście Sąd orzekł, że ESDZ nie mogła powoływać się na wewnętrzną sytuację właściwą swojej administracji, w rodzaju trudności w procesie podejmowania decyzji, w tym związanych z oporem określonych służb, dla uzasadnienia braku przestrzegania obowiązków wynikających z norm prawa pierwotnego Unii.

W innej sprawie, w której umowa na czas określony zawarta z członkiem personelu tymczasowego nie została przedłużona, podczas gdy zainteresowanej nie umożliwiono nawet skutecznego przedstawienia uwag przed wydaniem tej decyzji (wyrok z dnia 19 lipca 2016 r., F-67/15, *Opreana/Komisja*, [EU:F:2016:153](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że jedyny argument wysunięty przez stronę pozwaną w tym względzie, czyli że odpowiedź, która została udzielona skarżącej wskazywała na to, że ta ostatnia była „wcześniej” poinformowana o tej decyzji, zważywszy na użycie terminów „[j]ak Panią już informowałem”, nie był w żadnym razie przekonywający. Strona pozwana, zapytana o to podczas rozprawy, nie potrafiła bowiem wskazać dokładnego momentu, miejsca ani szczegółów rzekomego uprzedniego przekazania informacji.

8. PRAWO DO DOBREJ ADMINISTRACJI

Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł w wyroku z dnia 19 lipca 2016 r., *Stips/Komisja* (F-131/15, [EU:F:2016:154](#)), który dotyczył systemu zmiany zaszerzegowania wprowadzonym przez Komisję dla członków personelu tymczasowego zatrudnianych na podstawie art. 2 lit. d) WZIP, z którymi zawierana jest umowa na czas nieokreślony, że wydając decyzje odmowną w sprawie zmiany zaszerzegowania skarżącego do grupy AD 13

w ramach postępowania w sprawie zmiany zaszeregowania w 2013 r. dopiero w dniu 21 stycznia 2015 r., czyli ponad rok po zakończeniu postępowania, nie podjąwszy działań mających na celu próbę jego zakończenia przed dniem 31 grudnia 2013 r., Komisja naruszyła prawo do dobrej administracji, a w szczególności prawo jej pracowników do sprawiedliwego traktowania. Zdaniem Sądu do spraw Służby Publicznej, skoro Komisja nie zwlekała ze zorganizowaniem postępowania w sprawie zmiany grupy zaszeregowania w 2013 r. i podjęła wszelkie działania celem przeprowadzenia z wymaganą starannością porównania osiągnięć niektórych członków personelu tymczasowego zatrudnionych na czas nieokreślony, mogących ubiegać się o zmianę zaszeregowania od roku 2013 r., to mogła była sporządzić listę członków personelu tymczasowego awansowanych w ramach tego postępowania w sprawie zmiany grupy zaszeregowania w 2013 r. przed wejściem w życie w dniu 1 stycznia 2014 r. nowego art. 45 i załącznika I sekcja A pkt 1 regulaminu pracowniczego, które od tego momentu ograniczają do grupy AD 12 postęp kariery administratorów w sytuacji, gdy nie zostali oni wcześniej zaklasyfikowani do jednego z rodzajów stanowisk umożliwiających awans poza tę grupę, w tym skarżącego. W rozpatrywanej sprawie Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł również, że Komisja nie mogła zasłaniać się zasadą, zgodnie z którą ochrona praw i interesów urzędników powinna zawsze znajdować granice w poszanowaniu obowiązujących norm, ponieważ dopuszczenie takiego argumentu w tym wypadku skutkowałoby tym, iż wystarczyłoby, aby administracja odraczała, według własnego uznania, organizację i zamknięcie postępowania w sprawie zmiany zaszeregowania i korzystała z upływu czasu celem zastosowania nowych, mniej korzystnych dla zainteresowanych przepisów w obszarze zmiany zaszeregowania.

W sprawie **Bulté i Krempa/Komisja** (wyrok z dnia 5 lutego 2016 r., F-96/14, [EU:F:2016:10](#)), która dotyczyła decyzji Komisji w sprawie zmiany z mocą wsteczną świadczeń rentowych, pobieranych przez skarżących jako następców prawnych byłego zmarłego urzędnika oraz w sprawie windykacji kwot, które zostały im nienależnie wypłacone, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że nie został spełniony warunek dotyczący oczywistego charakteru nieprawidłowości spornych wypłat, od którego art. 85 regulaminu pracowniczego uzależnia zwrot nienależnego świadczenia. Sąd do spraw Służby Publicznej w szczególności stwierdził, że popełnione przez Komisję naruszenia były na tyle ciężkie, że mogły znaleźć podstawę jedynie w naruszeniu jej obowiązku starannego rozpatrzenia akt skarżących, czego wymaga zasada dobrej administracji.

9. OBOWIĄZEK STARANNOŚCI

Przy okazji skargi (wyrok z dnia 19 lipca 2016 r., F-67/15, **Opreana/Komisja**, [EU:F:2016:153](#)), która dotyczyła nieprzedłużenia umowy na czas określony z członkiem personelu tymczasowego po tym, jak złożyła ona wniosek o przedłużenie z nim umowy, i o której stanie ciężowym wiedziała strona pozwana, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że pozwana naruszyła w sposób oczywisty obowiązek staranności z uwagi na to, że interesy skarżącej nie zostały w jakikolwiek sposób wzięte pod uwagę. Z akt sprawy nie wynikało bowiem, że pozwana wysłuchała skarżącej lub zwróciła się do niej o przedstawienie uwag w sprawie interesu w utrzymaniu stanowiska pracy. Ponadto pozwana nie poinformowała o zbliżającej się publikacji ogłoszenia o naborze na stanowisko skarżącej i przeprowadziła skróconą, a nawet szybką procedurę rozpatrzenia jej wniosku o przedłużenie umowy. Co więcej, nie uwzględniła interesu skarżącej i jej niepewnej sytuacji w związku z ciążą i zbliżającym się porodem, który to stan nie pozwalał jej przez jakiś czas na aktywne poszukiwanie innej pracy i powrót na rynek pracy.

10. PRAWO URZĘDNIKA LUB PRACOWNIKA DO DOSTĘPU DO DOTYCZĄCYCH GO AKT

W sprawie będącej przedmiotem wyroku z dnia 12 maja 2016 r., **FS/EKES** (F-102/15, [EU:F:2016:117](#)), przewodniczący EKESu powierzył byłemu przewodniczącemu Komitetu zadanie mediacji, w wyniku którego

przesłuchanych zostało wiele osób i zostało sporządzone tajne sprawozdanie, przekazane zleceniodawcy. Skarżąca żądała dostępu do tego sprawozdania, podczas gdy pozwany uzasadniał swą odmowę ochroną tajemnicy korespondencji pomiędzy członkami instytucji i tajemnicą zawodową. Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził jednak, że samo brzmienie tego sprawozdania potwierdzało, że nie chodziło to o korespondencję zawodową czy prywatną pomiędzy dwoma członkami rozpatrywanego organu, dotyczącą jego działalności, lecz wprost przeciwnie – chodziło o dokument dotyczący bezpośrednio skarżącej w rozumieniu art. 41 ust. 2 lit. b) karty, który został podany do wiadomości przewodniczącego organu w celu, w stosownym wypadku, wykonania uprawnień OUZU w sprawie dyscyplinarnej względem zainteresowanej.

SYSTEM UPOSAŻENIA I PRZYWILEJÓW SOCJALNYCH URZĘDNIKÓW

1. UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE

Bezsporne jest zdaniem Sądu do spraw Służby Publicznej, że o ile osoba ubezpieczona w RCAM może zasadnie zakładać, iż poniesione przez nią koszty leczenia zostaną co do zasady zwrócone w granicach określonych w art. 72 ust. 1 regulaminu pracowniczego, o tyle możliwa jest sytuacja, że dane biuro rozliczania należności indywidualnych odmówi zgodnie z prawem refundacji niektórych kosztów, jeśli uzna, że koszty te dotyczą leczenia lub świadczeń, których wartość naukowa nie została udowodniona. Z tej perspektywy Sąd do spraw Służby Publicznej zauważył, że postęp medycyny i nowoczesne techniki pozwalają teraz na to, aby oferować leczenie ambulatoryjne w zakresie świadczeń zdrowotnych wymagających kiedyś hospitalizacji, i że ubezpieczony powinien zatem uważnie śledzić ten rozwój i uzasadnić konieczność hospitalizacji, gdy jest ona kwestionowana (wyrok z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

Ponadto, wciąż w odniesieniu do kosztów hospitalizacji, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł w świetle tytułu II, rozdziału 2 pkt 1.1 ogólnych przepisów wykonawczych dotyczących zwrotu kosztów leczenia, że podlegające refundacji koszty pobytu w szpitalu to koszty związane z samym istnieniem leczenia (wyrok z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

W tym samym wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej przypomniał, że lekarze orzecznicy, komisja lekarska i administracja powinni dokonać konkretnej i szczegółowej analizy przedstawionej im sytuacji, i że to administracja powinna wykazać, że przeprowadzono taką analizę. Dodatkowo uściślił on, że o ile w ramach tego badania lekarze orzecznicy, komisja lekarska i administracja powinni orzekać na podstawie literatury naukowej, o tyle nie mogą pominąć przy tym faktycznego i ogólnego stanu zdrowia zainteresowanej osoby, gdyż badanie dotyczące użytecznego charakteru leczenia lub hospitalizacji stanowi zagadnienie medyczne. Ten obowiązek uwzględnienia osobistej sytuacji ubezpieczonego w RCAM wymaga ponadto obowiązku staranności (wyrok z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

Ponadto Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że komisja lekarska ma jedynie kompetencje doradcze, co wynika z art. 41 wspólnych przepisów dotyczących ubezpieczenia zdrowotnego urzędników Unii Europejskiej, i wywiódł z tego, że jej zalecenia nie stanowią norm, na które można powołać się wobec urzędników, lecz domniemania możliwe do obalenia w świetle każdego konkretnego przypadku (wyrok z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

Wreszcie Sąd do spraw Służby Publicznej, po tym jak zauważył, że jednostronnie wyrażone opinie lekarzy orzeczników w ramach art. 72 regulaminu pracowniczego nie przedstawiają tego samego poziomu gwarancji w zakresie równowagi stron, jak opinie komisji lekarskiej lub komitetu ds. inwalidztwa na podstawie art. 73 tego

regulaminu, stwierdził, że uznanie – do czego zachęcała go Komisja – iż ekspertyzy medyczne sporządzone a posteriori przez lekarzy osób ubezpieczonych w RCAM nie stanowią jako takie dowodu, pozbawiałoby tychże ubezpieczonych podstawowego środka obrony, który może skłonić administrację do zmiany pierwotnego odmownego rozstrzygnięcia w sprawie zwrotu kosztów leczenia (wyrok z dnia 25 maja 2016 r., **GW/Komisja**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

2. ŚWIADCZENIA EMERYTALNE I RENTOWE

Rozpatrując skargę związaną z reformą regulaminu pracowniczego z 2013 r., Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że wykładni art. 83 ust. 2 i art. 83a ust. 1, 3 i 4 regulaminu pracowniczego należy dokonywać w ten sposób, że system emerytalno-rentowy osiąga równowagę w rozumieniu aktuarnym załącznika XII do regulaminu pracowniczego, jeśli wysokość składek wpłacanych co roku przez urzędników czynnych zawodowo pozwala na sfinansowanie jednej trzeciej wysokości przyszłych uprawnień, które urzędnicy nabyli w trakcie tego roku. Z tego wynika, że leżący po stronie urzędników obowiązek opłacania składek do wysokości jednej trzeciej kwoty niezbędnej do sfinansowania systemu emerytalno-rentowego należy rozumieć w ww. perspektywie aktuarniej i długoterminowo tak, aby nie można było wykluczyć zniekształceń waloryzacji (wyrok z dnia 2 marca 2016 r., **Frieberger i Vallin/Komisja**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), odwołanie w toku, sprawa T-232/16 P).

Ponadto w tym samym wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł, że wiek emerytalny na gruncie regulaminu pracowniczego, ustalony w art. 22 załącznika XIII do regulaminu pracowniczego i wprowadzony w wyniku reformy regulaminu pracowniczego z 2013 r., jest jedynie czynnikiem, który współdziała z szacunkami przyszłych wartości innych parametrów przewidzianych w omawianym załączniku (stopy procentowej, śmiertelności, progresji wynagrodzenia itd.) do zapewnienia równowagi aktuarniej systemu emerytalno-rentowego Unii. W konsekwencji system emerytalny Unii jest zorganizowany w oparciu o zasadę solidarności i nie jest skonstruowany w taki sposób, że składki wpłacane przez każdego urzędnika tworzą po jego stronie indywidualne uprawnienie do emerytury stanowiącej ich dokładny odpowiednik co do wartości, a tym samym urzędnicy ci nie mogą ubiegać się o zwrot ewentualnej nadwyżki związanej z podniesieniem wieku emerytalnego i z wydłużonym w stosunku do poprzedniego okresem opłacania przez nich składek (wyrok z dnia 2 marca 2016 r., **Frieberger i Vallin/Komisja**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), odwołanie w toku, sprawa T-232/16 P).

Wreszcie, wciąż w tym samym wyroku, sąd stwierdził, że nic w brzmieniu art. 26 ust. 5 załącznika XIII do regulaminu pracowniczego nie stoi na przeszkodzie temu, aby po pierwszym przeliczeniu liczby dodatkowych lat zaliczanych do okresu uprawniającego do emerytury po reformie z 2004 r. urzędnik uzyskał możliwość drugiego przeliczenia z uwzględnieniem zmiany w art. 22 załącznika XIII do regulaminu pracowniczego wprowadzonej w ramach reformy z 2013 r.

3. ODPRAWA

W swoim wyroku z dnia 2 marca 2016 r., **FX/Komisja** (F-59/15, [EU:F:2016:27](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej uściślił, że odprawa, o której mowa w art. 39 WZIP, nie stanowi świadczenia związanego z zakończeniem zatrudnienia, do którego dany pracownik jest uprawniony z urzędu w chwili rozwiązania lub wygaśnięcia umowy, lecz przepis o charakterze finansowym, który wpisuje się w ramy przepisów regulaminu pracowniczego w obszarze zabezpieczenia społecznego. Tym samym rozwiązanie lub wygaśnięcie umowy o pracę w charakterze członka personelu tymczasowego nie może automatycznie, samo z siebie, przyznawać uprawnienia do odprawy. Z odpowiednich przepisów regulujących system emerytalny, a w szczególności z art. 39 i art. 12 ust. 2 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego wynika bowiem, że członek personelu tymczasowego jest uprawniony do odprawy w sytuacji, gdy nie będąc już stroną umowy o pracę w następstwie

jej rozwiązania lub wygaśnięcia i nie zamierzając sprawować w ramach Unii Europejskiej innych funkcji, nie spełnia jednak w tym momencie przesłanek koniecznych do tego, by móc pobierać emeryturę natychmiastową lub przesuniętą w czasie ani przesłanek wymienionych w art. 12 ust. 1 lit. b) ppkt (i)–(iv) załącznika VIII do regulaminu pracowniczego.

W tej samej sprawie wskazano również, że pojęcie ostatecznego zakończenia służby, zawarte w art. 12 ust. 2 załącznika VIII do regulaminu pracowniczego, stosowane analogicznie do sytuacji członka personelu tymczasowego, może być interpretowane wyłącznie w każdym poszczególnym przypadku, stosownie do okoliczności sprawy, właśnie w celu uniknięcia, w najszerszym możliwym zakresie, wypłaty odprawy na rzecz pracownika Unii Europejskiej, który w chwili składania o nią wniosku wie dokładnie, że może zostać ponownie zatrudniony w służbach Unii. Z tej perspektywy automatyczna wypłata odprawy z uwagi na samo rozwiązanie lub wygaśnięcie umowy o pracę z pracownikiem jest sprzeczna nie tylko z celem tego przepisu, lecz również z ogólną zasadą dobrego zarządzania finansami Unii Europejskiej.

4. PRZENIESIENIE O STOPIEŃ WYŻEJ

Przypominając, że przepisy rodzące uprawnienia do świadczeń pieniężnych powinny być ściśle interpretowane i stosowane przez instytucje, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził w swoim wyroku z dnia 12 maja 2016 r., *FS/EKES* (F-50/15, [EU:F:2016:119](#)), że urzędnik może uzyskać przeniesienie na wyższy stopień, o którym mowa w art. 44 akapit drugi regulaminu pracowniczego, jedynie w przypadkach, w których jest mianowany na kierownika wydziału, dyrektora lub dyrektora generalnego „w tej samej grupie zaszergowania” jak grupa, do której był zaszergowany na swoim poprzednim stanowisku i że dodatkowo regulamin pracowniczy nie przewidywał przed 1 stycznia 2014 r. analogicznego stosowania tego przepisu na korzyść członków personelu tymczasowego.

KARIERA URZĘDNIKÓW I PRACOWNIKÓW

1. AWANS PERSONELU ODDANEGO DO DYSPOZYCJI ORGANIZACJI ZWIĄZKOWYCH LUB ZAWODOWYCH

Orzekając w przedmiocie zgodności z prawem braku awansu przedstawiciela związkowego, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził w swoim wyroku z dnia 2 marca 2016 r., *Loescher/Rada* (F-84/15, [EU:F:2016:29](#)), że urzędnik nie może domagać się od instytucji przyjęcia szczególnych zasad organizacji procedur i metod porównania osiągnięć urzędników w zależności od ich statusu w świetle regulaminu pracowniczego, a tym samym brak ustanowienia systemu oceny ad hoc dla urzędników działających jako osoby oddane do dyspozycji organizacji związkowej lub zawodowej (OZZ) nie stanowi żadnej dyskryminacji. Ponadto, nawet jeśli pełnienie określonych funkcji reprezentacji personelu, takich jak funkcja przewodniczącego komitetu pracowniczego lub prezesa OZZ, może pozwalać w niektórych przypadkach przypuszczać, że te funkcje przedstawicielskie same w sobie wiążą się z wysokim poziomem odpowiedzialności, to do urzędnika oddanego do dyspozycji OZZ należy wykazanie – do celów ewentualnego awansu – rzeczywistego charakteru, szczebla odpowiedzialności i czasu pełnienia obowiązków, które faktycznie i konkretnie wykonywał.

2. ŚRODKI DYSCYPLINARNE

Orzekając w przedmiocie zgodności z prawem decyzji, mocą której administracja postanowiła, w następstwie kłamliwych oświadczeń zainteresowanego pracownika, o wykluczeniu przez okres sześciu lat możliwości jakiegokolwiek zatrudnienia tego pracownika przez instytucję po wygaśnięciu jego umowy o pracę, Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził w swoim wyroku z dnia 20 lipca 2016 r., **HC/Komisja** (F-132/15, [EU:F:2016:158](#)), że taki środek, biorąc pod uwagę jego obiektywnie przymuszający cel, nie stanowi nic innego niż karę nałożoną przez administrację w związku z zarzucanym zachowaniem. Tym samym stwierdzono nieważność spornej decyzji z takim uzasadnieniem, że po pierwsze, nie została ona wydana na podstawie przepisów odnoszących się do środków dyscyplinarnych regulaminu pracowniczego, a po drugie, że kara, jaką nakłada nie została wymieniona wśród kar, jakie mogą zostać nałożone w ramach omawianych przepisów regulaminu pracowniczego.

Ponadto w wyroku z dnia 17 lutego 2016 r., **Kerstens/Komisja** (F-23/15, [EU:F:2016:65](#), odwołanie w toku), Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że w ramach postępowania obowiązującego w Komisji w obszarze środków dyscyplinarnych, ogólne przepisy wykonawcze dotyczące prowadzenia dochodzeń administracyjnych i postępowań dyscyplinarnych, uchwalone przez nią samą, ustanawiają wymóg przeprowadzenia dochodzenia administracyjnego przed rozpoczęciem postępowania dyscyplinarnego. Jeśli Komisja wszczyna postępowanie dyscyplinarne, nie przeprowadziwszy dochodzenia administracyjnego, narusza w rezultacie ciążące na niej na mocy tych przepisów obowiązki.

3. PRZENIESIENIE PERSONELU TYMCZASOWEGO I KONTRAKTOWEGO W ZWIĄZKU Z PRZENIESIENIEM SIEDZIBY AGENCJI Z JEDNEGO PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO DO INNEGO

W wykonaniu decyzji Rady Unii Europejskiej o przeniesieniu siedziby Europejskiego Kolegium Policji (CEPOL) do Budapesztu (Węgry) w następstwie odmowy Wielkiej Brytanii dalszego przyjmowania tej agencji na swoim terytorium, dyrektor omawianej agencji zwrócił się do członków personelu o dalsze sprawowanie obowiązków w nowej siedzibie i poinformował ich, że każda odmowa zostanie uznana za równoznaczną z dymisją. Rozpatrując skargę wniesioną przez kilka grup pracowników, z których niektórzy pozostali w Zjednoczonym Królestwie, a inni dołączyli do nowej siedziby, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł w swoim wyroku z dnia 11 kwietnia 2016 r., **FN i in./CEPOL** (F-41/15 DISS II, [EU:F:2016:70](#)), że fakt niestawienia się przez pracownika w miejscu pracy oznacza ze strony tego pracownika zachowanie zmierzające do rezygnacji z pracy, a zatem równoważne z wypowiedzeniem, w rozumieniu art. 47 WZIP. Przypominając w szczególności, że prawodawca Unii lub głowy państwa lub szefowie rządów państw członkowskich mogą w każdej chwili zmienić miejsce siedziby poszczególnych instytucji i agencji Unii i że zgodnie z art. 20 regulaminu pracowniczego, mającego zastosowanie odpowiednio do personelu tymczasowego i kontraktowego na mocy art. 11, 81 WZIP, urzędnicy i pracownicy Unii mają obowiązek zamieszkiwania w miejscowości, w której są zatrudnieni, lub w takiej odległości od niej, by nie utrudniało to im wykonywania obowiązków, Sąd do spraw Służby Publicznej potwierdził ponadto, że OUZU może decydować o zatrudnieniu personelu tymczasowego i kontraktowego w innym państwie członkowskim oraz o przeniesieniu do innego państwa członkowskiego, ponieważ jedynie personel miejscowy, zatrudniany na umowę konkretnie w określonym miejscu, ma prawo sprzeciwić się zmianie miejsca swego zatrudnienia, gdyż w jego przypadku stabilność miejsca pracy stanowi część samych warunków zatrudnienia.

4. PRZERWANIE KARIERY URZĘDNIKA

W wyroku z dnia 17 lutego 2016 r., **DE/EMA** (F-58/14, [EU:F:2016:16](#)), Sąd do spraw Służby Publicznej zastosował wyrok z dnia 16 września 2015 r., który Sąd Unii Europejskiej wydał w sprawie **EMA/Drakeford** (T-231/14 P, [EU:T:2015:639](#)). Na mocy tego ostatniego wyroku, w sytuacji, gdy trzeba ustalić, czy drugie przedłużenie umowy z członkiem personelu tymczasowego w rozumieniu art. 2 lit. a) WZIP powinno nastąpić na czas nieokreślony, należy dokonać wykładni wyrażenia „każde następne przedłużenie umowy” zawartego w art. 8 akapit pierwszy zdanie trzecie WZIP w ten sposób, że oznacza ono wszystkie czynności prowadzące do tego, że członek personelu tymczasowego w rozumieniu art. 2 lit. a) WZIP po ustaniu zatrudnienia na czas określony kontynuuje w tym samym charakterze stosunek pracy ze swoim pracodawcą, nawet jeśli temu przedłużeniu umowy towarzyszy powołanie do wyższej grupy zaszeręgowania lub zmiana wykonywanych zadań. Na podstawie tego wyroku Sądu Unii Europejskiej inaczej może być jedynie w sytuacji, gdy nowa umowa materializuje przerwę w karierze członka personelu tymczasowego, wyrażającą się na przykład zasadniczą zmianą charakteru zadań wykonywanych przez zainteresowanego pracownika. W rozpatrywanej sprawie Europejska Agencja Leków, po jednokrotnym przedłużeniu umowy o pracę ze skarżącym w charakterze członka personelu tymczasowego zaoferowała mu nową umowę. Po porównaniu zadań wykonywanych przez skarżącego w ramach jego pierwszej umowy oraz zadań wykonywanych w ramach drugiej umowy Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że charakter obowiązków zainteresowanego podlegał zasadniczym zmianom w zakresie jego zadań i poziomu odpowiedzialności, w zakresie zadań kierowniczych i kontrolnych oraz jego pozycji w ramach Agencji wynikającej z jej struktury. Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, że te elementy stanowią wyraz przerwy w karierze w rozumieniu wykładni nadanej przez Sąd Unii w ww. wyroku.

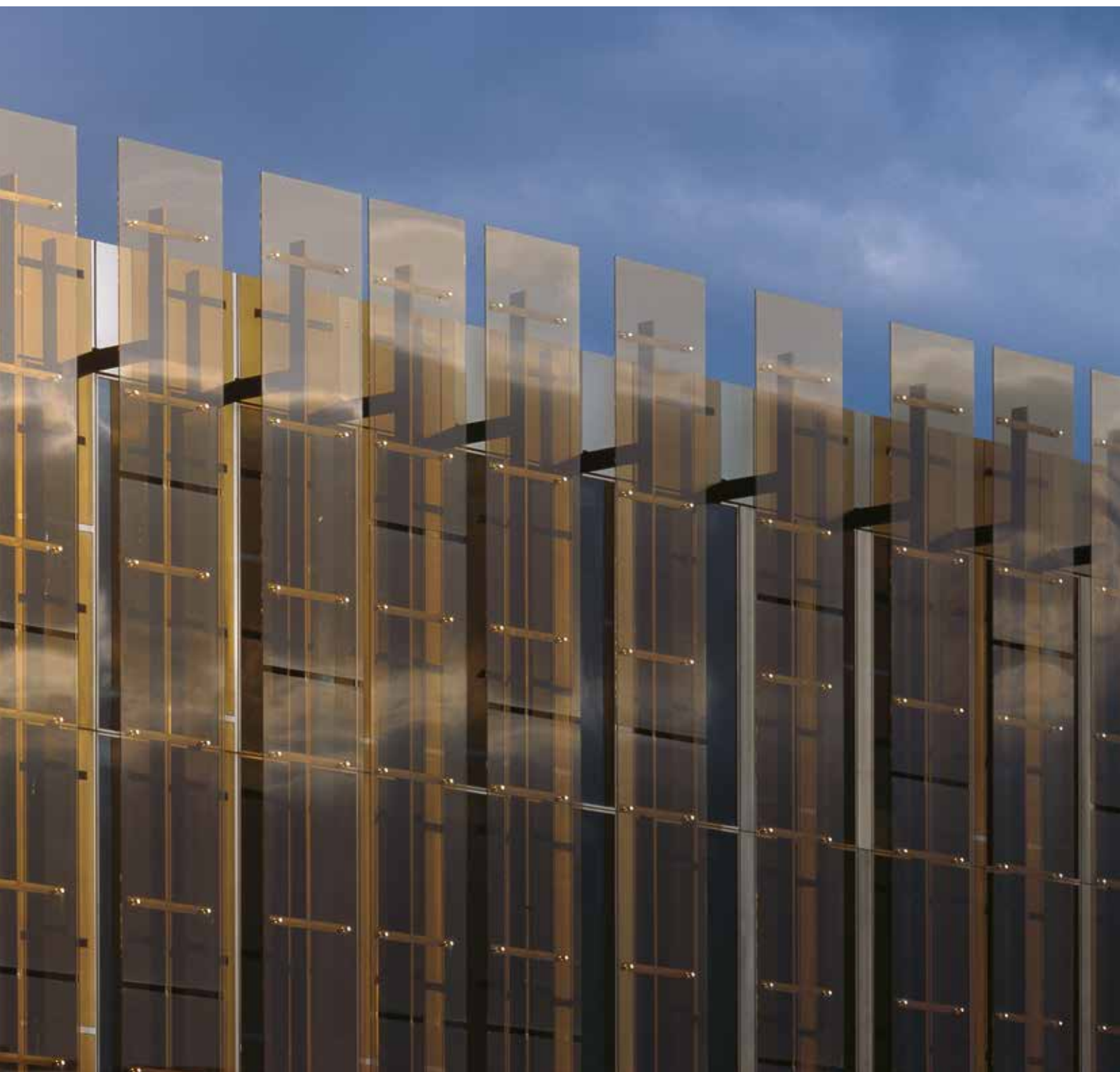
SYGNALIZOWANIE NADUŻYĆ

Orzekając, po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w wyniku uchylenia wyroku, w sprawie dotyczącej zgłoszenia przez urzędnika, na podstawie art. 12a i 22a regulaminu pracowniczego, faktu stosowania mobbingu lub innych zdarzeń mogących wzbudzić podejrzenie co do ewentualnej nielegalnej działalności szkodzącej interesom Unii, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł w swoim wyroku z dnia 2 czerwca 2016 r., **Bermejo Garde/EKES** (F-41/10 RENV, [EU:F:2016:123](#)), że zarówno w wypadku urzędnika, który uważa się za ofiarę mobbingu w rozumieniu art. 12a regulaminu pracowniczego, jak i w wypadku urzędnika, który na podstawie art. 22a regulaminu pracowniczego sygnalizuje przełożonym swojej instytucji lub bezpośrednio Urzędowi ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (zwanemu dalej „OLAF”) nadużycia, sygnalizowane okoliczności powinny zostać podane do wiadomości danej instytucji z poszanowaniem ogólnych obowiązków określonych w art. 11 i 12 regulaminu pracowniczego.

W tym samym wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził w pierwszej kolejności, że każda skarga na mobbing lub molestowanie seksualne wniesiona przeciwko przełożonemu wiąże się w większości przypadków z utratą zaufania administracyjnego między danymi urzędnikami. W tym kontekście Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził jednak, że art. 12a regulaminu pracowniczego przyznaje urzędnikowi będącemu ofiarą mobbingu „szczególną ochronę” w celu skutecznego zwalczania tych zjawisk i stanowi, że gdy urzędnik złoży skargę na podstawie tego artykułu z poszanowaniem ogólnych obowiązków określonych w art. 11 i 12 regulaminu pracowniczego, nie ponosi on zasadniczo jakichkolwiek negatywnych skutków ze strony instytucji, zwłaszcza gdy zanikło zaufanie, w szczególności gdy domniemany sprawca mobbingu jest bezpośrednim przełożonym ofiary.

W odniesieniu do oceny dobrej wiary urzędnika sygnalizującego nadużycia, to w świetle trzech kryteriów oceny określonych przez Sąd Unii w wyroku, na mocy którego przekazano sprawę do ponownego rozpoznania

(wyrok z dnia 8 października 2014 r., **Bermejo Garde/EKES**, T-530/12 P, [EU:T:2014:860](#)), jakimi są: ciężar sygnalizowanych faktów, autentyczny lub prawdopodobny charakter przekazanych informacji oraz sposoby ich przekazania, Sąd stwierdził, że art. 22a regulaminu pracowniczego nie wymaga, by zainteresowany wykazał „domniemanie poważnego naruszenia prawa lub poważnego uchybienia”, ponieważ chodzi o dość złożoną z prawnego punktu widzenia czynność, niewykonalną przez to dla każdego urzędnika lub pracownika Unii. Artykuł 22a regulaminu pracowniczego stanowi bowiem jedynie, że każdy urzędnik, który dowie się o faktach, „które mogą wzbudzić podejrzenie” co do istnienia zachowań mogących „stanowić poważne zaniedbanie w wypełnianiu zobowiązań” wynikających z regulaminu pracowniczego, „niezwłocznie” powiadamia swoich przełożonych. Tym samym dopiero na przełożonych urzędnika sygnalizującego nadużycia art. 22a ust. 2 regulaminu pracowniczego nakłada obowiązek przekazania „niezwłocznie” OLAF-owi „wszelkich posiadanych dowodów”, które mogą stanowić podstawę domniemania o sygnalizowanych im naruszeniach.

C | STATYSTYKI SĄDOWE SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

1. Nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (styczeń 2012 – sierpień 2016)

II. NOWE SPRAWY

2. Procentowy udział spraw w podziale na główne instytucje pozwane
3. Język postępowania

III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

4. Wyroki i postanowienia – skład orzekający
5. Rozstrzygnięcie
6. Środki tymczasowe (2012–2016)
7. Czas trwania postępowania w miesiącach (2016)

IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

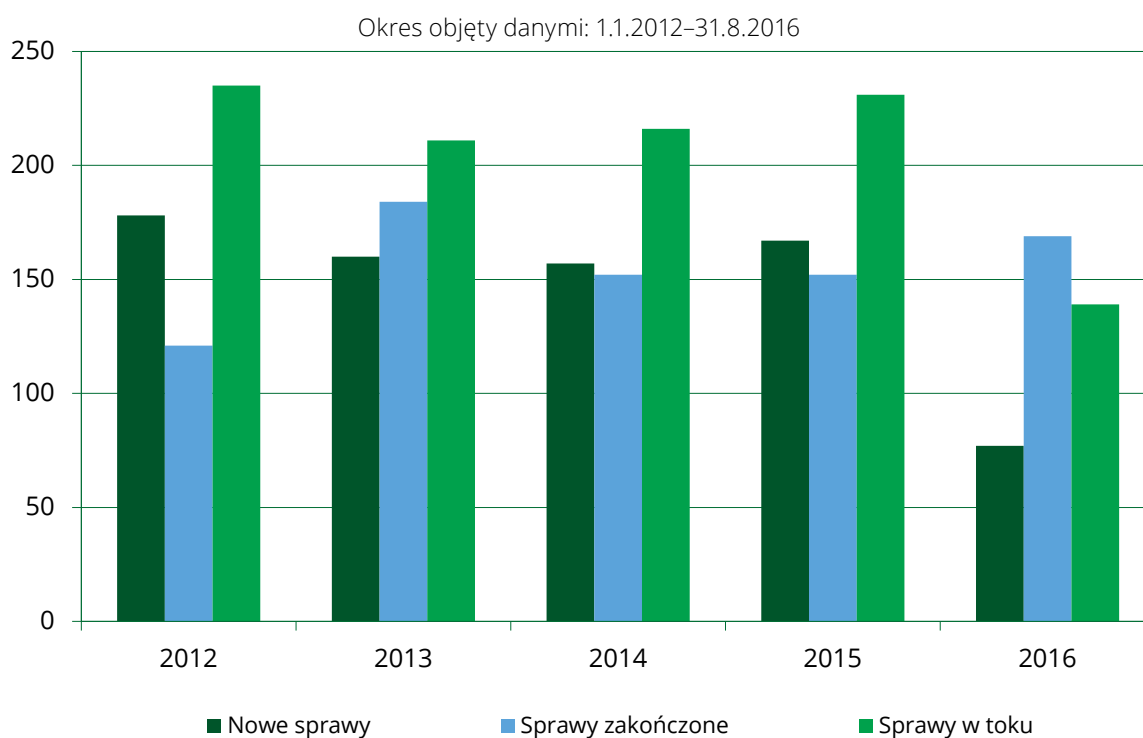
8. Skład orzekający (2012–2016)
9. Liczba skarżących

V. RÓŻNE

10. Orzeczenia Sądu do spraw Służby Publicznej, od których wniesiono odwołanie do Sądu UE
11. Wynik postępowań odwoławczych toczących się przed Sądem (2012–2016)

I. OGÓLNE ZESTAWIENIE INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

1. NOWE SPRAWY, SPRAWY ZAKOŃCZONE, SPRAWY W TOKU (STYCZEŃ 2012 – SIERPIEŃ 2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Nowe sprawy	178	160	157	167	77
Sprawy zakończone	121	184	152	152	169 ¹
Sprawy w toku	235	211	216	231	139 ²

Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

1 | W tym 2 sprawy połączone.

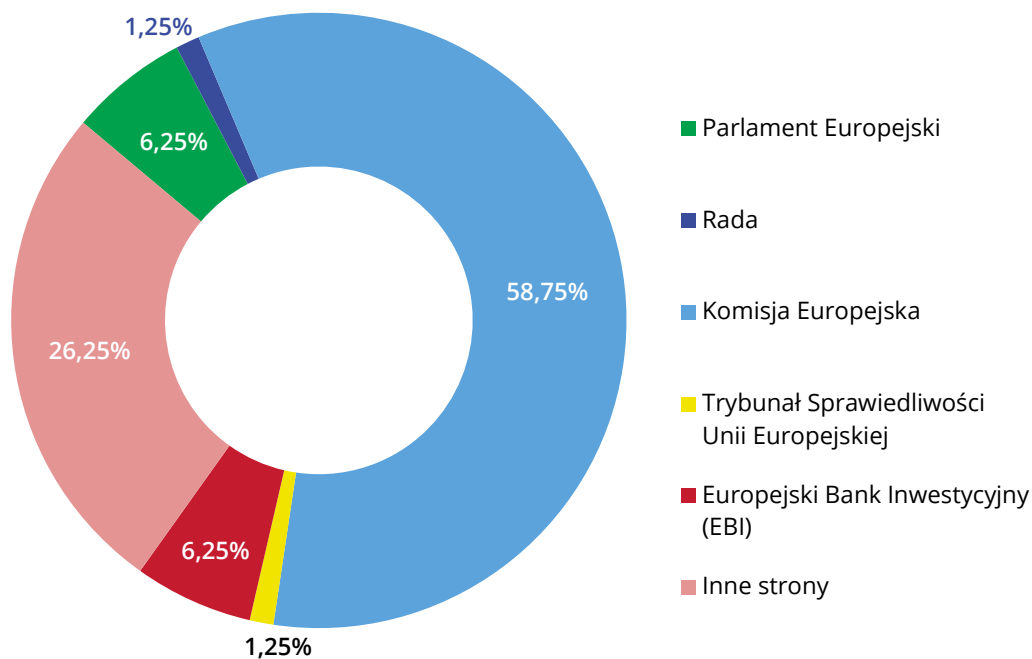
2 | W tym 46 spraw w toku i 4 sprawy połączone.

II. NOWE SPRAWY

2. PROCENTOWY UDZIAŁ SPRAW W PODZIALE NA GŁÓWNE INSTYTUCJE POZWANE

Procentowy udział w nowych sprawach w 2016 r.

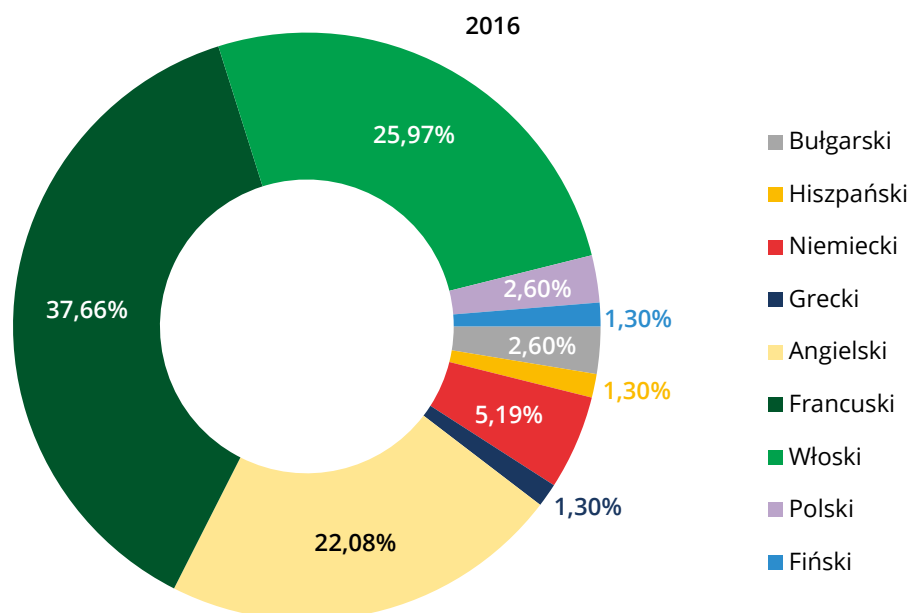
Okres objęty danymi: 1.1.2012 – 31.8.2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Parlament Europejski	6,11%	5,66%	11,80%	8,38%	6,25%
Rada	3,89%	3,77%	8,70%	5,99%	1,25%
Komisja Europejska	58,33%	49,69%	45,96%	52,69%	58,75%
Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej		0,63%		1,80%	1,25%
Europejski Bank Centralny	1,11%	1,89%	1,24%	2,40%	
Trybunał Obrachunkowy	2,22%	0,63%	1,24%	0,60%	
Europejski Bank Inwestycyjny (EBI)	4,44%	5,03%	1,24%	3,59%	6,25%
Inne strony	23,89%	32,70%	29,81%	24,55%	26,25%
Łącznie	100%	100%	100%	100%	100%

3. JĘZYK POSTĘPOWANIA

Okres objęty danymi: 1.1.2012 – 31.8.2016

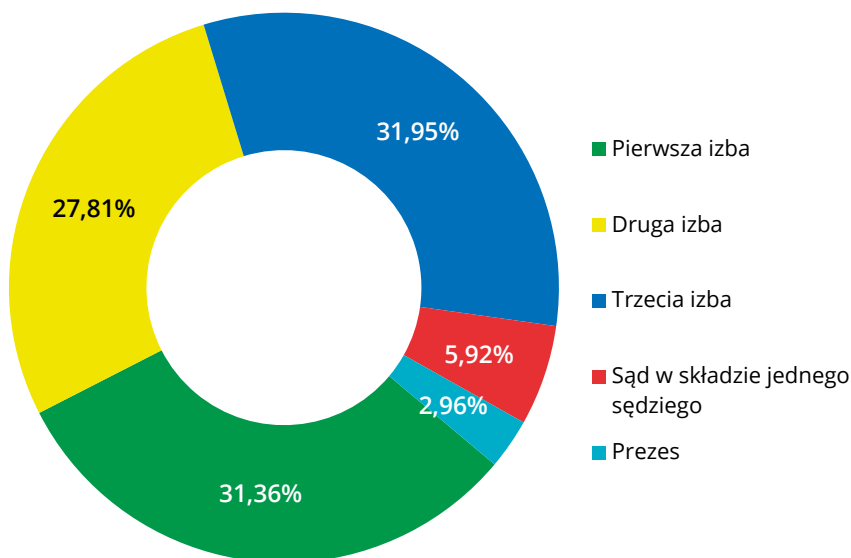
Język postępowania	2012	2013	2014	2015	2016
Bułgarski	2				2
Hiszpański	3		2	5	1
Niemiecki	5	2	9	7	4
Grecki	1	4	2	1	1
Angielski	14	26	23	20	17
Francuski	108	95	113	122	29
Włoski	35	21	8	8	20
Niderlandzki	6	12		2	
Polski	2				2
Rumuński	2				
Fiński					1
Szwedzki				2	
Łącznie	178	160	157	167	77

Język postępowania odzwierciedla język, w którym została wniesiona skarga, a nie język ojczysty czy przynależność państwową skarżącego.

III. SPRAWY ZAKOŃCZONE

4. WYROKI I POSTANOWIENIA – SKŁAD ORZEKAJĄCY

Okres objęty danymi: 1.1.2012 – 31.8.2016

	Wyroki	Zarządzenia o wykreśleniu wskutek ugody ¹	Inne orzeczenia kończące postępowanie w sprawie	Łącznie
Pełny skład				
Pierwsza izba	6		47	53
Druga izba	18	1	28	47
Trzecia izba	21	4	29	54
Sąd w składzie jednego sędziego	7	3		10
Prezes			5	5
Łącznie	52	8	109	169

1 | W 2016 r. było jeszcze 10 nieudanych prób zakończenia sprawy ugodą, podjętych z inicjatywy Sądu do spraw Służby Publicznej.

5. ROZSTRZYGNIĘCIE

Okres objęty danymi: 1.1.2012 – 31.8.2016

	Wyroki		Postanowienia				Razem
	Skargi uwzględnione w całości lub w części	Skargi oddalone w całości, umorzenie	Skargi / wnioski [oczywiście] niedopuszczalne lub bezzasadne	Ugody zawarte w następstwie działania składu orzekającego	Wykreślenie z innych przyczyn, umorzenie lub przekazanie sprawy	Uwzględnione w całości lub w części wnioski (procedury szczególne)	
Obsadzenie stanowiska / przeniesienie z urzędu	2	1					3
Konkursy	1		2	1			4
Warunki pracy / urlopy		1					1
Ocena / awans		9	2		1		12
Emerytury i renty	5	5	34		44		88
Postępowanie dyscyplinarne	1	4					5
Zatrudnienie / powołanie / zaszeregowanie do grupy	2	1	2	1			6
Wynagrodzenie i dodatki	2	4		1	2		9
Rozwiązanie lub nieprzedłużenie umowy z pracownikiem	3	4	2	2	1		12
Zabezpieczenie społeczne / choroba zawodowa / wypadki	4		2	2			8
Inne	3		4	1	1	12	21
Łącznie	23	29	48	8	49	12	169

6. ŚRODKI TYMCZASOWE (2012–2016)

Zakończone postępowania w sprawie wniosków o zastosowanie środków tymczasowych		Rozstrzygnięcie		
		Uwzględnione w całości lub w części	Oddalenie	Wykreślenie
2012	11		10	1
2013	3		3	
2014	5	1	4	
2015	2		2	
2016	2		2	
Łącznie	23	1	21	1

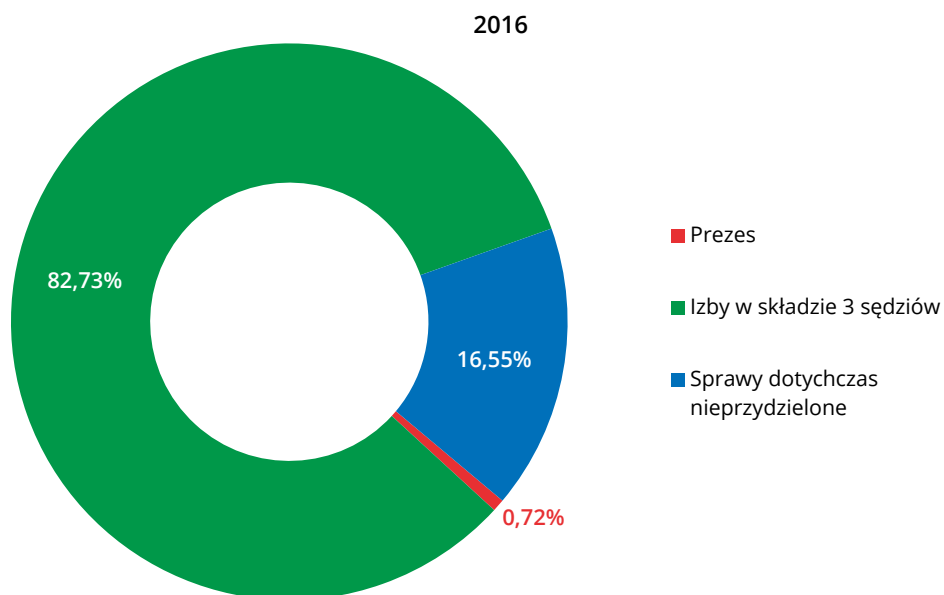
7. CZAS TRWANIA POSTĘPOWANIA W MIESIĄCACH (2016)

Sprawy zakończone		Średni czas trwania	
		Czas trwania całego postępowania	Czas trwania postępowania bez czasu trwania ewentualnego zawieszenia
Wyroki	52	11,3	11,2
Postanowienia	117	24,3	9,4
Łącznie	169	20,3	10,0

Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiętnych częściach miesiąca.

IV. SPRAWY W TOKU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA

8. SKŁAD ORZEKAJĄCY (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Pełny skład	1	1			
Prezes		2	1	2	1
Izby w składzie 3 sędziów	205	172	201	219	115
Sąd w składzie jednego sędziego	8	3	2	1	
Sprawy dotychczas nieprzydzielone	21	33	12	9	23
Łącznie	235	211	216	231	139

9. LICZBA SKARŻĄCYCH

Sprawy w toku z największą liczbą skarżących na sprawę w 2016 r.

Liczba skarżących	Dziedziny
486	Regulamin pracowniczy – EBI – Wynagrodzenie – Coroczna waloryzacja wynagrodzeń Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
484	Regulamin pracowniczy – Wynagrodzenie – Reforma systemu wynagrodzeń i awansu płacowego EBI Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
451	Regulamin pracowniczy – EBI – Wynagrodzenie – Nowy system oceny wyników pracy – Przyznawanie premii Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
394 (3 sprawy)	Regulamin pracowniczy – EBI – Wynagrodzenie – Coroczna waloryzacja wynagrodzeń Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
34	Regulamin pracowniczy – Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w wyniku szczególnej procedury kontroli orzeczenia Sądu – EBI – Emerytury i renty – Reforma z 2008 r. Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
32	Regulamin pracowniczy – EBI – Emerytury i renty – Reforma systemu emerytalnego Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
32 (8 spraw)	Regulamin pracowniczy – Regulamin pracowniczy urzędników – Nowelizacja regulaminu pracowniczego z dnia 1 stycznia 2014 r. – Nowe zasady obliczania kosztów podróży z miejsca zatrudnienia do miejsca pochodzenia – Związek między przyznaniem tego świadczenia a statusem osoby, która przeniosła się z powodów zawodowych za granicę lub zamieszkującej za granicą Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
30	Regulamin pracowniczy – Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI) – Wynagrodzenie – Coroczna waloryzacja wynagrodzeń Regulamin pracowniczy – Awans – Postępowanie w sprawie awansu za rok 2005 – Dodatkowe grupy zaszerogowania przewidziane w nowym regulaminie pracowniczym
29	Regulamin pracowniczy – Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI) – Wynagrodzenie – Reforma systemu wynagrodzeń i awansu płacowego EFI Regulamin pracowniczy – Członek personelu kontraktowego – Członek personelu tymczasowego – Warunki zatrudnienia – Czas trwania umowy
26 (4 sprawy)	Regulamin pracowniczy – Regulamin pracowniczy urzędników – Nowelizacja regulaminu pracowniczego z dnia 1 stycznia 2014 r. – Nowe zasady obliczania kosztów podróży z miejsca zatrudnienia do miejsca pochodzenia – Związek między przyznaniem tego świadczenia a statusem osoby, która przeniosła się z powodów zawodowych za granicę lub zamieszkującej za granicę – Zniesienie wydłużenia urlopu o czas podróży

Określenie „regulamin pracowniczy” obejmuje regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej i warunki zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej.

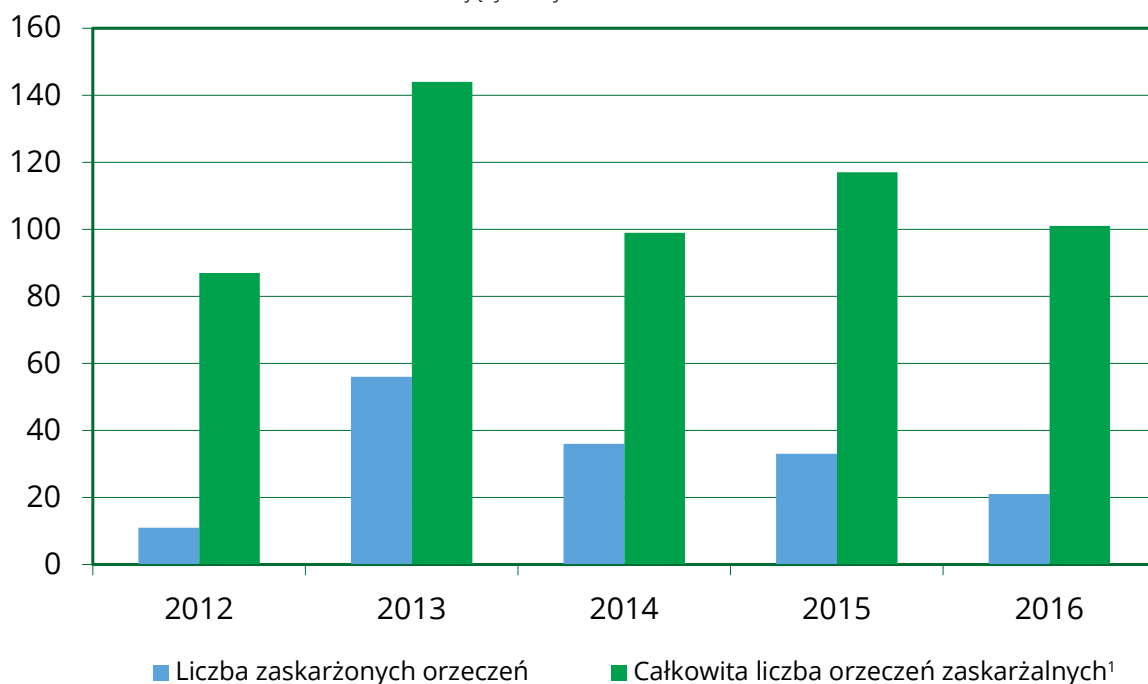
Całkowita liczba skarżących we wszystkich sprawach w toku (2012–2016)

	Razem skarżących	Łącznie spraw w toku
2012	1086	235
2013	1867	211
2014	1902	216
2015	2333	231
2016	2211	139

V. RÓŻNE

10. ORZECZENIA SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ, OD KTÓRYCH WNIESIONO ODWOŁANIE DO SĄDU UE

Okres objęty danymi: 1.1.2012 – 31.8.2016

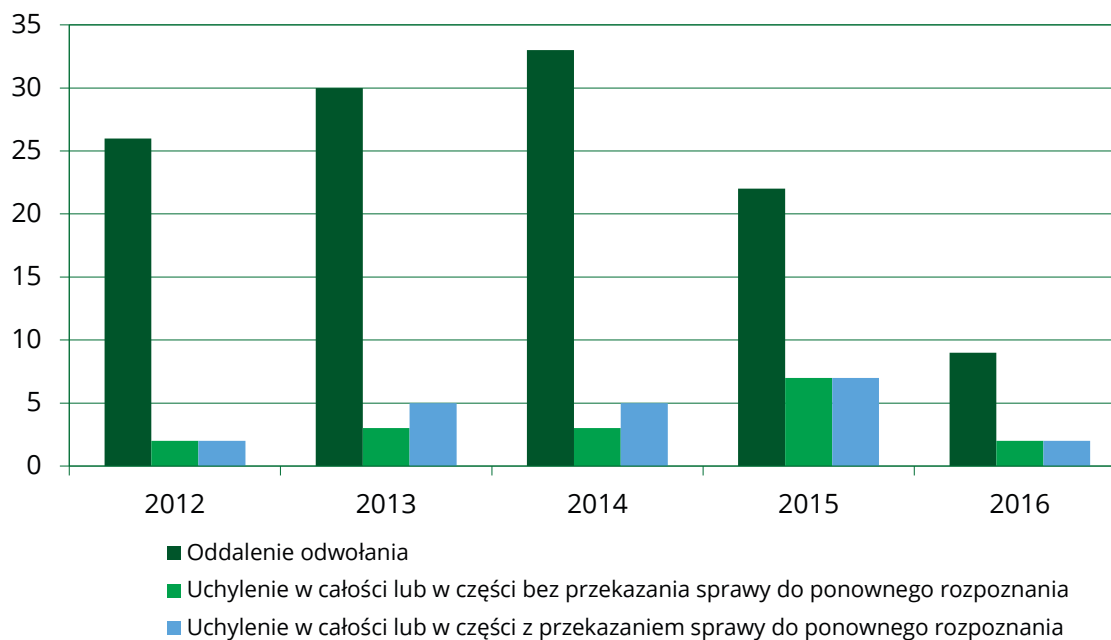

	Liczba zaskarżonych orzeczeń	Całkowita liczba orzeczeń zaskarżalnych ¹	Odsetek orzeczeń, od których wniesiono odwołanie ²
2012	11	87	12,64%
2013	56	144	38,89%
2014	36	99	36,36%
2015	33	117	28,21%
2016	21	101	20,79%

1| Wyroki, postanowienia – stwierdzające niedopuszczalność, oczywistą niedopuszczalność lub bezzasadność skargi, postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych, umorzenia postępowania lub oddalenia wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta – ogłoszone lub wydane w roku odniesienia.

2| Ten odsetek może, dla danego roku, nie odpowiadać liczbie zaskarżalnych orzeczeń wydanych w roku odniesienia, ponieważ termin do wniesienia odwołania może przypadać na zbiegu dwóch lat kalendarzowych.

11. WYNIK POSTĘPOWAŃ ODWOŁAWCZYCH TOCZĄCYCH SIĘ PRZED SĄDEM (2012–2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Oddalenie odwołania	26	30	33	22	9
Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	2	3	3	7	2
Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	2	5	5	7	2
Wykreślenie / umorzenie	3		1	1	
Łącznie	33	38	42	37	13

D | SKŁAD SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 sierpnia 2016 r.)

Od lewej:

sędziowie J. Sant'Anna i E. Perillo, prezes izby R. Barents, prezes S. Van Raepenbusch, prezes izby K. Bradley, sędziowie J. Svenningsen, M.A. Kornezov, sekretarz W. Hakenberg

1. ZMIANY W SKŁADZIE SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ W 2016 R.

Decyzją z dnia 22 marca 2016 r. Rada Unii Europejskiej mianowała Joãa Sant'Annę i Alexandra Kornezova sędziami Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej na okres od dnia 13 kwietnia 2016 r. do dnia przekazania właściwości tego sądu Sądowi Unii Europejskiej.

2. PORZĄDEK PIERWSZEŃSTWA

OD DNIA 1 STYCZNIA 2016 R. DO DNIA 13 KWIETNIA 2016 R.

S. VAN RAEPENBUSCH, prezes Sądu

R. BARENTS, prezes izby

K. BRADLEY, prezes izby

H. KREPPEL, sędzia

M.I. ROFES i PUJOL, sędzia

E. PERILLO, sędzia

J. SVENNINGSSEN, sędzia

W. HAKENBERG, sekretarz

OD DNIA 14 KWIETNIA 2016 R. DO DNIA 31 SIERPNIA 2016 R.

S. Van RAEPENBUSCH, prezes Sądu

R. BARENTS, prezes izby

K. BRADLEY, prezes izby

E. PERILLO, sędzia

J. SVENNINGSSEN, sędzia

J. SANT'ANNA, sędzia

A. KORNEZOV, sędzia

W. HAKENBERG, sekretarz

3. DAWNI CZŁONKOWIE SĄDU DO SPRAW SŁUŻBY PUBLICZNEJ

(w kolejności objęcia funkcji)

SĘDZIOWIE

Horstpeter KREPPEL (2005–2016)

Paul J. MAHONEY (2005–2011)

Irena BORUTA (2005–2013)

Heikki KANNINEN (2005–2009)

Haris TAGARAS (2005–2011)

Sean Van RAEPENBUSCH (2005–2016), prezes w latach 2011–2016

Stéphane GERVASONI (2005–2011)

Maria Isabel ROFES i PUJOL (2009–2016)

Ezio PERILLO (2011–2016)

René BARENTS (2011–2016)

Kieran BRADLEY (2011–2016)

Jesper SVENNINGSEN (2013–2016)

João SANT'ANNA (2016)

Alexander KORNEZOV (2016)

PREZESI

Paul J. MAHONEY (2005–2011)

Sean Van RAEPENBUSCH (2011–2016)

SEKRETARZ

Waltraud HAKENBERG (2005–2016)

JAK OTRZYMAĆ PUBLIKACJE UE

Publikacje bezpłatne:

- jeden egzemplarz:
w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)
- kilka egzemplarzy (lub mapy, plakaty):
w przedstawicielstwach Unii Europejskiej (http://ec.europa.eu/represent_pl.htm)
w delegaturach Unii Europejskiej w krajach poza UE (http://eeas.europa.eu/delegations/index_pl.htm)
kontaktując się z Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_pl.htm)
lub dzwoniąc pod numer 00 800 6 7 8 9 10 11 (numer bezpłatny w całej UE) (*).
(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Publikacje płatne:

- w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

DYREKCJA DS. KOMUNIKACJI
PUBLIKACJE I MEDIA ELEKTRONICZNE

Urząd Publikacji

ISBN 978-92-829-2317-7
ISSN 2467-1150
doi:10.2862/6309